

„Když ustoupili k mostu, spatřili jej v troskách, ze kterých se dosud kouřilo. První dva z generálů padli do zajetí a poslední, nebohý Poniatowski, utřel zranění. O život přišel v řece, přes kterou se chtěl dostat; pokusil se s koněm přeplovat...“

Paměti Charlese-Denise Parquina, kapitána jízdních myslivců a gardových jízdních myslivců, patří k tomu nejlepšímu a nejživějšímu, co účastníci napoleonských válek ve svých vzpomínkách zachytili. Je to neobyčejně barvitý příběh dvanácti let života jednoho napoleonského jezdce, jenž vypráví o slavných bitvách, spoustě bojů, mnoha láskách i vášních, o řadě soubojů. I když se čte jako román, tvoří skvěle psanou výpověď, kterou její autor, ač vyprávěl hlavně o sobě, přilíši nepřikrášlil a nikterak nepřekroutil. První překlad do češtiny je zároveň kritickým a komentovaným vydáním, v němž zjistíte, že kapitánem Parquinem uváděná jména i události dokonale odpovídají archivním záznamům.

Napoleonův kavalérista, představovaný v této podobě napoleonským historikem, překladatelem a autorem literatury faktu Jiřím Kovaříkem, je četbou, která vás doslova vtáhne do barvitě doby napoleonských válek, do života Napoleonových jezdců, jimž ležel svět pod nohama koní, ženy v náručích a slávu si dobývali čepeli šavlí.

Nakladatelství Elka Press

ISBN 978-80-87057-01-8

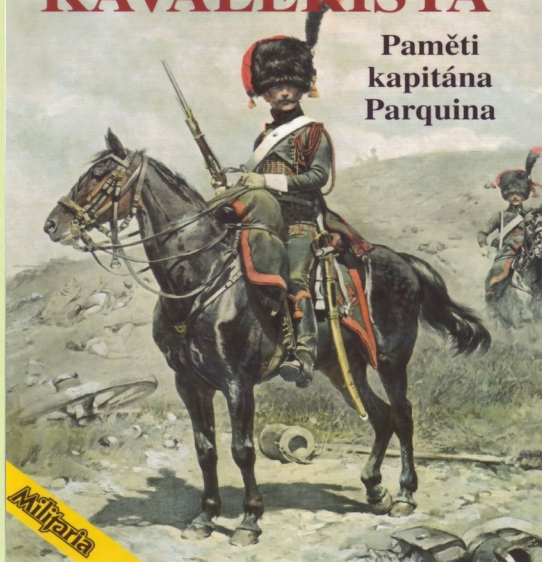

9 788087 057018

Jiří Kovařík uvádí

NAPOLEONŮV KAVALERISTA

Paměti
kapitána
Parquina

Miljarta

Jiří Kovařík

uvádí

*Paměti kapitána Parquina,
příslušníka 20. jízdního mysliveckého
a 2. gardového jízdního
mysliveckého pluku*

NAPOLEONŮV KAVALERISTA

Kritické vydání

Nakladatelství Elka Press
Praha 2007

Text & Maps Copyright: © 2007 by Jiří Kovářik
Cover Copyright: © 2007 by Leonid Křížek
Czech Edition Copyright: © 2007 by Elka Press

ISBN 978-80-87057-01-8

Obsah

Úvodem: Paměti psané šavlí, srdcem a šampaňským	11
Upozornění kapitána Parquina čtenáři	16

PRVNÍ ČÁST

KAPITOLA I.	19
Můj vstup k jezdeckému / Dvacátý jízdní myslivecký pluk / Plukovní uniforma / Jste přece voják! / Válečné činy brigády Tisseho, kapitána Kermanna a dalších hrdinů od pluku / Souboj brigády Popineau	
KAPITOLA II.	29
Posádkou v Abbeville a Caen / Požár v Caen a zásah generála Larocheho / Plukovník Marigny a major Castex / Stávám se brigádyrem! / Můj první souboj / Zranění na noze / Pobyt ve špitále	
KAPITOLA III.	36
Cesta ze špitálu a galantní návštěva / Marguerita, moje první láska / Přivítání u pluku / Duel furýra Jarryho / Nedělní schůzka s Margueritou / Pobyt v Lannionu / Rozloučení, odjezd pluku a Margueritina svatba	
KAPITOLA IV.	47
Nehoda myslivce Fournerata / Posádka v Guingampu / Ztracená šavle / Vlk komandanta Watrina / Drahý výlet do Paříže / Přehlídka mameluků / Moji rodiče	
KAPITOLA V.	54
Odjezd do Holandska / Slečna Wan V... / Má druhá láska / Aféra plukovníka Marigného / Návštěva královny Hortensie / Dary dvou sester / Loučení s Bredou / Konec husarských copů	

KAPITOLA VI.	64
Návrat plukovníka Marignyho / Napoleon o generálu V... / Tažení 1806 a válka s Pruskem / Bitva u Saalfeldu / Boj husara Gaidého s pruským princem / Následky princovy smrti	
KAPITOLA VII.	72
Bitva u Jeny / Na všechny se dostane! / Smrt plukovníka Marignyho / Útok 7. mysliveckého / Smrt kapitána Lavigneho / Javot, kapelník plukovní hudby / Vstup do Berlína	
KAPITOLA VIII.	80
Kterak zbohatne furýr / Zlato u zdmadel / Císařova proklamace / Začátek tažení do Polska / Hádka s 8. husarským / Souboj pro čest pluku / Moje vítězství nad husarským trubačem	
KAPITOLA IX.	87
Přechod Bugu a útok mameluků / Potyčka s kozáky / Bitva u Eylau / Střet 20. mysliveckého s ruskými dragouny / Útok ruské kolony na císařův hlavní stan / Útok Muratova jezdecktva / Hrdinství generála Lepica / Smutná bilance bitvy	
KAPITOLA X.	96
Postup na Königsberg / Ruský protiútok a moje zajetí / Kozácký hetman / Lazaret ve Vilnu / Můj anděl utěšitel / Generál Korsakov / Šlechtěná madame Drémont	
KAPITOLA XI.	106
Tajemství knihy od madame Drémont / Setkání s carem Alexandrem / Marseillaisa ve Smolensku / Návštěva polského šlechtického sídla / Polská pohostinnost	
KAPITOLA XII.	114
Ruská dáma a granátník / Jezuité ve Volmiru / Znovu u 20. mysliveckého / Bitva u Heilsbergu / Jak přítel Henri zachránil prince Murata / Útok u Guttessdatu / Legendární generál Lasalle / Odměna za zranění u Ulmu	

KAPITOLA XIII.	126
Pobyt v Pomořansku / Napadení vlní smečkou / Válka na obzoru / Krásná Sára a tajemství lásky / Nostalgická vzpomínka / Galantní chvíle s vášnivou Ludsiz / Tažení začíná	

KAPITOLA XIV.	135
Rakouské vyhlášení války / Tažení roku 1809 / Boje v Bavorsku / Stávám se podporučíkem / Útok Colbertovy brigády / Střet s husary Barko a rakouskými hulány / Moje zranění / Pravda o příběhu poručíka Lauristona / Generál Michel a württemberský král	

KAPITOLA XV.	148
Vojenským velitelem Oedimburgu / Zprávy pro generála Marmonta / Píše mi císař! / Henriho smrt u Esslingu / Bitva u Wagramu / Útok velké baterie / Padlí koně poručíka Lauristona / Náš útok na rakouská karé / Předtucha poručíka Rhauta / Smrt legendárního Lasalla	

KAPITOLA XVI.	162
Povyšování a vyznamenávání / Kvartýr v Esterházyho zámku / Generál Piré / Lovy a bláznivé sázky / Císařská přehlídka / Pokus o atentát na císaře / Mínění armády o Napoleonově rozvodu / Návrat do Francie	

DRUHÁ ČÁST

KAPITOLA I.	175
Pomeranč od Marie-Louisy / Skvělý kůň / Odjezd do Španělska / Krásná doña Rosa / Přepadený obchodník / Trestná výprava jízdních myslivců / Zlikvidovaná banda / Komandant de Vérigny	

KAPITOLA II.	185
Souboj s poručíkem Hymonetem / Špatné zvyky a poslední duel kapitána Hymoneta / Pohotová odpověď pana V... císaři / Moje krásná markýza / Výprava za El Pastorovou bandou / Sbohem, markýzo!	

KAPITOLA III.	196	KAPITOLA IX.	254
Lampessinadova banda / Večeře s El Pastorem /		Šampaňské víno, krásná Adéla a její zvědavá paní /	
Banditova odvaha a čest / Farářova tlupa / Pašeráci /		Roztomilá vzpomínka / Příjezd do Drážďan /	
Podivné praktiky generála Fourniera / Generál		Napoleonova služební eskadrona / Oddanost	
Montbrun / Přípitek s britskými jezdci / Průzkum		i prostofekost císařových myslivců / Bitva u Budyšina /	
a rekvizice, která se mi málem nevyplatila		Durocova smrt	
KAPITOLA IV.	209	KAPITOLA X.	262
Takto je třeba se nepříteli představit / Bitva u Fuentes		Pleiswitzské příměří / Bitva u Drážďan / Setkání po	
de Oñoro / Moje zranění / V zajetí guerilly / Zločin		letech / Dánský pes generála Moreaua / Ústup	
podporučíka Bourgeoise		k Lipsku / Císař a saský král	
KAPITOLA V.	218	KAPITOLA XI.	269
Nepřijemnost s divizním pokladníkem v Méridě /		Murat v ohrožení / Boj o Wachau / Zachraňuji	
Mise do Truxilla a potyčka s guerilleros / Jak jsem		maršála Oudinota / Další den bitvy u Lipska /	
vyhodil pokladníka Maleta / Výzva k souboji / Souboj		Rekviem za zajíce k večeri / Výbuch mostu přes	
s pokladníkem / Reakce maršála Marmonta		Elsteru / Osud jednoho ze zachráněných / Ústup na	
KAPITOLA VI.	226	Mohuč / Bitva u Hanau / Smrt Gaidého	
V eskortě maršála Marmonta / Epilog souboje		KAPITOLA XII.	281
s panem Maletem / Konec případu podporučíka		V Mohuči / Pohostinnost pana Hermannna / Tyfová	
Bourgeoise / Podruhé k Ciudad-Rodrigu /		epidemie / Kapitánem gardových myslivců / Výměna	
Zlomyslnosti Angličanů / Pan Fage a honba za		s Cambronnem / Kapitán mameluků Ibrahim Bej /	
britským důstojníkem / Vražda komandanta de		Neyův útok u Montmirail / Dobyť statku Greneaux /	
Vérignyho		Dostávám rozkaz z císařových úst / Přepad Rusů /	
KAPITOLA VII.	235	Můj útok u Oulchy	
Potřetí k Ciudad-Rodrigu / Náš útok na karé		KAPITOLA XIII.	294
Beresfordovy divize / Ukořistěné prapory / Opuštěné		Střet s Wintzingerodeho kozáky / Boj u Craonne /	
děcko / Můj souboj s Angličanem před maršálovými		Čin, který mě mrzel / Přesuny na Remeš a k Arcis /	
očima / Pozice před bitvou u Arapiles, již Angličané		Útok na děla a střet s ruskými kyrysníky / Smrt jde	
říkají Salamanka / Nenadálá palba anglických		krok přede mnou / Pád Paříže a pobyt ve	
moždřů / Útok na anglické jezdce / Téměř useknuté		Fontainebleau / Císařova abdikace / Loučení s císařem /	
zápěstí / Zranění maršála Marmonta a prohraná bitva		Konec jedné epochy	
KAPITOLA VIII.	246		
Pluk provizorních žandarmů / Wellingtonův ústup /			
Převoz vévody z Ragusy do Francie / Přijetí k jízdním			
myslivcům císařské gardy / Můj kříž Čestné legie / Jak			
císař povyšoval / Banket na rozloučenou			

Byl Parquin v bitvě u Waterloo? / Loajální důstojník,
nebo spiklenec? / Sňatek aneb blíž k Bonapartům /
Císařův voják a císařův synovec / Štrasburské
spiknutí / Londýnský souboj / Vylodění v Boulogni /
Konec v pevnosti Doullens

Přílohy:

Příloha 1
Civilní a služební spis Denise-Charlese Parquina 334

Příloha 2
Hodnostní stupně (*grades*)
francouzské armády v letech 1803–1814 337
Vybrané funkce a tituly
francouzské armády v letech 1803–1814 338

Bibliografie 340

Úvodem:

Paměti psané šavlí, srdcem a šampaňským

Toto je neobyčejně barvitý příběh dvanácti let života jednoho napoleonského jezdce. Vypráví o slavných bitvách, spoustě bojů, mnoha láskách i vášních, o řadě soubojů a čte se jak dobrodružný román. Jenže románem není, jen velice živou a dobře psanou výpovědí, kterou její autor, ač vyprávěl hlavně o sobě, příliš nepřikrášlil a nikterak nepřekroutil. Až ji budete číst, pochopíte, jak je autentická. Jména i události, pokud lze ověřit, dokonale odpovídají archivním záznamům, třebaže autor mohl spoléhat jen na vlastní paměť.

Dnes, kdy se typickou postavou bojovníka jeví náboženský fanatik-terorista, masakrující neozbrojené civilní obyvatelstvo, potažmo operátor elektronických zbraňových systémů, který ničí cíle protivníka mimo vizuální kontakt, nám může kavalérista ohánějící se uprostřed chumlu nepřátel šavlí připadat jako postava z dávných bájí. Nicméně jsou to pouhá dvě století, kdy takové postavy běžně zalidňovaly evropská bojiště. Podobnou zkušenost z bezprostředního boje muže proti muži chladnou zbraní mohli ještě před necelými sto lety učinit na pláních Ruska či v údolí slovinsko-italské řeky Soči naši dědové. Jezdecké srážky zažili dokonce i bojovníci za druhé světové války, leč oba globální konflikty XX. století už byly natolik mechanizované a nelidské, že v nich kavaleristické *melée* tvořilo spíše anachronickou výjimkou než taktickou zvyklost.

Kavalérista, voják-jezdec napoleonských válek naposledy na evropských válečistích ztělesnil rytířský ideál chabrosti, obětavosti a kavalírství (z franc. *cavalier* = jezdec); války v Itálii, prusko-rakouská válka 1866 či prusko-francouzská válka roku 1870 sice měly mnoho jezdeckých bitev i šarvátek, leč duch, jaký cítíme z pamětí napoleonských jezdců, už vyvanul.

Nedávné dvoustetleté výročí bitvy u Slavkova oživilo i na českém knižním trhu zájem o publikace s napoleonskou tematikou, i v ní jsou však autentické vzpomínky účastníků spíše výjimkou. Z pamětí napoleonských vojáků zatím vyšly monumentální *Paměti* Marcelina Marbota (které ovšem patří k tomu nejlepšímu,

čím se memoárová literatura může pochlubit) a antologie *Af žije císaři!*, tvořící závěrečný pátý svazek *Napoleonových tažení* J. Kovaříka. Právě v ní měl český čtenář poprvé možnost číst a posoudit úryvky z Paměti kapitána Parquina, napoleonského jezdce *par excellence*, jejichž úplný a komentovaný překlad držíte právě v rukou.

Kým byl Denis-Charles Parquin, jenž si sám většinou říkal druhým z obou křestních jmen? Na počátku této knihy byl šestnáctiletým řadovým příslušníkem 20. pluku jízdních myslivců a na konci kapitánem gardových jízdních myslivců; tu a tam velel Napoleonově osobní eskadroně a patřil k posledním věrným, s nímž se císař Francouzů na jaře roku 1814, před odjezdem na ostrov Elbu, rozloučil. Kdy, komu a kde se narodil, prozrazují matriky narozených z pařížské farnosti Saint-Nicolas-des-Champs:

„Roku tisícího sedmístého osmdesátého šestého, dne dvacátého druhého prosince, byl pokřtěn Denys-Charles, narozený předeočetrem, syn Jeana-Baptista Louise PARQUINA, obchodníka s kořením, a Marguerity Catheriney CROISSET, jeho choti, bytem v ulici Saint-Martin...“

Kde a jak zemřel, zaznamenal o devětapadesát let později pan Maille, starosta v Doullens:

„Roku tisícího osmistého čtyřicátého pátého, dvacátého prosince v deset hodin ráno, před nás, starostu obce Doullens, předstoupili pánové Henri Marie Gorneau, starý šedesát tři let, kapitán ve výslužbě, bytem v Doullens, soused níže jmenovaného Louise l'Homédé, věkem dvaapadesát let, vrchního dozorce v Doullens, souseda výše uvedeného, kteřížto před námi prohlásili, že věčejšího dne v hodině odpolední zesnul o této obci pan Charles-Denis Parquin, starý padesát devět let, bývalý chef d'escadron městské gardy v Paříži a bývalý důstojník Čestné legie, pobytem v Doullens, narozen v Paříži, vdovec po Louise Chocheletové, syn zesnulého Jeana-Baptista Parquina a Marie Croisetové, a titu přítomní spolu s námi podepsali tento úmrtní list, jenž jim byl předtím přečten.“

Memoáry, které Parquin sepsal v posledních letech života, patří dnes ve Francii k nejvydávanějším i nejčtenějším pamětím z napoleonských válek a je zřejmé, že za to vděčí nejméně třem skutečnostem.

Být upřímný sám k sobě v časech, kdy se ve vzpomínkách vracíme zpět, není nikdy jednoduché. Dokázat o tom psát s nadhledem, poutavě, neokázale, bez zdůrazňování vlastní výjimečnosti i zásluh, to je umění samo o sobě. Charles Parquin nejspíše

dobře věděl, že oněch dvanáct válečných let prožil naplno a dokázal z nich vychutnat vše, co tato výjimečná doba nabízela. Nepotřeboval čtenářům nic dokazovat, všechno už tehdy dokázal sám sobě, neboť kromě lásky k vojenskému stavu nejspíše vždy jednal podle několika prostých, leč v praxi nesmírně složitých zásad: čest, věrnost, povinnost.

Druhým důvodem úspěchu je barvitost osudů, prokládaných spoustou postřehů, anekdot a historek, v nichž zabírají notný díl příběhy takřka dumasovské; Parquin by vskutku mohl být potomkem d'Artagnanových, jen dva další mušketýry nenašel a třetí ztratil, jak to ve válce bývá, příliš brzy.

Třetí důvod, na první pohled pro nezasvěceného nepochopitelný, je nasnadě: Parquin byl přece lehkým jezdcem! Je až s podivem, že právě muži, kteří v napoleonských válkách sloužili u lehkého jezdeckta, u husarů či jízdních myslivců, dokázali napsat ty nejpoutavější a nejčtivější paměti! Krásně to vysvětluje Fréderik Masson v dnes již klasickém díle *Cavaliers de Napoléon* (Napoleonovi jezdci), v němž píše:

„Mnozí z nich získali v době, kdy už byli na odpočinku, takové vzdělání i kulturu, že se rozhodli popsat svá tažení, a udělali to stylem tak lehkým, tak jiskrným, plným žertů i anekdot, zábavným, nečekaným, oduševnělým a vskutku francouzským, až se zdá, že brk smáčeli místo v inkoustu v šampaňském.“

Výstižné přirovnání!

„Jsou obdivuhodně jasní ve výrazech, odvážní ve vyprávění, jejich forma je přesná a věta cválá i šavluje, jak to dělali ve svých nejlepších časech i oni. (...) Což to není dáno jejich řemeslem? Což nemuseli zjišťovat věci bleskově, jediným pohledem a přesně si zapamatovat, co spatřili? O tom pak podávali jasné, výstižné a někdy až malebné hlášení!“ dodává týž autor.

Parquinovy memoáry vyšly poprvé v Paříži ve dvou svazcích v letech 1843 a 1845, pod titulem *Souvenirs et campagnes d'un vieux soldat de l'Empire* (česky by zněl jako *Vzpomínky a tažení jednoho starého vojáka císařství*), tehdy však zapadly bez většího ohlasu. V roce 1892 je kapitán Aubier vydal pod stejným titulem v nakladatelství Berger-Levrault znovu. Byly rychle rozebrány, roku 1903 vyšly ještě jednou v téže úpravě a dnes představují vzácnost. Rovněž v roce 1892 spatřilo v pařížském nakladatelství Bousso, Valadon et Cie světlo světa nádherné francouzské vydání *Récits de guerre, souvenirs du capitaine Parquin 1803–1814* (*Válečné příběhy,*

vzpomínky kapitána Parquina), bohatě vypravené ilustracemi barona Myrbacha, H. Dupraye, Walkera, L. Sergenta, a Maria Roye. Editorem tehdy byl už zmíněný F. Masson, jenž však řadu pasáží vypustil a jiné zase krátil. Podobně okleštěná byla i některá vydání dalších, zejména ta, jež měla číst mládež. Jiné edice vycházely pod barvitými tituly jako *Amours et coups de sabre d'un chasseur à cheval (Lásky a rány šavlí jednoho jízdního myslivce)* či *Souvenirs de gloire et d'amour du lieutenant-colonel Parquin (Vzpomínky na slávu a lásky podplukovníka Parquina)*. Celkem spatřilo světlo světa deset či jedenáct vydání, počítáme-li v to i nedávný francouzský reprint Massonovy edice s ilustracemi Myrbacha a dalších mistrů, plus vydání anglické v nakladatelství Greenhill Books z roku 1987.

Kritické vydání českého překladu Parquinových pamětí vychází ze tří edic, jak je uvedeno v přehledu použité literatury, neboť všechny jsou cenné poznámkami a studiemi, které je provázejí. Jedná se (v pořadí od nejstarší) o ilustrovanou edici Massonovu z roku 1892 (*Récits de guerre, souvenirs du capitaine Parquin 1803–1814*) a o druhé vydání edice Jacquesse Jourquina z roku 2003 s přihlédnutím k anglické edici B. T. Jonese.

Jourquinova edice je krom původních vydání jediná kompletní a navíc doslova překypuje poznámkovým aparátem i dokumentací v přílohách. Poznámky se nepřebíraly jako celek, ponechávaly se zejména ty, které dokládají autenticitu Parquinovy výpovědi a opírají se o českému editorovi nedostupné archivní prameny. Původní životopisné poznámky se, pokud to bylo možné, při překladu ověřovaly a mnohdy rozšiřovaly. Díky za nesmírné množství připomínek i postřehů musí překladatel vzdát Karlu Řezníčkovi, skvělému znalci nejen napoleonské historie. K nim přibýly poznámky geografické, jež francouzská edice na mnoha místech postrádá a nejednou i nesprávně interpretuje. Dále najde čtenář v poznámkovém aparátu životopisné či dějové souvislosti a reálie, které jsme pokládali za důležité či zajímavé. Vojské hodnosti, jež nemají český ekvivalent a u nichž by byl překlad zavádějící, jsou ponechány v originále s patřičným vysvětlením.

A protože je třeba příběh dovyprávět, připsal editor i překladatel v jedné osobě do závěru knihy dovětek o dalších životních osudech kapitána Parquina.

Jednu svévoli jsem si ve čtenářově zájmu záměrně dovolil. Původní Parquinovy *Souvenirs*... jsou totiž členěny pouze na dvě knihy a souvislý text postrádá jakékoliv další dělení. S ohledem

na lepší čtenářovu orientaci byl proto český překlad rozdělen na kapitoly s trochu staromilským uvedením toho, co obsahují.

Nakladatel i editor a překladatel svorně doznávají ještě další hřích, totiž to, že první české vydání bylo řadu let jejich snem. Nepochybně by se k nim dnes svými ilustracemi přidal i Mistr Karel Maria Toman, který jim mnohokrát ukazoval krásné vydání z nakladatelství Boussod, Valadon et Cie; některé pasáže zápisků jízdního myslivce Parquina znal *par coeur*, nazpaměť, a velice si přál, aby vyšly i česky. Bohužel odešel a český čtenář necht vezme za vděk kouzelnými ilustracemi F. von Myrbacha, které se podařilo s nemalou námahou pro tuto edici získat.

Zveme Vás tedy na dvanáctileté tažení, ve kterém spolu s kapitánem Parquinem ožijí nejen jeho druzi ve zbrani, události, slavné činy i velké strážné, ale i ostré souboje pro čest a pár křivých slov, zábavné historky, kousky vpravdě husarské a v neposlední řadě i lásky. Na cestě potkáte císaře Napoleona i jeho skvělé důstojníky jezdeckta, plukovníka Marignyho, kapitána Lavigne, generála Castexe, komandanta Vérignyho či poručíka Henriho. Projedete Pruskem a Polskem, zažijete zajetí v Rusku, ocitnete se tváří in tvář britským vojákům i španělským banditům, budete bojovat v Sasku a bránit Francii. Navíc poznáte i krásnou Marqueritu, kapitánovu první lásku, až jímavě milou slečnu Wan V..., šlechtetnou madame Drémon, protřelou Ludsiz, nesmělou Sáru či sympatickou Adélu.

Nuže, do sedel!

Leonid Křížek
nakladatel

Jiří Kovařík, F.I.N.S.
překladatel

Upozornění kapitána Parquina čtenáři

obsažené v původním vydání, jež mělo tento název:

*Vzpomínky a tažení
jednoho starého vojáka císařství
sepsané kapitánem císařské gardy,
bývalým důstojníkem Čestné legie
a dnes politickým vězněm
v citadele Doullens*

Kdyby mě Sněmovna pairů rozsudkem ze 6. října 1840 neodsoudila ke dvaceti letům vězení v jedné z citadel tohoto království, nikdy by mi nepřišlo na mysl svoje vzpomínky zveřejnit. Byl jsem vyveden z vazby v Conciergerie 15. října téhož roku a převezen pod dohledem eskorty žandarmů do pevnosti Doullens, kde mě nazítří, 16. října, zavřeli do cely. Napadlo mě krátkit si dlouhé hodiny vězení tím, že bych dával na papír, co jsem prožil. Podařilo se mi překonat obvyklou lenost a díky paměti, leč nikoliv bez námahy, jsem během tří let tyto řádky dopsal. Nabízím je veřejnosti s jedinou touhou, a tou bylo vyprávět, co jsem začal prožívat před čtyřiceti lety, jaké věci se mi přihodily i vše, čím jsem trpěl. Čtenář nepochybně dospěje sám k závěru, že jsem zahájil vojenskou kariéru příliš mladý a že mě učili zacházet víc se šavlí než s husím brkem. Po tomto konstatování nezbývá než přikročit k věci a spoléhat přitom na čtenářovou shovívavost.

PRVNÍ ČÁST

Kapitola I.

*Můj vstup k jezdecku / Dvacátý jízdní myslivecký pluk /
Plukovní uniforma / Jste přece voják! / Válečné činy
brigádyra Tisseho, kapitána Kermanna a dalších hrdinů
od pluku / Souboj brigádyra Popineaua*

Dne 11. nivôsu v roce XI republiky, který odpovídal 1. lednu 1803*, jsem s jedním svým přítelem, panem Fournierem,** vystoupil v Abbeville, které leží v Pikardii, z pařížského dostavníku.

Poté, co jsme si nechali ukázat dům, v němž bydlel pan Idoux, capitaine quartier-maitre*** 20. pluku jízdních myslivců,† jenž se v onom městě nacházel posádkou; jsme vykročili tím směrem, abychom se mohli dát k oné jednotce zapsat. Quartier-maitre namítl, že pluk má nadstav, že můj přítel nemá takovou výšku, aby

* Revoluční kalendář byl zaveden dekretem z 5. října 1793 a dopočítán zpětně k prvnímu dni republiky (22. září 1792). Třebaže jej Napoleon zrušil již 9. září 1805, dobíhal až do konce tohoto gregoriánského roku. Není ho však třeba vysvětlovat blíže, Parquin všechna další data automaticky sám přepočítává...

** Louis Fournierat, nar. 1781, bude u 20. mysliveckého sloužit do roku 1811, pak přejde ke 13. mysliveckému a roku 1813 se stane podporučíkem. Po Napoleonově pádu jej čeká osud propuštěnce na poloviční službě.

*** Louis Idoux, nar. 1764, bude velet roku 1810 kompanii (rotě), o rok později dostane Řád čestné legie a armádu opustí roku 1814. Zemře v roce následujícím. Uvedenou hodnost a funkci (která nemá český ekvivalent, proto ji ponechávám v originále) lze přeložit jako kapitán-ubytovatel.

† Dvacátý myslivecký vznikl roku 1793 z jezdeckta dobrovolnické Légion de Luckner, přejmenované roku 1792 na Légion du Centre, a už v prvních letech revoluce se proslavil v Severní armádě. Vyznamenal se zejména při obléhání Charleroi, v bitvě u Fleurusu a v bitvě u Hohenlinden. Rozpuštěn byl roku 1814, o dva roky později jej obnovili po jménem Chasseurs du Var, opět rozpustili 1826 a znovu obnovili 1873. Pluk bojoval za 1. světové války u Verdunu a definitivně zanikl roku 1919!

byl přijat, a že já pravděpodobně ani nedosahuji věku potřebného pro zapsání. Bylo mi sotva šestnáct let.

„Máte naprostou pravdu,“ odpověděl mu pan Fournerat, „kdybyste se ale ráčil seznámit s těmito několika psanými slovy.“

Zároveň mu podal dopis plukovníka Marignyho,* kterého jsme navštívili v Paříži před odjezdem.

Po přečtení listu, jenž byl zmocněním k přijetí, všechny námitky okamžitě padly. Já měl pět stop šest palců a později jsem dorostl na pět stop a devět palců.** Striktně vzato mohla tato výška v součtu bohatě kompenzovat to, co panu Fourneratovi chybělo, aby měl pět stop dva palce, minimální výšku, která se u regimentu požadovala.

Oba jsme měli na naše *masses**** složit sedmadvacet franků, to byl striktní zvyk, kterému jsme se vzápětí podvolili; pak nás jeden myslivec z ubytovatelova příkaznictva doprovodil do kasáren. Žádali jsme a dostali zařazení k 6. kompanii, které velel kapitán Lavigne,† jeden z přátel mého otce, jehož jsme viděli v Paříži u plukovníka Marignyho. Onen kapitán tehdy mým rodičům slíbil, že na mne dohlédne. Ku cti jeho památky nutno říci, že slovo držel až do své smrti v bitvě u Jeny dne 14. října 1806.

Když jsme do kasáren dorazili, byl pluk v sedle, ve slavnostní ústroji a těsně předtím u něj prováděli prohlídku váleční inspektoři, kteří zodpovídali za jeho správu. Já i můj přítel jsme obdivovali nádhernou té jednotky, jež měla pověst jedné z nejlepších v armádě a která před nedávnem prodělala krásná Moreauova†

tažení na Rýně. Generál Richepanse,* jehož brigádu tvořily 11. a 20. myslivecký pluk, nikdy neopomněl zdůraznit, že dohromady sečteno tvořily jedenatřicátý a on že při útoku na nepřítele s číslem 31 vždy vyhrál.

Plukovní uniforma vypadala takto: myslivci nosili jako pokrývku hlavy čáko z černého sukna, mělo elegantní tvar a z vrcholku visel zašpičatělý plamenec barvy *aurore*.** Tento rozvinutý plamenec s černočerveným perem na čáku byl odznakem přehlídkové ústroje.

Délka copu činila čtyři couly***, coul od konce se cop svazoval černou lněnou stuhou a poslední coul zůstával volně rozštěpený. Dva dlouhé a tlusté pletence visely podél lící a byly zakončeny kousky olůvek ve tvaru stužky. Vlasy včetně lícnic copů se pomádovaly a pudrovaly. Zelený dolman měl zlatavé vyložení a lemování, bílé vlněné šňůry a pět řad vypouklých knoflíků.† K tomu jezdecké kalhoty, pletence na nich opět lněné, boty *à la hussarde* a mekké v nártích; zelený a zlatavý pás, jenž jsme nosili, byl osm coulů široký a měl šťapce téže barvy.‡ Celou tu skvělou uniformu završovaly přiléhavé rukavice. Každý myslivec měl šavlovou tašku, jež visela na dvě stopy dolů po levé straně a byla připnuta třemi řemeny k opasku se šavlí. Tuto šavlovou tašku používali myslivci, když měli doručovat dopisy, krom toho v ní nosili kapesník, měli-li nějaký.

Žil ve Spojených státech, roku 1813 přijal nabídku na vstup do ruských služeb a skončil tak, jak to Parquin vyličil ve 2. části svých memoárů.

* Antoine Richepanse, či Richepanse (1770–1802), transkripcie se různí, dobrovolník ve čtrnácti, generál 1796, divizní generál od března 1800; rozhodl nesmírně odvážným útokem do rakouského týlu bitvu u Hohenlinden. Roku 1802 byl jmenován guvernérem na Guadeloupe, kde zemřel na žlutou zimnici.

** Jitřenková, jitrně zlatavá. Byla rozlišovací barvou i pro 19. a 21. jízdní myslivecký; 20. jízdní ji měl jinak jen na vyložení límce (*parement*), kolet byl už zelený jako celá uniforma.

*** Coul, tj. palec, francouzský se rovná 2,707 cm.

† Neobrytký detail, většina mysliveckých pluků měla jen tři řady.

‡ Pás se skládal ze čtyřiačtyřiceti lněných zelených provazců se dvaceti uzy, které provazce propojovaly. Provazce tvořily hlavní rozlišovací znak pluku.

* Joseph Marigny, nar. 1768, kapitán roku 1792, byl jmenován velitelem 20. mysliveckého konzulem Bonapartem v listopadu 1799. Jeho další osud ličí ve svých vzpomínkách sám Parquin.

** Pět stop (francouzských 32,48 cm!) a devět palců je v přepočtu 1,867 metru, což odpovídá údajům v Parquinově osobním spise.

*** Výstřižné přeložitelné snad jako „zápisné“, šlo o sumu určenou jako povinný příspěvek na pořízení uniformy a strojení koně.

† François Lavigne, nar. 1763., kapitán od roku 1796.

‡ Jean-Victor Moreau (1763–1813), dělostřelecký kapitán 1789, divizní generál 1794, velitel Severní armády 1795, Rýnské a moselské armády 1796. Armády Samby a Meusy 1797 a Italské armády 1799. Jako velitel Rýnské armády porazil roku 1800 v Německu rakouskou vojska Paula Kraye a posléze arcivévodů Jana, nad nímž zvítězil v bitvě u Hohenlinden. Později nařazen z podílu na spiknutí Pichegrua a Cadoudala, odsouzen do exilu roku 1804.

Pluk měl velice krásné koně, první eskadrona vraníky, druhá plaváky, třetí kaštanové. Čtvrtá eskadrona, trubači a hudebníci sedlali šedáky.

Můj přítel i já jsme se radovali, že se z nás stali příslušníci tak krásného pluku, musím však přiznat, že nejvíc ze všeho nás oslňovala hudba.

„Jediná věc mě trápí,“ prohodil jsem ke svému druhovi, „a to je, že máme vlasy ostříhané *à la Titus*.“*

„Pravda,“ odvětil, „časem však dorostou a do šesti měsíců budeme mít stejně nádherný cop jako ostatní myslivci.“

Zkušenost ukázala, že je na to potřeba celý rok.

Nazítí ráno nás brigádýr** z naší čety vzal do kapitánova vstrojího skladu, kde nám vydali všechny součásti stejnokroje. Když jsme se vrátili do kasáren, náš brigádýr Fournierovi špitl do ucha, že je dobrým zvykem, aby každý nový rekrut dal při vstupu do pluku něco, čím lze vylepšit obsah hrnce určeného pro četu. Každý z nás, já i můj druh, jsme dali jeden *louis* v hodnotě čtyřiaadvaceti franků, za což se nakoupilo maso na přilepšenou. Tak se platilo uvítání. Brigádýr nám poděkoval za velkorysost a vzápětí nás všichni ostatní v kompanii prohlásili za dobré brachy.

Vojenský stav je při učení femeslo tvrdé, v jezdecktu zvlášť. Pravda, úctyhodné postavení je odměnou za náročný výcvik, musíte se však k tomu cítit povolán, abyste dokázal projít bez trápení všemi prvními schůdky oné výuky. Já byl otužilý a věřím, že jsem měl pro vojenský stav nadání.

*Maréchal des logis-chef**** byl mužem pěkného vzhledu a zajímavý člověk, měl něco mezi dvaceti až dvaadvaceti lety a patřil k bývalým *enfants de troupe*†: urostlý, dobrý voják, přísný ale spravedlivý. Nakonec dosáhl hodnosti *maréchal de camp*‡ a nepochyb-

Jean Henri a Latourův dragoun

* Krátký sestřih podle kadeřníka Duplana; ve známost a do módy vešel poté, co Duplan takto ostříhal herce Talma do role Tita v tragédii Brutus.

** Brigadier, nejnižší hodnost u jezdeckta, ekvivalent kaprila (caporal) pěších jednotek.

*** Vrchní četař jezdeckta.

† Doslova dítě jednotky, česky možná syn pluku; děti vojáků, kteří padli, nebo nalezenci.

‡ Před rokem 1793 a po roce 1814 obdoba brigádního generála, popř. ekvivalent generálmajora.

ně by u ní nezůstal, kdyby jej Restaurace* nedonutila zůstat devatenáct let v hodnosti podplukovníka na polovičním služném. Pan Lacour,** tak se jmenoval, si mě oblíbil a já musím přiznat, že to on ze mne udělal vojáka.

Byl jsem u kompanie pátý měsíc; jednu neděli nás tento *maréchal des logis-chef* před inspekci kontroloval a zůstal stát proti mně. Pohledem mě sjížděl od hlavy k patě.

„Parquine,“ řekl mi, „uniformu máte bez chyby, zbraně velmi udržované a zacházíte s nimi velice dobře, jenže, do p..., voják nejste! Věřte tomu, co říkám, dívejte se mi přímo do očí! Tak, abych se vás lekl, do p...! Jste přece voják!“

Okamžitě jsem poslechl a už nikdy jsem mu nezavdal příčinu, aby mi toto ponaučení opakoval.

Velitelem mé světnice byl brigádýr jménem Tisse,*** jenž obdržel za statečnost čestnou karabinu.† On ještě s jedním osvobodili tři stovky francouzských pěšáků a zajal dvě roty uherských granátníků, které je střežily. Rád nám líčil onen čin, který byl na jeho karabině vepsán, a já vám ho vypovím stejně. Nechám brigádýra Tisseho, ať mluví:

„V bitvě u Hohenlinden (kterou Moreau vyhrál) jsem musel zůstat celé ráno vzadu, neboť Robin, podkovář naší kompanie, překovával mého koně. Když jsme se konečně mohli přidat k pluku, zbloudili jsme v lese, skrze něj jsme šli směrem, jaký nám naznačovala střelba z pušek a hluk kanonády. Vyjeli jsme na jednu z těch velkých pasek, kterých je v Německu spousta a na nichž se popásá množství zvěře. Na ní jsme teď spatřili (aniž jsme byli sami spatřeni) na tři stovky našich odzbrojených druhů odváděných *kaiserliky*.‡ Bleskem nás něco napadlo, vyrazili jsme cvalem kupředu, vrhli se na kolonu, páliili přitom z pistolí a řvali:

„Kupředu! Kupředu! Kupředu! Tudy! Neberte zajatce!“

A tak podobně. Nepřátelské vojáky to naprosto zaskočilo a všichni mysleli, že padli do léčky. Zastavili, avšak váhali střít. Naši Francouzi skočili po jejich puškách, zmocnili se jich a role se vyměnily; pěšáci teď vedli zajaté Uhry do hlavního stanu a Tisse s Robinem šli za nimi. Tomu druhému od té doby u pluku neřekli jinak než Robin Zbojník.“**

I mnozí jiní příslušníci pluku vlastnili čestné zbraně. Pan Lavigne si tu svou dobyl u Rýnské armády v průběhu Moreauova ústupu, když jako pouhý kapitán velel po celý den pluku. Obratným manévrováním a dobře načasovanými útoky se mu povedlo dostat regiment z téměř beznadějně situace a prokázal tak velkou službu celé armádě.

Kapitán Kermann,*** jenž velel třetí rotě, byl rovněž vlastníkem čestné šavle. Strohá žádost plukovníka Lacosta,*** který pluku velel, když tvořil součást Rýnské armády, dává o chrabrosti onoho důstojníka jasnou představu.

Žádost zněla takto:

„Chrabrý kapitán Kermann natolik ztupil svoji šavli, když neúnavně sekal nepřitele, že mu vláda musí dát jinou.“

* Kyrýnský plukovník Aymar de Gonneville, který u 20. mysliveckého začínal, píše ve svých vzpomínkách (*Souvenirs militaires du colonel Gonneville. Campagnes d'un cavalier de l'Empire. Éditions du Grenadier, Paris 2002*): toto: „Nápis na stříbrem vykládané karabině jistého Robinu říkal, že on sám osvobodil čtyři sta zajatců odváděných do ma stý Rakušanů. Ten Robin byl opravdový zbojník a vypadal tak. Kradl, znásilňoval a zabíjel, to věděl celý pluk. Elitní kompanie ostatně přetékala lidmi podobného ražení a při hrázích, jež jeden i druhý líčili po večerech na světnicích, vstávaly vlasy na hlavě, jenže pod tím vším problemskovaly obdivuhodné hrdinské činy, jimiž se chlubil mnohem méně než svými neplechami.“

** François Kirmann (nikoliv Kermann), nar. 1768, přežal v září 1808 velení gardové jednotky mameluků, s nimiž bojoval ve Španělsku, Rakousku, Rusku, Sasku i Francii.

*** Ze čtyř Lacostů v Napoleonově armádě jde o Jeana de La Coste-Duviviera (1747–1829), plukovníka 20. mysliveckého od července 1795, který v červenci 1799 odmítl povýšení na generála, aby nemusel od pluku, dostal však o pár měsíců později povýšení nově! Divizním generálem se stal r. 1805, baronem císařství r. 1811.

* Návrh královského režimu po Napoleonově pádu.

** Jean-Baptiste Lacour, nar. 1777, u pluku od 1799, kapitán 1809, major 1813, důstojník Čestné legie 1813 a rytíř královského Řádu svatého Ludvíka 1814.

*** Nicolas Tisse, nar. 1777, vyznamenan čestnou zbraní 1801 (za bitvu vybojovanou 3. prosince 1800), podporučík 1812, odešel z armády 1814.

† Čestné zbraně (s rytým jmenováním a charakteristikou činu) se udílely do zavedení Řádu čestné legie zřízené 19. května 1802 (29. floréadu roku X).

‡ Francouzská přezdívka vojáků císaře Svaté říše římské a posléze rakouského císaře.

„Schváleno!“ zněla odpověď Prvního konzula.

Neměl bych zapomenout říci, že udělení čestné zbraně s sebou přinášelo nositeli i zdvojnásobení služného.

Mezi statečnými pluky lze uvést jednoho brigádyra elitní kompanie, který jako patnáctiletý zajal jednoho La Tourova rakouského dragouna.* Sloužil tehdy jako trubač u harcovníků, když tu jednoho dne nepozorovaně padl na obrovitého dragouna. Přiložil mu pistoli k hrdlu a křikl:

„Zajetí, nebo smrt!“

Na ta energická slova odevzdal dragoun šavli a vzdal se. Když jej dovedl k pelotonu, pověřenému podporou tirailérů, dali se myslivci do smíchu a dobírali si dragouna, Herkula, který se nechal odzbrojit a zajmout chlapcem. Rakušán nečekaně změnil tón.

„Nebyl jsem zajat, dezertoval jsem,“ prohlásil.

„Cože, Henri, že bys ho nezajal?“ ptali se myslivci od pluku.

Trubač se místo odpovědi obrátil k dragounovi, řka:

„No! Tak já tě tedy nezajal! Nu, dobrá, tady máš zbraně. Když se to poprvé nepočítá, musím tě, jak se zdá, zajmout znova.“

Myslivci, kteří to viděli, si však opakování střetu nepřáli a Rakušán už zůstal zajatcem.

S brigádyrem Henrim** jsem se spřátelil. Byl stejně starý a dá-

val mi dobré rady; poprvé jsem se s ním seznámil v šermírně. Jeho smrt, k níž došlo v bitvě na Rábu v Uhrách roku 1809 poté, co se stal u pluku důstojníkem, pro nás znamenala těžkou ztrátu.

K plukovním smělčům patřil rovněž brigádýr Popineau,* který si získal čestnou karabinu u Lambachu, za onoho slavného ústupu na Rýn skrze Schwarzwald, jenž provedl tak zázračně generál Moreau. Popineau připomínal vojenskými činy krásné rytířské časy.

Plukovník Schwarz velel šesti stovkám husarů v armádě arcivévody Karla a tato jednotka tvořila mezi rakouskými oddíly elitu, neboť plukovník měl právo provádět nábor mezi nejlepšími jezdci ve všech jednotkách. Měl k tomu volnou ruku. Napadal zadní voj naší armády, zajímal konvoje, odřezával kolony od cest, osvobozoval zajatce, útočil, kdykoliv k tomu našel dobrou příležitost, přesunoval se raději v noci než za dne. Byl to jedním slovem obávaný zastánce záškodnické taktiky. S plukem se vážné střety nejednou a rakouští husaři často okoušeli výjimečnou smělost kapitána Kermanna. Když k němu dolehla zvěst o kapitánových brilantních činech, rozhodl se jednoho dne, že s ním změní síly. K pluku dojel jako parlamentář a vyzval kapitána Kermanna, aby s ním podstoupil souboj na šavle. Muselo se mu odpovědět, že kapitán utřžil předešlého dne střelnou ránu do pravé paže a že je na obvazišti.

Plukovník Schwarz poté, co dal dostatečně najevo svoji vyzývavost, obrátil koně a chystal se vrátit ke svým, když tu brigádýr Popineau, jenž v té době patřil ke Kermannově četě, třebaže byl později převelen k nově ustavené elitní rotě, pobídl koně do cvalu, plukovníka dojel a křikl na něho:

„Můj kapitán byl včera trochu zasažen střelou, která ho vyřadila z boje. Bude velice litovat, že zmeškal partičku, kterou jste mu nabídl, jestli chcete ale změřit síly s jeho brigádyrem, jsem připraven dát vám zadostiučinění.“

„Líbí se mi tvoje odvaha,“ odpověděl plukovník a tasil šavli.

Jen to dořekl, už kolem sebe oba soupeři kroužili na koních a sekali šavlemi jeden po druhém. Popineau parýroval právě včas,

* François Popinot (nikoliv Popineau), nar. 1776, vstoupil k pluku r. 1795, legionář 1804, maréchal des logis 1807, propuštěn do výslužby 1810.

* Lehký dragounský pluk č. 11, jehož majitelem byl v té době Maximilian, hrabě Baillet de Latour. Pluk byl znám též pod jménem Valonští dragouni (Vallonen Dragonen) a proslavil se zejména (jako dragounský pluk de Ligne) v bitvě u Kolína 18. června 1757. Hrabě Daun tyto dragouny, dosud bezvousé mládence, nazval Holobrádky a poslal je do největší řeže, v níž rozhodli bitvu; o čtyři dny později se stal majitelem tohoto statečného pluku. Dějiny regimentu jsou notně komplikované, jako Latourův pluk byl v letech 1790–1791 dragounským plukem č. 31, v letech 1791–1798 švališerským plukem č. 31, roku 1798 lehkým dragounským plukem č. 11, v letech 1798–1802 dragounským plukem č. 11 a v období 1802–1806 švališerským plukem č. 4. Roku 1806 se stal (až do roku 1835) jeho majitelem generál jezdecký Carl, hrabě Vincent (za nějž, aby to bylo ještě komplikovanější, vykonával vlastnická práva k pluku maršálek hrabě Bellegarde). Tradici na tuto jednotku (za 1. světové války dragounský pluk 14 Windisch-Graetz) navazoval za 1. republiky 4. dragounský pluk Jana Švehly.

** Jean Henry (nikoliv Henri), nar. 1780, trubač 20. mysliveckého od 14. února 1795, maréchal des logis (četař jezdecký) 1806 a podporučík 1809; jeho smrt u Esslingu Parquin podrobně vylíčil...

aby se kryl před sekem svého protivníka, a ten vzápětí utřil při Popineauově rychlém výpadu sek přes tvář.

„Jedte a nechte si ránu ošetřit, plukovníku,“ pravil brigádýr, „a až se zotavíte, jsem ochoten vám poskytnout odvetu pěšky, před celým plukem, nebo vás zabiju, abyste se naučil, jak se máte chovat.“

Popineau byl prvním šermířským mistrem pluku.

„Nikdy se nebiji dvakrát s toutéž osobou,“ opáčil Schwarz, který ucouvnul.

„Budiž,“ pravil Popineau a očistil si čepel šavle.

A zařadil se zpět.

Onen čin, jemuž přihlížel celý pluk, vynesl brigádýru Popineauovi spolu s jinými skutky čestnou karabinu.

Byl tu rovněž jeden *maréchal des logis* elitní komanie jménem Filthaz*, který obdržel čestnou šavli u Rýnské armády. Už si přesně nepamatuji tu skvělou akci, která mu ono čestné vyznamenání vynesla. Pan Filthaz byl statečný voják, jenž se stal velitelem eskadrony 20. mysliveckého a důstojníkem Čestné legie. Odešel do výslužby po ničivé kampani v Rusku, v níž mu omrzly nohy.

Kapitola II.

Posádkou v Abbeville a Caen / Požár v Caen a zásah generála Larocheho / Plukovník Marigny a major Castex / Stávám se brigádjérem! / Můj proní soubor / Zranění na noze / Pobyt ve špitále

Francie žila na počátku roku IX. republiky s celou Evropou v míru, lehkou se ale dalo předvídat, že Anglie, která o sobě tvrdila, že je ohrožena ve svých obchodních zájmech, co nevidět Amienský mír zruší.* První konzul tedy v onom čase navštěvoval pobřeží oceánu a vybíral u Boulogne místa, kde o rok později rozmístil tu armádu, jež se měla vylodit v Anglii. Všichni dobře vědí, proč k onomu vylodění nedošlo a čím se ono skvělé vojsko stalo pro Rakušany i Rusy v bitvě u Slavkova osudným.

Dne 1. června 1803 dostal pluk znenadání rozkaz sedlat, zajišťovat spojení na cestách a sloužit jako doprovod od Amiensu až po Saint-Valéry. První konzul měl přespát v domě starosty v Abbeville a já byl určen, abych držel pěší hlídku, stráž blízko generála Bonaparta.

Dosud si vzpomínám, s jakou radostí, s jakou hrdostí jsem stál na stráži před apartmány, jež obýval, a kterak jsem byl šťasten, když krácel do svých pokojů a já mu vzdával zbrani čest. Zdaleka bych si nepomyslel, že se o deset let později stanu kapitánem v císařově osobní stráži. Nu což! Myslím, že jsem nikdy nezažil hezčí chvíli než tu, kdy jsem byl na hlídce přede dveřmi muže, který k sobě přitahoval pohledy celé Evropy.

Po cestě, kterou První konzul jel, stál všude jeden triumfální oblouk za druhým. Stále si vzpomínám, že 1. července 1803, po odjezdu z Abbeville a za přesunu do Caen, jsme mohli v Rouenu číst následující verše, které zdobily v oné vsi triumfální oblouk, postavený na počest jeho průjezdu.

* Michel Filhart (ne Filthaz), nar. 1774, myslivec ve 20. mysliveckém od 1792, *maréchal des logis* 1798, *podporučík* 1806, *chef d'escadron* 1813, ve výslužbě od 1814.

* Třebaže většina literatury uvádí, že byl uzavřen 27. března 1802, je tím míněna až pařížská slavnostní ratifikace dokumentu, v Amiensu byl mír sjednán a stvrzen již 25. března (4. germinalu roku X); jeho vypovězení bylo ve Francii oznámeno 20. května 1803.

Diogenes kdysi s lucernou a s námahou
hledal muže s rozumem i s odvahou.

Filosof nenašel ani jediného,

smutně šel zpět do sudu svého.

Kdyby však potkal Bonaparta, co by udělal?

Zhasl by lampu, nemusel by hledat dál!

Ani velký Corneille, básník, z něhož by císař učinil knížete, kdyby v době jeho vlády žil, by nepohrdl verši, jež složil dvě stě let po něm jiný francouzský rodák.

Po našem příjezdu do Caen jsme tu vystřídali 10. dragounský pluk. Onen regiment neměl dobré vztahy s mládeží tohoto města, mladíky velmi nespoutanými, kteří se oddávali všelijakým cvičením se zbraněmi. Našla se mezi nimi dobrá stovka mistrovských šermířů.

Triacytřicátý pěší pluk, který byl v onom městě rovněž posádkou, měl hodné soubojů, a ježto ho obviňovali ze všech stran, musel opustit městské zdi. Ministr války vyměnil plukovníka a řada mládenců z města, kteří se do oněch afér zapletli, dostala přísné tresty. Na rozkaz Prvního konzula se 43. pluk vrátil s rozvinutými prapory i s bubnováním a městská deputace ho musela před bránami přivítat.

My sem dorazili v oné době. Plukovník Marigny, který choval mladé muže ve velké lásce, se rozhodl, že si město získá, uspořádal setkání a pozval na něj jak mládež z Caen, tak i posádkové velitele.

Setkání se mělo uskutečnit v kavárně Labassée, velice pěkném lokále na promenádě, a jistá událost, jakkoliv politováníhodná, přispěla k tomu, že si nás Caenští okamžitě oblíbili. Zcela nečekaně vypukl v jedné z vesnic v blízkosti města strašlivý požár. Generál Laroche,* velitel divize, o něm dostal zprávu právě v okamžiku, kdy jel na setkání. Projížděl kolem jezdeckých kasáren našeho pluku, vjel na nádvoří a křičel:

„Na koně! Na koně! Hoří vesnice!“

* Antoine Laroche-Duboucat (1757–1831), dragoun pluku Monsieur v r. 1775, sloužil v nizozemských službách na Cejonu, propuštěn pro falešné udání z rebelie, předrevoluční baron, a přece voják revoluce (jemuž, byl aristokratu, osobně poděkuje blahopřál Robespierre), divizní generál 1799, znovu propuštěn, aktivován 1801, o rok později velitel 14. vojenské divize v Caen.

Načež se obrátil na *maréchala des logis* ve stráži.

„Kde je trubač, který má službu?“

„*Mon général*, dovolil jsem mu, aby si šel sníst k četi polévku.“

„Kde má trubku?“

„Tady, ve stojanu na zbraně.“

Generál se v mžiku chopil nástroje a vprostřed kasáren začal troubit do zbraně. Tento signál vzápětí zopakovali všichni plukovní trubači a za pár minut byl pluk na koních. Musím tu podotknout, že generál Laroche býval v mládí trubačem a svoje bývalé řemeslo pranic nezapomněl.

Regiment byl pohromadě, generál Laroche se mu postavil do čela a cvalem hnál ke vsi, v níž hořelo, poskytnul jí rychlou pomoc a zachránil tak domy, do kterých se požár zatím nerozšířil. Díky pohotovosti nebyly ztráty nijak významné; v tom kraji, kde většinu střeš kryje sláma, mohly být jinak mnohem horší.

Skvělé chování pluku v této situaci setkání nadmíru prospělo. Mládež nejen že se zúčastnila, ale zpečetila dobré vztahy i obrovskou mísou punče. Vzájemná přízeň pokračovala po celý ten krátký čas, který jsme v Caen strávili, a mnozí mládenci z rodin, jež jsou v tomto městě velice bohaté, se zapsali k pluku. Nepřinesli povinný podíl na výstroj, vystrojili se a opatřili si koně na vlastní náklady.

Takto vstoupili mezi myslivce pluku pánové de Gonneville,* de Vomel, d'Ingreffille a Lethermillier.** První z těchto pánů se stal plukovníkem, pověřeným roku 1830 remonty v Haguenau,

* Aymar-Olivier Le Harivel de Gonneville (1783–1872), vstoupil do 20. mysliveckého roku 1804; sám o tom v už citovaných memoárech napsal: „Než jsem byl v armádě, zdal se mi kapitán hodně malým pámem, po příchodu k pluku mi to ale připadalo jako hodnost na výši hory, kam nikdy nevyšplhám. Byl jsem posledním v kompanii čítající sto dvacet mužů, z nichž většina už zažila válku...“ Urozenost, vzdělanost i jisté vojenské zkušenosti mu ovšem zajistily rychlejší postup a Gonneville byl jmenován roku 1804 podporučíkem 6. kyrysnického pluku. V roce 1805 bojoval pod maršálem Massénou u Caldiera a v polském tažení 1807 padl do zajetí. Pak se bil v Itálii i za Pyrenejemi a napoleonské války zakončil při obraně Hamburku.

** Pierre Letelmellier (ne Lethermillier), nar. 1783, dobrovolně v armádě od 1804, důstojník 1807, roku 1812 u 1. pluku gardových šcališérů, roku 1821 plukovník 10. dragounského, ve výslužbě od 1830; v posádce, jak předpokládá Parquin, tedy nezemřel.

druhý a třetí našli slavnou smrt v boji s nepřítelem a poslední zemřel v posádce jako plukovník jednoho pluku lehkého jezdectva.

V Caen jsme setrvali po dva měsíce a když jsme 1. září odjížděli, vyprovázela nás mládež na francouzskou milii* od města. Ti mladíci nás doporučovali dalším, kteří, jak vidno, následovali našeho příkladu.

Projeli jsme městem Bayeux, kde jsme nocovali. Tyto kraje jsou vyhlášené krásou žen, což mohu potvrdit: tady najdete ty nejhezčí Normandanky. Pokračovali jsme na Avranches, Coutances, atd. Nakonec jsme dorazili 10. září do Rennes, abychom tu vytvořili záložní sklad pod velením *gros majora* Castexe,** jenž k pluku právě dorazil.

Tento vyšší důstojník, jenž to dotáhl z prostého vojáka 24. jízdního mysliveckého k hodnosti *gros major* (tato hodnost tehdy byla ekvivalentem dnešního podplukovníka), tedy tento důstojník, na mou věru, byl ve své funkci pravým fanatikem. Nařizoval, aby ti, co měli službu, byli v zimě v sedlech od čtyř ráno do deseti večer. V jízdnárně nechával rozvěšovat lucerny, které dávaly světlo jako ve dne. Major sám tam jezdíval na mladém koni, kterému dal jméno Breton; chtěl ho zkrotit tím spíše, že byl velice dobrým jezdcem. Jednoho dne si mu štolba dovolil poradit, že to zvíře je plaché, že se bojí luceren a že by mohlo dojít k neštěstí.

„Nu, majora se tedy armáda v poli nedočká,“ opáčil Castex, „protože umře v manéži. Přesto ale zemře na svém místě.“

Tu větu pronesl s gaskoňským akcentem, který jí dodával podtext tak zvláštní, že se všichni poušmáli.

Nepřítele poprvé spatřil spolu s plukem 14. října 1806 u Jeny, kde se stal plukovníkem. Později vylicím tu skvělou akci, která

Generál Laroche dokazuje, že nezapomněl trubit na polnici

* Lieu, francouzská míle, „kilometrická“ měří rovně 4 km. Parquin však (jak je vyloženo dále) spíše míní tzv. „obecnou“ (commune) či „zemskou“ (de terre) o délce 4,444 km. Existují ale ještě míle „poštovní“ (de poste – 3,898 km) a „námořní“ (de marine, 5,555 km).

** Bertrand Castex (1771–1842), dobrovolník r. 1792, major u 20. mysliveckého od října 1803, pověřený velením pluku po dobu vyšetřování plukovníka Marignyho (jak o tom píše Parquin dále) od března 1806, velitel pluku 20. října 1806, brigádní generál 1809. Hodnost divizního generála dostal v listopadu 1813, důstojník Čestné legie 1820. Parquin se v životopisných údajích o pár odstavců níže trochu mylí.

mu povýšení vynesla. Za bitvu u Eylau se 7. února 1807 stal důstojníkem Čestné legie, za bitvu u Friedlandu komandérem a baronem císařství s dotací čtyř tisíc franků. V nešťastné kampani v Rusku roku 1812 dostal funkci *lieutenant-général*,* v saském tažení roku 1813 přešel jako *gros major* ve stejné funkci k pluku gardových jízdních granátníků, a konečně ve francouzské kampani se z něho stal velkodůstojníkem Čestné legie. Za Restaurace byl jmenován vikomtem a obdržel velení 5. vojenské divize. Tím zůstal až do Červencové revoluce,** které se nijak nezúčastnil. Pár vojákům se poštětil podobný postup, žádný z nich ale nepředčil ve znalostech i statečnosti našeho nezdolného majora Castexe.

Dne 1. května 1804 si mě k sobě major Castex povolal a oznámil mi, že se na žádost kapitána Lavigne stávám brigádyrem a že budu nazívat, při přehlídce, do této hodnosti povýšen. Krom toho mi sdělil, že budu jako takový přidělen k odřadu, jenž se připojí k bojovým eskadronám na oceánském pobřeží. Moje kompanie se nacházela v Lannionu, odkud zajišťovala spojení mezi tímto městečkem a Morlaix.

Hlavní stan generála Augereaua, vrchního velitele *Armée de l'Océan*, ležel v Brestu. Plukovník Marigny, štáb a první eskadrona pobývali v Sant-Brieuc a zbytek regimentu byl rozptýlen při cestě na Rennes, aby udržoval spojení s majorem Castexem, jenž, jak jsme viděli, velel základně v Rennes.

Po příjezdu ke kompanii v Lannionu, kam jsem dorazil 15. května, mě přijali velice hezky, já však musel novým druhům, rotním brigádyrům, zaplatit večeři v hostinci U zeleného stromu, abychom moje prýmký zapili. Osm příborů po třech francích na hlavu, to jest večeře za čtyřiačtyřicet franků, zpečetila přátelství s novými kamarády, kteří mi přísahali bratrství; slovo dodrželi. Vbrzku jsem ale zjistil, že moje prýmký vyvolaly u kompanie i závist.

Měsíc po příjezdu jsem měl službu a zrovna jsem prováděl prohlídku pokojů. Spatřil jsem stojan na zbraně, který nebyl tak čistý, jak by být měl, a vyčetl to myslivci Hayerovi,** kterému

patřil. Odsekl mi, že mladý zobák* nemá co mazákům vytýkat a že jestli chci porovnat svoji šavli s jeho, ukáže mi, která stojí za víc.

Na tu nečekanou provokaci jsem nezareagoval náležitě, to jest udělením čtyř dní vězení, přijal jsem výzvu a do čtvrt hodiny už jsem stál na louce. Soupeř na sebe nenechal čekat a souboj začal vzápětí. Nejdřív jsme si vyměnili pár seků zasazených i vykrytých, pak jsem se mu dostal na tělo a zasadil mu bodnou ránu, která projela košilí pod jeho pravou paží. Smůla byla, že mě, jak jsem se stahoval nazpět do stěhu, Hayer zasáhl do nohy. Měl jsem jen stěvece a utřil tak hlubokou ránou do nártu, z níž prude vystříkla krev. Padl jsem na zem, z níž mě zvedli čtyři myslivci, kteří mě dopravili do civilní nemocnice v Lannionu, kde sloužily milosrdné sestřičky.

Vzdávám vám, pohostinné sestry, dík, jimiž jsem vašemu řádu povinován za veškerou péči, kterou jste mi věnovaly.

Utržené zranění bylo povahy velice vážné a mně hrozila amputace, či alespoň kulhání nad smrtí. Zachránily mě jen moje bouřlivé mládí a čistá krev.

Špitální chirurg mi nejdřív dal nohu do dlahy, aby ji upevnil a usnadnil srůst nervstva i svaloviny, což je oboje v této části nohy početné, a poté ji nechal zabalit co nejtěsněji do dvou prostěradel. Šest týdnů mi bylo setrvat vleže na zádech a bez pohybu. Můžete si domyslet, co jsem se v té poloze natrápil. Když pak ale nadešel čas k sejmutí dlahy, zranění vypadalo nejlépe, jak vypadat mohlo, a doktor mě ubezpečil, že kulhat nebudu. V nemocnici jsem nicméně musel zůstat ještě měsíc. Aby nervy v noze zesílily, chodíval jsem k nemocničnímu řezníkovi vždy, když porážel vola či krávu, a dával si na nohu krev, kterou to zvíře vypustilo. Tento lék, užívaný i poté, co jsem špitál opustil, mě dokonale uzdravil. Snadno si lze představit, kterak jsem byl spokojený a šťastný. Jakkap bych ale mohl vytušit, že mne toho dne potká v mojí posádce první láska! Nebe mi tak darovalo odškodnění a odměnu (to jsem si alespoň myslel) za neslýchaná utrpení, jimž jsme s odvahou čelili.

Chci vám vyprávět onen příběh mladých let, je to jedna ze vzpomínek, na které s největším dojetím myslím i ve věku, který mám.

* *V orig. blanc-bec, doslova bílý či čistý zobák, krásný to příklad vojenského argotu.*

* *Generálporučík; nebyl to hodnostní stupeň, ale přidělovaná velitelská funkce, důlčí vrchní velení nad určitým uskupením.*

** *Revoluce 1830, která svrhla Bourbona Karla X. a nastolila liberální monarchii Ludvíka Filipa z větve Bourbon-Orléans.*

*** *Jean Nicolas Hayer, nar. 1779, u 20. myslivceckého od 1799, brigádyr tamtéž 1803, roku 1810 převelen k císařským žandarmům.*

Kapitola III.

Cesta ze špitálu a galantní návštěva / Marguerita, moje první láska / Přivítání u pluku / Duel furýra Jarryho / Nedělní schůzka s Margueritou / Pobyt v Lannionu / Rozloučení, odjezd pluku a Margueritina svatba

Jeden ošetřovatel z nemocnice mi nabídl, že mě doprovodí až do kasáren. Času měl po libosti, byl to jeho volný den. Přilís jsem to nepotřeboval, nechtěl jsem ho ale připravit o spropitné, jež si možná chtěl vydělat. Nuže, přijal jsem.

Poděkoval jsem vřelým sestřičkám za péči a slíbil, že je navštívím.

„Ano, ano, rády vás uvidíme,“ volaly všechny.

„Přijďte hlavně zdravý,“ dodala sestra Seraffina, jejich představená.

Rozloučil jsem se, jak to šlo nejlépe, a opustil 1. září špitál. Kráčet jsem se svým doprovodem po boku. Ušli jsme ulicí Kérémpont sotva pět stovek kroků, když mi řekl:

„Brigadýre, nechtěl byste navštívit osobu, která o vás projevuje velký zájem od okamžiku, kdy vás viděla, jak jdete zraněný pod jejími okny?“

„Kdo je ta slitovná osoba?“ odpověděl jsme navýsost udiveně.

„Slečna Marguerita, nemocniční pradelna. A tady máme její dům,“ dodal, ukázal mi vrata a hned nato zaklepal.

Sotva klepadlo dopadlo, otevřelo se v prvním patře okno. Vyklonila se pohledná hlavička a slečna Marguerita, neboť to byla ona, sladce pravila:

„Micheli, jdu dolů.“

Vteřinku poté se dveře otevřely a v nich stála pěkná, vysoká osoba, které mohlo být dvacet až pětadvacet let. Pravila mi:

„Nemusíte nahoru, pane brigadýre, v přízemku je jedna místnost, můžeme tam.“

Vskutku jsme se tam odebrali a já, abych se co nejdříve Michela zbavil, jsem mu ze srdce rád věnoval *na pití* dvacet *sous*, neboť, budiž řečeno, tito lidé nikdy nepřijali nic *na jídlo*.

„Slečno Marguerito,“ povídam, jen co jsem usedl na místo,

kteří mi nabídla, „přišel jsem, abych vám poděkoval za účast, kterou ve vás můj stav vzbudil, a poprosil, abyste mi i dál zachovala přízeň.“

Tímto začátkem jsem ji upokojil a zbavil rozpaků z první návštěvy.

„Ach, pane brigadýre, vy jste toho zájmu hoden! Tak mladý a tak vážně raněný! Stála jsem u okna, když tudy procházela do špitálu nosítka, která třímali čtyři myslivci. Jak jste byl bleďý!“

„Ztratil jsem hodně krve,“ odvětil jsem.

„Ježto mám povolení,“ pokračovala ona, „docházet do špitálu po všechny dny a v libovolnou hodinu (protože to jsem já, kdo po onen ústav bělí prádlo), vydala jsem se tam hned po vás. Ach! Vaše zranění bylo tak vážné, že všechny ty dobré jeptišky vyděsilo!“

Pak se zarazila:

„Můj Bože! Brigadýre, promiňte mi moji nezdvěřilost. Nechám vás, nemocného, mluvit a nepomyslím, že bych vám měla něco nabídnout. Vezměte si, prosím, se mnou šálek dobré kávy s mlékem.“

Samozřejmě, že jsem neodmítl, a Marguerita hned prostřela bílým ubrusem stoleček, načež na něj naservírovala kávu a ovoce, které *předvidavě* v očekávání mojí návštěvy uchystala. Využil jsem té chvílky příprav k tomu, abych si čerstvou známost prohlédl. Byla to vysoká a pěkná brunetka, prostě, avšak s úzkostlivou čistotou oblečená. V pokoji vládl dokonale řád, jenž vynahrazoval přepych. Když podala kávu, posadili jsme se a posvačili.

„Pane brigadýre,“ řekla mi, „nebudu nediskrétní, když se vás zeptám, kvůli čemu jste se bil? Příčinou se bezpochyby stala nějaká láska?“

„Slečno, ujišťuji vás, že nikoliv, nebylo ani kdy myslet na radost, neboť jsem se sem dostal krátce předtím. Celá věc vznikla za příčinou hádky služebního charakteru, z čehož můžete usoudit, že by byla pramálo zábavná, abych vám ji vyprávěl. Dovolte mi tudíž, abych rozhovor převedl na mnohem zajímavější téma. Mluvme o vás, slečno, prosím.“

„S radostí,“ opáčilo to šarmantní děvče.

„Zdá se mi, že jste v domě sama.“

„Ach, pane, mám tu Mariannu, zralou ženu, která mi pomáhá s domácností.“

„Dobrá,“ pokračoval jsem, „znamená to, že jste bez rodiny?“

„Bohužel! Otce mi vzala armáda, padl u Lille,* když mi bylo jedenáct. Byl dělostřelcem. Matka se už nechtěla znovu provdat a vychovávala mě až do dvaceti. Tehdy jsme ji ztratila! Deset let předtím měla ve špitále prádelnu. Samozřejmě, že jsem svoji milované matce pomáhala. Když pak zemřela, představená špitálu, která si mě oblíbila, mi chtěla dát zaměstnání. Mám čtyři ženy, které pro mne u řeky pracují.“

Když Marguerita domluvila, řekl jsem jí:

„Jste statečné a počestné děvče. Váš otec splatil vlasti, co jí dlužil, vaše matka zaplatila přírodě. Nebe vás bezpochyby ochraňuje a vy budete šťastná, Marguerito.“

„V to doufám,“ odpověděla. „Když člověk žije počestně a živí se prací, co si může víc přát a čeho by se měl obávat?“

Dobrou hodinu už byl stolek sklizen, když jsem požádal o svolení k odchodu.

„Chci tuto neděli,“ řekl jsem, „navštívit ty dobré sestřičky v nemocnici; směl bych při té příležitosti zajít i k vám?“

„Budu se těšit, pane brigádýře,“ odpověděla, „i mě to vyhovuje, je to jediný den, kdy nepracuji. V kolik hodin nemocnici navštívíte?“

„Úderem druhého,“ já na to.

Pak jsem vstal, rozloučil se s ujištěním, že nezapomenu na její vlídné srdce, dojemný zájem i upřímnou pohostinnost, a po cestě ke kasárnám jsem nejednou obracel hlavu, zda ji neuvidím v okně, moje zvědavost ale vyšla naplano.

V kasárnách se mi dostalo skvělého přivítání od kamarádů, nadřizených i myslivců celé kompanie. Ten, který byl mým protivníkem, chtěl nejvíc ze všech vědět, jak se mi daří. Ježto se dosti komicky omlouval, pravil jsem s úsměvem:

„Kdybyste se omluvil před soubojem, nemusel jsem já ležet dva měsíce ve špitále a vy sedět dva týdny ve vězení. Minulost ale vrátit nelze. Tady je moje ruka, nemluvmе už o tom.“

Vypadal, že ho to velice upokojilo a já pak zjistil, že mi moje chování sloužilo u celé kompanie ke cti. Nicméně mě neminulo ostré pokárání od kapitána, kterého jsem nazítří navštívil. Pravidl, že kdyby mě už nepotrestalo zranění, dostal bych dva týdny vězení, protože by mi patřil stejný trest jako myslivci Hayerovi,

za to, že já tasil šavli na podřízeného. Pak se ale vyptal s účastí na moje zdraví a dal mi jeden *louis**. Ten činil čtvrtinu toho, co mi posílal otec. Nebylo to mnoho, můj otec ale, třebaže nepatřil k chudákům, bohatstvím neoplyval; žil z obchodu se smíšeným zbožím, drogistickými věcmi a kořením. Musel se starat o početnou rodinu. Bylo nás sedm dětí. Matka, již potkalo to neobvyklé štěstí, že zůstala zdravá až do smrti ve věku třiaosmdesáti let, měla na otce velký vliv a nikdy nebyla ráda, že se ze mně stal voják. Podle ní jsem si zvolil povolání lenochů. Čtenář bude moci posoudit, zda se dalo na náš stav v oněch časech takto pohlížet.

Pokud šlo o mého *maréchal des logis-chef*, řekl mi s pohnutím a se srdečným potřásáním rukou:

„Parquine, prýmky vás přišly draho; bil jste se chraabrě, ale odtěď už se takovým nepřijemnostem nevystavujte. Jinak zjednám pořádek,“ dodal, když mě propustělv.

Pan Lacour mi nemohl činit tytéž výčitky, které mi po právu udělal už kapitán Lavigne. Celý pluk věděl o souboji v Abbeville, který měl on, *maréchal des logis-chef*, s furýrem jménem Jarry od našeho pluku.**

Charakter té záležitosti byl natolik zvláštní, že ji tu proberu.

Furýr byl duchaplný, leč uštěpačný mládenec: biliár, hra, kterou oba uměli, vyvolala diskusi a oni odešli na pole, aby si rozpor vyjasnili. Furýr Jarry byl velmi statečný, v tom mu *maréchal des logis-chef* nemohl nic upřít, v zacházení se zbraní ale měl navrch zase on. Souboj, jenž furýr navrhl, přijal jen proto, aby mu dal lekci; rozhodl se, že mu nechá na tváři po onom duelu památku. Když už byli ve střehu, vedl *maréchal des logis-chef* proti svému soupeři sek na nohu. Byla to ovšem jen finta, a jen co furýr přešel do křty, oholil mu čepeli šavle tvář. Dýmka, kterou držel furýr v ústech, se rozletěla na kusy. Furýr hned zarazil a svrchovaně

* Mince, která si, ač po revoluci podobenky panovníků nahradily symboly republiky, zachovala starý název (čestně odpovídá spíše louisdor) a teprve za konzulátu začala být důsledně nahrazována frankem. Do konce roku 1803 měly být staženy z oběhu zcela, ale zlato z něhož byly zhotoveny, hodnotu neztrácelo...

** Étienne Jary (ne Jarry), nar. 1775, v armádě od 1799, zajat 1808; další zprávy o něm chybí a jako nezvěstný byl roku 1809 z armádních seznamů vymazán; Parquinovo toržení, že padl u Eylau, se zdá nepravděpodobné.

* Roku 1792, kdy Lille od 9. září do 8. října marně obléhlo 35 000 Rakušanů.

vážně svědkům řekl: „Pánové, odkládám souboj na zítřek a budu se snažit opatřit si masku, neboť tento pán je nešika, který mi málem vyrazil oko.“

Ten žert všechny rozesmál. V mžiku zavládla pohoda a oba duelanti se objali.

V bitvě u Eylau to Jarrymu, kouřícímu dýmku, utrhlo hlavu, a já vím, že kdyby mohl, označil by to jako hodně nepěkný žert.

Leč vrafme se do kasáren. S překvapením jsem spatřil dvě čtyřlípky a dvě kolesny, které jsem tam předtím neviděl.

„Tahle artilerie dorazila dneska ráno,“ povídal jeden kamarád, „pluk se bude cvičit v dělostřelbě.“

Načež dodal, že každému myslivci přidali za to cvičení čtyři souslužného, což mě potěšilo stejně jako všechny ostatní druhy.

Kapitán mě na jeden měsíc zprostil cvičení, mým úkolem bylo starat se jen o zbraně a postroje, které toho měly, ježto v době mojí nepřítomnosti ležely ve skladu, vskutku zapotřebí. Koně jsem ale našel ve velmi dobrém stavu, neboť přátelé se o něj starali, když já ležel v nemocnici.

Od čtvrtka, dne mého odchodu z ošetření, do neděle, dne mojí nejbližší návštěvy v ulici Kérempont, se mi zdál čas dlouhý, leč kýžený den nakonec nastal. Jakmile jsem se stal brigádyrem, nechal jsem si na vlastní náklady ušít uniformu z jemnější látky. Prýmký na dolmanu, jež měly být lněné, jsme si pořídil z jasné bílých kozích chlupů. Pět řad přemování dolmanu bylo rovněž z kozích chlupů místo ze lnu. Uherské kalhoty z jemného sukna jakož i lehké a dobře šité botky doplňovaly moje odění, jenže kvůli zranění jsem je nesvedl na vycházku nazout. Obul jsem střevice, s velkou lítostí nechal uherky doma a vyšel v jezdeckých kalhotách z jemné látky. Moje vlasy za osmnáct měsíců u pluku narostly, měl jsem tedy cop i copánky napomádované a napudrované, jak to ústroj jednotky vyžadovala, leč vousy k mému žalu a navzdory všem výzvám britvy ne a ne vyrašit. I tak, jak jsem vypadal, jsem ale mohl předstoupit před pěknou a soucinnou mladou dívkou z ulice Kérempont. Ve své navítě jsem věřil, že se slečně Margueritě zalíbím, neboť moji kamarádi si přede mnou po celý den pozpěvovali:

„Chceš se líbit děvčatům?“

Dej se tedy k myslivcům.“

Nuže, vydal jsem se k Margueritinu obydlí a zanedlouho jsem u ní byl. Jestli já věnoval toaletě trochu pozornosti, pak děvče

nezanedbalo zholat nic, aby vypadalo ještě krásnější. Měla kulatý čepeček, jehož vpředu zvednutý tvar zdobilo krajkové třepení, ebenové vlasy dokonale zářily proti bílému čelu a jasně patrná pěšinka je dělila na dvě strany. Dones mám před očima, jak se jí vlasy doslova řinuly zpod čepece a točily se do mohutného drdolu na dosti dlouhém a obdivuhodně bělostném krku. Měla náušnice ve tvaru protáhlých hrušiček a krk jí obepínal křížek na sametové stužce. Oblečena byla do tmavomodrých šatů ze zimní látky, velmi krátkých, jak se to tehdy nosilo, což umožňovalo spatřit bílé bavlněné punčochy, pěkně obemykající elegantní nožku. Pás z růžového moaré a náušnice zdůrazňovaly úhlednou postavu. Mimořádně jemně tvarované nožky obepínaly střívečky s podpatky dosti vysokými a s malými žlutými sponami.

„Čekala jsem na vás,“ řekla Marguerita a podala mi bělostnou ruku, kterou já spěchal políbit.

„Nechte toho přece, pane brigádýře,“ dodala, „a posaďte se.“

Když jsem usedl, s živým zájmem se vyptala na stav mého zranění; chtěla vědět, zda jsem hodně trpěl, jestli jsem se radoval, že vidím kamarády, a přijali-li mě dobře. Všechny otázky kladla s nelicencem zájmem a mě to hrálo u srdce. Dojatě jsem odpovídal a zdůraznil, jakou radost mi to činí.

Hodinku jsme takto hovořili o všelčem a pověděli si spousty nicotností, jaké si říkají mládenec s děvčetem.

„Můj Bože,“ zvolala Marguerita (a bylo to její oblíbené rčení), „jsem já ale hloupá. Zapomněla jsem vám říci, že se ve tři hodiny brány hospicu pro návštěvy zavírají. Těm dobrým sestřičkám bude vskutku líto, že jste dnešní slíbenou návštěvu nedodržel.“

„Cože, Marguerito! Vy chcete, abych vás už opustil?“

„Cožpak se ke mně nemůžete po návštěvě v nemocnici vrátit?“ pravila a trochu zčervenala.

„Bezpochyby,“ opáčil jsem, „strávím s vámi večer, dovolíte-li mi to.“

Z jejího úsměvu bylo zřejmé, že souhlasí, a tak jsme se rozloučili.

Moje návštěva způsobila v hospicu pravé pozdvižení. Vrátný, ošetřovatelky a zejména Michel byli překvapeni i potěšeni, že mě vidí, a jevíli o mne dojemný zájem. Poděkoval jsem a vydal se k obydlí představené. Jak mě spatřila, vykřikla, zazvonila, a hned se seběhlo pět sestřiček, které mě obklopily. Představená dovolila, abych si sedl. Všechny se mě vyptávaly na zdraví i na to, jak

po odchodu z nemocnice dělal. Dobré sestry zejména naléhaly, abych prozradil, zda jsem se usmířil s myslivcem, s nímž jsem se bil.

„Vězte, že je špatné nemilovat bližního svého,“ říkaly mi s tou obdivuhodnou naivitou zbožných srdcí.

„Mír je uzavřen,“ odpověděl jsem, „přítelem se mi ale nestal, neboť to nikdy nebyl druh, se kterým bych chtěl žít pod jednou střechou.“

Předlouho jsem s dobrými sestřičkami rozprávěl. V životě bych, myslím, došel mnohem dál, kdybych nebyl tak často předmětem ženské zvědavosti. Vždyť všechny ženy, ba i jeptišky, jsou dcera-mi Evinými.

Navzdory zájmu, který mi dávaly najevo, jsem se cítil jak na trní a čas se zdál neuvěřitelně dlouhý...

Vidíte, jaký je člověk nevzděcník? Já měl plnou hlavu pohledné Marguerity, pro niž mi bušilo srdce. Po hodině jsem se už neudržel, vstal jsem, abych se rozloučil, přičemž jsem se vymluvil na otročinu služby, která mě volá do kasáren. Sestry hned vyběhly, vrátily se s bonbóny, perníčky, čokoládou a hrnkem zavařeniny, což nezbylo než přijmout; když jsem totiž odmítl, začaly mi cpát cukrovinky a bonbóny do šavlové tašky.

„Sestry,“ povídám jim, „vy se mnou zacházíte jako s Vert-Vertem;* ani kanovnice z neverského konventu by pro mne neudělaly víc, víte však, co se s ním stalo. Umřel z toho.“

„Tak toto je lék na dlouhověkost,“ pravila představená a nabídla mi sklenku vína z Malagy.

„Na vaše zdraví, sestry!“ zvolal jsem a vyprázdnil ji. „Ať vám Bůh dopřeje mnoho let ku blahu všech lidí.“

Tím příptkem jsem si vysloužil nekonečné díky.

Byl jsem na rozpacích, co s hrnkem zavařeniny, uniforma neměla kapsy. Vyňal jsem ze šavlové tašky jemný kapesník, zabalil hrnek do něj a uchopil ho do ruky. Naštěstí jsem ho mohl zane-dlouho odložit. Moje návštěva v nemocnici zabrala víc času, než jsem chtěl, sestry ale vypadaly tak šťastně a spokojeně, že mě vidí. Skoro jsem si vyčítal, že nezůstávám déle než hodinu.

* Vert-Vert, poema Jeana-Baptista Gresseta o čtyřech zpěvech z roku 1773, velmi populární, líčí život papouška v klášteře u jeptišek v Nevers. Napoleon ji rád četl na ostrově Svaté Heleny a Gressetovo dílo figuruje v seznamu císařových knih z Longwoodu...

Jakmile jsem došel k Margueritě, řekla mi s ústy roztomile našpuleny:

„Pane brigádýře, už jsem si myslela, že vás sestry zdrží do vyzvánění šesté.“

„Chovaly se ke mně skvěle,“ odpověděl jsem a zbavil se hrnků zavařeniny; Margueritu jsem žádal, aby si jej vzala. Pak jsem vyndal ze šavlové tašky všechny ty pamlsky, které přešly ihned do Margueritina vlastnictví. Když je přijímala, řekla mi:

„Mám jednu podminku, pane brigádýře. Doufám, že neodmítnete a povečíte se mnou.“

„Ano, ano,“ opáčil jsem, „zůstanu s vámi až do desáté.“

„Ale pane brigádýře, vy chcete odejít v deset, v nedělním čase, kdy jsou hostince plné, to je příliš nebezpečné! Člověk potká na ulici tolik opilců. Odejděte dříve, v sedm budeme po večeři.“

„Cože, Marguerito,“ povídám já, „vy tedy se mnou nejste ráda? Proto chcete, abych odešel dříve?“

„Ach, tak to, pane brigádýře, není,“ opáčila, „mám o vás strach.“

„Ujišťuji vás, drahá a sladká přítelkyně, mám Jacquelinu, aby se o mne postarala, ta umí projít mezi těmi otrapy, pokud bych na ně cestou narazil.“

Při jméně Jacquelina si ona představila ženu, já viděl, kterak zrudla, a dosti zprudka, aniž mě nechal dořici konec věty, vyhrkla:

„Kdo je ta Jacquelinu?“

„Tahle,“ já na to, „jediná soupeřka, které byste se musela obávat. Čepel mojí šavle.“

„Ach, budiž!“ pravila Marguerita.

Usedli jsme ke stolu. Večeře byla dobrá, a třebaže Marguerita tvrdila opak, i pečlivě vybraná. Měli jsme skvělou jehněčí pečení, plátek velice čerstvé mořské ryby, salát, bramborové šištičky, v jejichž přípravě Marguerita vynikala, *cidre** a láhev vína z Bordeaux. Sestřičky se nám cukrovinkami, které mi daly, postaraly o dezert.

Na konci večeře jsem jí trochu vyčetl, že mi dala skvělé víno z Bordeaux, z něž sama ani neupila.

„Přiznám se vám,“ řekl mi, „že to není další výdaj, který bych měla. To víno z Bordeaux pochází ze zásluky, kterou jsme koupili, když byla matka nemocná, a zbývá mi, myslím, padesátka lahvi.

* Alkoholizovaný a pětinový jablečný mošt, specialita Bretaně, jež stojí za ochutnání...

Vidíte, pane brigádýře, že kvůli tomu se na mne mračit nemusíte. Krom toho musíte pít víno, abyste nabyl sil."

Sklidila ze stolu a oba jsme usedli k ohni. Byl jsem ještě tak mladý, že mě pocity, jež se mne v blízkosti tak pěkné osoby zmocňovaly, zvláštním způsobem zneklidňovaly. Potřeboval jsem se trochu sebrat a vzpomínám si, že jsem ji prosil, ať zazpívá, což učinila hlasem velice libým. Zpívala píseň tehdy velice módní, jejíž refrén zněl takto:

*Láska, úcta a přátelství,
jdou ruku v ruce, každý ví.*

"To je ten pravý obraz šťastného života," řekl jsem Margueritě, když skončila, "jaký bych chtěl s vámi vést."

Nechal jsme se těmi slovy unést; víno z Bordeaux nepochybně odplavilo moji stydlivost a já ji znenadán objal. Zamračila se a pravila:

"Jaký hrubián je ten brigádýr!"

"Ach, zlobíte-li se, Marguerito, vraťte mi co nejrychleji můj polibek a už se nehněvejte."

"Tu máte, brigádýře," řekla mi a natáhla ke mně ruku, "uzavřeme mír, odpouštím vám."

Pochvátil jsem její zpěv a ochotu, se kterou mi ho umožnila slyšet.

"Neděkujte, pane brigádýře, velice ráda zpívám, zvlášť když se mi zdá, že to někdo poslouchá s radostí."

"Drahá Marguerito," povídám jí, "je jedna věc, kterou bych si od vás přál."

"Jakápak?" na to ona.

"To," pokračoval jsem, "abyste mým křestním jménem nahradila toho přespříliš pompézního brigádýra, jímž mě zahrnujete tak často, když se mnou mluvíte."

"Jak se jmenujete?"

"Charles."

"Nu dobrá, řeknu panu Charlesovi, že hodiny ve špitálu právě odbily půl; teď je půl desáté a vy se musíte vrátit do kasáren."

"Máte pravdu až příliš! U vás utíká čas tak rychle, Marguerito. Kdy dovolíte, abych vás navštívil?"

"Ale přece v neděli, pane Charlesi, a pokud přijmete a zůstanete na večeři, bude to nejlepší důkaz, že vám tato chutnala."

"Jistěže ano," vyhrkl jsem se zápallem a vzal ji za ruce.

"Víte přece," pronesla a svoje ruce nechala v mých, "že pracuji

po celý týden; neděle je jediným dnem, kdy mě můžete navštívit a spatřit. Ale, pane Charlesi, musíte být diskrétní..."

"Buďte klidná, Marguerito; vynikám-li v něčem, pak je to diskrétnost, a vy to budete moci posoudit."

Přitáhl jsme ji k sobě a šarmantní dívka se tentokrát nebránila dlouhému polibku, který jsem jí vtiskl.

Dostával jsem od ní zprávičky pravidelně dvakrát v týdnu od Marianny, v pondělí, to když si Marianna přišla pro moje prádlo, a v sobotu, když mi ho přinesla.

Není zde mým úmyslem vyprávět čtenáři pokračování mě lásky k Margueritě, slibil jsem ostatně diskrétnost a slovo držím i po čtyřiceti letech. Postačí, když povím, že těch šest měsíců, které kompanie strávila v Lannionu, pro mne představovaly šťastný čas, jenž si i dnes připomínám s pohnutím.

V kompanii se každý pustil do učení, kterak obsluhovat dělo, a za pár měsíců jsme se dokázali se čtyřlberkou vypořádat, musím však poznamenat, že jsme získaný talent nemohli nikdy uplatnit.

Lannion býval malinkatým posádkovým městem, leč nesmírně příjemným. Vzpomínám si, jak jsme s kamarádem při procházce za městem potkali jednoho dne kapitána Lavigneho, jenž se právě vracel s nějakými dámami z vyjížďky na venkov.

"Všiml sis," povídá kamarád, "že si dámy z Lannionu nelíbují ve víně? Radši mají hrozny."*

Kapitán Lavigne byl vskutku velice příjemný člověk a jeden z nejhezčích důstojníků u pluku: Jsem si jist, že když jsme město opouštěli, byl to on, kdo za sebou zanechal nejvíce smutných pohledů. Domyslete si, že i moje drahá Marguerita měla slzičky v očích, když jsem ji opouštěl. Musím tu však svým čtenářům povědět o svatbě, která se konala 15. srpna 1805.** Vdala se za zahradníka z hospicu, který se jí dvořil už za mého pobytu v nemocnici. Tehdy si Marguerita odmítla toho mládence vzít; byl to sice dobrý pracant, leč neměl žádné úspory, aby založil domácnost. Domnívám se, že příčinou toho odmítnutí jsem byl trochu i já.

* *Těžko přeložitelná duchaplnost, založená na druho- a zvukové podobnosti mezi le vin, vīno, a la vign, hrozny či vinice, slovem, jež je stejné jako kapitánovo jméno.*

** *Byl to den císařových narozenin, armáda mu říkala Le Saint-Napoléon, svatý Napoleon...*

Císař v den svých narozenin vyvěňoval ve francouzských departementech jistý počet dívek na vdávání. Vybíral mezi dcerami vojáků, kteří zemřeli na poli cti a nezanechali majetek. Představená lannionského hospicu přála Margueritě i zahradníkovi jen dobré a se starostou snadno domluvila svatbu. Každý pár tehdy dostával částku dvanácti set franků, aby mohl založit domácnost. Takto se Marguerita proydala za nemocničního zahradníka, který, tím si jsem jist, od toho dne opečovával přenáhernou květinu.

Kapitola IV.

*Nehoda myslivce Fournérata / Posádka v Guingampu /
Ztracená šavle / Vlk komandanta Watrina / Drahý výlet
do Paříže / Přehlídka mameluků / Moji rodiče*

Přesto nebyla lannionská garnizóna příjemná všem. Příkladem myslivce Fournérata, který se dal zapsat se mnou, na ni nevzpomínal v dobrém. Přihodila se mu mrzutost a já se neubráním, abych ji nevylicil. Jednoho dne na konci podzimu se procházel okolím města a v zahradě uviděl pěkná panenská jablka. Překročil plot pozemku a bez okolků ze do těch svůdných plodů zahryzl. Majitel toho sadu, bretonský venkovan, přišel den předtím o všechna jablka z jednoho stromu, nějací zloději jej doslova ohlilili. Myslel si, že myslivce Fournérat je jedním z původců toho zbojnictví, na které doplatil, připlížil se tiše jako kočka, švihl po něm bičem, zasáhl jej do obličeje a přerazil mu sanici. Myslivce padl jak podfatý a do kasáren musel být odnesen. Takže v době, kdy jsme, já a Marguerita, pokojně ochutnávali v zahradě Hesperidek zakázané ovoce, přivodil ten nejobyčejnější druh ovocných plodů mému příteli spoustu nepříjemností a strastí.

Dne 1. prosince* jsme opustili Lannion a kompanie nocovala v Guingampu, roztomilém městečku při cestě z Rennes na Brest. Nazítří se vydala k Saint-Brieuc, kde byl plukovní štáb. Mne nechali v Guingampu, abych tu se čtyřmi myslivci sloužil jako spojka. Zůstali jsme tam měsíc a během něho se až na jednu věc nepříhodilo nic, co by stálo za vyprávění. Jednoho dne jsem se svým odřadem vyjel čtyři francouzské míle po silnici k Brestu, abych doprovodil maršála Augereaua, který se ubíral do Paříže, kde měl převzít velení armádního sboru, jemuž pak velel v Tyrolsku po dobu nezapomenutelného slavkovského tažení. Jak jsme tak doprovázeli klusem kočár pana maršála, pocítil jsem potřebu sesednout. Slezl jsem z koně a byl si jist, že čas, který ta zastávka vyžadovala, opět doženu. Vskutku jsem vjel do města v čele svo-

* Jde o rok 1804, Parquin odbočkou k Marqueritině svatbě poněkud předběhl dobu...

ji eskorty. Projíždím kolem pěší hlídky, ta nám vzdá čest a já velím:

„K počtě zbraň!“

Chci se chopit šavle, jenže ji u boku nenahmátnu. Dovedete si představit moje rozladění! Šavli jsem nechal při cestě na místě, kde mi bylo sesednout. Naštěstí přišlo, já se, podobně jako moji myslivci, zachumlal do pláště a nikdo si nevšiml, že mi šavle schází.

Jakmile jsem dostal dvacet franků, které mi pan maršál velkoryse věnoval pro odřad, a předal velení brigádýrovi, který mě vystřídal, aby se čtyřmi myslivci maršála provázal na další etapě, bleskem jsme obrátil a štal koně cvalem do místa, kde jsem předtím seděl. K mé převelíkové beznaději jsem šavli nenašel, jen dosti stop na to, abych pochopil, že ji kdosi sebral. Vypτάval jsme se sice těch několika málo venkovanů, na které jsem cestou narazil, uspokojivou zprávu jsem se ale nedozvěděl. Pokračoval jsem do vzdálenější vesnice, leč pátrání nepokročilo. Pochopitelně jsem se vrátil toho dne silně rozladěný a pokoušel se koupit šavli v Guingampu, jenže jsem nenarazil na takovou, která k uniformě patřila. Vskutku mě nenapadalo, co si mám počít.

Všech pět nás bylo ubytováno u jednoho měšťana, koně se ustájili u vesnického hospodského. Já měl byt u M. M..., počestného a dobrého měšťanosty, na guingampském rynku. V neděli byl tak laskav, že mě přizval k rodinnému obědu. Toho svátečního dne se mi ve tváři zračil smutek, kterého si všichni povšimli, a po dezertu, když jsme oba popíjeli kávu, mi povídal:

„Brigádýre, vypadáte zachmuřeně a já nemám právo se vás ptát na příčinu, pokud bych vám ale mohl být v něčem užitečný, svěřte se, prosím vás.“

Děkuji, pane M..., můj smutek ale pramení z příčin, které, naneštěstí, nejsou té povahy, aby je mohla vaše laskavost napravit.“

A vylíčil jsem mu podrobně celou nesnáz.

Můj hostitel na to pravil:

„Hledal jste šavli, jenže jste nezkusil všechny možnosti. Dovolte, abych vám dal radu. Řiďte se jí, a teprve, když šavli nenaleznete, se oddejte smutku.“

„To bych velice rád, pane M..., prozradte mi ale laskavě, jak, pustím se do toho hned, to vám slibuji.“

„Musíte o šavli požádat při příštím nedělním kázání, při velké

Mameluci

mši, v kostele čtyř farností, v kraji, kde jste slezl z koně. Nabídněte šest franků tomu, kdo ji najde a přinese.“

Po těch slovech mi začala duši zaplavovat naděje. M. M... kraj znal, byl tak laskav, že nechal vyhotovit čtyři stejné obězníky a já poslal po jednom do každé z farností, o nichž mi řekl. Příští neděli spatřila šavle světlo světa a já s radostí vyplatil slíbenou odměnu krejčovskému tovaryši, co na ni u cesty narazil.

Děkoval jsme M. M... za šťastný nápad, a ježto bych mu rád oplatil všechny zdvořilosti, jimiž mě zahrnul, pozval jsem ho na večeři do hostince, kde jsme, já a moji myslivci, jídali. Večeře byla rozmarná, M. M... nám zazpíval několik písní, z nichž jedna opěvovala generála Moreaua. M. M... a generál Moreau se oba narodili v stejném městě, v Morlaix, a můj domácí znal Moreaua osobně v dobách před revolucí, kdy s ním pracoval u pana Freniéra, prokurátora v Rennes. Pamatují si jeden kuplet té písně, složené na počest hrdiny od Hohenlinden. Zněl takto:

*Sláva ti, vdlečníku smělý,
co mír jsi vybojoval.
Moreau, tvůj talent skvělý
se pýchou Francouzů stal.
Co dodat? Za časů králů
by Moreau, velký generál,
zůstal jen pouhý kaprál!*

Kuplet, jak vidno, narážel na Moreauův prostý původ. Vskutku, navzdory příkladu maršála Faberta* a několika dalších je nutno přiznat, že bez revoluce 1789 by Moreau nikdy nedostal příležitost svůj talent rozvinout. Škoda ale, že později polil skvělou stránku historie inkoustem!

Dne 1. ledna 1805 mi dali rozkaz, abych se i s odřadem připojil k pluku v Saint-Brieuc. Po příjezdu jsem nejprve podal svému *maréchal des logis-chef* hlášení o službě v Guingampu. Hned nato jsem vyrazil za přítelem Henrim, brigádýrem elitní kompanie, a vzal ho s sebou do hostince „U štítu“ na večeři.

„Vidiš, Parquine,“ povidal cestou a přitom prstem ukázal na nedaleký dům, „vidíš to stavení? Je to krčma, do níž posádka nesmí.“

* Abraham Fabert (1599–1662), voják, inženýr a organizátor, se dal naverbovat ve čtrnácti letech a byl Ludvíkem XV. roku 1650 navzdory prostému původu povýšen na maršála.

„Pročpak?“

„Protože majitelka krčmy je manželkou katovou.“

„Měla by tedy,“ prohodil jsme za chůze, „sladit stav svého chotě se svým. Jako hostinská by si mohla nad hospodu pověsit štít s nápisem „U bezhlavé ženy“.“

Za chvíli jsme došli do hostince „U štítu“ a usedli ke stolu. Vypτάval jsem se, co se seběhlo u pluku, který jsem osm měsíců neviděl.

„Nejprve nepřijemnost,“ začal Henri a ukázal na sebe, „co se přihodila tvému zde sedícímu příteli. Venkované věnovali komandantu Watrinovi* živého vlka a on občas zažertoval, že až si ho řádně ochočí, bude s ním chodit po ulicích. Jednoho dne jsem se vracel od řezníka s myslivcem, který nesl maso pro četu, a v kárnách jsme potkali komandanta Watrina, který se tu promenoval. Vlka, svého obvyklého společníka, měl s sebou, ten nejspíš uctil vůni čerstvého masa, vrhl se na ně a po způsobu, jakým to udělal, se dalo soudit, že mu jde náramně k chuti. Myslivce s masem na zádech vylekalo, že má za sebou takového hltavce, a vlka smetl navzdory tomu, že jsem křičel:

„Je ochočený, je ochočený!“

Jenže vlk po mase skočil ještě s větším zápalem. Při tom pohledu jsem se na něho vrhl, abych mu kořist vyrvál. Zvíře se vztekle otočilo a vycenilo na mne ohromnou mordou. Já se nerozmýšlel, tasil a sekl ho do podkolení k pramalé radosti komandanta, který se na mne od té doby škaredí.“

Dne 1. února jsme se vydali ze Saint-Brieuc na Pontivy, kterému se v té době říkalo Napoléonville. Tam jsme zůstali dva měsíce. Po tu dobu mě kapitán nechal pracovat u *quartier-maitre*.** Měl jsem pěkný rukopis a nebylo mi proti mysli naučit se účetnictví. Dne 5. dubna jsme pokračovali z Napoléonville na Versailles, kam jsme dojeli 1. května. Otec mě přišel navštívit hned v den příjezdu a kapitán Lavigne nás oba pozval k důstojnickému stolu.

Vzpomínám si, že následující neděli jsme já a tři další brigádýři dostali vycházku až do následujícího dne. Rozhodli jsme se navštívit v Paříži divadelní představení.

* Marie-Noël Watrin (1762–1828), dragoun od r. 1780, chef d'escadron 1793, zraněn v bitvě u Heilsbergu (1807) tak, že ho pokládali za mrtvého. Odešel do výslužby jako plukovník r. 1809.

** Ubytovatel, kvartýrmajstr.

Toho dne dávali hru, ve které hrál proslulý Talma. Tenkrát nedopravovaly cestující do Paříže ani *gondoly*,* ani železnice. Jediné veřejné povozy, jež se k oně cestě užívaly, tvořily vozíky, jimž se říkalo *kukačky*,** ty vysazovaly pasažéry na náměstí *de la République*, dnes náměstí *Concorde*. Všichni čtyři jsme si tedy vzali povoz tažený párem koní. Nechtělo se nám čekat na další cestující, přáli jsme si být v Paříži v určitou hodinu, takže nám nezbylo než zaplatit dvojnásobek za prázdná místa. Povzbuzovali jsme kočího, který jel velice zvolna, naše slova na něho ale neměla vliv, až jednoho z nás napadlo, že nabídně čtyři *sols**** za každý stejným směrem jedoucí panský povoz, který on předjede. Jelo jich pozeňhaně, ježto byla neděle. Kočí s nabízeným obchodem souhlasil a pobídl koně do cvalu. Jeden z nás si vzal tužku, aby poznamenával povozy, které předhoníme. Novým způsobem, kterak *kukačku* popohnat, jsme se náramně bavili celou cestu, jenže po příjezdu na náměstí Republiky se ukázalo, že *kukačka* předjela čtyřiačtyřicet kočárů, což činilo 8 franků 80 centimů plus 10 franků za lístky; bylo třeba kočimu vyplatit 18 franků 80 centimů. S něčím podobným se ovšem nepočítalo, a když jsme vyprázdnili kapsy, bylo jasné, že na zpáteční cestu nemáme. Nezbylo než na nádherné plány ohledně představení zapomenout a strávit večer v kárně „*Aveugles*“ v Palais-Royal.

Tam jsme spatřili muže převlečeného za divocha, který bušil při ryčné muzice do nějaké bedny a lákal k sobě množství lidí. Divoch, jeho hudba a pár lahvi piva nám musely vynahradit herce, Talmu i slečnu Reaucourtovou.†

* Těžké berlíny pro dvanáct cestujících s lavicemi kolem dokola a malými okny, předchůdci městských omnibusů.

** Coucou, za prvního císařství šestimístný či osmimístný povoz pro kyvadlovou dopravu Paříž–Versailles–Paříž; neměly jízdání řád, odjížděly, když byly plné.

*** Sol, plurál Soles, vzhledem k franku „pětník“, respektive při čtyřnásobku „dvacetník“.

† François-Joseph Talma (1763–1826), nejproslulejší tragéd doby revoluce a císařství. Slečna Reaucourtová byl umělecký pseudonym Françoise Sauserotové (1756–1815), uvězněné za revoluce pro sympatie k Marii-Antoinettě; hrávala role královen a velkých dam. Král Ludvík XVIII. se po její smrti osobně zasadil, aby byla pohřbena s církevními obřady.

Pluk zůstal ve Versailles pět měsíců a 5. října* přišel rozkaz odebrat se do Paříže. Kasárna nám přidělili ve čtvrti Belle-Chasse na předměstí Saint-Germain. Další neděli sedal pluk na koně kvůli přehlídce, kterou měl provést princ Louis, císařův bratr.** Pařížská posádka čítala jeden pěší pluk, uniformu měl zelenou a říkalo se mu Pařížské gardy, a pak druhý, červeně oděný pluk, zvaný stejně jako ten předchozí, jenže pařížští rošťáci mu dali přezdívkou *raci*.

Pro nás představovala novinku kompanie mameluků. Nenadál jsem se, že je budu mít jednoho dne pod svým velením podobně jako kompanii mladé gardy, které jsem velel po celé francouzské tažení. Mameluci vyjeli hned na počátku přehlídky tryskem, o žádný tvar se nestarali, a jak náhle zarazili koně, podobali se hejnu holubů, které vzletne z jednoho pole na druhé. Později ale prováděli manévry jako kterýkoliv jiný druh jezdeckta.

Císař se tou dobou nalézal u armády a na Rakušanech i Rusoch dobýval ono skvělé vítězství u Slavkova.*** Měl bych připomenout, že ty časy, za hranicemi tak slavné, vypadaly uvnitř naprosto klidně, protože měla armáda jen tři tisícovky mužů v Paříži a dost málo dalších v jednotlivých *départementech*.

Je jasné, že v čase, který pluk strávil v Paříži, jsem mnohokrát navštívil otcovský dům. Rodiče si mysleli, že mi začátečnické roky zprotivily vojenský stav, k němuž jsem se dal proti jejich vůli, neboť si přáli, abych po nich převzal obchod. Když otec pochopil, že jsem se rozhodl, nehodlal mě dál lámat, to musím po pravdě říci, a matka, jakkoliv smutná, se ke mně chovala s obvyklou laskavostí.

* 1805.

** Později holandský král, manžel Hortensie de Beauharnais, o níž bude řeč ještě nejdříve.

*** Victoire d'Austerlitz, tj. miněno „naše“ slavné bojiště z 2. prosince 1805, kde se výše vzpomínání mameluci zaskvěli ve střetu s carskou kavalerií.

Kapitola V.

*Odjezd do Holandska / Slečna Wan V... / Má druhá láska /
Aféra plukovníka Marignyho / Návštěva královny
Hortensie / Dary dvou sester / Loučení s Bredou /
Koniec husarských copů*

Náš regiment měl posléze opustit nejen Paříž, ale i Francii. Dostali jsme rozkaz odebrat se do Holandska, kam jsme dorazili 1. prosince 1805. Posádkou jsme byli nejprve v Nimvégách, poté v Dewenteru, a posléze v Arnheimu,* kde nám bylo řečeno nikoliv ke škodě, ale k užítku, že armádní sbor v této zemi dostane za příčinou drahoty potravin dvojnásobné služné. Z Arnheimu jsme pokračovali do Amersfortu, jednoho z řady roztomilých městeček, jaká jsem v Holandsku spatřil. Amersfort jsme posléze opustili a přesunuli se posádkou do Bredy. Tam mě potkaly můj druhý soubor i další láska.

Tehdy jsem zastával povinnosti furýra. Regiment se ubytoval u měšťanů na dobu nezbytnou k úpravě kasáren, jež se nacházely ve velmi špatném stavu. Já nejdřív celou kompanii rozmístil ve městě a pak jsem vyrazil se svým myslivcem i s ubytovacími lístky v ruce k příbytku svému. V ulici, jejíž jméno na lístku stálo, jsem očima hledal dům patřičného vzhledu, neboť furýr má vždy tu výhodu, že dostává ubytovací lístek jako důstojník, takový je zvyk. Byla to ale lidová čtvrť, čtvrť dělnická a já se ocitl u barvíře, jistě řádného muže, leč v bytě plném látek, barev, nábytku a půl tuctu dětí, které se mezi sebou náramně shodly, neboť všechny dohromady pokřikovaly a plakaly. Ten dobrý muž nám sdělil, že má jen kamrlík sousedící s místností, ve které dělala jeho rodina pekelný kravál.

„S jídlem si nemusíte dělat starosti,“ pravil můj hostitel, „zvu vás, budete jíst u našeho stolu.“

Ačkoliv mě taková zdvořilost dojímalá, raději jsem šel na radnici žádat o jiný byt, leč bylo zavřeno a s novým lístkem se muselo

Kočár královny Hortensie

počkat do zítřka. Ve starostově úřadovně jsem si hned ráno povšiml dámy kolem třicítky, která hovořila plyně francouzsky, dávala úřednictvu příkazy a zjevně sloužila i za překladatelku. Vyptal jsem se na její jméno i nechal si vysvětlit, kde bydlí.

Slečna Wan V. žila na hlavní ulici Bredy a spojovala v sobě titul úřednice na magistrátě i živnost obchodnice s módním zbožím.

Když jsem vešel do jejího obchodu a prošel až do zadní místnosti, našel jsem ji u oběda se dvěma jinými dámami. Později jsem se dozvěděl, že to byly její dvě sestry.

„Mademoiselle,“ povídám jí, „musím se omluvit, že vás vyrušuji.“

„Co si, pane, přejete? Prosím, posadte se.“

* Správně holandsky (vlámsky) jde o Nijmegen, Deventer, Arnhem; následně zmíněný městys je Amersfoort.

„Mademoiselle, na srdci toho mám tak málo, že zůstanu stát. Krom toho jsem takto zvyklý s dámami mluvit.“

Nato jsem jí vylíčil, jak jsem celou rotu podělil ubytovacími lístky a dostal svůj, přičemž bych rád pořádal o výměnu, ježto jediným zařízením, které jsem tam nalezl, bylo šest dětí, které dělaly pekelný hluk.

„Ten dobrý muž, na nějž můj ubytovací lístek zní,“ dodal jsem a ukázal příkaz, „mi sicé nabídl, abych se u něj i stravoval, a byl velmi pohostinný, jenže já dávám před potravou celého světa přednost klidnému, čistému pokojíku.“

„Pane, to je omyl, který můžeme hned napravit,“ opáčila a začala listovat svazkem ubytovacích lístků.

„Vy ale hledáte místo pro dvě osoby?“ otázala se.

„Mademoiselle,“ já na to, „budete-li mít přístřeší toliko pro jednoho, mohu svého myslivce poslat na těch pár dnů, než odejde-me do kasáren, k barvíví.“

„Dobrá, pane brigádýře, když říkáte, že hledáte něco klidného, mohu vám nabídnout pokoj ve svém vlastním domě. Váš *quartier-maitre* přišel dnes ráno a rezervoval celé první patro za pětáctyřicet franků na měsíc pro *Monsieur* Marguerona,* vašeho výstrojního náčelníka. Nebude tu dřív než za dva týdny, mohu vám tedy nabídnout pohostinství, než dorazí.

Srdečně jsem slečně Wan V. poděkoval a zeptal se, zda smím odejít, abych svému myslivci sdělil, co mne potkalo, a on aby mi mohl přinést moje věci. Když jsem se za hodinu vrátil, slečna Wan V. mi sama pomohla, abych se zabydlel v pokoji rezervovaném na dva týdny pro výstrojního kapitána. Čtenář si bezpochyby představí, jak pohodlně jsem se cítil. Ona byla dokonce tak pozorná, že přinesla chléb, máslo a sýr jakož i několik dýmek, což je prvořadá záliba každého správného Holanďana. Slečna Wan V. mě navíc vlídně pozvala na šestou k večeři.

Během jídla jsem se dozvěděl, že dům obývají tři sestry; slečna Wan V., nejstarší, již patřil dům, slečna Henrietta, které bylo kolem dvaceti, a okouzlující dívenka kolem dvanácti. Měli bratra, jenž narukoval k armádě a sloužil jako kadet posádkou v Haagu. Služebnictvo tvořila jediná osoba, která vařila a poklízela. Ob-

chod byl velice elegantní, jeden z těch, v nichž se naleznou všech-ny druhy módního zboží a luxusních věcí pro muže, ženy i děti.

Major Castex měl za sekretáře *maréchala des logis* jménem Roissard,* jehož rodina bydlela v Rennes, kam chodil major, když v tom městě přebýval, velice často na návštěvy. *Maréchal des logis* Roissard ale onemocněl a major si mě vzal, abych ho za nepřítomnosti, jež trvala měsíc, nahradil.

Během té doby jsem nemusel dbát na nástupy a moje služba zahrnovala pouze tu v majorově bytě, který on užíval i jako kancelář; pracoval jsem tam od devíti do čtyř. Jen jsem ohlašoval a zapisoval si jména těch, kteří přišli na návštěvu, přijímal trochu dopisů a odpovídal na ně, pokud se týkaly služebních záležitostí. Večery jsem měl volné, a tak bylo možné pěstovat milou známost, kterou jsem se svojí hostitelkou navázal. Tato dáma, která ke mně ani nemohla být milejší, si mě u sebe ponechala až do příjezdu výstrojního kapitána. Slečna Wan V. vynikala pěknou postavou, byla plavovlasá, s obdivuhodně svěží pleť, a když se smála, což dělávala často, odhalovala dvaatřicet dokonale bělostných zoubků. Bylo jí třicet let! Což to není věk, ve kterém je žena pro dvacetiletého muže nejpřitažlivější? Pohledy, které jsem vrhal na tak přitažlivou ženu, se neobešly bez dalších následků...

U regimentu tehdy došlo k nepřijemnosti. Na plukovníka Marignyho si větší část důstojníků stěžovala a on dostal domácí vězení do doby, než se celá věc vyšetří. Tento rozkaz vydal *lieutenant général* Michaux, velitel Bredy.** Ježto našeho plukovníka střežila dvouletná hlídka od 65. regimentu, kterému velel plukovník Coutard,*** přítel pana Marignyho, snadno se dohodli a jednoho dne mohl pan Marigny ze svého bytu vyjít. Okamžitě se roz-

* Gaspard Rouessart (nikoliv Roissard), nar. 1786, u 20. mysliveckého od r. 1805, *maréchalement* des logis byl ale jmenován až 1807. Podporučík 1809, na penzi od roku 1811.

** Claude Michaud (ne Michaux) (1751–1832), od 1808 baron císařství; generál od r. 1793, vrchní velitel (což se skrývá pod oním funkčním označením *lieutenant-général*) jednotek v Holandsku od 1805, posléze generální inspektor pěchoty, na penzi od r. 1814.

*** Louis-François Coutard (1769–1852), od 1808 baron císařství, velitel 65. pěšího pluku od 1803, brigádní generál 1811, po návratu krále poslane-cem, povýšen do hraběcího stavu, po r. 1830 se odmítl přidat k Ludvíku Filipovi.

* Joseph Maugeron, nar. 1768, u 11. mysliveckého od r. 1785, *maréchal des logis* 20. mysliveckého od 1793, jako *chef d'escadron* u 1. mysliveckého od r. 1809.

neslo, že přemohl strážu a dezertoval. V Bredě jsme se nacházeli na tři francouzské míle od pruských hranic.* Zvěsti hlaly, plukovník Marigny jednoduše vsedl do dostavníku a odjel za svým mocným protektorem, velkovévodou z Bergu,** jehož pobočníkem dříve býval.

O plukovníkovi Marignym jsem vám doposud nic neprozradil a tohle je příležitost, abych to napravil. Plukovník byl pohledný muž mezi třiceti až šestatřiceti lety, uniforma mu padla jak ulitá, a to nemluvím ani o způsobech od přírody velmi jemných. Považovali ho za velmi statečného, mysleli si ale, že se víc hodí pro službu v okázalých štábech prince Murata čí knížete z Neuchâtelu*** než k velení pluku. Vynikal ve střelbě z pistole, byl velký hráč, a když se na něj usmálo štěstí, mohl si být pluk jistý, že dostane něco navíc; jednou to byly rukavice, jindy pera. Často promíjel tresty. Milovali ho vojáci i poddůstojníci, proti sobě ale měl důstojníky, kteří jej udali, že prodává dovolenky.† Major Castex si v onom konfliktu vybral moudrou a zlatou střední cestu, do celé věci se nedal nijak zatáhnout a po šest měsíců, kdy byl plukovník nepřítomen, regiment velel.

Maréchal des logis Roissard se zatím uzdravil, ujal se svých povinností a já odešel nazpět ke kompanii. Castex mi podal důkaz spokojenosti a jmenoval mě počínaje 1. květnem 1806 plukovním furýrem v elitní kompanii, kteréžto místo se uvolnilo s povýšením furýra Jouglase‡ do hodnosti *maréchala des logis* v té-

* *Parquin* mluví nepochybně vévodství Clèves (fr. Clèves), patřící nedlouho předtím k državám v Prusku panujících Hohenzollernů; počátkem roku 1806 byla výměnou postoupeno Napoleonovi. Vzdálenost k této hranici nicméně činí z Bredy dobrých 80 km, tři lueue odpovídá vzdálenosti k mezi francouzskému...

** Maršál Joachim Murat (1767–1815); velkovévodou z Bergu a Clèves (sídelní město Düsseldorf je od Bredy vzdáleno cca 100 km) byl od roku 1806.

*** Maršál Louis-Alexandre Berthier (1753–1815), náčelník generálního štábu, kníže z Neuchâtelu (nikoliv Neuchâtelu) a Valengina od r. 1806.

† Něco na tom bylo, už citovaný *Gonneville* v memodrech píše: „Tento pan de Marigny neměl ani sous majetku a utrácel čtyřicet tisíc franků ročně. Ubohý pluk tak pro něho byl pachtovním statkem, který ždímal všemi způsoby, aniž bral ohled na legálnost.“

‡ *Pierre Jonglas* (nikoliv *Jouglas*), nar. 1786., furýr 1805, podporučík 1809, poručík 1813.

že rotě. Pochopitelně mě to jmenování potěšilo a polichotilo mi, vždyť mně bylo teprve dvacet. Jako furýr elitní kompanie jsem se ocitl blíž příteli Henrimu a stal se i jeho nadřízeným, on však na mne nikdy nežárlil.

K 10. srpnu jsme se měli přesunout do Haagu, kde sídlil nový holandský král, princ Ludvík Napoleon,* císařův bratr, který nás osm měsíců předtím v Paříži viděl při přehlídce. Do Haagu jsme dojeli v půlce léta a bivak jsme rozbili v parku ..., jenž s palácem sousedil. Poddůstojníci a vojáci byli pod krásnými stany, důstojníci s výjimkou těch, kteří měli službu, pobývali ve městě.

Dne 15. srpna, v den císařových narozenin, nás král Ludvík přehlízel. Náhle, v obecném souznění, se vrhlo levé i pravé křídlo pluku kupředu, vytvořilo kolem krále kruh a šest stovek hlasů naráz zvolalo:

„Ať žije císař! Ať žije král Ludvík! Ať žije náš plukovník Marigny. Chceme zpět plukovníka Marignyho, chceme, aby se nám vrátil!“

„Dostanete ho, přátelé,“ zněla králova odpověď.

Nato regiment zaujal základní tvar a přehlídku provedl cvalem. Nazítí jsme se vrátili do Bredy, kam já spěchal, neboť jsem tam zanechal bytost předrahou.

Dne 18. srpna navštívila náš bivak královna Hortensie**, tak známá skrze svoji krásu, mládí, eleganci, nadání a zejména pro výjimečnou dobrotu. Neštěstí, které na ni dosud nedolehlo, nedávalo s plnou silou vyniknout její neústupnosti a velikosti. Královna přijela v kočáře taženém šestispřežím a se dvěma dámami. Jedna s sebou měla tříleté děcko; to o něco později zahubil k zoufalství celé rodiny a císaře zvláště záškrt. Druhou osobou byla slečna mladší než královna a zdálo se, že ji má Hortensie velice ráda; tykala jí. Později jsem se dozvěděl, že je to královna přítelkyně z let, která strávila v penzionátu madame Campanové; byla to slečna Cocheletová, předčitatelka královny Hortensie.

Službu měl kapitán Lavigne, ježž včas upozornili. Nechal pluk nastoupit a byl tak pohotov, že dal před střed řadu vystoupit hudbu, přesně do míst, kde královnin kočár zastavil. Naše hudba, která byla velice dobrá, se jala hrát nápěv tehdy velmi oblíbený.

* Jako princ byl jen Ludvík (Louis), jako panovník Konink Lodewijk I. Napoleon.

** Hortensie de Beauharnais (1783–1837), dcera císařovny Josefíny a Ludvíkova chof.

„Když do Sýrie odjížděl mladý a krásný Dunois...“

Všichni věděli, že o hudbu se zasloužila královna Hortensie. Vypadala, že ji ta delikátní pozornost velice dojala, a hned poté si pospíšila se žádostí, aby vojákům odpustili všechny tresty. Kapitán Lavigne pravil, že už byly všechny odpuštěny u příležitosti císařových narozenin.

„Vězte tedy alespoň, že totéž bylo i mým přáním,“ pravila panu Lavignemu královna.

Než kočár odjel, pokynula ta mladá osoba proti královně Javotovi, našemu kapelníkovi, aby přistoupil, a dala mu od královniny dvacet *napoleonů** pro hudbu.

Nu, co by se asi stalo, kdybych tenkrát Henrimu, jednomu z mých přátel, řekl například toto:

„Vidíš tu mladou osobu v královnině povoze, tu, co se vyklání, aby dala kapelníkovi měšec? Z té bude jednoho dne moje žena.“

Měl by mě bezpochyby za blázna, a přesto bych býval řekl pravdu. Nepředbíhejme však čas a pokračujme ve vzpomínkách pěkně popořadě.

Kočár se šestispřežím odjel s královnou zpět do Haagu. Toho dne, bylo to 15. srpna**, se konaly u dvora slavnost a bál, kapitána Lavigneho uvolnili ze služby a on měl to štěstí, že se mohl, dokonce na pozvání prvního komořího dvora, účastnit, ba mu bylo dopřáno cti zatančit si s královnou Hortensí jeden *contredanse*. Bylo to poděkování za zdvořilost, s níž Její Veličenstvo v táboře přijal.

Dne 16. srpna se náš regiment vydal na zpáteční cestu do Bredy, odkud nám bylo pokračovat dvacátého téhož měsíce do Kolína.***

Odjezdy z posádek jsou pokaždé stejné; vzájemný žal, nekoňné sliby, že na sebe budete vždy myslet, že jeden na druhého nikdy nezapomenete, že si budete psát a tak podobně. Avšak slečna Wan V... si přála, abych si na ni odvezl památku, a ježto vidala, jak pokušuji, pravila:

„Charlesi, chtěla bych vám darovat tu pěknou dýmku, co je ve vitrině v kontoáru. Leč nemohu to udělat otevřeně, proto si ji kupte od mé sestry, která v obchodě prodává.“

* Zlatý dvacetifrank, tj. $20 \times 20 = 400$ franků.

** 1806.

*** Kolín nad Rýnem, fr. Cologne, něm. Köln.

Slečna Henrietta a dýmka

A vsunula mi do kapsy osmačtyřicet franků.

Musím přiznat, měl jsem měl obrovskou radost, když mi slečna Wan V... nabídl tu krásnou dýmku z mořské pěny, po níž já tolikrát pošilhával, na jejíž koupi jsem ale vzhledem k ceně nikdy nepomyslel. Nicméně jsem váhal, zda mohu takový dar přijmout!

„Cože! Charlesi,“ řekla slečna Wan V., „vy nechcete přijmout dar od svoji přítelkyně! To mě velice bolí.“

Dál jsem neváhal a projevil jí všechnu svoji vděčnost.

Sešel jsem dolů do krámu, ježto se ale slečna Henrietta věnovala v obchodě několika zákazníkům, řekl jsem jí:

„Prosím, abyste neprodávala tamtu zvláštní dýmku. Přijdu si ji zítra koupit. Stojí osmačtyřicet franků, je-liž pravda?“

„Ano, pane furýře,“ odpověděla hlasem, v němž bylo jasné patrné uspokojení, které já přičítal zadostiučinění, že onu dýmku konečně prodá.

Když jsem vešel nazítří k polednímu do krámu, stála slečna Henrietta v kontoáru. Hned mi povídá:

„Ach, jsem tak ráda, že jste přišel dřív, než se moje sestra vrátí z kázání! Ani nevíte jak! Tady je dýmka (už předtím ji zabalila do hedvábného papíru), dávám vám ji; nechci od vás peníze, dám tam těch osmačtyřicet franků ze svých úspor.“

Věřte mi, nechtěl jsem tu dýmku přijmout, celá situace mě přivedla do mimořádných rozpaků. Kdybych slečně Henriettě řekl, že mi na ni dala peníze její sestra, prozradil bych tajemství. Kdybych starší sestře pověděl, že mi dýmku chtěla darovat mladší, prozradil bych jiné tajemství, ba i víc. Na mou čest, přijal jsem tedy od slečny Henrietty pénovku a na znamení vděku ji objal. Nejvyšší čas, že regiment Bredy opouštěl, jinak bych se musel začít bít v křížové palbě lásky a zanedlouho by nezbylo než Henriettě prozradit podstatu mých vztahů s její starší sestrou, již by neuniklo, do jakého podruží ta mladší upadla.

Než pluk z Bredy odejel, dostali jsme rozkaz ustříhnout si copy a copánky na spáncích, z čehož jsme si zoufali. Důstojníci museli uvést vskutku pádné důvody, abychom uposlechli. Řekli mužstvu, že tažení právě začalo a že to v aktivní službě bude mnohem pohodlnější i zdravější. Major Castex na tom trval a těšil se u pluku tak velké účtě, že všichni poslechli bez odmluv.

Tak tedy skončila všechna péče a starost, s níž jsem růst svých vlasů podporoval, a při vší skromnosti mohu říci, že můj cop i copánky byly z celé roty nejjemnější.

„Do toho,“ povídám příteli Henrymu, „je třeba obětí, strážej! Stejně potřebuju trochu vlasů stočit do prstýnků a nadělat z nich přívěsky.

„Když je to tak...“ odpověděl Henry a pustil se do díla.

Koupil jsem medailon, z vlasů udělal náhrdelník a přidal zlatou sponu. Pak jsem dal do prstenu stočit jeden pramínek. Ten nákup mě vyšel na necelých šedesát franků, já ale nechtěl zůstat za oběma sestrami pozadu. Den před naším odjezdem mě pozva-

ly na sklenku punče, a než jsme se rozloučili, podsunul jsem od dlaně každé ze sester diskrétně svůj malý dárek.

Když jsem ve čtyři ráno následujícího dne projížděl kolem domu těch šarmantních osob, otevřelo se okno ve druhém patře. Slečna Wan V. mi se slzami v očích a s kapesníkem v ruce dávala sbohem. Ihned jsme odpověděl a ta dobrá, skvělá slečna Wan V. mi navždy zmizela z očí!

Kapitola VI.

Návrat plukovníka Marignyho / Napoleon o generálu V... /

Tažení 1806 a válka s Pruskem / Bitva u Saalfeldu /

Boj husara Gaiendého s pruským princem /

Následky princovy smrti

Holandsko jsme opustili v Nimégách a jeli podél Rýna až do Kolína, kam pluk dorazil 1. září.* Ukvartýrovali nás ve vesnici Brühl, čtyři francouzské míle nad městem, u cesty na Mohuč. Rýn jsme překročili 20. září. Následujícího dne nám bylo přenocovat ve Frankfurtu.

Jaké to překvapení pro celý regiment, když za pochodu hlavní frankfurtskou ulicí spatřil na balkóně hostince „U labutě“ po boku maršála Augereaua plukovníka Marignyho ve slavnostní uniformě. Po celou přehlídku bylo slyšet, nejprve z čela a posléze i vzadu, volání:

„Ať žije plukovník Marigny!“

Myslivci jasně viděli, že nám plukovníka vrátili a že jeho před dopadla dobře. Vskutku, princ Murat se o osud svého bývalého pobočníka postaral. Císař, jenž se doslechl o postoji regimentu během slavnosti v Haagu, pronesl tato slova:

„Plukovník, jenž je svým regimentem milován, mu musí být vrácen!“

Nechal veškeré procedury zrušit se slovy, že je dobře, když důstojnický sbor neponechává velitelské chyby bez povšimnutí, on ale že nemá rád udavače. Pak dal plukovníkovi rozkaz, aby velení regimentu převzal při jeho průchodu Frankfurtem.

Nazítří už jsme jeli Německem skrze Aschaffenburg a Würzburg. To druhé město tvořilo sídlo arcivévody Ferdinanda, bratra rakouského císaře a navzdory tomu i člena Rýnské konfederace. Tohoto prince se císař po cestě k Jeně otázel, zda byl spokojen s jednotkami, jež měl pod svým velením generál V...** a které

přebývaly v arcivévodově zemi. Arcivévodova odpověď vyzněla příznivě pro důstojníky a vojáky armádního sboru, avšak už vůbec ne pro generála V..., jenž jim velel.

„Co mu vyčítáte?“ chtěl vědět císař.

„Vyčítám mu mnohem více nedostatek slušnosti než náklady, které měl. Musel jsem mu denně platit pět set fraků na jeho tabuli a on ani nepřipustil, abych s ním povečeřel.“

Císař byl zjevně nespokojený a arcivévodovi odpověděl:

„Princi, kdybych měl ve svojí armádě dva generály V..., dal bych jednoho zastřelit. Jenže mám jen toho, kterého znáte. Nemějte mi za zlé, když si ho ponechám takového, jaký je.“

Od chvíle, kdy jsme v Mohuči překročili Rýn, tvořil pluk součást sedmého armádního sboru, jenž se přesunoval za Velkou armádou. Válka Prusku už byla vyhlášena.

Regiment byl velice spokojen, že má svého plukovníka nazpět, avšak neměl radost, že ztrácí jednotku majora Castexe. Ten dostal rozkaz, aby se odebral do Bonnu, městečka na břehu Rýna nedaleko od Kolína, kam byly přesunuty sklady, jež jsme předtím měli v Brühlu. A pochopíte i to, že major by dal přednost hodnotě mnohem nižší, jen aby mohl zůstat s armádou. Žádal a prosil maršála Augereaua, aby mu dovolil být aspoň při první bitvě. Náš pluk vytvořil zcela nedávno spolu se 7. mysliveckým brigádou, tento regiment ale překročil Rýn bez plukovníka, ba i bez majora. Pan Castex se o tom maršálovi zmínil a dostal souhlas, aby 7. mysliveckému až do příchodu pana Lagrangeho, jeho plukovníka, velel. Ten se ale po celé tažení neobjevil. Plukovník Marigny byl zabit v den bitvy u Jeny a majora Castexe jmenovali den poté plukovníkem 20. pluku jízdních myslivců.

ODE dne, kdy byl překročen Rýn, jsme tedy postupovali jako brigáda; 7. a 20. myslivecký tvořily sedmému sboru střídavě předvoj a jely v čele kolony směrem na Sasko.

K prvnímu střetu došlo 10. října při přechodu Sály, u městečka Saalfeld, kde pátý sbor pod velením maršála Lannese narazil na pruský pěší sbor, jemuž velel princ Louis Pruský, králův syno-

Slavkova, kde velel jedné ze dvou divizí, které uskutečnily legendární Lov skok, až po Waterloo; tehdy u Wauwe nalezl na Grouchyho, aby šel za „hlasem děl“ velmi významnou roli, leč muž drsný a se způsobem hodné násilnickými i lupičskými. V severních Čechách prohrál r. 1813 bitvu u Přestanova a Chlumce.

* 1806.

** Mládí generál Dominique-René Vandamme (1770–1830), voják od r. 1788, generál 1793, velitel, jenž sehrál u revolučních a napoleonských válkách (od

vec.* Tato pěchota, která nesvedla našim jednotkám vzdorovat, se neuspořádaně stahovala k brodu přes Sálu a princ se s několika husary, svými příkazy, snažil prchající seskupit. Náhle se k němu přitíhl francouzský *maréchal des logis* od 10. husarského jménem Gaindé,** přiložil mu hrot šavle na tělo a zvolal:

„Vzdejte se generále, nebo vás zabijí!“

Generál, což byl princ Louis osobně, opáčil:

„Cože! Já? Vzdát se? Nikdy!“

Odrazil Gaindého zbraň, sekl po něm a zasadil mu šavlí úder do tváře. Takřka vzápětí Gaindé kontroval bodem, probodl princovi hrud' a srazil jej z koně. Pobočníci viděli princův souboj s obyčejným francouzským vojákem, o překot se hnali k němu a nepochybně by Gaindého zajali či zabili, kdyby se tryskem nepřitíhl husar od desátého, který řval:

„Držte se, *maréchale des logis*!“

Ranou z pistole zabil pruského husara, načež pobočníci ujeli. Když vešla smrt prince Louise Ferdinanda ve francouzské armádě ve známost, vznikl z toho příležitostný kuplet, který jasně dokazuje, že na bitevním poli nikoho melancholie netrápí:

* *Princ Louis Ferdinand* (podle křestního listu Friedrich Christian Ludwig) Pruský (1773–1806), vzdálený příbuzný Friedrichu Viléma III. (a synovec Friedricha Velikého), pohledný, urostlý, obdivovaný, hýčkaný, všemi oblíbený, rád se bil, ve skutečné válce ale bojoval jen roku 1792 proti Francouzům, byl tehdy osvědčen i Mohanu velkou statečností i obětavostí. Do jisté míry enfant terrible rodiny. Chtěl se oženit, nejprve s královninou sestrou a pak s kněžnou Kuronskou, leč pruská královna Louisa se proti oběma sňatkům postavila a Louis Ferdinand na další sňatky rezignoval. Žil nejprve s měšťanskou dcerou Henriettou Frommovou (která mu dala dvě děti), pak s oduševnělou a emancipovanou Paulinou Wieselovou. Byl vzdělaný, vynikající pianista, neměl společenské předurky, v rozdmýchování protifrancouzských nálad ale sehrál stejně neblahou roli jako královna.

** Jean-Baptiste Guindey (či Guinday, nikoliv ale Gaindé), zvaný též Laurent (1784–1813), podporučík 1807, poručík 1809, padne u Hanau, jak bude Parquin ještě vyprávět. Domů rodičům po bitvě u Saalfeldu napsal: „Radujte se, dobrý otče a dobrá matko, z mého štěstí. Vězte, že jsem v bitvě u Saalfeldu zabil vprostřed jeho vojska prince Louise Ferdinanda, bratra pruského krále (...). Mám dvě zranění, z nichž jsem se už uzdravil. Stanu se důstojníkem a členem Čestné legie. Císař mi to řekl osobně.“ Od r. 1903 má v rodném Laruns (Pyrénées-Atlantique) na rynku bustu.

„Tehle princ Louis Ferdinand si myslel, že je obr snad, to asi z višně spad.“

Husar se ho neleká,

Povídá: „Kam ten chvat!“

Že jinak prince rozseká,

když nezůstane stát.

Tralala!“

Gaindé byl příliš raněný, aby dokázal sám jen s oním jedním husarem vzdorovat, vrátil se tedy s ním k pelotonu svého pluku, jenž podporoval tirailléry. Jakmile tam dojel, pravil velícímu důstojníkovi:

„Poručíku, kdybyste se mnou jel tisíc kroků dolů k řece, našli bychom tam tělo pruského generála, co jsem ho právě zabil. To on mě takhle zranil na tváři. Budeme-li tam dřív než nepřítel, dokážeme se zmocnit jeho šavle a metálů.“

Svoji jednotkou následovaný a *maréchalement* vedený poručík vyrazil cvałem, až dojel na místo. U mrtvého už byli dva husari od 9. pluku, jenž tvořil s 10. husarským brigádu.

„To já ho zabil,“ pravil Gaindé, „na čepeli mám ještě jeho krev. Musí mít probodnutý hrudník. Vezměte si jeho měšec, má-li nějaký, je váš, mně ale dejte jeho šavli a metály, donesu je maršalovi.“

Husari z devátého dali Gaindému, oč žádal, a ten odnesl trofeje maršalovi. Ve stejné době, kdy dojel k hlavnímu štábu, který se nacházel u 5. sboru, už řada pruských zajatců vypověděla, že prince Louise Pruského, jejich velitele, zabil nějaký francouzský husar. Informace byla tak závažná, že ji maršál ihned předal císaři. Gaindé se nalézal v ambulanci, kde si nechával ránu obvázat, proto ho maršál nemohl poslat do hlavního štábu. Nechal tam jen jedním pobočníkem donést princovu šavli i metály a žádal pro *maréchala des logis* 10. husarského odměnu. Císař mu přikl čestný kříž a podotknul:

„Kdyby mi prince přivedl živého, udělal bych z něj důstojníka.“

Než opustil 12. října ráno Saalfeld, šel maršál Gaindého navštívit a předal mu vyznamenání. Jeho Excelence při té příležitosti neopomenula zopakovat slova, která proneslo Jeho císařské Veličenstvo.

„To není moje chyba, pane maršále; podívejte, jak mě zřídil,“ odpověděl Gaindé s poukazem na svoje zranění. „Ujišťuji vás, že neměl na vzdávání náladu.“

Gaindé od maršála žádal a dostal svolení, aby směl zůstat dva týdny za armádou, což byla doba nutná k tomu, aby se vzbudil. Současně si u sebe nechal toho husara od 9. pluku, který se o něj měl starat. Přitom si vzpomněl, že tento pluk táboří jen několik hodin cesty od Saalfeldu, u rovné silnice, která k němu vede, a že se ukvartýroval v pohledné, veliké vsi, přičemž tamní zámek poskytl ubytování plukovnímu štábu. Napadlo ho, že se tedy odeberať tam a nabídnout se, že bude zámek strážit do doby potřebné k uzdravení.

Armádní sbor Saalfeld opustil, nechal tam ale svoje ambulance i tělo prince Louise Pruského. Položili je do kostela, tam jsem je spatřil a podobně mohla tělo vidět i celá armáda. Gaindé se hned poté vydal na zámek ...,* požádal o pohostinství a baronka W... mu je šlechetně poskytla. Tato dáma pochopila, jak je výhodné mít tu ochranu, zejména za války. Její manžel byl pryč a ona navíc chovala důvěru k mužům v uniformách; pluk, který pobyl ve vsi dva dny, nezavdal sebemenší důvod ke stížnosti. Gaindého tedy přijala velice dobře. On byl sdostatek pohotový, aby husarovi nařídil, ať se neopíjí, nevybavuje a zejména ať pomlčí jak o princově smrti, tak i o povaze Gaindého zranění.

„Fritzi,“ řekl mu, „jsme v této vesnici jediní Francouzi a mohli by nám být nepříjemní, kdyby se o té věci něco proslýchlo.“

Fritz vše slíbil a my uvidíme, kterak slovo dodržel.

Když Gaindé ustál koně, odebral se do pěkné komnaty, kam ho zavedla barončina komorná. Husara uložili v pokoji nad stájemi, což mu skvěle vyhovovalo, ježto mohl dohlížet na koně.

Obyvatele zámku paní z W... tvořili paní baronka, žena asi čtyřicetiletá, dvě slečny ve věku šestnácti a osmnácti let, dvanáctiletý syn a početné služebnictvo, muži i ženy. Jen co se Gaindé zabydlel, poslal husara pro svůj sedlový vak, aby si mohl převléci prádlo a převázat ránu. Paní baronka už byla tak pozorná, že mu dala poslat cupaninu i kolínskou vodu. Tato s vodou smíchaná kolínská představovala jediný medikament, který plukovní chirurg předepsal. Měl si ráno a večer svažovat ránu cupaninou

Nalezení těla prince Louise

napuštěnou směsí kolínské mírně naředěné vodou. Po toaletě sešel Gaindé do salonu, neboť baronka žádala, aby se tam dostavil. Přítomna byla celá rodina. Rozhovor se vedl o smutných věcech a vázl, na přetřes se dostala jen válka. Gaindé jim vnukl naději, že nebude trvat dlouho, a komorník pak ohlásil, že je pro paní baronku prostřeno. Ta nabídla Gaindému rámě, aby ji odvedl ke stolu, a posadila ho po své pravici. Pak se usadila i rodina a večere započala.

Baronka hovořila dokonale francouzsky. Gaindé byl mladý, milý i vzdělaný. Večere, trvající asi hodinu, šla ku konci, když tu komorník, týž, který ohlašoval, že je prostřeno, vešel do jídelny viditelně rozrušený a naklonil se baronce k uchu. Sotva ji zašeptal pár slov, vykřikla, rukama si zakryla tvář a vzápětí vyběhla do svých komnat. Při tom křiku, gestu i nenadálém odchodu celá rodina povstala a baronku následovala. Zkoprnělý Gaindé osaměl a chtěl se rovněž odebrat do svojí komnaty, přičemž netušil, co jeho hostitele k takovému chování přimělo, když tu se paní baronka do jídelny vrátila. V ruce držela kapesník a bylo na ní vidět, jak je rozrušená:

„Monsieur maréchal des logis, musím se vám hned omluvit za nezdvořilost, které jsme se dopustila vůči vám i svým dětem.

* Pruské memody tvrdí, že princ povečeřel na zámku Saalfeld v úzkém kruhu a poté usedl ke klavíru. Po pár skladbách opět vstal a pravil, že nemá náladu, že se mu hlavou honí jiné věci. Rozloučil se s hostitelkou, již při odchodu řekl: „Nikdy bych nedokázal snést, kdyby mě měli porazit!“

Budte tak laskav, pojdte se mnou do salonu a trpělivě mě vyslechněte."

Gaindė si pospířil, aby barončina přání uposlechl, a posadil se do křesla, na které mu jeho hostitelka ukázala. Ta nejprve vzdechla, pak si osušila oči, načež pravila:

"*Monsieur maréchal des logis*, po celý den zde kolují ty nejsmutnější zvěsti o osudu naší armády. Mluví se o velikém neštěstí, kterému se z duše vzpírám uvěřit. Krom toho se říká, že princ Louis Pruský, jenž strávil před tažením šest neděl v našem kruhu, ježto jeho oddíly tábořily v okolí, byl zabit. A já se dnes dozvěděla, že jste to byl vy, kdo ho zabil!"

Baronka se rozplakala a nebyla schopna pokračovat. Gaindė jí odpověděl:

"Madame, je to pravda až příliš, učinil jsem tak ale v obraně vlastního života, neboť princ mě nejprve zranil."

Pak požádal, aby se směl odebrat do pokoje, zavolal si svého husara, a když přišel, pravil:

"Fritzi, dělej, sedlej koně, jak to jde nejrychleji, odjíždíme."

"Cože," povidal na to husar, "odjet? Opustit zámek?"

"Ano," opáčil Gaindė, "vezmi můj vak, a ať jsme rychle na koních. Proč, to ti povím cestou."

Pak napsal Gaindė pár slov baronce; vyjádřil jí bolest, kterou respektuje, jako by to byla bolest jeho, a za tou příčinou že mění byt. Předal ten lístek až ve chvíli, kdy zámek opouštěl.

O čtvrt hodiny později už byl *maréchal des logis* na cestě k Saalfeldu a svému husarovi povidal:

"Kdopak asi mohl na zámku prozradit, že je princ Louis mrtvý. A kdo řekl, že jsme ho zabil já? Vyžvanil jsi to ty? Nezakázal jsem ti, abys o tom mluvil?"

Ježto Fritz neodpovídal, Gaindė pokračoval:

"Mluv, už se stalo, teď chci vědět pravdu. Tak budeš konečně mluvit?"

Husar opáčil:

"Na mou čest, *maréchale des logis*, musím se přiznat, že ano. To já řekl, že jste prince zabil, jenže jsem to prozradit nechtěl. Stalo se to takhle. Zatímco vy jste večerel nahoře s paní baronkou a její rodinou, já jedl dole se zámeckým služebnictvem. Klidně jsem kousal a zapíjel pivem, jak jste mi radil, jenže co! Jeden sluha, myslivec, náramný kecal, mě začal pošťuchovat a vychvalovat Prusy. 'Stačí se podívat, jak tvého kamaráda zrychtovali,' tak

mluvil o vás, o *mon maréchal des logis*. Měl jsem sto chutí mu srovnat úsměv, jenže jsem pamatoval na rady, co jste mi dal. Mlčel jsem a loknul si ještě piva, abych se dostal do své kůže. Jenže moje snášenlivost ho neumlčela, mluvil pořád a pořád a já pil pivo proti vzteku, to ale nepomohlo a žluč se nakonec projevila. Nakonec jsem na něj křiknul, že princ vás sice zranil na tváři, že už ale nikoho jiného nezranil, protože jste ho šavlí propíchnul. Tak! Jen mi, *mon maréchal des logis*, pro smilování, odpusťte, že jsem vás těmi slovy připravil o tak skvělé bydlo."

Je jasné, že na něj Gaindė nebyl přísný, jen mu zlehka vyčínil, načež dodal:

"Teď se vrátíme do Saalfeldu na ošetřovnu a pobudeme tam co nejkratší čas, protože spěchám k pluku."

"A já také, *mon maréchal des logis*," na to Fritz, "a na mou věru, první Prus, kterého v boji potkám, mi za toho ukecaného myslivce zaplatí, to přísahám na ostří svoji šavle."

Zápas s princem Louise a příhodu ze zámku mi vyprávěl sám Gaindė, kterého já dobře znal v době, kdy on byl *sous-adjutant-major** u gardových jízdních granátníků. To byla hodnota, v níž našel slavnou smrt v bitvě u Hanau za tažení roku 1813.

* Podadjutant-major, nižší důstojník odpovědný za disciplínu, pořádek, výcvik a plnění služebních povinností kompanie.

Kapitola VII.

*Bitva u Jeny / Na všechny se dostane! / Smrt plukovníka
Marignyho / Útok 7. mysliveckého / Smrt kapitána
Lavigneho / Javot, kapelník plukovní hudby /
Vstup do Berlína*

Vraťme se ale do 13. října 1806, k předvečeru bitvy u Jeny. Pluk jakož i celý sedmý armádní sbor musel podstoupit usilovné pochody, aby se dostal do určených míst. Toho dne jsme bivakovali v polích nedaleko vesnice, kde se nalézaly maršálův hlavní stan a pěší divize pod velením generála Desjardina.* Tato divize dostala za úkol obsadit a vskutku obsadila důležitou soutěsku, skrze níž měl armádní sbor nazítří, 14. října, projít na bojiště u Jeny, kde se shromáždila celá nepřátelská armáda.

Vzhledem k blízkosti vesnice Gera jsme si mohli obstarat zásoby, ovce a husy, čehož byla v Sasku hojnost. Tábořiště jsme rozbili na brambořišti a sehnuti vyorávali brambory, v čemž nám pomáhaly bodáky. Pluk právě vyzbrojili touto novou zbraní a popravdě se nám k ničemu jinému nehodila. Pak jsme je tam všichni odhodili. Na konci tažení nám je dali k náhradě, museli jsme zaplatit 4 franky 50 centimů za kus, protože jsme se těch nešikovných zbraní zbavili; byly nám vlastně k ničemu.

Za úsvitu 14. října, v tuto roční dobu dosti pozdního, začala první divize sedmého sboru na postavení, jehož jsme se měli zmocnit. Museli jsme dobýt soutěsku a nepřítel ji silně hájil. V sedm ráno jsme stáli ve zbraní a naše jezdecká brigáda pod velením generála Durosnela,** z nějž se pak stal jeden z císařových pobočníků a *gouverneur des Pages*, zahájila postup kupředu.

* Jacques Jardin, řečený Desjardin (1759–1807), voják od 1776, generál 1793, divizionář 1794, velitel 1. divize Augereauova sboru od září 1805. Zemřel na zranění u Eylau tři dny po bitvě.

** Antoine, hrabě Durosnel (1771–1849), se stal generálem u Slavkova. Guvernérem císařských pátů byl od r. 1809. U Wagramu si císař myslel, že ho zabila dělová kule, a napsal to do bulletinu, vyjštěl ale zasáhl jen koně...

Všude po cestě už ležela těla.

„Tady už se trhal mušelin,“ říkali myslivci.

Mínili tím, že se v terénu, kterým my projížděli, už střílelo.

Využil jsem krátké přestávky, abych zajel za svým bývalým kapitánem popřát mu dobrého dne. Pan Lavigne mě přijal velice dobře a nabídl mi lok, což já s radostí přijal. Bylo slyšet duté a táhlé dunění *surovce*,** jak jsme říkali dělu, a vyvolávalo ve všech mimovolně chvění. Když jsem dal najevo jistou netrpělivost, že nejdeme vpřed, kapitán řekl:

„Buďte klidný, Parquine, i kdyby to začalo bez nás, nic se neděje. Na každého se tam dostane.“

Kolona začal postupovat a já musel kapitána Lavigneho opustit. Bohužel! To bylo naposledy, co jsem s ním mluvil.

Když jsme prošli soutěskou a dorazili na plán, povídá mi plukovník Marigny, který stál u ústí, přičemž křičel a gestikuloval, aby muži postupovali rychleji (jeli jsme ve čtyřstupu):

„Furýre, máte dobrého koně?“

„Ano, *mon colonel*,“ odpověděl jsem.

„Dobrá, zůstanete u mne. Budete mi po zbytek dne k ruce.“

Adjudanta Isnarda,*** kterého měl do té doby u sebe, před chvílí srazila dělová koule.

Zůstal jsem tedy s plukovníkem a pyšnil se tím novým postavením, neboť jsem mu dával přednost před stáním ve tvaru za elitní kompanií, což bylo moje normální místo v šiku. Táhlo mi teprve na dvacet, u armády jsem už strávil čtyři roky, nepřítele jsem ale viděl poprvé, lomcovala mnou vznešená touha vyznamenat se i hodně blaha, že bojuji poprvé před zraky samotného plukovníka.

Když se elitní kompanie dostala na planinu za soutěskou, poručil plukovník kapitánu Fleurymu,[†] který jí velel, aby zaujal postavení vlevo od 7. mysliveckého a dohlížel nad udržením předpisové vzdálenosti mezi oběma pluky v průběhu celé bitvy. Pak mi povídá:

* Déchirer la mousseline, hantýrkové označení střelby pušek; zvuky se poněkud podobaly.

** V orig. brutal.

*** Jean-Baptiste Isnard, nar. 1773, maréchal des logis chef od 1802.

† Louis Fleury, nar. 1762, dragoun od 1784, kapitán 1793, chef d'escadron 1807.

„Furýre, zůstaňte poblíž soutěsky a řekněte kapitánu Sabinetovi* z 5. eskadrony, aby klusem zaujal bitevní postavení vlevo od elitní kompanie. Pak předejte stejný rozkaz postupně všem kompaniím. Pak se ke mně cvałem vraťte, budu na středu regimentu.“

Plukovník vyjel a já vyrazil plnit rozkaz. Jak jsem tak jel, míjel jsem spousty raněných, co se vlekli k polnímu obvažišti. Vždycky si budu pamatovat *maréchala des logis* od 5. husarského, muže vskutku marciálního vzhledu, jehož bílý kožíšek byl celý postříkaný krví. Před chvílí mu dělová kule rozbila rameno, on však stále našim mužů, co soutěskou procházeli, říkal:

„Do toho, stateční myslivci. Všichni Prusové nejsou tak zlí.“

Možná chtěl těmito slovy říci:

„Než mě *surovec*** trefil, dal jsem nepřítelům přičichnout ke svojí šavli.“

Když projely sedmá a poslední eskadrona pluku soutěskou, cválal jsem za plukovníkem, který dal vzápětí rozkaz srolovat pláště a natáhnout si je přes tělo jako bandalír. Plukovník vypadal šťastně a pyšně, když si tak prohlížel regiment rozvinutý do bitevní linie, přičemž věděl, že každý ze šesti stovek mužů je rozhodnut počínat si onoho dne, jak se má. Bylo pěkné počasí, mlhy, co se nám válely nad hlavami, se úplně rozplynuly. Táhlo na jedenáctou a bylo vidět, jak plání po celé její délce problemskují plameny výstřelů. Notně se střílelo plnými kulemi i kartáčovými střelami a zajíci, v Sasku obzvláště četní, vyvolávali v řadách obzvlátní veselí i křik, jak se tak šťvali pláni na všechny strany. Pravda, čas od času k nám dolétla nějaká kule, to však skoro nestálo za řeč.

Jeden z Durosnelových pobočníků přicválal v té chvíli za naším plukovníkem. Stačil mu říci jen pár slov a plukovník myslivci, co stál za ním, povídá:

„Myslivče, sesedněte. Cítím, že mám uvolněné sedlo. Přitáhněte trochu řemení, neboť pojedeme do útoku.“

Myslivec hned seskočil, uzdu svého koně si navlékl na ruku, zakousl se zuby do řemení plukovníkova sedla a ten nadzvedl levou nohu, aby mu to usnadnil. Přesně v tom okamžiku zasáhla

Doušek s kapitánem Lavignem

našeho ubohého plukovníka dělová kule a urazila mu hlavu, což mělo za následek okamžitou smrt.*

Zmocnily se mne obrovský šok a lítost. Plukovníkův kůň, který náhle necítil ruku, jež by ho vedla, vyrazil a cválal směrem k nepříteli. Myslivec se snažil dostat kvapem do sedla a já se vrátil na své místo v elitní kompanii pluku, přičemž jsem krátce zastavil, abych zpravit majora Watrina o osudném zásahu, který nám vzal plukovníka.

„Viděl jsem ho padat,“ zněla majorova odpověď.

Uběhlo deset minut od chvíle, co regiment dostal nové rozkazy. Bylo to dvojnásob nešťastné; pro nás, kteří nadále stáli nehnou-

* Marie-Augustine Sabinet, nar. 1769, kapitán u 20. mysliveckého od 1797, ve výslužbě od 1806.

** Brutal, u napoleonských vojáků argotické označení děla.

* Stalo se tak nedaleko vsi Isserstedt, kde by měl mít plukovník Marigny zachovaný hrob či pamětní desku.

tě v nepřátelské kanonádě, i pro 7. myslivecký, co útočil pruské armádě na tělo a prorazil první i druhou linii. Ježto ale nebyl 20. mysliveckým podporován, přišel o plody jednoho z nejsmělejších útoků, k nimž v průběhu onoho dne došlo.

Pan Castex, jenž se nacházel v čele 7. mysliveckého a provedl s ním tak brilantní útok, nepokládal za moudré, aby se vracel touž cestou přes Prusy, ti totiž během útoku padli na zem, pak vyskočili a teď už byli opět seskupeni. Vrátil se a rozprášíl jeden saský pluk. Protože útočil směrem odzadu, saský pluk v mžiku rozrazil a obrátil na útěk.

Jeden z mých přátel, *maréchal des logis* Bucher od 7. mysliveckého, mi navečer ukazoval zkrvavenou šavli a pravil:

„Přivoňte si, Parquine, a ucítíte pach plesniviny.“

To způsobily zatuchlé copy Sasů, které odsekal. Saské jezdeckto dělalo to, co my dříve, pomádovalo si a pudrovalo copy, aby jim pěkně visely do půli zad.

Když major Castex přivedl 7. myslivecký nazpět, byl ztenčený na polovinu, tj. asi o tři sta mužů. Tyto ztráty však dokonale vyvážily škody, které způsobil pruské armádě.

Generál Durosnel pak našemu pluku nařídil, aby odjel dozadu a stáhl se tak z dostřelu nepřátelských děl. Provedli jsme onen obrat ve čtyřstupe a klusem. Já ke své žalosti spatřil padat kapitána Lavigneho, téhož, který mi ráno, aby uchlácholil moji nedočkavost, řekl:

„Parquine, na každého se tam dostane.“

Upřímně jsem toho litoval. Pluk i armáda utrpěly velikou ztrátu. Teprve k večeru jsem se dozvěděl, že nepřežil amputaci ruky a že byl pochován spolu s plukovníkem Marignym na bojišti. V životě si mnoho nerozuměli a náhoda chtěla, aby je smrt spojila navěky.

Po celý den brigáda manévrovala tam i onam v dělostřelecké palbě, která nám způsobila značné škody. Pluk nicméně nezasažil jediný úder šavlí a útok 7. mysliveckého, jak jste viděli, neměl výsledek.* Všechnu slávu onoho dne nakonec sklídily pěchota a dělostřelectvo armádního sboru. Ještě teď vidím 16. a 7. lehký

* Osmý bulletin Velké armády nicméně říká: „Generál Durosnel vedl se 7. a 20. mysliveckým smělejší útok, který měl velký účinek.“ Bylo to ono proslulé „lže jako bulletin“, nebo se Parquin zmýlil a část jeho pluku vskutku útočila?

pěší i 14. a 27. řadový pluk, jak postupují na nepřítel přívalem krupobiti kartáčů a strašlivé palby z pušek. Flažoletům, které se nesly nad nápěvem, jenž hrály hudby, nescházela jediná nota. Mezery způsobované dělostřelbou se okamžitě zacelovaly. Kamkoliv se ti stateční vojáci vrhli na bodák, vzdávala se nepřátelská infanterie i artilerie.

Kolona zajatých Prusů s hudbou v čele procházela kolem našeho pluku, když tu myslivci poznali kapelníka a se špatně utajovanou zlobou zvolali:

„To je Javot!“

Bylo tomu tak. Javot býval kapelníkem hudby 20. mysliveckého. Byl gázistou,* skvělým skladatelem a výborně hrál na roh. Když musel plukovník Marigny regiment v Holandsku opustit, Javot, kterého Marigny hojně zahrnoval nikerak skupými dary, se rozhodl, že nezustane s plukem, a odešel do Pruska, aby uplatnil talent v Berlíně. Tam mu jeden pruský plukovník učinil lákavou nabídku a on se dal zapsat do jeho regimentu; teď se celý ten pluk ocitl v zajetí. Major Castex, jenž hned poté, co se vrátil z útoku se 7. regimentem, převzal velení i nad 20. mysliveckým (který byl volný za příčinou smrti svého plukovníka), si Javota vyžádal a ten mu byl okamžitě vydán. Nařídil, aby svléknul pruský stejnokroj a oblékl uniformu, kterou nosil náš regiment. V bitvě jsme ztratili hodně lidí, nebyl tedy problém najít takovou, aby mu padla, a Javot pak vstoupil do Berlína v čele pluku týden po svém zajetí a pouhé tři neděle poté, co toto město opustil v čele regimentu pruského.

Večer po bitvě jsme tábořili na předměstí Výmaru, kde já strávil smutnou noc. Narazil jsem na poručíka Lavigneho,** který oplakával milovaného bratra. I můj otec v něm ztratil přítele a já ochránce.

Následujícího dne jsem vyrazil, abych sehnal píci a v blízké vsi zásoby. Navečer po návratu mě nesmírně překvapila zpráva v bulletinu, který vyšel onoho dne velice pozdě a informoval o tom, jak velkého vítězství jsme včera dosáhli: padesát tisíc Prusů zabitých či zajatých, tři sta ukořistěných děl, šedesát praporů,

* Musicien gagiste byl placen armádním sborem, nepatřil k vojsku a mohl se dát najmout, komu chtěl.

** Jean-Pierre Lavigne, kapitánův bratr, sám kapitán od r. 1811, na penzi od 1814.

a tak dále.* Musím přiznat, že jsem to netušil. Smutné bylo, že nás dělostřelba připravila o spousty mužů, a pluk přitom nevedl jediný útok, jedinkrát nemáchl šavlí a nepřivedl jediného zajatce.

„Musí to být tím, že si ostatní pluky počínaly lépe než my.“

„Nic se neboj,“ opáčil Henri, kterému jsem to říkal, „na každého se dostane.“

U Jeny nebyla shromážděna celá armáda. Gardové jezdectvo nedorazilo a 1. husarský držel službu u císaře. Princ Murat přijel až navečer s „vypčnými vestami“;** přispěli k úspěchu bitvy, neboť nepřítele, jenž byl už před jejich příjezdem na všech směrech poražen, nemilosrdně pronásledovali.

V bivaku jsme zůstali tři dny, abychom nabrali sílu a naši koně, všichni toho měli zapotřebí. Během oněch třech dnů potvrdili majora Castexa k veliké spokojenosti nás všech plukovníkem. Na cestu jsme se dali teprve 18. října, tvořili jsme předvoj sedmého sboru a pětadvacátého jsme vyjeli na výšiny před Berlínem. Postupovalo se po etapách a nenarazilo se na jediného nepřátelského střelce. Kam se tedy poděla ta armáda, co byla před bitvou u Jeny tak pyšná a v níž se i ten nejprůměrnější důstojník pokládal za velkého Friedricha?

Den po bitvě byla saská armáda, pozajímaná v počtu šesti tisíc mužů a tří set důstojníků, vrácena saskému králi***, z něhož se stal náš spojenec a člen Rýnské konfederace.

Po celý den pětadvacátého jsme setrvali na výšinách u Berlína, abychom přenechali sboru maršála Davouta čest vstoupit do něho jako první.[†] Tato pocta byla sboru přiručena za skvělé chování u Auerstädtu, kde za dvě hodiny naprosto rozbil hlavní masu pruské armády, třebaže byl alespoň o polovinu slabší. Císař si

přál, aby maršál Davout přijal titul podle místa, kde zvítězil, a učil ho vévodou z Auerstädtu.*

Naše brigáda, která šla se třetím sborem, vstoupila do Berlína ve tři odpoledne. Byl krásný podzimní den. Město vyhlíželo pěkně, leč smutně, všechny obchody byly uzavřené, v oknech ani živé duše a na ulicích jen málo lidí, žádné povozy nejezdily a vozovkami se nesl jediný hluk, rachot, který dělaly kanóny a kolesny naší armády.

Městem jsme pouze prošli a obsadili řadu vsí pár mil za Berlínem. V něm se usadila jen naše pěchota. Císař, hlavní štáb, císařská garda, jezdectvo, pěchota a dělostřelectvo, to vše se sem sjelo sedmadvacátého a generál Rapp** byl jmenován guvernérem města.

* Výtět v armádním bulletinu a jeho plné znění jakož i souvislosti s bitvou u Auerstädtu, svedenou takřka souběžně s bitvou u Jeny maršálem Davoutem viz Kovařík, J.: *Vítězné roky (Napoleonova tažení I)*, Akcent, Třebíč 2003.

** Gilets de basin, prošívaná bavlněná vycpávka, již se krysy až do roku 1860 uvnitř vykládaly, z toho jedna přezdívková krysníků; druhá zněla Gilets de fer, *Železné vesty*.

*** Šlo o kurfiřta Fridricha Augusta III. (1750–1827), králem Fridrichem Augustem I. se z Napoleonovy vůle stal až následně díky souhlasu se vstupem do tzv. Rheinbundu.

† Bylo to o den později, 26. října 1806.

* Tento titul dostane Davout až v březnu 1808 (což bylo písemně stворeno v červenci téhož roku), byl německy je název vsi správně Auerstedt.

** Jean Rapp (1771–1821), r. 1800 pobočník Desaixův a posléze Bonapartův, generál 1803, divizionář po Slavkovu, kde vedl legendární útok gardového jezdectva na jezdectvo ruské císařské gardy. Posléze hrdina mnoha bitev a obránce Štrasburku ještě dlouho po Napoleonově prohře u Waterloo.

Kapitola VIII.

*Kterak zbohatne furýr / Zlato u zdymadel / Císařova
proklamace / Začátek tažení do Polska /
Hádka s 8. husarským / Souboj pro čest pluku /
Parquinovo vítězství nad husarským trubačem*

Vesnice, v níž jsme bydleli, byla prázdná, obyvatelé své domy opustili. Píce se tu našlo nadbytek, sklizeň skončila nedávno. Avšak jídlo, maso, chléb, pivo, pálenka atd. stejně jako ovce nám musely být dováženy z města Berlína.

Nazítří po našem příjezdu svolávali furýry trubači; měli jsme vyrazit na čtyřdenní cestu do Berlína pro všechno jídlo, které nám chybělo. Připravili jsme povozy, shromáždili doprovod a pak všichni vyrazili pod velením adjutanta Mozèrehu* směrem na Berlín. V době, kdy skrz něj náš pluk projížděl první, vypadal smutně a nikterak hlučně, nazítří měl už ale zcela jinou tvář, byl doslova jak malá Paříž. Všichni jsme se věnovali svojí práci, adjutant se ale chtěl oddat radovánkám, proto ke mně přišel a řekl:

„Furýre elitní kompanie, nám začnou vydávat nejdřív za tři hodiny, až po dělostřelectvu armádního sboru a 7. mysliveckém. Jdete s odřadem do skladu. Tam si můžete a konečně odpočinout, a až na vás přijde řada, postaráte se o náklad. Tady máte poukázky a rozpis všeho na každou kompanii i na štáb. Pokud jde o mne, já se půjdu naobědvat do restaurantu U černého orla, je to jen pár kroků. Po dobu mojí nepřítomnosti jste ve všem mým zastupcem.“

„S radostí, adjutante,“ odvětil jsem a on hned zmizel.

Já na nic nečekal a zavedl odřad do skladu. Výdej dělostřelectvu trval hodinu, pak se dostal na řadu 7. myslivecký a v té době za mnou přiběhla ordonance s dopisem pro adjutanta Mozèrehu. Ježto jsem ho zastupoval, rozlomil jsem pečť. List obsahoval rozkaz nic nefasovat, poukázky roztrhat a co nejrychleji se s furýry vrátit ke sboru, neboť pluk vyrazil směrem na Neuf-

stadt.* Okamžitě jsem odřadu velel do sedel s tím, že se žádná potravinová přiděly brát nebudou, a poslal ordonanci k Černému orlu, aby upozornil adjutanta Mozèrehu na to, k čemu došlo, s tím, že už jsem s furýry vyjel a on že má co nejrychleji vyrazit, pokud nás chce dohnat dřív, než ke sboru dojedeme.

V okamžiku, kdy jsem se chystal roztrhat poukázky, povídal mi Žid, jenž u výdejny stál.

„Furýre, je tu adjutant, který má rozkaz k převzetí zásob?“

„Ne,“ odpověděl jsem, „ale já ho zastupuji.“

„Máte poukázky?“

„Jistěže ano,“ já na to.

„A co s nimi uděláte, když si nic brát nebudete?“

„To je mi otázka, na mou věru! Přece je roztrhám!“

Tu ke mně Žid popošel.

„Pane furýre, možná to uděláte jako adjutant 7. mysliveckého. Třeba se dohodneme podobně.“

„Vysvětlíte mi to,“ povídám.

„Vyměnil poukázky za sto zlatých frederiků.***“

„Tomu nevěřím.“

Místo odpovědi Žid, jenž byl pouhým dodavatelem, vytáhl poukázky 7. pluku. Přesvědčil mě, že nelže, a já nezůstal pozadu. Uzavřel jsem obchod, směna se odehrála z ruky do ruky a já získal sto zlaťáků s portrétem krále Friedricha. Každá z těch mincí měla hodnotu dvaceti franků. Odřad už byl v sedlech a my se pustili cestou, již nám plukovníkův rozkaz určil. Asi po dvou hodinách jízdy se k nám připojil adjutant Mozère. Vzal mě stranou a chtěl vědět, co se stalo s poukázkami, když jsme nic nevyfasovali.

„Možná mi to vyčtete, adjutante, tady ale je padesátka frederiků, za které jsem je vyměnil.“

„Konal jste špatně,“ řekl mi adjutant a strčil je do kapsy, „neboť měly mnohem větší cenu.“

Právem jsem si na něm vybral svůj díl předem a aniž bych mu o tom říkal, ten zásadový muž by mi z toho nedal jediný zlaťák.

* Jde o Neustadt-Oberwald.

** Pruské zlaté mince, Friedrichsdor (dle Parquinových slov přibližně ekvivalentní k francouzskému napoleonu), pětinasobek stříbrného tolaru, vedle hohenzollernských držav v oběhu i v Hesensku-Kasselsku a Brunšvicu.

* François Moser (ne Mozère), nar. 1768, v pluku od 1793, podporučík 1807.

Já se nicméně radoval, že mě jeho návrat zbavil zodpovědnosti, a opasek jsem měl plný zlata.

Nazítří jsme dojeli do Neufstadtu, pluk už tam byl a tábořil na okraji města. V postranním kanále Odry, lemuujícím naše tábořiště zleva, stála jedna loď vedle druhé, všechny zjevně plné potravin z Berlína, který ležel čtrnáct francouzských mil od Neufstadtu. Myslivci na těch lodích se zmocnili vína z Bordeaux, cukrových homolí a krabic s citróny a to všechno se rozneslo po celém ležení. Vzpomínám si, že každých sto kroků někdo vyprazdňoval do kotlíků lahve, přidávaly se tam čtyři či pět kusů cukru a citróny. A všude nějaký myslivec míchal velkou tyčí obsah kotlíku, čímž vznikala, na mou věru, po čertech dobrý nápoj. Náš pluk tu byl sám, neboť 7. myslivecký odjel s jezdeckou divizí pod velením generála Savaryho,* císařova pobočníka, jenž nepříteli pronásledoval až k Lübecku v součinnosti s maršálem Bernadottem a princem Muratem, kteří měli donutit generála Blüchera složit zbraně, což se, jak známo, podařilo.**

Den po návratu ke kompanii jsem zašel za Henrim, ukázal váček a řekl mu, že z něho může po libosti čerpat.

„Děkuji,“ řekl mi Henri, „Prusové se ale o moje potřeby postarali.“

„Skutečně?“ odpověděl jsem.

„Potěžkej si můj měšec.“

Ve srovnání s ním mi připadal můj váček malinký a já se ho překvapeně zeptal, kde k takovému jmění přišel. Henri ale chtěl, abych mu napřed vyprávěl o své cestě, a když jsem mu to vypořádal, povídal:

„Ty troubo, mohl jsi mít jednou tolik. Nač dávat padesát *frederiků* adjutantovi? Stačilo mu jen říct, že jsi poukázky roztrhal. Určitě by se nevracel do Berlína, co by tam taky zjistil! Co se mého pokladu týče, i já za něj vděčím Židovi, jenže jsem neměl žádné poukázky na výměnu, jen jsem v noci zavřel oči. Ty přece víš, jak

rád spím. Byl jsem na stráži vpředu, když přišel takový Židáček a začal pěkně slušně prosit, abych si nevšímal, když otevře zdymadlo kanálu a nechá proplout loď v čele, ta prý mu patří. Nikdo mi nenařídil, abych hlídal i lodě, rozkaz mi říkal jedině, že mám po rozednění vyjet na průzkum ke kopci míli od kanálu, a teď bylo teprve po půlnoci. Na mou čest, dal jsem se obměkčit, nevšímal jsem si otevření propustí, nechal první z lodí proplout a Žid mi za to vysázel sto *frederiků*. Byla hluboká noc, ten, kdo by něco viděl, by musel být zatraceně bystrozraký.

Pogratuloval jsem Henrimu k tak dobře strávené noci.

„Za pět dnů,“ povídal on, „budu znovu na stráži u toho poženaného kanálu. Jestli se okolnosti nezmění a Žid přijde znovu, uzavřeme stejný obchod. Musíš si, kamaráde, na tažení počínat po husarsku. Pěkně oškubat slípky a dbát, aby při tom nespustily povyk.“

Zůstali jsme tu ležením osm dní a zdálo se, že se ony dny vyplatily, neboť celý pluk *frederiky* doslova překypoval.

V předvečer našeho odjezdu všechny lodě z kanálu zmizely a říkalo se, že celková cena za plavbu činila 100 000 zlatých, je však jasné, že z těch sto tisíc se nedostalo nic na prosté myslivce ani na poddůstojníky; ta částka byla příliš vysoká, aby se na ni dalo dosáhnout z hodnostních stupínků, na nichž jsme stáli my.

Na konci pruského tažení, v Tylži, vtělil plukovník Castex do denního rozkazu následující slova:

„Myslivci, vím, že máte zlato, mnoho zlata! Ať už jste k němu přišli poctivě, či nepoctivě, je vaše! Šetřete s ním, protože jiné už tak snadno nezískáte. Právě se uzavřel mír!“

Jenže zatím se jelo na Poznaň, skrze níž jsme projeli 25. listopadu, a poté jsme pokračovali směrem na Varšavu. Už jsme nekráčeli vstříc Prusům, ale Rusům.

Dne 1. prosince 1806 vydal císař svojí armádě následující proklamaci.*

„Vojáci!

Dnes uplynul rok od chvil, kdy jste, takřka v tutéž hodinu, stáli na památném slavkovském bojišti; rozvrácené ruské bataliony zděšeně prchaly, nebo v obklíčení odevzdávaly zbraně svým

* Jde o tzv. Poznaňskou proklamaci z 2. prosince 1806; v té době uplynul od bitvy u Slavkova právě rok, na týž den však připadalo i druhé výročí Napoleonovy korunovace.

* *Anne-Jean Savary (1774–1833), od roku 1808 vévoda z Rovigu; pobočník Desaixova a posléze Bonapartův r. 1800, smutně proslulý exekucí vévody d'Enghien v roce 1804, divizní generál od r. 1805, ministr policie 1810 až 1814.*

** *Ve výčtu maršálů, kteří Blüchera u Lübecku seveřeli a donutili u Ratkau složit zbraně, chybí Soult. Podrobně viz Kovařík, J.: Vítězné roky (Napoleonova tažení I), Akcent, Třebíč 2003.*

přemožitelům. Nazítrí poté mluvili Rusové slovy míru, ta však byla lživá; unikli z katastrofy, jež postihla třetí koalici, jen díky naší šlechetnosti, která byla nejspíše odsouzeníhodnou chybou, načež ukovali koalici čtvrtou. Jenže teď už jim chybí spojenec, s nímž tyto plány zosnovali a na kterého spoléhali! My se zmocnili jeho pevností, skladů, arzenálů, dvou set osmdesáti praporů, v našich rukách je pět velkých posádek. Odra, Varta, polské pustiny, roční doba, nic z toho vás teď nemůže zastavit. Všem u jeze už čelili, všechno překonali a každý při pohledu na vás prchal.

Zbytečně se Rusové snažili hájit hlavní město starého a slavného Polska. Na Vyslu se snaší francouzský orel. Chrabří a nešťastní Poláci ve vás spatřují vojáky nikoliv nepodobné legionům Sobieského,* kteří se sem kdysi vraceli z vítězné výpravy. Vojáci, složíme zbraně teprve tehdy, až všude zavládné mír, až upevníme moc našich spojení, až vrátíme svobodu našemu obchodu i svobodu našim koloniím. Proč si Rusové myslí, že mají právo naše oprávněné záměry zkřížit? Což si nepamatují, že jsme, my i oni, spolu změřili síly už u Slavkova?"

Po dva týdny jsme setrvali ve vsi deset francouzských mil od Varšavy. Rozptýlili jsme se v tom chudém Polsku, jenže pluk překypoval zlatem a hostince byly plné.

V jednom z těch hostinců, který patřil nějakému Židovi (neboť v Polsku může mít Žid živnost), propukla mezi husary 8. pluku a našimi myslivci hádka pro hloupost, skrze popěvek,** a já byl u toho. Popineau, jeden brigádyr elitní kompanie a hlavní šermířský mistr pluku, zvýšil hlas a zeptal se, aby učinil veškeré hádky přítrž, zda tu také není šermířský mistr od 8. husarského. Vstal nějaký Čestnou legii ozdobený *trompette major**** a prohlásil, že šermířským mistrem 8. husarského je on. Hádání okamžitě

S berlínským Židem

utichlo. Brigádyr Popineau mi dal znamení, abych šel k němu, a řekl mi:

„Toto je záležitost, která se týká jednotky. Spoléhám na vás, furýre. Doufám, že když podlehnou, smyjete z pluku urážku.“

„K službám,“ odpověděl jsem.

Pak jsme, já a trubačův svědek, uchopili lucerny, neb byla noc, a svítili na cestu. Odebrali jsme se na louku za dům. Osmý husarský tudy jen projížděl, nazítrí se měl připojit k armádnímu sboru.

Přípravy netrvaly dlouho, omezily se pouze na přeměření délek zbraní, které byly stejného druhu. Každý s protivníky držel svoji šavli čepelí vzhůru, žádná jiná zbraň se nepovolovala. Body a odbody následovaly v rychlém sledu a bylo jasné, že tady zkřížili zbraně dva šermířští mistři. Pak přišlo několik seků, zasazených i vykrytých stejně obratně, jenže Popineau kryl příliš pozdě sek ze sekundy. Naštěstí ho protivník zasáhl jen lehce, nicméně jej vyřadil z boje. Já okamžitě svlékl plášť, požádal, aby se v partii pokračovalo, a Popineau si ode mne vzal lucernu. Třebaže trpěl, mohl nám vsedě ještě prokázat službu a svítit.

Pozorně jsem předtím sledoval způsob, jímž se *trompette major*

* Jan Sobieski (1629–1696), polský král, jenž zachránil roku 1683 Vídeň před Turky.

** Nejspíše šlo o velmi populární píseň *Les hussards en campagne*, složenou generálem Fournierem (Parquin bude o tomto muži hodně vyprávět později); text vychvaluje, terak jsou husari lepší než jízdní myslivci. V závěru se zpívá, že husari bývají všude první, snědí kuřata i kapouny a myslivcům nechají jen kosti... I tak málo někdy stačilo k bitce o čest zbraně či pluku!

*** *Trompette-major*, vrchní četař, kterému podlehala plukovní hudba a signalisté u jízdních jednotek.

s Popineauem bil. Jednalo se o leváka a s takovými lidmi je třeba se mít na pozoru. Vzápětí po zaujetí střehu předstíral úhyb stranou, já ale ihned podnikl výpad ostrým čepele obráceným dovnitř a hrotem jsem ho zasáhl hluboko do místa prsní bradavky. Trubač klesl a my se chvíli strachovali, aby nešlo o zranění smrtelné. Naštěstí tomu tak nebylo. Řekli mu, ať zakašle, což on učinil a necítil přitom bolest, i když se krev vyřinula mnohem silněji. Plukovní chirurg, kterého jsme vyhledali, přišel do hostince oba raněné ošetřit. Trubač osmého nemohl nazítří se svojí kompanií odjet, zůstal u nás a my se o něj pečlivě starali. Když jsme tábor opustili, jel s námi až do Varšavy, kam my dorazili 10. prosince. Odtud pak odjel, aby se připojil ke svému pluku. Potkal jsem ho o sedm let později; oba jsme tehdy sloužili u myslivců císařské gardy.

Kapitola IX.

*Přechod Bugu a útok mameluků / Potyčka s kozáky /
Bitva u Eylau / Střet 20. mysliveckého s ruskými dragouny
/ Útok ruské kolony na císařův hlavní stan /
Útok Muratova jezdectva / Hrdinství generála Lepica /
Smutná bilance bitvy*

Vislu jsme překročili 6. prosince u Varšavy a na nepřítelé, to jest na Rusy, jsme narazili až při přechodu Bugu, kde se s nimi 24. prosince střetli mameluci. Úbor mameluků Rusy překvapil a vyvolal mezi nimi zděšení, neboť si mysleli, že válčí i s Turky. Mameluci podnikli skvělý útok na tučet děl, jichž se zmocnili. Tato děla stála v bateriích a bránila rozvinutí našich kolon. Po přechodu Bugu, o nějž se dlouho zápasilo, nepřítel ustoupil a my se utábořili v polských vesnicích, kde nás obyvatelé, jakkoliv chudí, přivítali bratrsky. V Polsku je, stejně jako v Rusku, v každé vesnici přední dům, kterému se dává vznešené označení zámek, přičemž majiteli onoho zámku celá ves patří. Naše koně zaopatřili dostatkem píce a nám dali požadované příděly složené z černého chleba, černý byl doslova, z hovězího masa a piva. Pokud šlo o pálenku, která byla vzácná, tu jsme si opatřovali za peníze Prusů.

Utáboření jsme zůstali pět týdnů, což představovalo pro nás i naše koně převeliké dobro; zima totiž vrcholila.

Dne 1. února* jsme ležení opustili a i císař, který do té doby setrval ve Varšavě, kde s ním byla garda a sbor maršála Davouta, přešel Vislu, načež začala celá armáda postupovat.

Ráno šestého mě zastihlo s myslivci dobrovolníky, které plukovník Castex vybral, aby jeli kupředu v rojnici. Málem se mi nevyplatila smělость, s níž jsem se chtěl seznámit s kozáky, které já spatřil poprvé. Jel jsem cvalem planinou směrem ke skupině kozáků, vyňal pistoli a na deset kroků vystřelil; hned jsem spatřil, jak jeden z Rusů padá. Do té doby šlo všechno dobře, pak ale na mne nepřítel zaútočil a já musel provést s koněm půlobrat, abych

* 1807.

se dostal nazpět k myslivecké rojnici. Jenže můj kůň byl špatně okován a na sněhu se mnou upadl. Jen duchapřítomnosti jsem mohl v té kritické chvíli děkovat, že mě nezabili či nezajali. Já se rychle vymanol zpod koně, který se rovněž zvedl, zahákl paži do uzdý, sevřel v pěsti vybitou pistolí, natáhl kohoutek a soustavně mířil na kozáka, jenž na mne dorážel kopím. Tím jsem dokázal nepřítele zdržovat až do chvíle, kdy se mi přihnál na pomoc husarský důstojník od třetího pluku, pan Beaumetz, který tou dobou hledal svůj regiment. Onen důstojník mi přijel na pomoc s velkou odvahou, já se dostal ve vteřině do sedla a vyrazil cvallem, přičemž jsem tam nechal svůj kalpak, který spadl na zem. Po dojezdu mezi rojnici myslivců jsem křikl na kozáky, kteří si napíchli kalpaky na hrot kopí, aby mi ho vyměnili za peníze. Souhlasili a já jim dal jeden zlatý *frederik*. Bylo to trochu drahé, ale náklady platil onen berlínský Žid, jenž mně zlato dal.

Tato příhoda mi získala v osobě pana hraběte de Beaumetz* přítele, s nímž jsem se setkal později, když jsme byli posádkou ve Španělsku, a poté v císařské gardě. On byl synem bývalého poslance Zákonomárného shromáždění, zdědil majetek a roku 1823 dal jako podplukovník jednoho husarského pluku, k velké lítosti svých vojáků, vale vojenskému stavu. Mezi vyššími armádními důstojníky patřil k těm nejzasloužilejším. Odešel na svoje statky do Artois, kde, jak doufám, stále vede pokojný a klidný život. Předtím prošel nejrůznějšími bojišti a zažil bolest nad ztrátou bratra, zabitého ve francouzské kampani; ten tehdy byl pobočníkem vévody z Trévise.**

Vraťme se nicméně zpět, k našemu pochodu proti nepříteli.

Boj u Mohrungen, kde na nás Rusové zaútočili a byli všude odrazeni, představoval toliko předehru k děsivému procitnutí. Potyčky u Bergerude, Waltersdorffu, Deppenu*** jen předzna-

menaly bitvu u Eylau.* Naše brigáda tvořila předvoj sedmého sboru, který se bil po celý den 7. února a dobyl městský hřbitov v Eylau i proslulé návrší. Čtyřiačtyřicetý pluk řadové pěchoty tu ztratil enormně lidí: nazířeli se při ukládání do společného hrobu napočítalo čtyřiačtyřicet důstojníků tohoto regimentu.

Pluk mnoho neutrpěl, až na několik kulí, jež dolétly do našich řad, kde nám zabily pár mužů, mezi nimiž byl furýr Jary, o kterém jsem se zmínil v souvislosti se soubojem podstoupeným s *maré-chalem des logis* Lacourem; nebylo to nic ve srovnání s obrovskými ztrátami sboru maršála Augereaua.**

Ježto se nedalo předem předpokládat, že v Eylau, které sbor maršála Augereaua právě obsadil, dojde k bitvě, dostal generál Durosnel volky nevolky od maršála souhlas, aby se položil s brigádou táborem vzadu, půl francouzské míle nalevo, kde stály dva píci doslova přetékající statky. Pro koně jsme tu našli potravu dostatek, na lidi ale zbylo jen pár brambor a vepřové maso.

V místech, kde jsme tábor rozbili, hájili Rusové nedlouho předtím každý krok a přišli tu o spousty lidí. Právě toto hrozné tažení vnuklo našim vojákům pořekadlo až příliš pravdivé:

„Rusa nestačí zabít, musíte do něj ještě strčit, aby padnul.“

Vzpomínám si, kterak jsem odhrnoval sněh, abych rozdělal oheň, do nějž se pak přikládaly zbytky nějakých vrst. Nejdrž bylo nutno odklidit mrtvé; toho večera jsem jedno tělo zasypal slámou a udělal si z něho polštář. Moje hlava na něm spočívala celou noc a já spal hlubokým spánkem.

Nazítí, 8. února, vsedla brigáda na koně a dala se na pochod s generálem v čele, přičemž nabrala směr k městu, když tu dojel ke generálu Durosnelovi pobočník maršála Soula. Maršál vzkazoval, ať terén, na němž právě je, neopouští, ať v bitevním uspořádání zastaví a očekává jeho rozkazy. Generál opáčil, že on tvoří součást sedmého sboru a že dostal od maršála Augereaua rozkaz dojít do Eylau.

Brigáda se dala opět do pohybu a maršál Soult, který to uviděl, přivíval k čelu kolony a ke generálovi:

* Správně *Preussisch Eylau*, česky *Pruské Jílové*, polsky *Ilawa* Pruska, od roku 1946 nese jméno *Bagratiouovsk*. Byla vybojována 7. a 8. února 1807, popř. 26. a 27. ledna, to dle Rusy užívaného juliánského kalendáře...

** Mínený pěchotní divize *Desjardín* a *Heudelet*.

* Bruneau de Beaumetz, nar. 1786, vstoupil do Vojenské školy ve Fontainebleau 1804.

** Maršál Mortier (1768–1835); vévodou se stal 1808.

*** Správně *Mohrungen*, *Waltersdorf* a *Bergfriede*. Série bojů zahájených Bennigsenovou ofenzívou, kterou zastavil u *Mohrungen* Bernadotte, pokračujících Napoleonovým pochodem do *Bennigsenova* pravoého boku a druhým *Bennigsenovým* pokusem o ofenzívu, zastaveným *Neyem*. Podrobně viz *Kovařík, J.: Nejistá vítězství (Napoleónova tažení II)*, Akcent, Třebíč 2003.

„Jménem císaře, generále,“ řekl mu, „vám přikazuji, abyste nejel dál. Zodpovědnost, že vás zastavuji, беру на себе. Posílám zároveň k císaři pobočníka, abych ho o tom informoval.“

„A já, pane maršále,“ pravil generál Durosnel, „já pošlu svého pobočníka k maršálu Augereauovi, abych ho o této události rovněž informoval.“

Maršál Soult umístil brigádu před dělostřelecký park čtvrtého sboru. Regiment se nacházel v bitevním uspořádání, po pravici měl do karé uspořádaný batalion 27. pěšího pluku, ve druhém sledu pak 7. husarský pluk. Po celé ráno jsme okoušeli palbu nepřátelského dělostřelectva, což byla střelba tak špatně řízená, že až do našich řad dolétlo kulí jen poskrovnů. Divoce se však bojovalo na pravém křídle a na středu. Příliš nemrzlo, velice nepřijemné ale bylo, že nám severní vítr metal do tváří hustý sníh, který oslepoval. Jedlové lesy, tak hojně v těchto krajích, lemovaly bojiště a činily ho ještě pochmurnějším. Přimyslete si k tomu mlžný čas, v němž to vypadalo, že se mrakům nechce ze špiček stromů zvednout, což dodávalo celé scéně truchlivý ráz. Mimo-
děk jsme si připomínali, že se nacházíme tři sta francouzských mil od naší krásné Francie. Lze konstatovat, že okolnosti nevypadaly zrovna růžově, ačkoliv nedosáhly stupně, v němž by podlomily odvahu francouzského vojáka a vyčerpaly studnici, ze které bral svůj humor.

Ve dvě odpoledne se rozjela obrovská masa kavalérie a blížila se k nám krokem, neboť sníh a bažinatý terén jinou jízdu nedovolaly.

Vzduch se zaplnil nepřátelským křikem:

„Hurá!“

Několik myslivců na to odpovědělo řevem:

„Au chat!“

Vytvořili si tak slovní hříčku z výslovnosti slova *hourra* (au rat). * Narážka se ujala a letěla v mžiku regimentem zprava nalevo.

Plukovník Castex se zeptal, jsou-li karabiny nabity. Po kladné odpovědi zavelel:

„Karabiny uchopit!“

Při tažení jsme karabiny vozili stále zavěšené na háku.

Pak dal důstojníkům povel, aby se zařadili na místa, a sám

* Francouzům znělo ruské urá jako au rat, na krysy, a vztekle i posměšně odpovídali au chat, na kočku...

Generál Lepic a gardové jízdní granatníci

provedl totéž. Ta obrovská masa dragounů na nás stále postupovala krokem a plukovník vyčkával bez hnutí. Když se ale Rusové ocitli na šest kroků, zavelel:

„Pall!“

Jednotka povel provedla jak na cvičišti.

Výsledek oné salvy byl strašný a vyřadil z boje takřka celý první řad ruských dragounů. Nepřítel nicméně zaváhal jen vteřinu, vzápětí nahradil druhý řad mrtvé i raněné a propukla všeobecná vřava. Nebýt chladnokrevnosti kapitána Kernmanna, vedlo by se ke pluku povážlivě, neboť se na nás zleva sesypalo mračno kozáků. Kapitán Kernmann nicméně ihned zavelel:

„Eskadrono, vlevo!“

Tím se postavil nepřátelskému záměru do cesty. Masa ruských dragounů, bezpochyby představující dvojnásobek našeho pluku, nás tak nedokázala obklopit a nakonec provedla půlobrat, přesto nám ale zasadila nemalé ztráty. Přes sto mužů 20. mysliveckého bylo zabito či zraněno. Nepřítel ztratil přinejmenším tři stovky mužů, neboť do čtverhranu seskupený batalion 27. pluku Rusům způsobil dobře vedenou palbou během jejich ústupu notně zlého.

Císař stál na vyvýšeném bodě, který vévodil celému bojišti, a jeho orlímu zraku neunikla žádná fáze. Spatřil, kterak je posta-

vení dělostřeleckého parku čtvrtého sboru kritické, a se zadosti-
učiněním viděl, jak šavlujeme ruskou kavalerii, odrážíme ji a ona
se rozkládá. Vyslal neprodleně jednoho ze svých pobočníků, aby
20. myslivecký pochválil, a celý pluk onoho generála přivítal po-
křikem:

„Ať žije císař!“

Myslivci přitom máchali šavlemi dosud zbrocenými ruskou
krví.

Kolem čtvrté, už navečer, jsme zaslechli po naší levici hřmít
děla; to byl maršál Ney se šestým sborem, který se zapojoval do
bitvy a hnal před sebou pruský sbor pod velením generála Les-
tocqa, sbor, jenž tvořil nejkrainější pravé křídlo nepřátelské armá-
dy a který se na bojišti objevil už jen proto, aby byl svědkem
prohrané bitvy.*

Onen den osmého byl v Eylau slavným dnem pro celou armá-
du, to je známo, a 20. myslivecký se tu nadšeně chopil příležitosti
napravit bezděčnou nečinnost z bitvy u Jeny. Nepochybně si
vzpomínáte, jak byl v té bitvě zabit plukovník Marigny, kterého
si vzala dělová koule právě v okamžiku, kdy chtěl velet k útoku.
Regiment se následkem toho nedověděl o rozkazu, jenž plukov-
ník právě obdržel, a nemohl podpořit brilantní útok 7. myslivec-
kého, o kterém jsem vám vyprávěl. Šťěstěna chtěla, že v den bitvy
u Eylau byla řada na našem regimentu. Ten se nacházel v prvním
sledu a kryl tak 7. myslivecký.

Pobočník, kterého generál Durossel poslal k maršálu Augere-
auovi, ho našel zraněného. Maršál pobočníkovi nařídil, ať jede za
náčelníkem hlavního štábu a podá mu hlášení o tom, čeho se
maršál Soult dopustil. Kníže Berthier onomu pobočníkovi řekl
jediné slovo:

„Dobrá.“

Pak dodal:

„Kapitáne, zůstaňte u mého štábu hodinu či dvě, mohu vás
potřebovat.“

* Pravda byla jiná. Anton Wilhelm (nebo Antoine Guillaume), hrabě von
Lestocq (či L'Estocq) (1738–1815), neprávem zapomenutý pruský generál
z rodiny francouzských hugenotů, ustupoval před Neyem, unikl mu a dorazil
k Eylau včas, přičemž stabilizoval drocné ruské levé křídlo, vyrazil do
protiútoků a podstoupil tu těžké boje s Davoutem; bez něj by se Bennigse-
novi nejspíš vedlo velice zle!

Tehdy se blížila třetí hodina. Kapitán Laffite (tak se onen dů-
stojník jmenoval), kterého jsem velice dobře poznal později u gar-
dy, kde měl hodnost *chef d'escadron*,* mi vyprávěl, čeho se stal
v hlavním štábu maršála Berthiera v průběhu onoho 8. února
u Eylau svědkem.

Dám tedy slovo vyprávění onoho *chef d'escadron* gardových
myslivců:

V hlavním štábu knížete z Neufchâtelu se všeobecně říkalo, že
ruská armáda, která před námi po obnovení nepřátelství prchala,
změnila nečekaně 1. února chování; její zadní voj se zastavil a na-
bídl nám bitvu. Generál Bennigsen,** její vrchní velitel, dospěl
k onomu energickému rozhodnutí tak překvapivě rychle díky de-
peši, kterou našli u jednoho pobočníka knížete z Neufchâtelu.
Tento pobočník byl vyslán s příkazy k maršálu Bernadottemu,
padl Rusům do rukou a z nalezených depeší se jasně ukázalo, že
císař dosud nemá celou armádu pohromadě. Generál Bennigsen
tudíž mohl zaujmout bitevní postavení s určitou nadějí na úspěch,
neboť on svoji armádu shromážděnou měl.

Bitva zuřila od rozbřesku po celé linii a maršál Augereau konal
se svým sborem zázraky odvahy. Jeho 20 000 mužů se do veče-
ra ztenčilo na 5000, a přesto udržel dobré postavení, kterého se
zmocnil den předtím.

Ve tři hodiny už bylo zřejmé, že se nepřítel snaží naši bitevní

* Šéf eskadrony, hodnost jezdectva mezi kapitánem a majorem (ekvivalent
chef de bataillon u pěchoty).

** Jednašedesátiletý generál jezdectva Levin August (Rusové ho oslovovali
Leontij Leontějevič) Gottlieb Bennigsen (1745–1826) se narodil v Hanno-
veru a u hannoverské pěchoty začínal v sedmileté válce vojenskou dráhu.
Roku 1773 přešel jako osmašedesátiletý v hodnosti podplukovníka do ruských
služeb. Jako premier-major (tj. velitel 1. batalionu) Vjatského mušketýr-
ského pluku bojoval roku 1774 v řadách Rumjancevovy armády. Roku 1787
byl jmenován plukovníkem Izjumského pluku lehkého jezdectva, s nímž se
vyznamenal u Očakova. Pak táhl proti Polákům, vdlčil v Persii, vynikl při
dobývání Dermenu a generálskou hodnost získal roku 1802. Jako většina
ruských generálů i Bennigsen žárilově usiloval o imperátorovu přízeň, ne-
vražil na své kolegy a kariéru budoval s pomocí intrik, nicméně dostal roku
1806 jen velení 2. armády. Pak ale přispěl k odchodu maršála Kamenského,
přechytralil svého rivala Buxhövdenu a vrchní velení získal. Kutuzov mu
provede cosi podobného roku 1812...

linii rozetnout vedví. S tímto cílem postupovala proti našemu středu jedna kolona v síle 15 000 granátníků, šla útočným krokem, nevšímala si strašlivé palby čtyřiceti dělových hlavní gardy z postavení na výšinách nad Eylau a nevypálila jedinou ránu. Kolona postupovala pořád stejně rovnoměrným krokem. Císař vprostřed svého štábu pohlížel kukátkem na ten les bajonetů a ke knížeti z Neufchâteau pronesl:

„Jaká to odvaha! Jaká odvaha!“

„Ano,“ opáčil kníže Berthier, „avšak Vaše Veličenstvo si nepovšimlo, že s takovou odvahou se jeho osoba ocitá sto kroků od nepřátelských kulek.“

„Murate,“ zvolal císař, „seberte vše, co máte z jezdeckta po ruce (a on měl téměř sedmdesát eskadron, z toho dvacet od císařské gardy; těm dvaceti velel maršál Bessières, jenž útočil v jejich čele) a rozdrťte tu kolonu!“

Rozkaz byl okamžitě vykonán a celá ta masa pěchoty padla na zem jako obilné pole, které sklátí strašlivý uragán.

Generál d'Hautpoul,* velitel kyrysníků, byl zabit; generála d'Alhmaneho,** velitele myslivců císařské gardy, potkal týž osud. Jednu chvíli se mělo za to, že byl zabit či zajat také *lieutenant-général* Lepic,** velitel jízdních granátníků císařské gardy, neboť se neobjevil po návratu ani při nástupu granátníků v čele. Dal se strhnout zápallem a pár jeho mužů dojel s ním až za třetí ruský sled. Nějaký ruský důstojník, jenž hovořil dokonale francouzsky, popojel s eskadronou kavalérie, zčásti generála a těch jeho pár granátníků obklopil, načež mu řekl:

„Vzdejte se, generále, vaše odvaha vás zanesla příliš daleko, jste teď v naší poslední linii.“

* Jean d'Hautpoul de la Salette, nar. 1754, generál od r. 1794, zraněn v Eylau, zemřel na následky zranění o šest dní později.

** Nicolas Dahlmann (ne d'Alhmane), nar. 1769, šrotek a dítě jezdeckého pluku Dauphin v roce 1777, gardovým jízdním myslivcům velel od roku 1806, generálem byl od listopadu 1806. Zraněn v Eylau střepinou na ruce, zemřel dva dny po bitvě.

*** Louis Lepic, nar. 1765, královský voják pluku Lescure-drasons r. 1781, jízdním gardovým granátníkům velel od prosince 1805. Bude se bit u Wagramu, ve Španělsku, v Rusku a Sasku. Baron císařství 1809, hraběcí titul dostal od krále v lednu 1815. Téhož roku odešel na odpočinek. Zemřel roku 1847.

„Pohleďte do těch tváří, a řekněte, jestli se hodlají vzdát,“ pravil generál.

Pak se obrátil na svoje granátníky.

„Za mnou,“ řekl jim.

Vyrazili cvalem a projeli skrz nepřátelskou armádu. Polovina těch chrabřích mužů, co ho následovali, v ruské palbě padla.

Císař byl šťasten, že generála vidí, dojel až k němu a povídal mu:

„Myslel jsem, že jste zajat, generále, a měl jsme o vás velikou starost.“

„Nanejvýš byste mohl dostat zprávu o mé smrti,“ odpověděl mu nezlomný velitel gardových granátníků.

Císař velkoryse odměnil povýšeními i vyznamenáními jezdeckto, které mu právě vyhrálo bitvu, neboť to byl onen útok, který rozhodl.* Krom jiných vyznamenaných si vzpomínám na osm kapitánů jízdních granátníků, z nichž se všichni stali důstojníky Čestné legie, a na osm *maréchaux des logis-chefs* od gardových myslivců, povýšených na kapitány v jezdecktu řadovém. Avšak císař krom toho odměnil jezdeckto těmito pamětihodnými slovy:

„Už dávno vím, že je francouzská pěchota nejlepší na světě; dnes jsem zjistil, že se jí jezdeckto vyrovná.“

Bitva u Eylau přišla protivníky na sedm tisíc zabitých Rusů, patnáct tisíc raněných, šestnáct praporů a čtyřia dvacet děl, víme ale, kolik námahy i ztrát francouzskou armádu toto vítězství stálo.

Nazítří, 9. února, tábořila armáda na bojišti. Pohled na ni byl smutný a ještě truchlivější se hledělo na to, čím se zabývala. Náš regiment měl hodně zabitých i raněných, neschopným boje byl i *maréchal des logis-chef* elitní komanie a nástupu jsem musel velet já. Ze stovky mužů, tedy ze stavu z rána před bitvou, jsme měli sedmadvacet mrtvých či raněných. Mezi mrtvými byl poručík Saint-Aubin. Ke kompanii přijel před týdnem a zabil ho výstřel z pistole vypálený z bezprostřední blízkosti jedním ruským důstojníkem.

* Nerozhodl, jen stabilizoval situaci, rozhodujícím byl Davoutův útok na ruské levé křídlo a i tak bitva skončila děk výše zmíněnému Lescqovu zásahu spíše nerozhodně.

Kapitola X.

*Postup na Königsberg / Ruský protiútok a moje zajetí /
Kozácký hetman / Lazaret ve Vilnu /
Můj anděl utěšitel / Generál Korsakov /
Šlechtná madame Drénon*

Desátého se naše brigáda připojila k jezdectvu prince Murata. Patnáctého jsme s podporou jednoho batalionu pěchoty, jenž prohledával les napravo od nás, zaujali postavení u vsi Trunkestein. Na dohled ležely zvonice města Königsberg, druhého hlavního města Pruska.* Doufali jsme, že tam vnikneme a trochu se zotavíme, což každý z nás potřeboval. Jenže naší brigádě byl souzen neúspěch. Hned nazítří, ve tři odpoledne, byl celý předvoj před vesnicí napaden nejen čelně, ale i z boků. Pěší batalion, jenž den předtím les dobyl, ho vyklidil a ustoupil, aniž nás o tom předem zpravil. Nepřítel mohl poslat opuštěným lesem svoji pěchotu do našeho boku, aniž my o tom věděli, a poté zahájil na mnoha směrech hrozný útok. Přední stráž se vrátila tryskem do vesnice a vyhlásily poplach. Brigáda chvátala do sedel, jak to šlo nejrychleji, avšak padesátka mužů ve vsi padla, nebo se ocitla v zajetí. K těm druhým jsem patřil i já. Zabili pode mnou koně a na zemi mě pak pětkrát zranili kopími. V téhle šarvátce utřzil zranění a do zajetí padl i poručík Sourd** od 7. mysliveckého, nyní generál a baron císařství, jeden z nejchrabřejších vojáků francouzské armády. Od onoho dne se datuje naše staré a důvěrné přátelství.

Zranění mi nebránila v chůzi, byl pomalé, třebaže jsem kvůli ráně na noze kulhal. Když mě kozáci vyvalili zpod koně, prohledali mě a vzali si

* Metropole Východního (Starého) Pruska, známá v češtině jako Královec (dnes Kaliningrad) posloužila po pádu Berlína jako přechodné sídelní město i Friedrichu Vilému III.

** Jean-Baptiste Sourd (1779–1848), poručík 1806, plukovník 20. jízdního mysliveckého od září 1813 (to už u tohoto pluku Parquin nesloužil), přišel o pravou ruku v čele 2. pluku kopiníků u Genappe den před bitvou u Waterloo; odmítl povýšení na generála a hodinu po amputaci byl opět v sedle...

opasek, v němž jsem schovával zlaté frederiky. Naštěstí se větší část mého bohatství skrývala zašitá v koletu, nebo jsem si ze zlatáků udělal knoflíky. To Henri mi poradil, že takto lze nepřítele obelstít a uchovat si pokládek pro sebe.

Od doby, kdy jsme opustili Holandsko, se naše uniforma změnila. *Habit longs** a pantalon s koženým vyložením nahradily dolman a uherky. Tento nový úbor oplýval knoflíky, a ty šly snadno vyměnit za frederiky. Z potyčky jsem jich pro sebe zachránil čtyřicet. Vždycky když mi došly peníze, rozpáral jsem kolet, nebo vyměnil knoflík.

Kozáci nás odvedli půl francouzské míle za přední linii a tam se nacházel i jejich hetman. Jakmile spatřil můj stejnokroj, chtěl vědět, jestli patřím k té jednotce, na kterou kozáci a dragouni u Eylau útočili. Odpověděl jsem, že ano. Velmi dobrou francouzštinou mi složil poklonu, že je ctí patřit k jednotce tak statečné. Krom projevu obdivu mi dal napít skvělé francouzské pálenky a k jídlu nabídl velice dobrý bílý chléb. Zatímco já polykal jídlo, jaké jsem za poslední dva týdny neokusil, rozložil přede mnou mapu Francie, na které byly vyznačeny *départementy*, a ukázal na oblasti Bretaně a Vendée.

„Toť je země,“ povídá mi, „co nedodává Bonapartovi ani peníze, ani muže, pravda?“

„Jste naprosto na omylu a dovolte mi, generále, abych vám objasnil, jak se to s příspěvky má. Pokud jde o konskripce, je jich tak málo, že se mnozí vojáci dávají k armádě zapsat ještě předtím, než dovrší věk pro odvody. Například já toho věku dosáhnou až za rok.“

Hetman rozhovor ukončil pronesením věty, která jasně ukazuje přesnost úsudku a zároveň i neotřesitelnou pevnost ruského ducha: „Rusové dnes chodí k Francouzům do školy, nakonec se ale svým učitelům vyrovnají!“

Když jsme dojeli do Königsbergu, uložili nás, zajatce, všechny pospolu v jednom velkém kostele, kde nebyl ani oheň, načež nám dali něco slámy na spaní a biskvit** k jídlu. Bylo nás tam na padesát mužů od brigády. S důstojníky nakládali lépe, odvedli si je zvlášť. Už jsme je nespátli.

* Delší kabátek střihu fraku.

** Vojenský suchar, pražený po obou stranách, jak napovídá složení z francouzských slov bis a cuit.

Nazítí prohlédli raněné a mne odvedli do špitálu, kde jsem zůstal jen pár dní, protože všude panovaly obavy z francouzského postupu. Pak nás evakuovali do Vilna, hlavního města Litvy, polské provincie, která patřila k Rusku.* Za pobytu v nemocnici mi byl společníkem jeden mladý důstojník od 14. pluku řadové pěchoty; byl raněn a zajat šestnáctého. Vyprávěl mi, že pouhé dva týdny předtím ještě stihl navštívit pařížskou Operu; 1. února byl vyřazen z Vojenské školy ve Fontainebleau a téhož dne odejel dostavníkem, aby se hlásil v Polsku u pluku. Smutné pro něho bylo, že na svoje rány ve špitálu umřel.

Do Vilna nás odvezli na saních. Vzpomínám si, že se první den jízdy saně odpojily a koně nechali nás, čtyři raněné, i dopravní prostředek na cestě. Hodinu trvalo, než se to vše napravilo, a my zakusili příšernou zimu. Myslím, že to byly během všech mých tažení okamžiky největšího utrpení. Bylo mi dvacet, stal se ze mne válečný zajatec, po těle jsem měl pět ran kopím, z nichž jednu velice bolestivou a hlubokou v pravém boku, k tomu si představte moji oteklou nohu, navíc mě bolela rána utřená dávno předtím na nártu. Když jsme konečně překročili Němen a dorazili do Vilna, upřímně jsem děkoval Bohu. Uložili nás ve velikém a na lazaret přeměněném kostele za městem, napravo od Dviny.** Po pár dnech pobytu už jsem začal chodit o berlich a hrál se v prvních paprscích slunce.

Jednoho dne, během neveselé procházky, jsem upozoroval dámy zachumlané v obrovských kožíších, jely na saních, řízených sluhou či kočím. Když jejich povoz dojel před bránu špitálu, nařídily zastavit a jedna z nich mě velice příjemným způsobem pokynula, abych přistoupil blíž. Podobné vlídnosti já za posledních pár dní odvykl, teď jsem ale šel tak rychle, jak mi rána na noze dovoľovala, to znamená hodně pomalu. U mříže, přes kterou to dál nešlo, mě překvapilo, že slyším francouzský hlas, který se dobrotivě vpytává, jak se cítím a která se vede mým druhým v neštěstí. Ony dámy se dotazovaly na můj věk, hodnotu i vlast.

Živý zájem, který o nás ony milé návštěvnice projevovaly,

* Zajímavá formulace, Vilno je současný Vilnius a litevská metropole, stejně jako většina této pobaltské země, připadla Rusku při tzv. 3. (a definitivním) dělení Polska (1795); to ještě roku 1772 sahalo až ke Dvině a Dněpru.

** Parquintův geografický omyl, jde o řeku Vilii.

Zajat!

nezůstal jen u otázek, Jakmile zjistily, že nás tu jsou tři stovky, otázala se madame Drémon (tak znělo její jméno), jestli jsou mezi námi i důstojníci. Po mojí záporné odpovědi požádala, ať si vezmu tisíc papírových rublů (v hodnotě přibližně tisíce franků) a rozdělím je mezi svoje druhy; podala mi peníze v malé peněžence. Vděčně jsem úkol přijal a dovolil si otázku, ze které oblasti pochází. Dozvěděl jsem se, že je Lotrinčanka, že dříve bydleli s manželem v Nancy, že se však už před lety přestěhovali do Vilna. Manžel jezdil za obchodem mezi Sankt Petěrburgem a Moskvou. „Nebyt toho,“ pravila, „přispěchaly bychom vám na pomoc mnohem dřív.“

Madame Drémon, která se nám zjevila znenadání jako anděl útěchy, odejela od lazaretu hned poté, co mi tím nejpříjemnějším

způsobem toto vše řekla. Slíbila, že zas přijede v neděli po bohoslužbě. Toho dne, kdy přijela poprvé, byla středa.

Po návratu do lazaretu jsem požádal pár kamarádů o pomoc a společně jsme se odebrali do sálu, abychom peníze rozdělili. Königsberg opustily tři stovky raněných, v den dělení nás už ale nezbyvalo než dvě stě osmdesát. Každý dostal tři rubly a já těch šestnáct zbývajících přidal k oněm třem, jež mi připadly, což dohromady činilo devatenáct rublů. Těmi jsem podělil dva nejhůře zraněné, neboť ti potřebovali peníze více než kdokoli jiný.

Přístí neděli nás anděl útěšitel dodržel slib a přijel ve stejném povozu. Po obvyklých poklonách jsem jí předal vyúčtování částky, kterou mi svěřila. Jakmile to spatřila, zatvářila se velice překvapeně, neboť viděla, že jsem si pro sebe nic nenechal.

„Nejsem zdaleka tak chudý jako ostatní, madame, pokud ale budete tak laskavá a darujete mi onu peněženku, co držíte, jakkoliv je prázdná, budu nejšťastnější ze všech těch, jimž jste poskytla útěchu.“

„Ráda,“ opáčila, „udělá-li vám to radost.“

Pak, po krátké odmlce, dodala:

„Bylo by vám milé navštívit město?“

„Madame, pokud bych šel do města, pak jen proto, abych vám složil dík jménem svých druhů za všechnu vaši slechetnost.“

„Pane, zhostila jsem se jen úkolu, který jako Francouzka mám. Avšak,“ navázala poté, „přijal byste u mne pohostinství? Jsem si jista, že manžel schválí prosbu, kterou mu přednesu, a je tedy na vás, zda moji nabídku přijmete.“

„Nemohu, madame, odmítnout nabídku tak laskavou. Ujišťuji vás, že jsem vám nesmírně vděčný za dobrotu, již mi prokazujete.“

„Přivezla jsem prádlo a boty,“ pokračovala madame Drémon, „a prosím, abyste tím podělil své druhy v neštěstí. Předáním tohoto šatstva mě pověřili ve Vilnu usedlí Francouzi a stejně tak je to i s penězi, které jsem vám předala minulou středu.“

Sluha těch dam mi předal veliký balík punčoch, košil a střevíčků rozličných velikostí. Zavolał jsem dva kamarády zajatce, ti věci odnesli a já madame Drémon ujistil, že je rozdělíme mezi ty, kteří je nejvíce potřebují. Zvon na lazaretu se rozezvučel, já se svoji dobré vůli omluvil a ona mi na to pravila:

„Pane furýre, prozradte mi laskavě, jaké je vaše jméno. Hodnotím znám, ke kterému pluku však patříte?“

Pospíšil jsme si jí to všechno říci a ona dodala:

„Hned podniknu první kroky a doufám, že generál Korsakov,* guvernér, svolí, abych vás měla u sebe ve městě.“

Ze srdce jsem jí poděkoval, avšak pochyboval jsem, že obdrží to, oč hodlala požádat. Madame Drémon mě opustila a slíbila, že opět přijede ve středu, to jest za tři dny.

Já se vrátil do špitálu a s pomocí několika druhů v neštěstí rozdělil mezi zajatce punčochy, košile, střevíce atd. Byl jsem ze všech nejmladší, za těchto okolností se ale ze mne stalo něco na způsob jejich velitele. Žehnali mi a chtěli, abych jejich díky tlumočil těm slitovným duším, které jim pomohly v jejich smutném postavení.

Ve středu, v domluvený den, přijela madame Drémon ve své ekvipáži, avšak jen se sluhou; v saních už žádná jiná dáma nebyla... Čekal jsem na ni a předtím se upravil, jak jen to bylo možné. Jakmile mě madame Drémon spatřila, začala mi kynout a já v její ruce spatřil list papíru.

„Toto je,“ pravila, jakmile jsem k ní došel, „psaní, které musíte ukázat správci špitálu a veliteli stráží. Je to povolení, abyste opustil lazaret a jel se mnou ke generálovi. Splňte tuto formalitu, počkám tu a zavezu vás pak na štáb, kde, jak doufám, dostanu svolení, abych vás mohla převést k sobě do města.“

Omráčilo mě to natolik, že jsem málem madame Drémon nepoděkoval. Tak rychle, jak to šlo (stále jsem kulhal), jsem šel za správcem a za strážemi, abych někoho informoval o štěstí, jež mě prostřednictvím toho listku potkalo. Měl účinek, jaký madame Drémon očekávala, a důstojník stráže se mnou došel k saním, kde mě madame Drémon posadila vedle sebe, načež kočímů poručila, ať nás zaveze ke guvernérovi.

„Bylo nutno,“ pravila madame Drémon a trochu se začervenalá, „sáhnout po malé lži, abych vás u sebe mohla ubytovat. Vydávala jsem vás za jednoho ze svých příbuzných. Jste sice z Paříže a já z Nancy, víte ale, že příbuzenství bývají často hodně vzdálená.“

Spokojil jsem se s díkem za tak velikou laskavost. Pak jsme zastavili na hlavním náměstí ve městě, před krásným obchodem s módním zbožím a doplňky. Madame Drémon na dům ukázala prstem a řekla:

* Alexandr Korsakov (1753–1840) bojoval s Francouzi v Nizozemí a u Curychu (kde byl Massénou poražen; viz Parquinoва narážka v dalším textu).

„To je můj dům, nejdříve ale zajedeme za generálem Korsakovem.“

O něco dál saně zastavily před velkým vjezdem pro kočáry, kde stály po stranách dvě strážě; tady přebýval guvernér. Vystoupili jsme, lokaj nás dovedl do prvního patra, a tam seděl u rozdmýchaného ohně generál Korsakov. Vstal, jakmile madame Drémon uviděl, dobrovolně si ji optal, jak se ráčí mít, a pak ji vybidl, aby usedla. Pokud šlo o mne, já zůstal stát opřený o kus nábytku a podepřený berlou.

„Tady máte mého mladého příbuzného,“ pravila madame Drémon generálovi, „to o něm jsem vám vyprávěla včera, když mi Vaše Výsost prokázala tu čest a navštívila můj obchod.“

„Budiž, madame, co pro vás mohu udělat?“

„Spoléhám, generále, že ve své dobrotě svolíte, aby čas potřebný k uzdravení strávil u mne, kde se mu dostane veškeré péče, již má tolik zapotřebí.“

„Jsem příliš lidský a příliš galantní na to, abych něco takového odmítl, madame,“ odpověděl guvernér.

Pak se obrátil na mne:

„Kolik let vám je, mladý muži?“

„Dvacet.“

„Cože? Takový že je odvodový věk?“

„Uspíšil jsem ho o čtyři roky a nechal se zapsat dobrovolně,“ odpověděl jsem.

Generál se vyptával dál, chtěl vědět, odkud pocházím, k jakému pluku náležím, kde jsem byl raněn a zajat. V okamžiku, kdy jsem mu prozradil, že mě zajali před Königsbergem týden po bitvě u Eylau, zvolal:

„Aha! To je ta bitva, co ji generál Bennigsen nad vaši armádou vyhrál!“

„Stejně tak jako vyhrál generál Suvorov nad Massénou bitvu u Curychu,“ mohl bych mu odpovědět.

Jenže moje postavení zajatce vyžadovalo, abych se držel zpátky, a já odpověděl prostě:

„Pane guvernére, doufám, že tomu bylo naopak.“

* Dala se pokládat za nerozhodnou, Bennigsen však jako první (následujícího dne časně ráno) bojiště vyklidil a stáhl se směrem k řece Alle. Napoleon bojiště opustil rovněž a ustoupil na linii řeky Passarge, kam za ním Bennigsen postoupil; zde fronta do jara ustrnula.

Madame Drémon povstala, pozdravila guvernéra, který ji doprovodil až ke dveřím salonu. Já se uklonil, nabídl ráme svojí spiklenecké a pohledné sestřence, sešel po schodech a nasedl s ní do saní.

Té krátké chvíli naší návštěvy jsem využil a pozoroval generála Korsakova. Byl to velice pěkně rostlý muž, mohlo mu být kolem padesátky. Vyhlížel elegantně, uniforma mu náramně padla a měl půvabné způsoby velmože, které nenechávaly nikoho na pochybách o úloze, již sehrával jako jeden z hlavních favoritů veliké Kateřiny.*

Dojeli jsme k domu madame Drémon a vystoupili ze saní. Hned v obchodu jsem si všiml, že je tu spousta slečen; později jsem se dozvěděl, že pocházejí z Polska a Německa. Obchod to byl veliký, prodávalo se v něm módní zboží, látky, porcelán, sklo atd., tedy obchodní dům se všemi druhy pařížských věcí. Zřízenec, jenž hovořil německy, rusky a francouzsky, měl všechn prodej na starosti.

Pokoj, jenž pro mne nechala madame Drémon laskavě přichystat, byl malý, leč dobře zařízený. Paní domu dala přednost ubytování v pokoji v přízemí před větším, jenž měla ve třetím patře. S ohledem na moje kulhání jsem jí byl za tu pozornost vděčný.

Lékař, jenž za mnou laskavě přišel, prohlásil, že potřebuji hodně klidu a že bych se měl zejména vyvarovat chůze pěšky, neboť jakákoliv nehoda může v této roční době moje uzdravení zbrzdít. V novém obydli jsem se cítil příliš šťasten, abych hledal rozptýlení jinde, vyjžd'ky, podnikané v kočáře dvakrát týdně, ale odmítnout nešlo, neboť se jednalo o pozvání od francouzských obchodníků usazených ve Vlně, což byl důsledek mého pobytu u madame Drémon. Francouzi tvořili malou kolonii, jež čítala tučet domácností. Tito úctyhodní obchodníci se podíleli na sbírce, s níž madame Drémon přišla poté, co spatřila ve Vlně konvoj zajatců. Tato skvělá žena během nepřítomnosti chtěla, jenž by jí nepochybně leccos usnadnil, nechala kolovat list s výzvou k příspěvkům, na který ona sama jako první upsala sto rublů, a za jediný den docílila, že ta částka vzrostla na tisíc rublů, což nepochybně onu dobrou duši naplnilo štěstím. Jednalo se o sumu, již

* Parquin tu zaměňuje Alexandra Korsakova za Ivana Rimského-Korsakova, favorita Kateřiny II.

mi předala při příležitosti, kdy jsem ji měl poprvé to potěšení spatřit.

Za deset týdnů, které jsem u své sestřenky strávil, jsme nepromeškali, ani já, ani ona, jedinkrát příležitost poskytnout lazaretu pomoc, jež pramenila z oněch sbírek.

Lze si představit, nakolik já byl šťastný a pyšný, když jsem si ní po mši, kterou nešlo nikdy vynechat, vsedl do vozu a vyjel za město, ke špitálu obývanému mými druhy zajatci. Intervence madame Drémon nám velmi prospěly u guvernéra, jenž uspořádal ve městě sbírku oděvů, takže zajatci mohli být patřičně oblečeni. Připomínám tento skutek s pocitem opravdové vděčnosti vůči generálu Korsakovovi.

Já z těch šlechtických darů francouzské kolonie ničeho nechťel a na onom nezájmu jsem jen vydělal, neboť madame Drémon našla způsob, jak mě odškodnit, ba ještě víc. Její dům navštěvovali nejbohatší obyvatelé Vilna. Zejména tehdy, když někdo o zboží, které se v obchodě prodávalo, smlouval, neopomenula madame Drémon zdůraznit:

„Výtěžek tohoto obchodu jde na dobrou věc, je to pro francouzské zajatce.“

Všechny hovory o ceně po této větě vždy rázem ustaly. A můj poklad se za onoho pohostinného pobytu zdvojnásobil. Navíc jsem se nenadál, že můj anděl utěšitel bude s vybranou ohleduplností dbát i na vše, co bych mohl potřebovat po mém odchodu. Dámy z jejího obchodu doplnily celou moji garderobu až na uniformu, od níž se já odmítal odloučit. Byla v cárech, přesto jsem jí ale dával přednost před jakýmkoliv jiným oděvem. Madame Drémon mě vybavila kostkami bujónu, což se mi po cestě převelice hodilo. Dámy myslely na vše, na věci související s toaletou i na nezbytnosti, já ale musel odmítat, neb jsem měl všeho nadbytek.

Jak velice jsem od té doby litoval, že mi nebylo dáno, abych se účastnil ruského tažení roku 1812, jakkoliv osudového. Musel jsem setrvat ve Španělsku, kde část mého pluku bojovala v letech 1810, 1811 a 1812. Přesto jsem se tehdy v duchu vracel do Vilna. Válečné pohromy možná dopadly na onen pohostinný dům a na ostatní naše rodáky, kteří tenkrát šlechtetně usnadnili náš strastiplný úděl.

Nikdy jsem neměl příležitost osvědčit jim svoji hlubokou vděčnost, proto tímto způsobem vyjadřuji z celé duše převeliký dík šlechtetné madame Drémon i jejímu manželovi, kteří se možná

vrátili zpět do Nancy, svého rodiště. Dej Bůh, aby tomu tak bylo a oni měli možnost uvidět svoji vlast i se jménem, jehož nabyli a které jejich slitovná srdce dokázala tak soucitně použít!

První červen byl dnem našeho odchodu z Vilna. Rozloučil jsem se s madame Drémon i s lidmi z Francie se slzami v očích. Moje sestřenka, která dohlížela, abych měl po cestě vše potřebné, mi předala balíček.

„Toto jsou knihy, bratránku, a prosím, abyste je nepůjčoval nikomu jinému, dokud je nepřetete. Rozptýlí vás i poučí.“

„Poslechnu vás tak, jako jsem poslouchal ve všem ostatním, můj dobrý anděli...“

A s těžkým srdcem jsem se madame Drémont poroučel, abych ji už nikdy nespátlil...

Kapitola XI.

*Tajemství knihy od madame Drémon / Setkání s carem
Alexandrem / Marseillaisa ve Smolensku /
Návštěva polského šlechtického sídla /
Polská pohostinnost*

Odřad zajatců se dal silnicí na Kovno*. Než jsme dorazili na konec první etapy, bylo nutno ujít přibližně osm francouzských mil, v mírách oné země tedy asi sedmatřicet verst.** Uložili nás u rolníků ve vsi po čtyřech či po pěti, spali jsme na slámě; za naše peníze nám poskytli mléko a chléb. Všechny moje myšlenky se upínaly k Vilnu; brzo poté, co jsme zastavili, jsem sáhl do vaku a vyndal z něho oba svazky, jež mi madame Drémon věnovala. Byly to Caesarovy *Zápisky o válce galské* v latině a ve francouzštině. Jaké to překvapení mě čekalo, sotva jsem zalistoval. Mezi každou z prvních deseti stránek ležela storublová bankovka, což dohromady obnášelo tisíc rublů, to jest zhruba tisíc franků! Přiznávám, že jsem měl za ten delikátní způsob a péči o moje potřeby během zajetí tu šarmantní ženu ještě raději. Byl bych ale dal přednost jednomu jedinému řádku vzpomínky! Jak nevděčné myšlenky se mi táhly hlavou! Což mi nepatřila ona malá zelená peněženka, kterou mi dala po naší první schůzce? Do ní jsem bankovky vložil.

Za dobu strávenou u madame Drémon ve Vilnu jsem nepotřeboval ke své obživě odpárat jeden jediný knoflík. Oněch tisíc franků, jichž se mi s takovou jemností dostalo, umožňovalo, abych si obstaral všechno, čeho bych měl po dobu svého zajetí zapotřebí. Jako zajatci jsme dostávali jen špatný chléb. Každý voják obdržel dva a půl *sous*, já jako poddůstojník dvojnásobek, tedy pět *sous*. Nutno přiznat, že pokud jsme dostávali nějaké rozkazy, pak se to

dělo s určitou lidskostí. Velikost našeho utrpení pramenila z počasí, bídy země, nikoliv z přísnosti ruských velitelů.

Druhý den cesty jsem shromáždil čtyři myslivce od svého pluku, válečné zajatce stejně jako já, a měl k nim tento malinký prosluv:

„Nás pět se zařídí takto. Každý den některý z vás vyrazí dvě hodiny před odřadem, aby v místě, kde máme nocovat, nakoupil tři libry dobrého hovězího a zeleninu. Krom toho se postará o přípravu večere, abychom ji hodinu po příchodu měli. Předem vás upozorňuji, že já jediný tohle dělat nebudu. Ale jako jediný to všechno zaplatím. Každý den vydám tomu, kdo vyrazí napřed, pět rublů.“

Náčez jsem okamžitě vyndal pět rublů na zítřek.

Lze si představit, jak myslivce takový návrh nadchnul a že s povděkem souhlasili. Nastal krásný čas, jen trochu parný, neboť v Polsku i v Rusku vládnou převládá vedra. Vyrazili jsme ale zavčas a do cíle etapy došli v deset hodin.*

Mezi Vilnem a Kovnem jsme potkali císaře Alexandra, který jel ke své armádě. Prohlédl si celý odřad válečných zajatců. Já pochodoval v čele jakožto druhý poddůstojník v celém konvoji. On k nám promluvil doobrotivě a otázel se, zda si chceme stěžovat na způsob, jak s námi zacházejí. Nikdo k tomu neměl důvodu a neoznámil jedině slůvko stesku. Císař vypadal spokojeně a dal mi pro odřad obnos, z něž vyšlo po jednom dukátu na muže. Poděkoval jsem mu jménem celé jednotky nešťastníků a on vzápětí pokračoval v cestě.

Na dvě francouzské míle od města Kovna jsme potkali dva regimenty Baškirů, co se braly k vojsku. Jejich hlavní zbraní byly šípy a kvůli tomu je naši vojáci překltili na *amorky* ruské armády. Pochybují, že by se tyto jednotky mohly nějak měřit s našimi a mít nad nimi převahu. Pamatuji se, jak si kamarádi po mém návratu k pluku stále dobírali myslivce Vandselberga, kterého jako jediného zasáhl šíp jakéhosi Baškira.

„Kdybys neměl tak veliký a dlouhý nos,“ říkali mu myslivci, „šípy těch *amorků* by proletěly a nenadělaly škodu.“

* Dnes litevský Kaunas.

** Versta je stará ruská délková míra odpovídající 1066,781 metru; při vzdáleném přepočtu s udanými francouzskými mílemi pak můžeme dospět k závěru, že Parquin ve svém textu operuje s lieue commune o délce 4,444 km.

* Takto zpravidla pochodovaly i armády, pokud nešlo o zrychlené a situaci vynucené dlouhé pochody. Obvykle se vyrazelo kolem druhé či třetí ranní, většinou se ale šlo nejdříve do poledního času. Pak vojáci rozbíjeli tábor, vařili a odpočívali.

V Kovnu jsme po nevelkém odpočinku a při procházce spatřili klášter; nevím, co mě napadlo dvěma myslivcům, kteří byli se mnou, říci, ať klášter navštívíme. Došli jsme až do hovorny a jako Francouze nás přijali víc než dobře. Všechny řeholnice (neb to byl ženský klášter) se sběhly k mříži hovorny. Mezi těmi dámami byla i jedna, která mluvila dokonale francouzsky. Klášter jen navštěvovala a laický oděv, jenž na sobě měla, hlásal, že není ani novickou.

Když jsem se jí optal, zdá má v úmyslu dát sbohem světu, ačkoliv je její vzhled takový, že by se v něm zaskvěla, pravila, že se do světa naopak vrací, neboť do měsíce končí čas, který tu v souladu s přáním rodičů strávila. Takové počinání bylo u vysoké polské společnosti velice módní a nosilo se.

Díky šarmantní překladatelce jsme dokázali porozumět sestrám, které projevíly starost, zda jsme už jedli. Ježto nám bylo v Kovnu setrvat, slíbili jsme, že se nazítří vrátíme.

Vskutku, nazítří na poledne se nás pět usadilo v refektáři. Podávali nám tučnou polévku, hovězí, slaninu, zelí, brambory, pivo i pálenku, všeho hojnost. Poděkovali jsme dobrým sestrám, které jsme, pravda, mile překvapili. Než jsme totiž odložili ubrusy, vstal jeden z nás a hlasitě latinsky odříkal *Benedicte*.

Nazítří jsme pokračovali silnicí na Mentz a Smolensk. V tom druhém městě, jež kdysi tvořilo výspu Polska, jsme zůstali osm dní.* Mezi myslivci naší skupiny měl jeden velice krásný kontralt; byl to týž, který v klášteře odrecitoval *Benedicte*. Tato vlastnost měla za následek věc pro nás velice příjemnou. Několik dnů po příchodu do Smolenska jsme se procházeli po hradbách horního města. Byli jsme po obědě, který jsme mívali na poledne. Nechodilo tudy mnoho lidí, třebaže ta místa tvořila oblíbenou promenádu obyvatel města, neboť tu dvě řady stromů tvořily po stranách velké ulice aleje. V té chvíli se nikdo nenacházel v dohledu. Myslivce s krásným hlasem využil příležitosti a začal si zpívat *Marseillaisu* a my při té hymně svobody zpívali refrén. Vůz, jenž dojel cvalet na promenádu, zpomalil a jel krokem za námi. Zdálo se, že stařec a mladík uvnitř poslouchají s převlekým gus-

tem, z čehož my usoudili, že rozumějí francouzsky. A vskutku, jak píseň dozněla, povoz zastavil. Vystoupil z něho mladík, došel k nám a dobrou francouzštinou pravil:

„Panstvo, pravděpodobně jste váleční zajatci, kteří sem nedávno dorazili.“

A po naší kladné odpovědi pokračoval:

„Můj otec (příčemž ukázal na letitou osobu ve voze), můj otec vás prosí, pokud ovšem tuto prosbu neshledáte nepatřičnou, jestli byste mu nemohli tu píseň, kterou jeden z vás tak překrásně zpíval, napsat.“

Pospolu jsme přistoupili k vozu, Émery,* zpěvák, mladíkova otce oslovil a slíbil, že nazítří ve stejnou hodinu (byly zhruba dvě odpoledne) nás najde na promenádě i s *Marseillaisou*.

„Furýr,“ dodal, „jenž má krásný rukopis, bude, jak doufám, té lásky, a pod mým diktátem ji napíše.“

„S radostí,“ přitakal jsem.

„Přijedu sem na koni v tutéž hodinu,“ pravil mladík. „Pánové, budeme vám velice zavázáni za to, s jakou ochotou nám opis poskytnete.“

Po těch slovech nás přátelsky pozdravil; koleska odjela klusem a zmizela.

Nazítří byla neděle; došli jsme na místo přesně. Promenáda byla zalidněnější a my usoudili, že opakovat tu věrejší zpěv by asi nebylo nejvhodnější. Opis měl myslivec Émery v kapse; já to napsal podle jeho diktátu. Sluhou v livreji provázený mladík na pěkném šedákovi dojel k místu v čase, který jsme si včera dohodili. Po vzájemných pozdravech slezl z koně a vzal si ode mne píseň, neboť Émery trval na tom, abych mu ji dal já. Mladík na oplátku žádal, abych si vzal pět dukátů. Pak dodal, že celá věc půjde do rodinné sbírky jako ukázka národní písně, což všechny potěší.

„Dovolím si vás, pane furýre, upozornit, že by mne velice mrzelo, kdybyste nepřijal, co vám polská rodina od srdce nabízí. Jistě vám je známo, jak velice francouzský národ milujeme.“

Byl jsem si jist, že tak činím se souhlasem svých kamarádů, proto jsem dukáty přijal se slovy:

„Máte, pane, tak rytířské způsoby, že litujeme jediné věci, totiž

* V prěm případě je míněná současná běloruská metropole Minsk. Pokud jde o Smolensk (a následně Parquinoovo „kdysi“), náleží k Rusku nepřetržitě od roku 1654, avšak ještě roku 1772 byla polská hranice vzdálena necelých 50 km.

* Frédéric Émery, nar. 1777, byl řadovým příslušníkem 20. mysliveckého od března 1801, do výslužby odešel r. 1810.

že nemáme to potěšení znát rodinu tak šlechtinou. Buďte, pane, tak laskav a vyřídíte jí naše díky.

„Otec mě pověřil ještě jedním úkolem,“ dodal on. „Mám vás požádat, pokud nebudete zítra zaneprázdněni, abyste navštívili zámek ..., který leží dvě francouzské míle odtud.“

„Pane,“ já na to, „každé ráno musíme být na nástupu, zbytkem dne však můžeme nakládat po libosti, pokud se vrátíme do zvržení městských bran, tedy do deváté.“

„Skvělé. Jsem potěšen, že lze přání mojí rodiny ohledně vaší návštěvy splnit, aniž vám to způsobí nepříjemnosti, neboť nikdo z nás by vám nechtěl přidělat nějaké trápení. Už tak jste dost nešťastní, tak daleko od vlasti i navíc váleční zajatci.“

Vsedl na koně a slibil, že se vrátí v pondělí na poledne s bryčkou, aby nás odvezl k sobě.

Následujícího dne jsme byli znovu na stejném místě a já raději Émerymu předem řekl:

„*Mon cher*, připravte se, budete zlatým hřebem dne. Osvěžte si v paměti kuplety, které umíte zpívat nejlépe, bude nám to velice užitečné, neboť tím splatíme pohostinnost, již nám nabídli tam milým způsobem.“

Z nás, pěti myslivců, neuváděla velká společnost do rozpaků jenom mne a Émeryho. Nutno podotknout, že zbývající druzi ničím nevynikali, byl jsem si ale jist, že to u stolu polského barona zvládnou, obzvlášť pokud je bude někdo vhodně obsluhovat, což se také stalo. Když jsme spatřili, že mladý muž doráží přesně a jede k nám v bryčce, raději jsme vyšli z městské brány a nasedli do povozu až o míli dál. Naše uniformy sice nebyly zdobné, nicméně jsme je měli čisté a nikdo rozumný po nás, ubohých válečných zajatcích, nemohl žádat více. Krom toho prodělalo naše oblečení tažení, povalovalo se v bivacích a bylo doslova nasáklé stělným prachem.

Bryčka ujížděla hodinu po cestě, pak jsme vjeli do lesa a zhruba po půlce francouzské míle vyjeli do rozlehlé a velké aleje. Vysedli jsme na jejím konci, těsně u schodiště zámku, jenž vévodil vesnici. První osobou, která se objevila, byl stařec, jehož jsme hned na počátku naší známosti spatřili na smolenském bulváru. Přivítal nás velmi vřoucně. Jakmile se vešlo do přízemí, ležícího v úrovni schodiště, uvedli nás do rozlehlého a rodinnými portréty vyzdobeného sálu. Snadno jsme poznali, že náš hostitel býval vojákem. Byl zobrazen na jednom plátně v uniformě, s mečem po

Kolona zajatců

boku a se stříbrným pásem, což ve všech zemích s výjimkou Francie představuje vysokou hodnost.

Po několika minutách vstoupily dáma zhruba čtyřicetiletá a slečna šestnácti- až osmnáctiletá. Byly nám představeny jako paní baronka a slečna de L...ki. Uklonili jsme se a poté odpovídali na jejich srdečné dotazy. Ještě jedna osoba se tam nacházela, společnice, která hovořila velice dobře francouzsky; myslím, že z Francie i pocházela, ježto však sama v tomto ohledu nic neřekla, nechtěli jsme být indiskrétní a neptali jsme se na to. Baron i jeho syn také hovořili francouzsky a bylo jim dosti dobře rozumět, avšak slečna nepronesla jediné slovo. Domníval jsem se, že jí doporučili, aby se chovala zdrženlivě tváří v tvář cizím vojákům, v jejichž společnosti se ocitla jen náhodně. Slečna de L...ki byla v každém případě neobyčejně krásná onou prazvláštní krásou žen ze severu a Polek obzvlášť, tou krásou, která budí tolik představitosti. Némá, či nikoliv, i tak představovala přenádhernou ozdobu naší společnosti.

Před večerí nám nabídli krátkou procházku parkem. Už jsme vyjádřili souhlas, když tu mladík přibližně mého věku požádal,

zda by s ním nemohl někdo z nás jít do šermířny a zašermovat si. Já byl z kamarádů jediný, kdo mohl v přijatelné míře obstát v měření sil. Přijal jsem, ač nerad, neboť by mi byla milejší procházka parkem s dámami. Baron následoval syna do šermířny, Émery a jeden další myslivec doprovázeli baronku s dcerou a zbývající dva kamarádi zůstali se mnou. Odebrali jsme se do velké místnosti, která měla strop z jedlového dřeva a zdi obložené kůží, maskami a flerety. Hned po zaujetí střehu a povinných pozdravech jsem pochopil, že mám co činit s milovníkem šermu, jenž má dosti zkušeností. Já nebyl neobratný, avšak se zbraněmi je třeba hodně cviku. Navíc jsem fleret už dva roky nedržel v ruce. Tak se stalo, že mě zasáhl hned prvním výpadem, brzo jsem ale začal nabývat nad svým protivníkem vrchu. Nicméně bylo mým přáním, aby si dobře zašermoval, a tak jsem se nechával často zasáhnout, avšak ve dvou posledních střetech jsem dvakrát zvítězil.

Baron i syn mi složili poklonu a pravili, že dosud neviděli tak silného protivníka. Říkali, že bych se měl stát jejich učitelem šermu, já je ale ujistil, že z toho nic nebude. Já vskutku nejednou odmítl titul plukovního profouse či šermířského mistra, byť mě to jmenování velice lákalo.

Dámy se vrátily z procházky a vzápětí nám bylo oznámeno, že je prostřeno k večeři. Na to já se velice těšil, neboť mi útoky dodaly chuť k jídlu. Pak jsme přešli do salonu, kde se naši hostitelé shromáždili ve vybraných úbořech. Omlouvali jsme se za naše ubohé cestovní oděvy a naše slova byla přijata s velkou vlivností. Nabídl jsem rámě paní domu, moje úloha velitele si to žádala. Přednost bych byl dal sarmantní dívce, ta se ale důvěrně zavěsila do svého bratra. Zbytek nás následoval. Usedli jsme ke stolu, já vpravo vedle baronky, baron po levici svojí choti, syn, sestra a slečna společnice pak kolem nás. Émery a myslivci usedli poslední a za zády nám stálo početné služebnictvo.

Zapomněl bych málem dodat, že před vstupem do jídelny nechala paní domu přinést stříbrný podnos, na němž stála řada sklenek s pálenkou. To je starý polský zvyk.

Jídlo bylo dobré a hojné, vína z Bordeaux i piva nadbytek a naši hostitelé se k nám chovali velice pozorně. Hlavně neustále dolévali víno, já ale svým druhům radil střídmost, abychom nezanechali špatný dojem. Mluvílo se hodně o Francii, o Polsku, o našem císaři, k němuž chovali Poláci ten nejhlubší obdiv.

Baronka požádala tím nejmilejším způsobem, zda by myslivec

Émery, jenž, jak jí bylo řečeno, zpíval tak pozoruhodným hlasem Marseillaisu, nebyl od té dobroty a nedopřál jí možnost vyslechnout si onu píseň, jejíž slova i nápěv dokáží vyvolat tolik vzruchu. Je zřejmé, že se Émery nedal prosit a předvedl se způsobem, který vzbudil potlesk celé společnosti.

Když jsme se vrátili do salonu na kávu, spatřil Émery klavír. Nezapochyboval, že je slečna muzikantka, a po prosbě, již vyslovil, nedala baronka svojí dceři ani čas na odpověď.

„Marie, pokud tě procházka příliš neunavila, zahraj nějaký italský kousek,“ pravila.

Slečna Marie usedla ke klavíru, který se rázem rozezněl pod jejími hbitými prsty. Byla to předehra k jednomu skvělému italskému dílu, my mu naslouchali, slovům jsme ale neporozuměli, neboť italsky neuměl žádný z nás. Přesto nám hudba udělala velkou radost.

Tak dobře strávený den nám rychle utekl, zanedlouho byla sedmá a muselo se pomýšlet na odjezd ze zámku i na návrat do Smolenska. Baron dbal, aby bryčka přijela až ke schodišti, a baronův syn trval na tom, že nás doprovodí. Říkal, že se tak bude moci z naší společnosti těšit o něco déle než jeho rodiče. Oné jemné zdvořilosti se nedalo odporovat. Rozloučili jsme se s našimi milými hostiteli, vyjádřili jim naše díky i lítost nad tím, že musíme odejet. Byla o to větší, že se mělo již nazířít pochodovat zase dál, tentokrát už do vlastního Ruska, a my tušili, že je nejspíš nikdy víc neuvidíme. Slibovali jsme, že na tak krásný den na venkově, jaký nám slechetně připravili, po celý život nezapomeneme. Dnes, po pětácti letech, dodávám, že jsem onen slib dodržel.

Kapitola XII.

*Ruská dáma a granátník / Jezuité ve Volmě /
Znovu u 20. mysliveckého / Bitva u Heilsbergu / Jak přítel
Henri zachránil prince Murata / Útok u Guttesdatu /
Legendární generál Lasalle / Odměna za zranění u Ullmu*

Následujícího dne jsme opustili Smolensk; pobyt v něm trval osm dní, z toho jeden nadmíru příjemný, jak jsem právě vypsal.

Pochodovali jsme po silnici na Kalugu a prošli skrz Volmu.* Se Smolenskem za zády nám mizela pohostinná polská země a my kráčeli do Ruska. Jaký to pro nás představovalo rozdíl! Živý zájem, porozumění i pomoc, to vše, čemu jsme v Polsku uvykli, se vypařilo, jen pár bojarů (to jest šlechty oné země) s námi cítilo.

Všichni vojáci odešli k armádě a v celé té rozlehlé říši probíhaly onoho roku 1807 rozsáhlé odvody. Vojska se nedostávalo, nejednou jsme neměli eskortu a provázely nás ženy, pokud možno ty nejstarší, hlavně aby byly schopné překonat vzdálenost z jedné vesnice do druhé. V této roční době si práce na polích vyžadují ruce každého z mužiků (neboli ruských venkovanů); pracují i mladí a děti obého pohlaví. Já, jenž jsem měl ve zvyku říkat neznému pohlaví vždy to, co jsem si myslel, a nedbal na společenské postavení, musím popravdě říci, že ony staré ženy nám nepověděly jediného slova krom urážek v té jejich mateřštině, jež zní jako tatarština. Dokonce nám holí hrozily.

Ušli jsme ze Smolenska několik etap a od Volmy nás už dělil jediný den. V půli cesty nadešel, jak bylo zvykem, okamžik zastávky a během ní u cesty zastavil povoz, ve kterém seděl ruský bojar s rodinou. Onen bojar žádal na ruském důstojníkovi, pod jehož dohledem jsme se přesunovali, aby směl s někým z nás promluvit. Důstojník si mě zavolal a dovedl k vozu. Bojar seděl uvnitř nalevo. Francouzsky se mě zeptal, z jakého kraje pocházím, u které zbraně jsem sloužil a kde mě zranili, jednou větou mě zahrnul všemi otázkami, které mu zvědavost přinesla na jazyk.

* Volmir, dnes vesnice v Dzeržinském okrese, Minská oblast.

V okamžiku, kdy jsem se u chystal odpovědět, mi mladá a velice pěkná žena po jeho pravici, snad jeho choť, možná dcera, řekla:

„Pane vojáku, není mezi vámi francouzský grenadýr? Tak ráda bych ho spatřila!“

„Madame,“ opáčil jsem, „vaše přání bude za okamžik splněno, či už spíše splněno je, neboť já jako furýr elitní kompanie pluku náležím svým způsobem také ke granátníkům.“*

Okamžitě jsem zpozoroval, jak velice je dáma překvapena, načež hned pravila:

„Jakže! Pane, jste granátník a nemáte ty veliké kníry?“

„Madame, ve Francii se granátníci vybírají ne podle kníru, ale podle postavy a srdatosti.“

„V tom případě,“ odpověděla mi, „nepochybuji, že vy granátník jste.“

„Pokud byste o tom, madame, pochybovala,“ řekl jsem já a ukázal přítom na polní čapku, kde se po obou stranách lesního rohu skvěly dva granáty, „zde je důkaz.“

„Slíbila jsem sama sobě, že věnuji dukát prvním francouzskému granátníkovi, kterého potkám. Udělte mi, granátníku, radost, a přijměte jej.“

„Přijímám,“ odvětil jsem a vzal si zlaťák, „avšak jen proto, abych ho předal opravdovému granátníkovi, takovému, jakého hledáte.“

A zamával jsem na granátníka 14. pluku řadové pěchoty, jenž se pyšnil z celého odřadu tím nejmohutnějším knírem; tomu jsem dukát dal.

„Tady máš, kamaráde,“ povídám mu, „to, co chtěla dáma dát tomu z nás, který má největší knír.“

Granátník poděkoval za laskavost, já pozdravil a vrátil se nazpět, když tu na mne ta ruská dáma zavolala, podala mi dva dukáty a dodala:

„To je ke dvěma granátům, které nosíte na čapce, pane granátníku.“

„Děkuji, madame, kníry dorostou,“ já na to.

Uklonil jsem se, odřad znovu vykročil a bojarův povoz se vzdaloval zcela opačným směrem.

* Řecká nadsázka galantního Parquina; u pěchoty bývala první ze dvou elitních kompanií vždy granátnická, u jezdecka se tak elitní kompanii neříkalo.

Volma, kde jsme přespalí, už ležela jen několik dní cesty od Kalugy. Nacházela se napravo a přibližně čtrnáct francouzských mil od Moskvy. Přišli jsme tam, jak si vzpomínám, velice časně, vešli jsme do jakéhosi kostela* a našli v něm kněze, kteří mluvili dokonale francouzsky. Jeden z nich nám sdělil, že v onom kostele slouží kněží z naší vlasti. Nedalo nám mnoho práce poznat z té skupy a suché řeči jezuitů; ani šňupeček tabáku nám nenabídl. Jeden z nich nicméně učinil něco horšího. Na tržišti v Kaluze potkal zajatce z našeho odřadu, mladého tambora, který se tu procházel s paličkami v ruce: přistoupil k němu a prosil, zda by mu paličky nepůjčil. Tambor, jenž netušil, co s nimi chce jezuita provést, mu je bez problémů podal. Jen co měl jezuita paličky v ruce, tambora s nimi udeřil. Ten, třebaže dosud mlád (patřil ještě mezi *enfants de troupe*), aby se bránil, pochopil ale, že by rozběsnil ruské obyvatelstvo, a to by mu rvačku s knězem notně spočítalo. Raději se nechal zpalíčkovat a utekl do kasáren, do kterých my se právě vraceli.

Nazítí už vedla naše cesta k Vladimíru** a tam jsme zůstali čtyři dny. Měli jsme jít dál na Kazaň a odtud na Sibiř, ve Vladimíru ale dospělo naše putování ke konci, neboť do města dorazila zvěst o míru. Ruský velící důstojník odřadu oznámil, že se vrátí stejnou cestou, po které přišel, dojde do Smolenska a odtud se dá na Mitavu,*** do Kuronska, ruské provincie. Na pruské hraniciť prý dostane každý z nás rozkaz, jakým směrem dál. Došli jsme zpět do Kalugy a tambor, s nímž nakládal jezuita tak ohavně, už

Šarlování „Amorků“

nechtěl riskovat další setkání. Tentokrát už raději na procházku do ulic nešel.

Po příchodu do Smolenska mě kamarádi pověřili, abych navštívil barona a jeho zámek. Měl jsem vyříditi omluvu, že mu nesložím poklonu, neboť jsou cestou velice unaveni a nazítří časně ráno vyrazejí dál.

Ujal jsem se toho poslání s radostí, najal si povoz a ten dojel za dvě hodiny k zámku. Našel jsem tu dámy samotné, baron a jeho syn si vyjeli na několikadenní lov. Bylo mi líto, že pány neuvidím, neskrýval jsem však radost, že vidím alespoň dámy, které byly velice sličné. Baronka mě chtěla zdržet na oběd, já ale zdvořile odmítl, ježto jsem přijel pouze složit poklonu. Po půl hodině nezbylo než poděkovat za srdečné a laskavé pohostinství, s nímž nás ve svém zámku v době našeho pobytu ve Smolensku přijali, a odporoučel jsem se.

Vrátil jsem se do města zavčas a kamarádům tlumočil všechna ta milá slova, kterými mě dámy v nepřítomnosti barona a jeho syna zahrnuly.

Ze Smolenska jsme vyšli směrem na Mitavu 15. září 1807*. Bylo nám dovoleno cestovat po libosti. Já přepočítal zbývající peníze a usoudil, že jsem dost bohatý, abych si mohl dovolit najmout dva poštovní potahy, živit nás a platit noclehy. Od Smo-

* Parquin má pravdu, Volmir měl kostel z roku 1751, jenže kolem roku 2000 shořel a místo něj se postavil nový; podle vzhladu je katolický, nikoliv pravoslavný, za ním stojí budovy plebánie, takže i nepěkná historka s jezuitou bude nejspíš pravdivá...

** Centrum Vladimírské oblasti, 190 km východně od Moskvy, jedno z nejstarších ruských měst. Parquin toho ušel vskutku hodně...

*** Mitava, Mitau, dnes lotyšská Jelgava na řece Lielupe 50 km jihozápadně od Rígy, ze Smolenska tudíž představoval pochodový itinerář výrazně odlišnou trasu než při cestě tam...

† Kurland (dnes součást Lotyšska), historické vědomství mezi Řízkým zálivem a Baltem. Přes silný ruský vliv v zemi tvořilo až do definitivního rozdělení Polska (1795) tradiční součást polsko-litevské koruny.

‡ Třebaže Kuronsko s Východním Pruskem skutečně sousedilo (úzkým pobaltským koridorem cca 80 km severně od ústí Němenu), lze předpokládat, že zajatecká kolona šla přímější cestou přes Žmud (Samogitien).

* Důsledek míru mezi Napoleonem a Alexandrem, uzavřeného po ruské porážce u Friedlandu v Tyliži (Tilsit, dnes Sovětsk) 9. července 1807.

lenska až do Mitavy se nám nepříhodilo nic zvláštního, jen pár zastávek od Smolenska náš povoz, kde sloužily za podušky otepí slámy, shořel. Mohla za to rychlost našich čtyř polských koní, v jejichž důsledku se rozpálily hlavy kol. Oheň se přenesl na slámu. Tato nehoda nás donutila jít pěšky až k příští přeprahací stanici.

Do Mitavy jsme my, bývalí francouzští zajatci, vkročili měsíc přesně poté, co odтуда odejela rodina vznešených francouzských psanců.* Na naléhání ruské vlády musela tato rodina opustit evropský kontinent a usadit se v Holyroodu,** ve Skotsku; odтуда po sedmi letech vyplula přes úžinu, aby usedla na francouzských trůn.

Z Mitavy jsme se vydali na Varšavu, pár dní jsme si v tomto městě odpočinuli a poté se pustili cestou do Pomořanska, kde byl ubytován náš pluk, štáb ve Stolpu a eskadrony na venku, u Kolbergu,*** baltského přístavu. Do Stolpu jsme dorazili 15. října po osmiměsíční nepřítomnosti.† K plukovníku Castexovi jsme se přišli hlásit ve chvíli, kdy vycházel od oběda.

„Co to vidím,“ zvolal, „ztracené děti se mi vrací. Nu, jak se máte? Hodně jste zkusili, hrdinové?“

Já mu odpověděl:

„Prožítá utrpení nám z paměti vyvanula v okamžiku, kdy jsme našli náš regiment a plukovníka Castexe v jeho čele.“

„Vskutku?“ opáčil plukovník se svým charakteristickým gas-koňským přízvukem a spokojeně se usmál.

Pak nás propustil s tím, že se každý vrátí ke své bývalé kompanii a já na místo furýra elitní rot, které nikdo definitivně neobsadil; během mojí nepřítomnosti plnil mé úkoly *maréchal des logis* Jougla, furýr služebně starší než já. Představte si jistě, jak jsem byl šťasten, že zaujmu opět u kompanie svoje místo. Krom

* Mínení budoucí Ludvík XVIII., bratr revolucí popraveného Ludvíka XVI., tehdy ovšem jen vyhnancem s titulem hraběte z Provence.

** Britská vláda hraběti z Provence toto sídlo nabídl, on ale odmítl, usadil se nejprve na zámku Gosfield a poté na zámku Hartwell.

*** Dnes polský Kolobrzeg, což poněkud nekoresponduje s druhým městem, jímž je více než 100 km vzdálený Šlupsk; možná je Kolberg zmíněn jen jako určitý rámcový orientační bod.

† Podle služebního spisu byl jako národilce z zajetí veden až od 8. listopadu 1807.

toho na mne u plukovního pokladníka čekaly dopisy rodičů jakož i 200 franků, které mi poslal otec. Já mu o sobě podal zprávu z Vilna a rodiče z hedvábného papíru, na němž byla napsána, jakož i pečeti se znakem na obálce usoudili, že se mám coby zajatce dobře, když píše tak elegantně a navíc nežádám peněz.

Nevětší radost mi udělalo setkání s přítelem Henrim. Během tažení ho vyznamenali, a když jsem mu k tomu blahopřál, řekl mi:

„To Schipisce děkuji za to vyznamenání,“ odpověděl s poukazy na svoji klisnu.

„Opravdu,“ povídám mu. „Vyprávěj mi to!“

„Tu příhodu ti povím, až ty mi vyličíš, jak ti bylo v zajetí, dřív ne.“

Nazítí jsem mu dopodrobna vyprávěl, co všechno se nám přihodilo, a když jsem domluvil, pověděl zase Henri mně o všem, co potkal pluk od 15. února, kdy já padl nepříteli do rukou. Přenechávám tu slovo Henrimu samotnému.

„Padla ti špatná karta, milý Parquine, neboť den po tvém zajetí odešel pluk do tábořišť, kde došlo k doplnění eskadron a zacelení mezer na lidech i koních, slovem všeho, co jsme v pruské a polské kampani ztratili.* Tři měsíce jsme zůstali v ležení, bylo nám tam moc dobře, a pak vyrazila armáda plná zápalu kupředu. Denně jsme postupovali boje s nepřitelem, u Spandenu, Momikemu, Altkirchemu a Wolfadorffu a ve všech těch střetech si pluk udržel dobrou pověst. V krvavém boji u Guttessdatu** stála divize generála Lasalla,*** k níž patřil i náš pluk, v nepetržitě palbě nepřátelských děl. Naše postavení totiž Rusům zakrývalo boční přesun jedné pěší divize zleva doprava, ta pak došla k lesu a provedla obchvat. Na regiment celý den dotírali kozáci a naši myslivci je

* Pluk měl osm důstojníků a pět poddůstojníků či myslivců zabitých, jedenapadesát poddůstojníků či myslivců raněných a dva zajaté. Podobně jako celá armáda se po bitvě u Eylau stáhl na západ, za řeku Passarge (Pasléka).

** Korekce místních jmen: Altkirch, Wolfsdorf a Guttstadt (dnes Dobré Míasto, bojovalo se zde 5. června 1807); u Momikemu jde patrně o Poplitz či Lomitten.

*** Antoine, hrabě de Lasalle (či La Salle) (1775–1809), nejbarvitější postava napoleonského jezdectva, legendární husar a jezdecký velitel už od Bonapartova 1. italského tažení, generál od r. 1805, velitel jezdecké divize od 1806; tehdy sám s lehkým jezdectvem donutil ke kapitulaci opevněné město a přístav Štětín! Parquin o něm bude mluvit vícekrát.

napadali, nikdy se k nim ale nedostali. To jezdeckto má vlastní taktiku, projede tryskem skrze palebný sektor ruského dělostřelectva, které hned nato odmaskuje hlavně a pobije nám spoustu lidí.

Našeho plukovníka tento manévr, jenž nám působil značné ztráty, velice rozčiloval. Využil chvíle, kdy pěchota opanovala shluk stromů vpravo od nás, dal kapitánu Bertinovi* rozkaz, aby lesík s jednou eskadronou objel a aby vyrazil na nepřítele, jakmile uslyší palbu pelotonu. Měl podniknout zuřivý útok a hned se vrátit k regimentu. Kapitán Bertin byl pryč sotva pět minut, když plukovník odcválal k poručíku Capitanovi** a dal mu následující rozkaz.

„Pane, vyražte klusem s vaším pelotonem (ke kterému jsem patřil i já), dojeďte na deset kroků před přední stranu tamtoho lesa, přičemž mu ukázal na stromoví tři sta či čtyři sta metrů od nás. Vaše přední řada si připraví karabiny a nepřítel, co je naproti, na vás hromadně zaútočí. Povel k palbě dáte, až bude šest kroků od vás. Nepřítel projede palbou, rozšavljuje vás, obklopí, rozbije, vy ale koně neotočíte, pane! Budu vás sledovat.“

Tyto dva rozkazy se provedly stejně přesně, jako byly vydány, a v okamžiku, kdy se peloton stal terčem nepřátelského útoku, jsme na šest kroků vystřelili. V té chvíli vyrazila na planinu eskadrona kapitána Bertina, zaútočila na kozáky a ti se ocitli mezi dvěma ohni. Kapitán Bertin jim vjel do zad a náš peloton, podpořený čelně dvěma eskadronami, přešel do protíutoku. Porazili jsme je na hlavu, pobrali jim spoustu zajatců a pole jsme pokryli jejich mrtvými, tak to tam vypadalo! Přisahám, milý Parquine, že ten den u Gutesdatu nás pomstil a poskytnul nám zadostiučinění za Punkestem***, za ten 15. únor, kdy tě zranili a zajali podobně jako spousty ostatních.“

„Vyprávěj mi už konečně,“ řekl jsem Henrimu, „za co jsi byl vyznamenán. Skromně jsi říkal, že za to mohl tvůj kůň; to mně zajímá.“

„Pravda pravdoucí to je,“ odvětil Henri. „Posuď sám.“

* Jean Bertin, nar. 1769, u 20. mysliveckého od 1793, podporučík 1794, kapitán 1803, chef d'escadron 1809, padne u Amstettenu téhož roku, což Parquin neopomene zaznamenat.

** Didier Capitant (ne Captain), nar. 1773, u pluku od 1793, podporučík 1799, poručík 1803, kapitán v dubnu 1809, padne 13. června 1809.

*** Trunkenstein.

A vyprávěl mi následující příběh:

„V ten vražedný den, 12. června u Heilsbergu,* mě poslali jako ordonanci k princí Muratovi. Znáš ho, vrchní velitel celého našeho jezdeckta, co se pořad obléká jako tambor-major a který seká do nepřítelů jako pravý husar.“

„Ano,“ já na to, „jako kdybych ho viděl.“

„Nuže, k druhé odpolední se princ Murat vypravil k císaři, jenž se nalézal u divize spojených granátníků pod velením generála Oudinota. Císař a generál stáli oba na dosti vyvýšeném místě a Jeho Veličenstvo pozorovalo dalekohledem nepřítele. Princ Murat tam dojel, seskočil, dal mi koně podržet, pozdravil císaře, stiskl rukou generálu Oudinotovi a dal se s ním do řeči. Náhle se před námi zdvihlo mračno prachu. Císař namířil tím směrem dalekohled a princí Muratovi povídá:

„Co to, pane, je?“

„Nic, sire.“

„Nic? Jaképak nic, pane? Jeďte se podívat zblízka!“

Princ Murat už byl v sedle a císař při těch slovech prudce švihl jeho koně bičkem do slabiny.

Generál Oudinot zatím nedospěl k názoru, že by měl císaře požádat, aby se ukryl v čtverhranu, kde by byl v bezpečí. On, důstojník pěchoty, dokonce zažertoval:

„Sire, to je vaše jezdeckto a střílí.“

Princ, jeho suita i já jsme vyrazili cvalem.

„Jeď s plukem za mnou,“ křikl princ na plukovníka Éryho,** velitele 5. husarského, „vezmem tu sběr útokem.“

V mžiku jsme se popadli s nepřítelem do křížku, první seký šavlemi dopadaly, když tu princova koně srazilo dělová kule. Hned jsem seskočil a pomohl princí, aby se vyprostl. Levou botu nechal ve třmeně.

„Nic mi není! Nic mi není,“ křičel princ. „Koně!“

Nabídl jsem mu svého, princ přijal, skočil do sedla, jedna noha

* Dnes Lidzbark Warmiński; krvavá bitva mezi Bennigsenem a Napoleonem čtyři dny před rozhodující bitvou u Friedlandu (správně tedy 10. června). Viz Kovářik, J.: Nejistá vítězství (Napoleonova tažení II), Akcent, Třebíč 2003.

** Pierre Déry (ne Éry), nar. 1768, Muratův pobočník roku 1805, plukovník 5. husarského od prosince 1806, generál 1811, zabit kozáky v boji u Vinkova 1812.

obutá, druhá bosá, jak v písničce. Ne že by si princ mého koně vzal, aby vyjel z nebezpečí. Vrh! se vprostřed nepřátel a přitom křičel:

„Kupředu! Kupředu! Af žije císař!“

Za čtvrt hodiny jsme vymetli kozáky jako smetl z té roviny na středu, které se předtím zmocnili. Já se vrátil do princova hlavního stanu s jeho sedlem, mělo svoji váhu a zlata na něm bylo víc než železa. Navečer mi princ vrátil koně, vyžádal si přitom moje jméno i číslo pluku a pak, po tažení, mě vyznamenali. Vidíš, milý Parquine, že za to vše opravdu vděčím jen Schipsce. Pravda, probodnul a seknul jsem po princově boku nejednoho kozáka, jenže pochybuji, zdali si toho vůbec všimnul.“

„Jsi stejně statečný jako skromný, můj drahý Henri,“ řekl jsem, když dovyprávěl, „a vskutku jsi hoden Čestnou legii nosit. Jenže jsi mi zamlčel, co říkali jiní. Prý jsi 15. února, v den toho kozáckého přepadu, zachránil poručíka Duponta* zraněného na obličejí kopím, z čehož pak on přišel o oko.“

To zranění zbavilo poručíka vlády nad koněm a nebýt Henriho, který k němu přichvátal a vyvedl ho z šarvátky, bezpochyby by sdílel můj osud.

„To je pravda,“ přikývl Henri, „těší mě, že jsem tomu důstojníkovi pomohl. Jednotka ho měla ráda a vážila si ho. Teď prý je z něho dobrý správce kovárny v belgickém Dinanu. Když pluk opouští, chtěl, abych si od něho vzal šest set franků, což se nedalo odmítnout, protože, tím jsem si jist, by ho moje odmítnutí mrzelo.“

„Pověz mi ale,“ položil jsem Henrimu další otázku, „byl pluk v té slavné bitvě u Friedlandu?“

„Zbytečný dotaz! Cožpak se nějaký svátek bez nás obejde? Naše číslo přece zní jak dobré víno.** V onen den nás nicméně nenasadili. Pár mužů zabitých kulí, to bylo vše, oč jsme přišli. Pozdě večer jsme pronásledovali nepřítel a nazítří patnáctého jsme dohonili zadní voj. Pluk pramálo galantně rozsekal na kusy amorky ruské armády, Baškiry. Jejich šípy nám neškodily, třebaže byly otrávené. Zranění utřil jediný myslivec a ani ten neze-

mřel. Pruští husaři, kteří mají na čákách umrlčí hlavu,* což je dělá obávanější, chtěli Baškiry pomstít. Avšak nedokázali nás přemoci, třebaže jich bylo víc. Náš pluk je navíc na hlavu porazil a hnal všechny po cestě na Königsberg. Sbor maršála Soula pak vstoupil do onoho města 16. června. Našel tam dvacet tisíc Rusů a Prusů i obrovské zásoby všeho druhu, mezi tím šestnáct tisíc anglických pušek, právě vyloučených v přístavu. Toho šestnáctého jsme se dozvěděli i o skvělém vítězství, dobytém čtrnáctého nad celou ruskou armádou a zbytky armády pruské. Padesát až šedesát tisíc mrtvých, raněných či zajatých, z toho pětadvacet generálů, osmdesát děl, sedmdesát praporů, taková byla porážka spojenců. My, jakož i celé jezdectvo prince Murata, jsme zaujali skvělé místo pro táboření na ostrově Nogant ve starém Prusku.** Generál Lasalle, jenž naší divizi velel, měl svůj hlavní stan v Elbingu.“

„Uvidíš,“ pokračoval Henri, „že tenhle generál miluje hodo-
vání stejně jako bitvu. Vymyslel si notně zábavný způsob, kterak pozvat na večeři důstojníky svojí divize, co k němu do Elbingu zavítají. Generálův sluha vyvěsí na balkóně jeho obydlí hodinu před večeří žerď s rozvinutým ubrouskem. Ubrousek zůstává vyvěšený, dokud přichází neobsadí dvacet míst u generálova stolu. Divizní důstojníci mohou při spatření onoho třepotajícího se ubrousku generála navštívit, všichni dostanou večeři. Pokud však ubrousek nevleje, je marné se o večeři ucházet, u stolu už nezby-
vá místo.“

„Tentýž generál Lasalle,“ vyprávěl Henri dále, „odpověděl velice humorným způsobem i samotnému císaři. Jeho Veličenstvo konalo 5. července přehlídku všeho jezdectva, což obnášelo nejméně sedmapadesát tisíc mužů. Císař při té přehlídce nešetil vůči Lasallově divizi povýšeními ani vyznamenáními a jeho samotného jmenoval hrabětem císařství, k čemuž mu přidal i pek-

* Joseph Dupont Florentin, nar. 1778, u pluku od 1799, poručík 1807, propuštěn za příčinou zranění téhož roku.

** Pravděpodobně nepřiliší povedená slovní hříčka na fonetickou podobnost číslovky vingt, dvacet, a substantiva vin, víno.

* Tento symbol je spojen s Schillovým 2. braniborským husarským regimentem, ten ale byl založen až později. Umrlčí symbol nosil v době bitvy u Friedlandu 5. husarský pluk (1804 až 1807 nesl jméno generálmajora Prittwitze), přezdívaný „Totenköpfe“.

** Starým Pruskem se míní území východně od Visly, přičemž ostrov Nogant (ne Nogant) je tvořen vidlicí Visly a řeky, jež ostrov pojmenovala. Sídlem Lasallově velitelství pak je dnešní polský Elbląg, ležící východně od toku Nogat.

nou dotaci. Navíc z něho udělal velkodůstojníka Čestné legie. Generál císaři poděkoval, a přesto se zdál nespokojený.*

„Co ještě chcete?“ zeptal se císař. „Nevypadáte nadšeně.“

„Raduji se z vaší dobroty, sire, ke spokojenosti mi ale chosi chybí. Doufám, že na mne Vaše Veličenstvo pomyslí s velením nej přednějšímu pluku na světě. Stručně řečeno jsem choval naději, že vystřídám *lieutenant-général* d'Almana, plukovníka vašich zvědů, co ho zabili u Eylau.“

Císař na to opáčil:

„Až přestane generál Lasalle pít, klít a kouřit, nejenže ho postavím do čela svojí gardy, přiřknu mu dokonce i titul jednoho ze svých komoří.“

Generál Lasalle se ovšem nehodlal s takovým odmrštěním spokojit, proto se uklonil a císaři pravil:

„Sire, ježto mám ve vašich očích všechny vlastnosti námořníka, žádám Vaše Veličenstvo, aby mě jmenovalo velitelem fre-gaty.“

„Nikoliv, to ne,“ rozesmál se císař, „s tím nepočítám. Povedete teď dvacet pluků jezdeckta místo prince Murata, jenž se vrací do svého vévodství.““

Dozvíte se později, kterak byl generál Lasalle v této významné funkci u Wagramu smrtelně zasažen.

„Na oné přehlídce,“ líčil dál Henri, „zahrnul císař celý regiment poctami. Z plukovníka Castexe se stal důstojník Čestné legie i baron císařství, k čemuž obdržel dotaci 4000 franků. Dva *chefs d'escadron* pluku dostali Čestnou legii a stali se rytíři císařství, každý s dotací 2000 franků; kapitán naší elitní komanie byl povýšen na *chef d'escadron*. Když onoho důstojníka císaři představovali, Jeho Veličenstvo chtělo vědět, kolik roků v hodnosti kapitána prožil.“

„Patnáct,“ odpověděl on.

„Na toho důstojníka se pozapomnělo,“ pravil císař.

A povýšil ho.

Poté přišla řada na kapitána Pequignota** a císař se opět zeptal, kolik let má hodnost současnou.

„Čtrnáct, sire.“

Císař vypadal udiveně a také ho jmenoval *chef d'escadron*.

Kapitán Kermann na stejný císařův dotaz odvětil, že má hodnost třináct let, načež byl jmenován *chef d'escadron* a kapitánem u myslivců císařské gardy. Pak se dostalo na kapitána Liona, jenž setrval v hodnosti kapitána sedm let, a císař prohlásil:

„Příliš mladý.“

Slova se ale ujal plukovník:

„Dovolte mi, sire, Vašemu Veličenstvu sdělit, že vypadá mladý jen v porovnání s kapitány, které jste právě povýšil; ti jsou až příliš staří.“

Císař, jenž už vykročil, aby v přehlídce pokračoval, si na tváři kapitána Liona povšiml jizvy a obrátil se na něho s těmito slovy:

„Kdes přišel k té jizvě na tváři?“

„U Ulmu, sire.“

Kapitán byl okamžitě jmenován do hodnosti *chef d'escadron* u 14. mysliveckého. Pozoruhodné na té odpovědi, která tomuto důstojníkovu vynesla povýšení, bylo, že měla pravdu co do jména, ne však co do smyslu. Císař si myslil, že zranění pochází z bojů u Ulmu, ono však pocházelo ze souboje, jenž kapitán Lion podstoupil v ležení u Ulmu. Císař duelanty neodměňoval a určitě by si dal s Lionovým povýšením pozor, kdyby znal o onom zranění podrobnosti.“***

„Musím hned dodat,“ pokračoval ve vyprávění Henri, „že jinak byla jeho kariéra v armádě skvělá a on si to povýšení bezpochyby zaslouhoval. Nakonec císař rozhodl, že další odměněné vybere přímo v pluku, který za posledních bojů tolik prožil, a udělil tučt křížů Čestné legie. To je, drahý Parquine, tak vše, víc nelze o událostech v pluku po tvém odchodu vyprávět. V našich leženích na ostrově Nogant jsme už zůstali až do příchodu zimy.“

To bylo Henriho vyprávění, které já zapsal tak, jak si na ně po letech vzpomínám.

nikoliv až v červenci (podobně jako níže uvedený Kermann, tj. Parquintů Kermann).

*** Jean, hrabě Lion, nar. 1771, colonel-major gardových myslivců od roku 1809 do roku 1814; výjimečně je, že si funkci uchoval i za Ludvíka XVIII.

* Lasalle se stal hrabětem císařství (krom toho, že byl hrabětem rodem...) až roku 1808.

** André Péquignot, nar. 1766, karabiník 1788, u pluku od 1793, kapitán vskutku čtrnáct let (od 1794), do gardy ale jmenován už v květnu 1807,

Kapitola XIII.

*Pobyt v Pomořansku / Napadení vlčí smečkou /
Válka na obzoru / Krásná Sára a tajemství lásky /
Nostalgická vzpomínka / Galantní chvíle
s vášnivou Ludsz / Tažení začíná*

Regiment opustil Slezsko* v prvních dubnových dnech roku 1808 a zamířil k baltickým břehům, kde se ukvartýroval v okolí Gdaňsku. Štáb a elitní kompanie, ke které já patřil, se zabydlely v městečku jménem Lauenburg:** setrvali jsme tam šest měsíců. V tom čase dostal *maréchal des logis-chef* Pierre*** ze třetí eskadrony od plukovního pokladního důstojníka pro svoji kompanii zpětně žold za tři měsíce. Zdržel se s ostatními poddůstojníky, nehodlal ale nechat návrat na následující den, jak jsme mu radili, a chtěl vyjet dost pozdě. Pustil se tedy na cestu v noci i s pytlek peněz a v povozce nějakého venkovana. Od tábora jej dělily čtyři francouzské míle. Nicméně ho přemohl spánek.

Za jízdy se uvolnilo ve voze jedno prkno a vak obsahující služné vypadl na cestu. On si nehody všimnul až o hodně později, vrátil se zpět, všechno jeho pátrání ale vyšlo naplano. Když o tom přišla do štábu zpráva, dostal jsem dobrý nápad a navrhl kamarádům, jimž jsem i já vyplácel onoho dne zpětný tříměsíční žold, že udělám seznam dárců, kteří by upsali částku potřebnou k zacelení ztráty *maréchala des logis-chef* Pierra. Poddůstojníci dobrovolně

* Parquin poněkud přeskočil, nebo se spletl, o pobytu ve Slezsku se ve svých memoárech předtím nezmiňuje. Patrně se však mylí a ztrácí časoprostorovou orientaci, což podtrhuje i „okolí“ Gdaňsku (Danzig), kam bylo z Elbingu blíže. Hlásil-li se u plukovníka až ve Stolpu, pak sám nogetsou fází kvartýrování 20. mysliveckého nejspíše vůbec nezažil...

** Jde o Lauenburg (dnes polský Lębork) na východě Pomořanska, nikoliv o stejnojmenné město pod Hamburkem. Gdaňsk odtud leží cca 60 km, navíc na opačnou stranu než o trochu bližší Stolp, pořád je to výrazně blíže než dříve zmíněný Kolberg (150 km).

*** Christophe Pierre, nar. 1773, u pluku od 1794, podporučík 1809, poručík 1812, zajat v Rusku, vrátil se až r. 1814 a přešel ke 2. kopinickému pluku.

Cituplné loučení se Sárou

souhlasili, já pořídil soupis a sám sebe vepsal do čela s celým tříměsíčním zoldem, jehož jsem se tak dobrovolně zřekl. Sběrka navíc získala podporu všech důstojníků jednotky, a protože ti chtěli rovněž přispět, zacelila se ztráta do čtyřiašest set hodin. Plukovník Castex takový postoj potěšil, poděkoval nám denním rozkazem a vyjádřil radost, že velí regimentu, ve kterém vládně tak kamarádské ovzduší. Statečný *maréchal des logis-chef*, zdrcený v den, kdy ztratil zold svoji kompanie, z toho byl venku a překypoval radostí, že mu důstojníci i poddůstojníci tak šlechtně pomohli.

Městečko Lauenburg je asi čtrnáct francouzských mil od Gdaňsku. Furýři tam jezdili každý čtvrtý den pro bílý chléb do polévky a pro komisárek. Koncem prosince 1808 jsem se z tohoto nákupu vracel a byl jsem, podobně jako myslivci z doprovodu, zachumlán do plášťů a přikryt slámou ve voze, když tu se za soumraku a asi dvě francouzské míle od města první povoz zastavil. Vzápětí nás strašný křik donutil, abychom všichni z vozů vyskákali. Běželi jsme s tasenými šavlemi po sněhem zasypané cestě k čelu konvoje, odkud se křik nesl. Celý poplach vyvolala vlčí smečka z lesa, jímž my právě projížděli. Hlad vlky donutil, aby se neobvykle zběsile vrhli na koně a první chlebem naložené vozy. Venkované, kteří ty povozy řídili, se ukryli pod nimi. Myslivci a já jsme několik zvířat zabili, pak nám ale došlo, že tu dlouho nevydržíme, a raději jsme co nejrychleji praskli do koní těch dvou vozů, na něž vlci dosud nezaútočili. Nechali jsme smečce oba čelní vozy, na které se předtím vrhla. Jen co jsme se s vlky podělili, chvátali jsme do Lauenburgu, kde jsem celou věc ohlásil kapitánovi. Ten nařídil, ať měšťané nahradí chléb, o nějž nás šelmy z jejich lesů připravily, což bylo naprosto spravedlivé.

Následujícího dne jsem vsedl s několika dalšími poddůstojníky na koně, abychom se podívali na místo, kde nás ti čtyřnozí žrouti tak nezdvořile napadli. Spatřil jsem to, čemu se říká sklizený stůl. Nebyl tam ani drobet chleba a válelo se tu jen pár koňských kostí. Podivné nám přišlo, že vlci, které jsme včera pobili, leželi na cestě a neměli na sobě žádný další šrám. To potvrzuje pravdivost přísloví, že vlk vlka nesežere. Když jsem líčil příteli Henrimu, k čemu došlo, dodal jsem:

„Naši vlci od Saint-Brieuc jsou úplně jiní.“

„Za zlamaný groš to tu stojí,“ řekl mi na to, „v Berlíně se nám vedlo lépe...“

Dne 1. ledna jsme znenadání opustili Prusko, před odjezdem nás ale seznámili s císařovým rozkazem ohledně kontribucí této mocnosti uložených. Byla stanovena na sto milionů franků, které se měly v armádě rozdělit následujícím způsobem: každý jedinec, jenž se účastnil kampaně u Jeny, měl právo na patnáct franků, pokud byl i u Eylau, činilo to třicet franků, a za Friedland celá částka vzrůstala na pětáctýřet franků. Krom toho měl voják zraněný v kampani v Prusku či v Polsku nárok na maximum, to jest na všechny tři částky. Tato poslední kategorie zahrnovala i mne, dostal jsem tudíž pětáctýřet franků. Odškodnění přiděloval armádní *ordonnateur en chef* Villemansi.* Nutno připomenout, že každý důstojník dostával peněžní přídavek za započtení každé z kampaní.

Dorazili jsme do prostor pro táboření, které nám přidělili u Frankfurta nad Mohanem. Major pluku a elitní kompanie se zabýdleli ve vsi Baukenhem**, kde většinu domů obývali Židé. Tady, v tomto ležení, mi přítel Henri, jenž možná doufal, že se vrátíme od Rýna zpět, pravil:

„Parquine, jestlipak si malý kaprál neposadí *lampion* (tak nazval historický klobouk) naštorc? Jestlipak se nenaštve? Co když nás čeká další tažení? Přece potřebujeme tohle.“

Náčez si ukázal rukou na rameno.

„A ty tohle i tohle,“ dodal, přičemž se prstem dotkl kříže České legie a na rameni místa pro epoletu.“

„Běda! Ten chrabrá a dobrý hoch nikterak netušil, že v kampani, po níž z celého srdce toužil, sice dostane epoletu, tu si ale užije pouhé tři měsíce!“

V táboře jsme setrvali do 1. března a díky sousedství Frankfurta, ležícího na půl francouzské míle, tu bylo notně zábavy. V té době jsem z našeho ležení jezdíval do Hanau, městečka čtyři francouzské míle od Frankfurta, kde sídlil hlavní stan generála Oudinota,*** velitele divize spojených granátníků; později jsme tvořili její předvoj. Otec mi poslal list jednoho z generálových přátel, pana Grélého, pařížského notáře, a já ho měl předat. Ge-

* Jacques Villemanz (ne Villemansi) přednosta pokladny ministerstva války od 1804, senátor 1809, francouzský pair 1814.

** Správně Bockenheime, dnes jedna z městských čtvrtí, jak ostatně naznačuje i další text...

*** Maršálskou hůl získá až na sklonku dunajského tažení po bitvě u Wagramu.

nerál mě přijal velice hezky, nejprve se zeptal, kolik let sloužím, a pak dodal, že bych o něm měl zanedlouho uslyšet. A vskutku, týden poté si mě zavolal plukovník Castex a otázel se, zda bych nechtěl, aby se ze mne stal *maréchal des logis-chef* 5. kompanie. Já odpověděl, že bych elitní kompanii nerad opouštěl, a on už o tom dál nemluvil. O měsíc později se u elitní kompanie uvolnilo místo *maréchala des logis*, neboť Jouglaš přešel jako *maréchal des logis-chef* ke 2. kompanii, a ze mne se stal 29. března 1809 *maréchal des logis* v elitní kompanii.

Tehdy mě potkaly zcela nenadále šťastné chvíle. Stalo se to v mém novém bytě v době, kdy jsem opustil ves Bockenhem. Dva a půl měsíce jsem bydlel u bohatého židovského pachtyře, rabína zdejší synagogy. Byl vdovec a měl jedinou dceru, slečnu Sáru, vysokou brunetku nádherné postavy. Táhol jí teprve na dvacet a vedla školu, do které chodila židovská děvčátka. Moji hostitelé byli milí, já se choval velice zdvořile i vstřícně, zejména ke slečně Sáře, a naše vztahy nepřekročily mez. Sousedství Frankfurtu, kam já jezdil za příjemným rozptýlením, možná moji pozornost od krásné hostitelky poněkud odvádělo. V den odjezdu jsem tudíž svůj byt opouštěl v pět ráno bez lítosti a doufal, že tu nikdo po mně nebude tesknit. Sešel jsem se s ostatními furýry a společně jsme vyjeli do Frankfurtu. Já nahlédl do šavlové tašky a zjistil, že mi chybí notýsek, do kterého jsem si zapisoval všechny poznámky ohledně kompanie. Řekl jsem to adjutantovi a ten svolil, abych se vrátil.

Nuže, pustil jsem se k svému bytu a našel dveře dokořán, neboť myslivec, jenž vyšel jako poslední, zapomněl zavřít. Vyšel jsem tedy bez klepání a spěšně do schodů, směrem ke svému pokoji, který byl v prvním patře. Jaké to překvapení, když jsem spatřil Sáru zpola ležící na moji posteli a v slzách! Měla na sobě ranní župánek a dlouhé, krásné vlasy se jí vlnily rozpuštěné po ramenou. V ruce měla můj notýsek a zkrápěla ho slzami. Ten nečekaný pohled mě zprvu zarazil, já se ale vzápětí vzpamatoval, popošel k ní a zvolal:

„Vy zde, Sáro?“

„Ano,“ pravila, „a pláču kvůli vám, nevděčníku!“
Náčez se rozplakala ještě víc.

Po tomto jednoznačném vysvětlení jsem k roztomilé Sáře přistoupil a dělal vše, abych ji utěšil; pravil jsem, že i mně, když teď vím o její lásce, je zatěžko ji opouštět...

Šťastné chvíle uběhly rychle; ržání mého koně, s nímž stál myslivec dole u dveří, i hluk, který koňská kopyla na dláždění tropila, mi připomenuly povinnosti. Musel jsem se s rozrušenou Sárou rozloučit. Vrátila mi notýsek a prosila jen, abych jí dal první list, na němž stálo moje jméno. Z této drobnosti jsem pochopil, že si v něm listovala. Hned jsem napsal její jméno vedle svého i s datem a ubezpečil ji, že je to nejšťastnější den mého života. Pak jsem do toho lístku zabalil jeden z prstýnků se svými vlasy; tyto drobnůstky jsem měl na taženích pro jistotu vždycky u sebe. Onen prstýnec měl magický účinek.

„Tou upomínkou jste mi udělal velikou radost, Charlesi,“ pravila. „Rozlučme se ale. Kdyby mě otec ve vašem pokoji našel, strávila bych zbytek života v cele.“

Vymanil jsem se z náruče něžné Židovky a odcházel celý dojatý tou nečekanou scénou. Vzduch a koňský cval mě zanedlouho přivedly znovu k sobě.

Více než třicet let poté, při návratu ze Švýcarska, jsem projížděl Frankfurtem a strávil tu několik dní u jednoho známého, u pana de Saint-Georges, bývalého společníka bankovního domu Bethmann a spol. Poobědvali jsme spolu v kruhu jeho rodiny a pak jsme oba vyšli do obrazárny, abychom si tu vykouřili vynikající španělský doutník. Vyprávěl jsem mu o svém dávném milostném dobrodružství s krásnou Židovkou ze sousedství, ze vsi Bockenhem, a dodal:

„Tohle ráno bylo počasí navzdory troše chladu jako stvořené k malé procházce. Napadlo mě, zda bych neměl zamířit do Bockenhemu, abych zjistil, co se se Sárou stalo. Vyrázil jsem, v půli cesty mi ale došlo, že pravděpodobně žije, že je vdaná, má kolem sebe kupu dětí a táhne ji na padesátku. Nu, povídám si, taková teď bude moje mladá, krásná a ladná Sára. Místo vzpomínky na líbeznou epizodu, na kterou tak často myslím, najdu jen starý obraz. Zůstaňme u příjemných myšlenek a neničme iluze. Takže jsem se vrátil do Frankfurtu.“

Pan de Saint-Georges mě pozorně vyslechl a poté řekl:

„Plukovníku, Němec by jel dál, jeho vytrvalost by mu nedovolila obrátit, a po třiceti letech by Sáru našel, i když by o to nestál.“

„Myslím ale,“ odpověděl jsem mu, „že netečnost, která tolik odlišuje Němce od Francouze, by mu nedala možnost, která se naskytla mně, totiž uchopit růží, již já tak rychle v Bockenhemu

utrl. Mohu-li to tak říci, Němec by tedy dnes neměl důvod Sáru navštívit."

Když jsme v průběhu března 1809 procházeli Bavorskem, zůstal pluk stát několik týdnů v Bayreuthu, hlavním městě oblasti na horním Mohanu*, a v okolních vesnicích. Protože jsem byl v té době furýrem elitní kompanie, dostalo se mi ubytovacích listků spolu s plukovním štábem do města samotného. Kapitán naší kompanie nařídil na první neděli po příjezdu inspekci jednotek. Musel jsem obstarat spoustu věcí potřebných, abychom uvedli naše stejnokroje do pořádku, a tak jsem šel do galantního obchodu, jenž se nalézal naproti domu, ve kterém jsem bydlel. Příjemným překvapením pro mne bylo, když jsem v kantoáru spatřil, že tam prodává atraktivní a neposedná mladá žena. Stál jsem nějakou dobu venku a víc si všímal jejího šarmantního zjevu než toho, co jsem měl nakoupit, pak jsem vstoupil, avšak teprve když se mě podruhé zeptala, co si přeji, mi došlo, že jsem nevešel do krámu jen proto, abych se díval na ženskou krásu.

Hned příštího rána jsem se do krámu vrátil pro další nákupy. Muž, který stál v obchodě a jenž vypadal dvojnásobně starší než ta paní, byl od té dobroty, že mi prozradil její jméno, protože v němčině (čemuž já porozuměl) povídal:

"Ludsiz (Louiso), podej mi krabici s pánskými rukavicemi."

Na ty se ptal jeden můj přítel, který vešel dovnitř se mnou. Tak jsem při druhé návštěvě zvěděl jméno dámy, jež vzbudila moji pozornost. Neztrácel jsem čas a rychle toho využil. Třetího dne jsem pečlivě sledoval ze svého okna krám, dokud muž neodešel. Hned nato jsem se tam pod záminkou koupě pár drobností vypravil, jenže uvnitř bylo dosti zákazníků, já tam jen tak stál a mohl udělat jediné, dát té mladé ženě při odchodu najevo, že držím dopis. Učinil jsem tak při pozdravu rukou zvednutou ke kalpaku.

Venku před obchodem jsem si zklamaně říkal, že to byla marná námaha. Dojdu ke vchodu svého domu a vezmu za kliku, když tu mne kdosi zezadu uchopí za kabátek. Byla ta mladička příručí z obchodu. Neposkytla mi čas na otázku, co tu děláš, a rychle se zeptala:

"Kde je psaní?"

"Tady," opáčil jsem.

Stále jsem ho držel v ruce. Dopis, jenž mi Gasner, jeden z našich furýrů, přeložil do němčiny, zněl takto:

"Okouzlující Ludsiz. Hořím touhou spatřit vás o samotě, abych vám dokázal, nakolik mě váš šarm připravil o rozum. Najdete-li způsob, jak mi poskytnout schůzku, učiníte mne nejšťastnějším z mužů.

Líbám vaši ruku.

Ch. Parquin."

Za čtvrt hodiny mi týž posel doručil písemnou odpověď stejně stručnou jako moje žádost a stejně výmluvnou:

"Zítra, v sobotu, jde v sedm večer můj manžel hrát na ochotnický koncert, kde účinkuje. Setrvá tam do devíti. Buďte ve čtvrt na osm v průjezdu. Obchod bude zavřen, nechte se ale vést."

Je zbytečné říkat, že jsem byl na místě přesně. Jakmile jsem vešel do šera průjezdu, už mě někdo chytil za ruku. Byla to mladá příručí, vedla mě průjezdem přes dvůr plný sudů a odtud do chodby. Tam moje průvodkyně otevřela dveře vpravo a vstrčila mě do místnosti ozářené jen ohništěm. Poté řekla:

"Still. Ticho."

Vyšla ven a zavřela za sebou dveře.

Snažil jsme se zorientovat v tom velice spoře osvětleném prostoru a první, co moje oči rozeznaly, byla postel.

"Skvěle," pomyslel jsem si a usedl na ni.

O minutu později se otočil v zámku klíč a zašustění saténové róby prozradilo příchod paní domu.

"Jste to vy, Ludsiz?"

"Ja," odpověděla, "ano, Charlesi."

A pak se mi hned jako pravá Němka vrhla do náruče. Seznámování, jak patrně, zabralo jen pramálo času a já musím podotknout, že románek začal hned od závěrečné kapitoly.

Následovala hodina slastného *tête-à-tête* a naše schůzky pokračovaly podobným způsobem tři následující soboty. Pokaždé to byl den, když choť hrál na nějakém koncertu na fagot svůj part.

Ludsiz se omlouvala, že mi nepřipravuje žádné občerstvení, že by k tomu bylo potřeba světlo lampy, což není vzhledem k okolnostem nikterak moudré. Mohla mi nabídnout jen skvělé víno z Alicante a cukroví, a tak jsme si v příjemné tmě navzájem dopřávali občerstvení mnohem slastnějšího a velmi pohodlného.

* Na starších mapách též Baireuth, metropole stejnojmenného hohenzollernského vévodství, jež Prusko ztratilo v poslední válce. K s Francií spojenému Bavorsku tedy nepatřilo ještě ani celé tři roky...

Bavorsko pluk opustil koncem měsíce. Abych hezké obchodníci sdělil, že odjíždíme, šel jsem osobně do obchodu vyřídít nákupy pro celou četu. Její choť mě vídal v obchodě už tak často, že mi nabídl na rozloučenou sklenku. Při odchodu stála roztomilá Luszid před svým chotěm a nebylo možné, aby se rozloučila způsobem, který by prozradil důvěrnost našich vztahů. Nicméně já s ní strávil předešlého večera hodinku a ona mi svoji vášni i vzlyky dávala najevo, jaká je to pro ni ztráta; přinejmenším to tak alespoň vypadalo.

Kapitola XIV.

Rakouské vyhlášení války / Tažení roku 1809 / Boje v Bavorsku / Stávám se podporučíkem / Útok Colbertovy brigády / Střet s husary Barko a rakouskými hulány / Moje zranění / Pravda o příběhu poručíka Lauristona / Generál Michel a württemberský král

Náš pluk pokračoval na Augšpurk v Bavorsku* a my se rozložili v jeho okolí. Dne 10. dubna 1809 poslal arcivévoda Karel maršálu Davoutovi** následující list, který pak byl vtělen do armádního rozkazu:

„Panu vrchnímu veliteli francouzské armády v Bavorsku.

Na základě vyhlášení války, které rakouský císař zaslal císaři Napoleonovi, pana vrchního velitele francouzské armády upozorňuji, že mám rozkaz vyrazit se všemi jednotkami pod svým velením a jednat jako s nepřáteli se všemi, kteří se mi postaví na odpor.

V mém hlavním stanu, dne 9. dubna 1809.”

Maršál Davout s tímto dopisem seznámil armádu a upozornil ji, že s ní, jakmile se spojí, vytáhne na nepřítel, který spoléhá na svoje síly a napadl naše spojence.

Císař, jenž se o pochodu Rakušanů dozvěděl 12. dubna v Paříži díky telegrafu, dorazil sedmnáctého do Donauwörthu v Bavorsku, odkud armádě adresoval následující proklamaci:

„Vojáci!

Bylo znásilněno území německé konfederace!*** Rakouský

* Augsburg, do roku 1805 svobodné říšské město, Bavorsku připadlo až v důsledku bitvy u Slavkova a následného Prešpurského míru...

** List arcivévody Karla (1771–1847), bratra rakouského císaře, byl určen maršálu Lefebvovi, vrchnímu veliteli francouzských sil v Bavorsku, stejný dostal i bavorský král.

*** La Confédération du Rhin vznikla z francouzské iniciativy v červenci 1806 za souhlasu 16 vesměs jihoňeuměckých států na troskách Svaté říše římské národa německého a postupně se dále rozšiřovala až po pobaltská Meklenburska. Dílčí panovníci až 38 členských zemí se zavazovali mj.

generál chce, abychom při spatření jeho vojsk uprchli a opustili území našich spojenců. S rychlostí blesku přicházím mezi vás. Vojáci! Byl jsem s vámi, když do mého ležení přišel na Moravě vladař Rakouska. Slyšeli jste, jak se dovolává mé shovívavosti a přísahá mi věčné přátelství. Rakousko, poražené ve třech válkách, vděčí za vše naší velkomyslnosti: třikrát se jí zpronevěřilo! Naše minulé úspěchy zapučují vítězství, které nás nemine. Pochoďme tedy, a necht' nepřítel z pohledu na nás pozná své přemohitele!"

Tuto proklamaci přivítala celá armáda s nadšením. My tvořili předvoj spojených granátníků generála Oudinota a brigádě, složené ze 7. a 20. mysliveckého jakož i z 9. husarského, velel generál Colbert.* Dostala přezdívku Pekelná brigáda.**

Mezi 10. a 19. dubnem naše armáda jen manévrovala v prostoru Mnichova a Augšpurku, avšak devatenáctého došlo k pěkné divoké bitce: v bojích u Pfaffenhofenu*** bylo pozajímáno či rozprášeno na čtyři tisíce Rakušanů. Sedmý myslivecký se vyznamenal brilantním útokem a získal notnou část zajatců. Brigáda pronásledovala nepřítele a sváděla s ním až k Řeznu†, kam jsme dorazili ráno pětadvacátého, řadu šarvátek. V ten den se císař k Řeznu přiblížil na dostřel kartáče a byl tu zraněn kulhou do nártu.‡ Zpráva se v mžiku roznesla a v armádě vzbudila veliký rozruch. Císařovi ordonanční důstojníci byli z hlavního stanu vysláni do všech stran, aby armádu v souvislosti s císařovým zraněním uklidnili.

připojit k ozbrojeným silám svého protektora (tj. francouzského císaře) příslušné vojenské kontingenty (nejvíce Bavorsko, 30 000 mužů, nejméně knížectví Leyen, tisíckrát méně). Konfederace zanikla po bitvě u Lipska a následném Napoleonově ústupu za Rýn.

* Pierre Colbert řečený Édouard (1774–1853); brigádním generálem se stal těsně předtím, 9. března 1809.

** Přezdívka Brigade infernale předtím patřila Lasallově brigádě.

*** Pfaffenhausen, bojiště leží 8 km severozápadně od Landshutu.

† Ratisbonne, něm. Regensburg, připadl vlastním Bavorsku až po této válce. Na jaře 1809 představovalo Řezno sídelní město arcikanceláře Rýnské konfederace a jako takové bylo fakticky i metropolí tohoto německého soustátí, které vzniklo pod francouzskou patronací.

‡ Zraněn byl 23. dubna; poranění bylo velmi lehké, přesto vzbudilo v armádě hnutí nikoliv nepodobné panice a sám Napoleon si uvědomil vratké základy dynastie bez legitimního dědice trůnu.

Generál Lauriston,* jehož syn nastoupil k pluku jako nováček v hodnosti poručíka, nám osobně přijel sdělit, že císařovo poranění není vážné.

Maršál Davout vyhrál následujícího dne bitvu u Eckmühlu,** která mu vynesla titul knížete. Bavorský král se vrátil do svého hlavního města, předtím pošpiněného rakouskou přítomností.*** Rakušané ustupovali na všech směrech a císař před odjezdem z Řezna poděkoval armádě následujícími slovy:

„Vojáci,

splnili jste moje očekávání a chrabrostí jste vyrovnali přesilu. Během několika dní jste triumfovali ve třech bitvách, u Thanu,† Abensbergu a Eckmühlu. Poté následovaly boje u Landshutu a u Řezna. Nepřítel, zpracovaný proradným a válečtivým kabinetem, předtím nepomyslel, jací jsme. Vy jste se před ním objevil ještě strašlivější než dřív. Marně překročil Inn a napadl území našich spojenců, marně doufal, že přenesе válku do nitra naší vlasti. Dnes je poražen, zděšen a zmateně prchá! Moje předvoje už přešly Inn a do měsíce budeme ve Vidni.“

Byla to právě brigáda generála Colberta, která Inn přešla. Generál Oudinot odtud císaře žádal, aby šest poddůstojníků, po jednom z každého pluku předvoje, povýšil do důstojnického stavu a vyplnil tak mezery, jichž mělo být během tažení povícero.

V deset ráno 6. května dosáhl pluk Colbertovy brigády, jenž šel onoho dne v čele, svým předvojem vsi Amstetten. Nepřítel ustupoval na Sankt Pölten, směrem na Vídeň. Došlo k dosti prudkému střetu, při kterém byl poručík Lacour zraněn střelnou ranou na ruce a pár myslivců našeho pluku přišlo důsledkem palby nepřátelské pěchoty, skryté při okraji lesa nalevo, o koně. V jede-

* Jacques Law, hrabě de Lauriston (1768–1828), vnuk smutně proslulého finančníka z doby Ludvíka XV., voják i diplomat, pobočník Bonapartův r. 1800, generál 1802, divizionář 1805, velitel sboru 1813, roku 1814 se přidál k Bourbonům, kteří jej u dělali 1823 maršálem.

** Toto je Napoleonova transkripce a tak jí dostane maršál Davout do knížecího titulu; správně se lokalita, u níž došlo 21. a 22. dubna k bitvě, jmenuje Eggmühl.

*** Sídelním městem bavorského vladaře Maxmiliána Josefa I. je samozřejmě míněn Mnichov (München), obsazený jedním z rakouských odřadů (jelačským).

† Rakušané říkali bitvě u Thanu bitva u Teugn-Hausenu.

náct se objevil parlamentář a byl poslán za generálem Colbertem. Generál, jenž velel nepřátelskému zadnímu voji, žádal na hodinu klid zbraní, což mu bylo poskytnuto.

Regiment byl od rozbřesku v sedle a muži i koně tu přestávku potřebovali. Plukovník Castex vydal ihned rozkaz sesednout a dát koním dávku ovsu, kterou vozil každý myslivec v nevelké mošně u sebe.

Nedaleko místa, kde jsme zastavili, protékal prudký potok, pro nás příhodný k napojení koní. Prostě řečeno jsme té hodiny dokonale využili ku svému prospěchu. Myslivcům chybělo víno, polkli tedy hlt pálenky, kterou na tažení rovněž vozili. Skromný oběd sestával z kousku chleba potřeného česnekem. Všichni jedli, neboť bylo jasné, že na poledne se budeme znovu potýkat s nepřitelem.

Pět minut před vypršením té hodiny začali trubači vytrubovat signál do sedel a plukovník velel, ať si pláště sbalíme do bandalíru. To bylo znamení, že se půjde co nevidět do útoku. Zformovali jsme se do bitevní sestavy a z řadu už vyjeli dobrovolníci, aby vytvořili rojnici, když mi plukovník Castex, projíždějící podél elitní kompanie, sdělil:

„Maréchale des logis Parquine, mám v šavlové tašce váš podporučický patent.“

Chvilku předtím totiž dostal vyrozumění o odpovědi na žádost ohledně šesti důstojníků, kterou poslal císař generál Oudinot, a já byl jedním z nich.

„Ať žije císař!“ volal jsem.

Pak jsem se obrátil k myslivcům svého pelotonu, kteří mi blahopřáli.

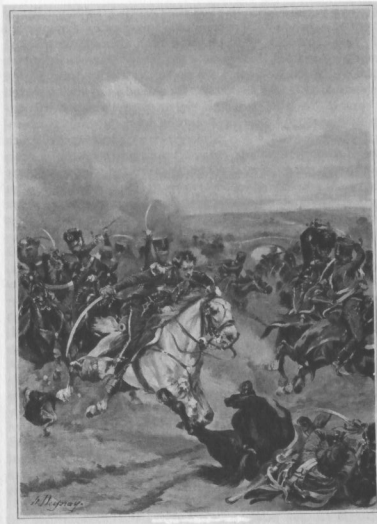
„Myslivci,“ povídám jim, *„teď, když je ze mne důstojník, budu potřebovat dva koně. Počítám s vámi, pokud ho neukoristím na hulánech já sám.“*

„Bez obav, poručíku,“ * povídá jeden z těch statečných myslivců, *„postaráme se a koně do vaší stáje přivedeme.“*

Dodržel slovo, neboť vojáci kompanie zajali dvaadvacet hulánů a husarů i s koňmi. Všude mě hledali, abych si mohl vybrat, já však byl u ambulance se zraněním a krom toho jsem sám na nepříteli získal dva krásné koně. Nicméně nepřebíhejme a vraťme se k pluku do okamžiku, kdy vyjížděl do útoku.

Vyrazili jsme po pelotonech a ujeli po silnici na Sankt Pölten

* Mon lieutenant, oslovení se vztahovalo i na podporučíky.

Boj 20. mysliveckého 6. května 1809

tisíc kroků, tam už bylo na pláni vidět nepřítele sešikovaného do dvou bitevních linií. Tu první tvořilo šest eskadron kopiníků, tu druhou stejně tolik eskadron husarských. O hodinu později už jsme se dozvěděli, že kopiníky tvoří jezdcí zverbovaní v těch částech Polska, které patří Rakousku. Na Poláky jsme ostatně usuzovali jak podle statečnosti, tak ze způsobu, jímž zacházeli s kopími. Přesto ale podlehli v boji muže proti muži, který podstoupili s naším plukem a se 7. mysliveckým, třebaže je podporovali husaři Barko,* mající právem pověst jednoho z nejlepších pluků rakouské kavalérie. Hulání i husaři byli rozšavlováni, zcela poražení a my je dobré dvě hodiny pronásledovali. Sekali jsme do nich a pobrali tomu jezdce na tři stovky zajatců. Když se generál Oudinot o výsledku boje dozvěděl, prohlásil, že je mu vítězství jeho předvoje milejší, než kdyby on sám porazil deset tisíc zeměbranců.

Tady bych chtěl vyprávět jednu dosti zvláštní epizodu, jejímž hrdinou se stal jeden z našich druhů. Za oně hodinové zastávky, kterou náš pluk tak dobře využil, jak už jsem vyprávěl, k osvěžení koní, jedno z těch zvířat uteklo, proběhlo kolem plukovníka, který stál vprostřed tábořiště, a málem ho zmrzačilo, kterak tak při svém bláznivém běhu vyhazovalo kopyta. Plukovník podle sedlání koně poznal, že patří ke 2. eskadroně, a podporučíku Grignonovi od téže jednotky, který byl právě u něj, nařídil, ať toho Bucefala chytí a odvede, kam patří. Nevím, co způsobilo, že nemohl být plukovníkův rozkaz vykonán, jisté je, že zvíře, příliš rozdrážděné nabytou svobodou, prolétlo táborem podruhé. Nesplněním rozkazu nahněvaný plukovník udělil podporučíkovi Grignonovi vězení. To znamenalo, že musí odevzdat důstojníckou šavli, přičemž bylo zřejmé, že pluk půjde do útoku, neboť trubači právě vytroubili do sedel a tirailléri se už postřelovali s nepřítelem. Naprosto zdrcený Grignon** dojel k plukovníkovi

a prosil, aby mu vrátil šavli, kterou právě třímal pobočník. Řekl mu, že právě vyšel od velítů* a že je to poprvé, kdy má příležitost zkrátit před zraky regimentu s nepřítelem zbraň. Plukovník Castex odmítl a onomu důstojníkovi pravil:

„Pane, odebral jsem vám dnes šavli, abych vás potrestal.“

„Jenže ne proto, abyste mi bránil vrhnout se na nepřítele,“ namítl podporučík Grignon.

Hned nato pobodl koně, vytrhl pistoli, zaútočil a zabil jednoho Mursfeldova kopiníka.** Chopil se jeho kopí a takto vyzbrojen pokračoval v útoku na nepřítele. Navečer ho plukovník, který zvěděl, jak skvěle si Grignon počínal, pochválil a poslal mu po svém pobočníkovi šavli zpět.

S lítostí mu musím podotknout, že chrabrá podporučík Grignon, s nímž jsem se spřátelil, zemřel jako kapitán během katastrofy, kterou skončila kampaň v Rusku.

Když už mluvím o onom dni 6. května 1809***, který se stal pro 20. myslivecký provždy slavným, nesmím zamlčet podíl, jenž patří 7. mysliveckému. Tyto dva pluky jedné a téže brigády pojiily navzájem velice přátelské vztahy a na bojišti se obě jednotky odhodlaně podporovaly. Ve chvíli, kdy se k hulánům připojili husaři Barko, obrátili kopiníci koně a znovu přešli do útoku. Situace začala být pro 20. myslivecký kritická, v sevření se ocitli ze všech stran a k ústupu mu zbývala jediná cesta, která vedla přes mstek. Plukovník Castex i důstojníci nasadili vše, sami podnikali protiútoky, zastavili nepřítele, a poskytli tak statečnému 7. mysliveckému čas, aby se ke 20. mysliveckému přidal.

* Před vyhlášením císařství vytvořil Bonaparte 21. ledna 1804 v pěších mysliveckých a grandníckých jednotkách a pak v jízdních jednotkách velítu (vélites), do jisté míry obdobu předrevolučních kadetů, tedy budoucích poddůstojnických a důstojnických kádrů. K velítům vstupovali dvacetiletí mladíci, jejichž rodiče za ně museli platit 200 franků zápisného (při výcviku na důstojníka 1200 franků). Bataliony pěších velítů pak byly přiřazovány k existující gardové pěchotě jako Vélites-Grenadiers a Vélites-Chasseurs. Pěší velíté splynuli s gardou roku 1807, jízdní roku 1811.

** Merveldtova; jde o hulánský pluk Nr. 1.

*** Tj. o dnu střetu u dolnorakouského Amstettenu. Pro historii je však známější bitva svedená zde o čtyři roky dříve, 5. listopadu 1805, mezi Francouzi a Bagrationovými Rusy.

* Husarský pluk Nr. 10. Sice se jmenoval v letech 1802 až 1814 Stipsicz (podle majitele podmaršálka Josepha, sv. pána Stipsice von Ternova), leč Francouzi této proslulé jednotce stále říkali podle majitele z let 1773 až 1797; byl jím tehdy generál jezdectva Vincenz, svobodný pán von Barco (a po něm od 1797 do 1802 generál jezdectva Johann, sv. pán von Meszáros). Tradice zavazují i u nepřítelů...

** Casimir Grignon, nar. 1785, podporučík 20. mysliveckého 1807, poručík 1811, pak kapitán, zmizel beze stopy v Rusku.

V té vřavě pronesl plukovník Castex slova, která mi dodnes znějí v uších:

„Ke mně, myslivci! Jinak přijdete o plody toho nejkrásnějšího útoku, k jakému kdy došlo!“

V tomtéž okamžiku mu jeden přamalo zdvořilý husar Barko zasadil zuřivý sek šavli, který plukovníkovi rozřal na dva kusy patrontašku. Plukovník ránu pocítil, obrátil koně, aby se bránil, a zvolal:

„Kde je ten odvážlivec?“

Ten už ale nežil, neboť v okamžiku, kdy sekl šavlí, ho plukovník trubac zabil ránou z pistole. Ve stejné době utrhli *chef d'escadron* Bertin a důstojník Maréchal* smrtelné zranění; oba dva dostali hodinu předtím povýšení. Důstojníci Roisard a Maille** byli vážně zranění kopími. Z boje bylo vyřazeno celkem deset důstojníků ze třiceti, z toho dva zemřeli v boji. Mladý a nezdravý komandant Hulot*** se přihnál v čele 7. mysliveckého prapore včas. Vrhel se do útoku na čele Salmonovy a Paravayovy kompanie a okamžitě s nimi přešel most. Tyto kompanie se vrhly na nepřátelskou kavalerii jak rozružený býk, sekaly, bodaly a srážely všechno, co se pokusilo jejich strašlivému útoku čelit. Pak zahájil 20. myslivecký spolu se 7. mysliveckým ofenzivu a to, co následovalo, už představovalo jen naprostou nepřítelovu porážku.†

V této situaci jsem se s několika myslivci elitní kompanie pustil na pravou stranu naší linie, do místa, kde silnice zahýbala, abych odřízl hulánům ústupovou cestu. Náhle po mně z bezpros-

* Louis Maréchal, nar. 1777, u pluku od 1799.

** François Malle (ne Maille), nar. 1783, včleněn u jízdních myslivců gardy 1805, podporučík 1807, poručík 1811, adjutant-major 1813, ve výslužbě 1814. Ironie osudu: jako starosta Doullens podepíše Parquinův úmrtní list...

*** Étienne, baron Hulot, nar. 1783 (nezaměňovat s o generaci starším generálem téhož jména). Parquin in margo poznamenal: „Moreauův švagr, stal se z něho maréchal de camp a honorární lieutenant-général. Prodělal těžkou kampaň v Rusku ve štábu knížete z Neufchâteau, ač měl jedno oko a jednu ruku. Měl, jak říkal císař, pěkně kalenou duši.“ Balzac z něj učinil jednu z postav románu Sestřenice Běta.

† Boj to byl slavný pro 20. myslivecký, nikoliv pro francouzské síly, neboť podmaršálek Hiller tu pod ochranou svého zadního voje Napoleonovi dokonce zmizel a císař pár dnů netušil, kam se rakouská Kampfguppe dala, zda na Vídeň, či na Moravu, nebo na Moravské pole...

třední blízkosti vypálil z pistole jeden husar Barko, kterého jsem nechal za sebou. Kulka mi vjela do levé ruky, projela masem, prodávěla frak v místě prsní bradavky, projela polní čapkou zastrčenou za vestou a vyletěla pravým bokem. Cítil jsem zranění a prudké krvácení, proto jsem obrátil koně a jel dozadu. Ujel jsem tím směrem na padesát kroků a narazil na plukovníka Castexe, který na mne křikl:

„Kam jedete, pane?“

„K ambulanci, nechat se obvázat, *mon colonel*,“ odpověděl jsem a ukázal na zranění i na šavli, celou zbrocenou nepřátelskou krví.

„Ano, ano,“ on na to, „viděl jsem vás, Parquine.“

A já jel dál k ambulanci, stojící na francouzskou míli vyzadu u hlavní silnice.

Tam jsem našel vraníka se zkráceným ocasem i hřívou, jenž patřil nějakému barkovskému husarskému důstojníkovi. Byl mým majetkem od okamžiku, kdy důstojník, zasažený kulkou z mé pistole, klesl k zemi. Dal jsem to zvíře jednomu myslivci, neboť jeho kůň nemohl chodit. Patřil mi i další kůň, ten, na němž předtím jel hulán, kterého jsem zranil. Toto zvíře jsem svěřil mladému trubачi jménem Saron, aby ho odvedl dozadu. Bylo to dvanáctileté *enfant de troupe* a nemohlo dosud zkřížit šavli s nepřitelem tak silným jako ten náš.

U ambulance mě prohlédl chirurg. Viděl spousty prosáklé krve, všiml si vesty prodávěle nalevo i napravo a obával se, zda kulka uvnitř těla něco důležitého nepoškodila. S rozepínáním moji uniformy chvátil tak, až mi na ní urval čtyři knoflíky. Netrpělivě ránu odkryl a já si mohl vzápětí gratulovat, že mám zranění jen na paži. Kulka mě na těle jen škrábala; přitom mohla klidně proletět hrudí a způsobit smrtelnou ránu.

V oné šarvátky narazil mladý Lauriston, jenž před pár dny přišel k regimentu přímo od císařských pážat, na kapitána, který velel hulánům, a srazil ho pod koně. Onen důstojník k němu natáhl ruce a křičel:

„Jsem vašim zajatcem, vzdávám se, neubližujte mi.“

Lauriston kapitána zpod koně vyprostl a poslal ho ke svému otci, jenž se jako císařův pobočník nalézal v hlavním stanu. Když tam kapitán dojel, dvořané z něj u dělali plukovníka a vyprávěli, jak ho bývalé páže porazilo v souboji muže proti muži před zraky celého regimentu! Tady vidíte, jak se v dějinách vytvářejí omyly! Celá takto přepracovaná historka se posléze objevila v armádním

bulletinu.* Tyto okolnosti uvádím, abych vzdal hold pravdě, a nikterak se tím nechci dotknout Lauristonovy cti, neboť ten dokázal svoji statečnost pluku nejednou. V bitvě u Wagramu pod ním zabili dva koně, za tažení do Ruska, kdy byl císařovým ordonancním důstojníkem, na sebe upozornil výjimečnou inteligencí.

Jednoho dne, bylo to roku 1814, jsem se ocitl u generála Lauristona, jeho otce, a spatřil tam obraz,** ze kterého jsem nedokázal spustit oči. Byl na něm vypodobněn generálův syn na koni, kterak se bije s hulánským plukovníkem. Generál ke mně přistoupil a pravil:

„Kapitáne Parquine, vy jste u 20. mysliveckého sloužil. Myslíte si, že je ten souboj dobře zachycen?“

„Na mou čest, generále, uniformy jsou velice věrné.“

Takovou odpovědí jsem se vyhlal z rozpaků, do nichž mě onen dotaz uvrhl, a ani trochu jsem nezalhal.

Leč vraťme se k ambulanci, kolem níž se nacházelo přemnoho raněných myslivců a několik důstojníků. Byl mezi nimi i ten podporučík, jenž vyšel nedávno od *velitů*; jmenoval se Maille a toto bylo jeho první tažení.

„Kamaráde,“ řekl jsem mu, „stát takto na silnici je nepohodlné a mohlo by nás to vystavit nepřijemnostem, pojďme napravo či nalevo, najdeme si místo, kde nám bude lépe.“

Souhlasil a společně jsme se odebrali několik francouzských mil dozadu, vlevo od Amstettenu a blízko silnice na Linec. Dojeli jsme do městečka Steyer*** a tam jsme se usadili, pan Maille u faráře a já u purkmistra. S námi jeli i dva lehce zranění myslivci.

V těchto bytech se nám žilo velice poklidně a dostávalo se nám tu v osobě mého hostitele veškeré lékařské péče, neboť byl současně zdejší lékařem a ranhojičem. Za dva týdny už jsme se rychle uzdravovali, pár dalších týdnů to ale ještě trvalo. Když nám purkmistr, který hovořil francouzsky, referoval o bitvě u Esslingu,†

* Šestý bulletin Velké armády ze Sankt Pöltenu, uvedl: „Mladý Lauriston, stár teprve osmnáct let, odešel teprve před půl rokem ze sboru pátat. Přemohl v osobním souboji velitele hulánů, srazil ho a zabil...“

** Nenamaloval ho nikdo menší než Horace Vernet (1789–1863).

*** Jde o hornorakouský Steyr, záměna s označením Štýrsko (Steiermark) je naprosto běžná...

† Dne 20. a 21. května 1809 na severním dunajském břehu u Vídně; Rakusané jí říkají Aspern a arcivévoda Karel Rakouský tu císaře Francouzů

mluvil o ní jako o vítězství rakouské armády. Já se hned svého kamaráda optal, nevrátíme-li se k pluku, a dodal jsem, že v době, kdy armáda utrpěla neúspěch, je povinností každého důstojníka, aby byl u jednotky.

„Jenže ani vy, ani já, drahý Parquine, nejsme dosud zcela zdrávi,“ opáčil.

„Dolčíme se po cestě,“ na to já. „Věřte, že náš příchod udělá dobrý dojem.“

„To je možné,“ pravil pan Maille, „v sedle ale nevydržím, rána kopím do břicha mě stále bolí.“

„Tím se netrapte, cožpak váš farář nemá povoz? Řeknu starostovi, aby ho zrekvíroval, a vy budete cestovat vozem po libosti až do chvíle, kdy dokážete vsednout na koně.“

„Prosím, abyste mi dopřál ještě týden,“ řekl mi.

„Budiž. Vyrážíme 1. června.“

A vskutku jsme se oba vypravili onoho dne na cestu, pan Maille ve farářově voze, já na koni a s rukou v pásce, jinak bych jet nemohl. Téhož dne jsme dojeli na hlavní vídeňskou silnici a projeli místy, ve kterých nás zranili, kde ležela pohřbena řada našich druhů a v nichž se pokryl náš regiment slávou.

Dne 3. června jsme vjeli do Vídně a tam nám řekli, že naše brigáda se dala už 12. května na pochod s kavalerií divizního generála Montbruna,* která tvořila předvoj armádního sboru generála Lauristona. Tyto jednotky se měly v Neustadtu spojit se silami vicekrále,** jenž před sebou tlačil skrze Uhry arcivévodu Jana a jeho vojska.***

Trávili jsme čas ve Vídni. Já tam potkal důstojníka od pěchoty císařské gardy, který bydlel v Joigny a byl přítelem mého otce.

vskutku porazil, byl k tomu přispěl i vodní živel a koneckonců také Napoleonova přílišná sebedůvěra.

* Louis-Pierre de Montbrun (1770–1812), velitel jezdeckta, zejména těžkého, divizní generál v březnu 1809. Zabit v bitvě u Borodína.

** Mládě italský vicekrál Eugène de Beauharnais (1781–1824), Napoleonův adoptivní syn, v tomto tažení velitel Italské armády, s níž táhl přes Uhry k Vídni, kam dorazil před bitvou u Wagramu.

*** Erzherzog Johann (1782–1859), další z bratří císaře Františka, roku 1809 velel tzv. Dolnorakouské armádě a byl s ní na Rábu poražen, načež ustoupil do Prešpurku (dnes Bratislava). Měl a mohl přijít arcivévodovi Karlovi k Wagramu na pomoc, leč nepochopitelně nedorazil...

Ježto jsem mu chtěl prokázat čest, pozval jsem jej na večeři. M. P. patřil k divizi generála Michela.* Tato divize, která dorazila z Francie, byla téhož rána na přehlídce v Schönbrunnu, a generál, jenž se za ní o den opozdil, trnul strachy, jakého přivítání se mu od císaře dostane.

„Ta historka je natolik zvláštní,“ povídal mi M. P..., „že stojí za vypravování.“

„Rád si ji poslechnu,“ odpověděl jsem mu.

A on hned začal.

„Víte, milý Parquine, že divize pěších granátníků, složená z mladé i staré gardy, je zdrojem sil, který císař nikdy nespouští z očí a chce ji mít na místě v den, který určí. Generál Michel vyjel z *École militaire* v Paříži s rozkazem, že se má k císaři připojit 1. června. Stanovily se pochodové etapy a generál si byl jist, že není na světě, s výjimkou císařovy vůle, lidské moci, která by ho po cestě zdržela třeba jediný den. Rozkaz zněl, že se má po překročení Rýna pochodovat bez zastávky. Jenže po příchodu do Stuttgartu svolal generál důstojníky a šel navštívit württemberského krále,** který ho přijal velice dobře, přičemž generálovi pochválil vzhled jeho důstojnického sboru. Pak k převelikému údivu generála Michela oznámil, že chce nazítří zhlédnout přehlídku jeho divize. Generál se omlouval, že takovou čest musí odmítnout, že dny jsou spočítány přesně tak, aby byla divize 1. června v Schönbrunn, jak zní kategorický císařův rozkaz.

„Buď bude přehlídka, pane generále,“ opáčil württemberský král, „nebo nedostanete ani zásoby, ani nocleh, ani vozy do potahů.“

A na generálovy námitky král dodal:

„Myslím, že tu jsem pánem já, takže se zařídíte podle toho, co jsem vám řekl.“

Je pravda, že by generál Michel mohl klidně odpovědět:

„Sire, se svou divizí si opatřím zásoby kdekoliv a klidně, když to bude potřeba, obsadím celé vaše království.“

Raději ale řekl jen toto:

„Vaše Veličenstvo mě přemlouvá tak neodolatelným způsobem, že nemohu odmítnout. V kolik hodin, sire, provedete přehlídku?“

„Na poledne,“ zněla odpověď, s níž nás král propustil.

Téhož dne vyslal generál Michel kurýra, aby hlavní štáb informoval o incidentu, jenž příchod o den zpozdí. A následujícího dne jsme stáli na přehlídce před württemberským králem. Jeho Veličenstvo sedělo v otevřené kolesce, z níž přetévalo obrovské břicho, což vyvolalo smích u vojáků, dost pobavených už tím nezvykle novým způsobem přehlížení jednotek.

Navečer dostali důstojníci pozvání ke královské hostině a král nám dvorně skládal poklony ohledně nádherného vzhledu naší divize; říkal, že dnes viděl nejsilnější vojáky světa.

Stuttgart jsme sice opustili nazítří, náš příchod do Schönbrunn to ale o den zpozdilo. Císař, který se o tom dozvěděl včas, ke knížeti z Neufchâtelu v přítomnosti generála Michela pronesl:

„Kdyby tomu chlapovi (čímž mínil württemberského krále) bylo o třicet méně a někdo z něj dokázal za jeden den vyškvařit dvě stě liber sádla, vzal bych si ho do čela svého štábu, protože je to muž pevných zásad.“

M. P... dovyprávěl historku, kterou jsem tu zaznamenal, a chtěl se vrátit do svého příbytku. Rozloučil jsem se s ním, neboť i já vyrazil hned ráno s přítelem Maillem na cestu k Neustadtu*, odkud jsme se měli odebrat do Uher.

* Claude Michel (1772–1815), major pěších granátníků gardy od 1806, colonel-major gardy 1813, bude zabit u Waterloo; podle mnohých to byl on a ne Cambronne, kdo tehdy drsně odpověděl na výzvu Britů, aby gardové karé složili zbraně.

** Friedrich II., poslední vévoda württemberský (1754–1816), dít Napoleoni od roku 1806 jako Friedrich I. král jednoho z nejvýznamnějších členů Rheinbundu (smluvní kontingent 12 000 mužů, kteří v této fázi kampaně střežili Vídeň). Panovníkova nesmírná tělnatost byla příslověčná.

* Míneho Wiener Neustadt, Vídeňské Nové Město, samostatné město ležící cca 50 km jižně od habsburského sídelního města na Dunaji.

Kapitola XV.

*Vojenským velitelem Oedimburgu / Zprávy pro generála
Marmonta / Píše mi císař! / Henriho smrt u Esslingu /
Bitva u Wagramu / Útok velké baterie / Padlí koně
poručíka Lauristona / Náš útok na rakouská karé /
Předtucha poručíka Rhauta / Smrt legendárního Lasalla*

Pátého jsme dojeli do Oedimburgu*, malého uherského města. Můj kamarád Maille snášel cestu velice dobře. Se mnou tomu bylo hůře, neboť prudká vedra zranění zhoršila a ruka mi celá otekla. Hned po ubytování jsem zavolal pro lékaře, ten ruku prohlédl a velice se podivil, že jsem podnikl cestu s ranou dosud nezhojenou. Pak dodal, že hodlám-li cestovat dál koňmo a hlavně v horku této roční doby, může ránu zachvátit sněh. Rozhodl jsem se tedy rychle, nechal kamaráda Maillého cestovat dál samotného a sám nemyslel než na uzdravení. Ranhojič říkal, že bych měl být do tří neděl zcela zdrav, proto jsem neváhal a rozhodl se strávit onen čas v tom městě tím spíše, že ranhojič, jak se zdálo, své věci dokonale rozuměl.

Po dvoudenním pobytu v Oedimburgu ke mně přišla návštěva, již bych se nenadal Představil se mi purkmistr a dva tajemníci městské municipality, a když jsem se optal, čemu vděčím za tu část, pravil purkmistr toto:

„Pane důstojníku, město Oedimburg se s obsazením setkalo poprvé koncem měsíce května, když sem přijel sbor generála Lauristona. Generál při odjezdu nezanechal v našem městě důstojníka, který by tu byl vojenským velitelem a jenž by při všech průchodech jednotek představoval řád. Tak se stává, že k nám den co den přicházejí opozdílci, jsou vůči svým domácím velice nároční a chovají se velmi nepěkně. Ježto se zde nenachází žádný francouzský zástupce, který by dal věci do pořádku, přišli jsme vás, pane důstojníku, prosit, abyste se na dobu, než se vám ruka zhojí, ujal velení města. Doktor, jenž vás ošetřuje, je členem měst-

ské rady, a řekl nám, že máte na uzdravení tři týdny. Bude-me vám, pane důstojníku, velice zavázáni, když naši žádosti vyhovíte.“

„Přijímám, panstvo, nabídku, již jste mi učinili. Přijímám ji v zájmu mužů z mé vlasti i vašem, avšak jen na dobu potřebnou k uzdravení; pak mě tady žádné ohledy nezadrží.“

Nazítří už stála u mých dveří stráž a mně se hlásila čtyřčlenná hlídka pod velením kaprála civilní gardy. Ujal jsem se tedy funkce vojenského velitele města Oedimburg. Zastával jsem ji dva dny, když se objevila kompanie pěších důstojníků. Šlo o vícekrálový gardy, jež spěchaly k armádě. Nechal jsem přidělit důstojníkům příslušající ubytování, na což měli právo, souhlas municipality mi ale dal spoustu práce, neboť v nich odmítali vidět něco víc než obyčejné vojáky, třebaže se jejich stejnokroje všude třpytily stříbrným přemováním.

Dne 10. června ke mně dorazil kurýr z hlavního štábu, který vezl depeše generálu Marmontovi, jenž byl tou dobou v Leiba-chu* v Ilyrii. Neměl jsem možnost tyto depeše dopravit dál, neboť se všechny cesty k Ilyrii a do Itálie hemžily záškodníky generála Chastellera,** který se s jezdeckým oddělem od vojska arcivévodý Jana, aby napadal zadní voj vícekrálové armády. Přesto mi na doručení dopisů generálu Marmontovi záleželo, neboť jeho pochod mohl mít značnou důležitost. Kurýr z generálního štábu nebezpečenství znal a nehodlal v cestě pokračovat, ať jsem se snažil jakkoliv. Měl nařizeno dojet do Oedimburgu, odmítl jet dál a balíček ze štábu nechal mně. Bylo deset večer, já okamžitě svolal zasedání městské rady s purkmistrem v čele a měl k nim tuto řeč:

* Laibach, dnes slovinská Lublaň.

** Johann Gabriel, markýz von Chasteler (nikoliv Chasteller) de Courcelles (1763–1825), rodák z Met, nebyl emigrant, jak mu Francouzi předhazovali, vstoupil do rakouských služeb už jako třináctiletý roku 1776; roku 1809 mistrovsky vzdoroval s jedinou smíšenou divizí a s využitím partyzánské války v Tyrolsku francouzsko-bavorské přesile a přiváděl Napoleona, který na jeho hlavu vypsal odměnu, doslova k zufivosti. V denním rozkaze z 5. května 1809 císař vyhlásil: „Jmenovaný Chasteler, tak řečený generál v rakouských službách, hnací síla vzpoury v Tyrolích, by měl být předveden před soud a do čtyřiaadvaceti hodin popraven jako vůdce zbojníků.“ Chybělo jediné, markýze chytit...!

* Ódenburg, dnes maďarská Šoproni (Sopron).

„Pánové, dostal jsem depeše, které je třeba doručit generálu Marmonovi do Leibachu v Illyrii. Musíte určit muže inteligentního a hovořícího francouzsky; takových jistě není mezi obyvateli vašeho města málo. Toho pěkně posadíte se sluhou na sedadlo v poštovním dostavníku a vystavíte mu pas jako uherskému šlechtici, který jede do Illyrie za koupelemi kvůli zdraví. Pokud ho potkají záškodníci generála Chastellera, prokáže se pasem, a není pochyb, že ho nechají jet dál, protože partyzáni nemávají ve zvyku prohledávat či trápit obyvatele stejné země. Pokud místo záškodníků narazí na francouzské jednotky, ukáže depeše pro generála Marmonta, a splní tak úkol. Co je, pánové, k tomu třeba? Čtyři věci: jeden chytrý Maďar, jeden poštovní povoz, jeden pas a peníze. Toto jsou depeše a pan purkmistr mi na ně napíše příjmu. Dodávám, panstvo, že nezařídíte-li věc, jak jsem vám naznačil, zpravím vzápětí císaře o vaší špatné vůli a město v tom případě může očekávat, že na něj dopadne mimořádná kontribuce.“

Rada se dohodla okamžitě a schválila můj návrh ve všech bodech. Do týdne byl posel zpět a přivezl mi od generála Marmonta, jenž se nacházel se svým armádním sborem u Liebachu, potvrzenku. Posel mi krom toho předal balíček pro generální štáb, který já rovněž odeslal po jenom maďarském poslovi.

Dne 15. června ke mně přijel kurýr z císařova kabinetu a předal mi dopis, v jehož záhlaví stálo:

„Panu komandantovi města Oedimburg v Uhrách.“

Celý ten dopis napsal vlastnoručně císař; byl nečitelný, avšak generál Lemarois,* jeho první pobočník, vše na rub velice čitelně přepsal. Toto byl jeho text:

„Komandante, generál Chasteller se s armádním sborem vrhl do týla Italské armády a zahájil partyzánskou válku. Do Oedimburgu přijede posádkou regiment polských švališerů moji gardy. S jeho plukovníkem zařídíte vše tak, aby byla cesta z vašeho města do Komárna bezpečná, a dohodněte se ohledně hesel.

Schönbrunn, 15. června 1809.

Napoleon.“

* Jean Le Marois (1776–1836), s Bonapartem se znal od Toulonu a byl svědkem na jeho svatbě s Josefínou. Roku 1795 se stal jeho pobočníkem a zůstal jím do roku 1814. Divizní generál od r. 1805. Pokud jde o předchozí Parquinovu poznámku k Napoleonovu rukopisu, jen málokdo ho dokázal přečíst.

Regiment polských švališerů vskutku nazítří dorazil; ubytováni, píce i jídlo už jsem měl nachystány. Okamžitě jsem se odebral na návštěvu ke generálu Krasińskému,* veliteli pluku, a seznámil jej s císařovým listem. Prosil, abych mu ho dal, neboť onen list se týkal služby jeho regimentu a on si jej chtěl schovat.

Během pobytu kopiniků v Oedimburgu jsem se sprátil s adjutantem-majorom** Duvivierem. Byl to jediný Francouz v této jednotce.

Dne 14. června, ve výroční den Marenga a Friedlandu, dobyl princ Eugène vítězství na arcivévodovi Janovi a knížeti-palatýnovi*** jenž se k bratrovi připojil u Komárna se šesti tisícovkami Uhrů z posledních odvodů, vítězství u Rábu.† Výsledkem bitvy se stala úplná porážka obou arcivévodů, kteří ztratili mnoho zabítych, vícero kusů děl, praporů a pět až šest tisíc zajatců.

Dne 16. června dorazila do Oedimburgu řada raněných z 20. mysliveckého pluku, mezi nimi i brigadýr André‡ od elitní kompanie, kterého jsem se nedočkavě vyptával na pluk.

„Hodně utrpěl,“ řekl mi, „a elitní kompanie obzvlášť: kapitán Capitain a podporučík Henri zemřeli na svá zranění.“

Při těch slovech se mi oči zalily slzami.

„Ubohý Henri!“ vykřikl jsem. „Umřel alespoň rychle?“

„Já viděl, jak padá z koně, zasáhla ho dělová kule a utrhla mu nohu. Dopravili ho k ambulanci a navečer kompanii vzkázali, že několik minut poté, co přestál s velkou odvahou amputaci, zemřel.“

„Kapitán Capitain,“ dodal André, „měl převelikou smůlu, neboť ho poslali na smrt tím, že se jej před ní snažili chránit. Stalo se to, pane podporučíku, v sedm večer. Střílelo se po celé délce

* Vincenty Krasiński, o němž bude Parquin hovořit ještě v závěru memodru (a kde najde čtenář i příslušnou poznámku), byl tehdy velitelem polských švališerů, z nichž se právě roku 1809 stali švališři-kopiníci.

** Adjutant-major, poručík nebo kapitán odpovědný za disciplínu, pořádek, výcvik a plnění služebních povinností batalionu nebo eskadrony.

*** Arcivévoda Josef (1776–1847), bratr císaře Františka a uherský palatýn.

† Ném. Raab, toto jméno zůstalo do současnosti řece, město je dnes maďarský Győr.

‡ Jean André byl podle armádních archivů „homme couleur“, barevný muž, tedy mulat či černoch. Byl americké národnosti a u Francouzů sloužil od r. 1799. Do výslužby šel r. 1811.

linie. Dokonce mám za to, že kapitána zasáhla poslední kule toho dne. On zrovna slezl z koně, někomu řekl, ať mu ho ohlídá, a odešel na deset kroků od eskadrony, aby ulevil své potřebě. Stál vzpřímeně čelem k nepříteli, rozkročil se, když tu si jízdní myslivci všimli jedné odskakující kule, jak se kutálí rovnou k němu. Hned začali křičet:

„Kapitáne, pozor, přímo na vás letí kule. Pozor na kuli, letí k vám!“

Na tuto výstrahu kapitán, možná mimoděk, prudce přinožil pravou nohou k levé, a v tom okamžiku mu to pravou nohu rozdrtilo. Nebýt té osudové výstrahy, možná by mu kule proletěla mezi nohama. Chvilí nato už byl mrtev.“

Ze srdce jsem kapitána litoval, netřeba však zdůrazňovat, že všechnen můj stesk patřil nebohému Henřimu.

Dne 20. června jsem obdržel z hlavního stanu od knížete z Neufchâtelu proklamace, které měly být ve městě Oedimburgu vyvěšeny a rozšířeny. Cílem oněch proklamací bylo odtržení Uher od celku rakouského císařství, avšak Maďaři zůstali roku 1809 s rakouským císařem pevně spjati a jejich věrnost tak jen znásobila leccos z následujících neštěstí. Vzpomínám si, že se na ně císař Napoleon obracel slovy obsahujícími bezpochyby sílu, která je mohla vést ke vzpouře:

„Ničeho od vás, Uhři, nežádám,“ říkal císař, „máte svůj vlastní národní jazyk, stanete se národem. Sejděte se ve své pustě, jak to činili vaši předkové, a zvolte si hlavu. Já ji přijmu.“

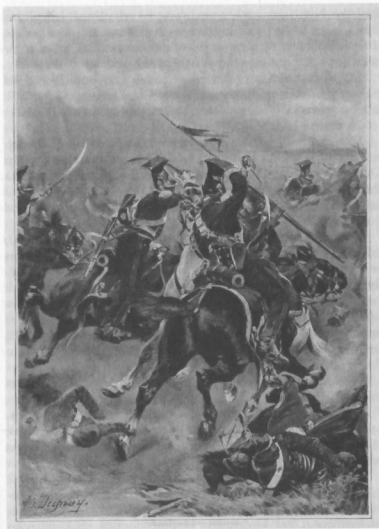
Uhři, jak už jsem řekl, setrvali neochvějně při svém vladaři. Veškeré ráno vyvěšené proklamace v latině a v němčině přes noc strhali.

Po těch pár týdnech pobytu v Oedimburgu se rána dokonale zhojila, proto jsem napsal knížeti z Neufchâtelu následující dopis:

„Kníže,

město Oedimburg zůstalo po průchodu armádního sboru generála Lauristona bez vojenského velitele. Při průjezdu tímto městem a na cestě za plukem se mi otevřelo zranění, které jsem 6. května utrpěl a o němž jsem se domníval, že je zhojeno, a já byl přinucen tam zůstat.

Purkmistr a dva členové městské rady mě prosili, abych se ujal velení města. Ježto mi zranění nedovolilo přidat se k bojujícím, přijal jsem, neb jsem tím mohl být v nabídnutém místě armádě

Útok gardových švališerů-kopiníků u Wagramu

k užitku. Nyní jsem zdrav a povinnost mi velí připojit se k pluku. Proto mám tu čest Vaši knížecí Jasnost žádat, aby sem poslalo důstojníka, který by mne ve velení městu vystřídal, neboť si zaslouhuje za příčinou zdrožít být někým obhospodařováno.

Má tu čest být, s projevem nejhlubší úcty, můj kníže, Váš pokorný a velice poslušný služebník, Ch. Parquin, podporučík u 20. mysliveckého, toho času velitel města Oedimburg.

24. června 1809."

Dne 28. června přijel z rozkazu knížete z Neufchâtelu důstojník hlavního štábu s hodností *chef de bataillon*, aby velení městu Oedimburg převzal. Bylo mu nařízeno, aby získal od poručíka Parquina ohledně tohoto města veškeré poznatky a aby zmocnil onoho důstojníka, že se může vrátit k pluku, pokud je jeho rána zcela zhojena.

Oedinburg jsem opustil nazítří a odvážel si, abych tak řekl, vděk obyvatel. Nepokládal jsem za vhodné jet k Rábu, pustil jsem se k Vídní kratší cestou a připojil se k pluku u mostu přes Dunaj. Byl jsem šťasten, že znovu vidím kamarády, kteří mě přivítali velice pěkně, srdce se mi ale svíralo, že už nenajdu dobrého přítele Henriho. Sdělili mi podrobnosti o jeho smrti. *Maréchal des logis* Nicloux,* jenž byl pověřen vedením ambulance, vyprávěl, že když byla amputace u konce, chtěl ho uklidnit a říci mu, že to dobře dopadlo.

"Teď, poručíku, odjedete za pár měsíců do Invalidovny a tam budete plánovat bitvy holí."

"Říkal jsem mu podobné nesmysly," vyprávěl dál Nicloux, „abych ho rozptýlil; já se totiž bál, aby poručík nedostal po tak těžké amputaci horečku. Měl jsem ho moc rád a strach jsem si nechával pro sebe. Najednou mi poručík povídá:

„Maréchale des logis, poďtejte mi šavlovou tašku.“

Vyhověl jsem mu a viděl, jak z ní vyndává zrcátko, které používal při toaletě na cestách i v leženicích, neboť Henri byl hodně marnivý... Pak se do něho kradmo podíval, stiskl mi ruku a pravil:

„Sbohem, *maréchale des logis*, děkuji za vaši péči. Pozdravujte ode mne kamarády, ty co tu jsou, i ty, co tu nejsou (a já si tato

poslední slova vztáhl na sebe, protože jsme se s Henrim měli hodně rádi). Řekněte jim, že jsem sám se sebou spokojen; ani tvář i v tvář smrti jsem nezbledl.“

Minutu poté náš statečný poručík vypustil duši. Celý pluk z toho byl ve smutku."

Dne 5. července jsme se přesunuli s táborem do vsi tři francouzské míle od mostu na planinu u Wagramu. Večer jsme usínali namačkání, jak se dalo, v jednom neobydleném venkovském domě. K půlnoci jsem se probudil a uviděl důstojníka Rhautu,* který byl stále zaneprázdněn psaním.

„Co ještě v tuhle hodinu děláte, drahý příteli?“ optal sem se.

„Píši rodině (byl od Verdunu) a krom toho jedné mladé osobě, kterou velice miluji a jež mě má ráda; je to moje snoubenka. Píši jí, že zítra, v bitvě, k níž se schyluje, mě zabijí.“

„To jsou jen představy," povídám mu, „musíte věřit v opak.“

Pak jsem usnul a probudil se až v pět, za vsí se ozývaly trubky; chvíli nato už jsem seděl na koni.

Sotva vystoupilo 6. července slunce nad obzor, ožila pláň ze všech stran lesem bodáků a sluneční paprsky se na nich odrážely tisícronásobně; někde vzadu bubnovali tamboři a všechno předpovídalo pěkný i horký den. Naše brigáda zaujala postavení v předvoji spojených granátníků generála Oudinota. Manévrovali jsme v dešti nepřátelských kulí od osmi ráno; bylo poledne, když Colbertova brigáda v síle třiatřiceti eskadron včetně nás začala v klusu zaujímat v koloně po eskadronách postavení na středu armády, za stovkou hlavní dělostřelectva císařské gardy, jemuž velel generál Lauriston. Všichni jsme byli vystaveni palbě nepřátelského dělostřelectva, které ze skvělého a silného postavení odpovídalo dělům našim. Gardovní kanonýři odložili fraky, aby měli větší volnost pohybu.

Poručík Lauriston velel pelotonu vpravo ode mne. Jeho otec, jenž měl na povel, jak už jsem řekl, veškeré gardové dělostřelectvo, přijížděl každou půlhodinu, aby synovi stiskl ruku. Minutu poté, co ho opustil, jedna kule doslova proletěla skrz naskrz Lauristonovým koněm. Vletěla pod levým jezdcovým lýtkem a vylétla pod lýtkem pravým. Onen důstojník padl na zem, zůstal pod koněm ležet a já jednu chvíli mysl, že má nohy pryč. Velel

* Louis Nicloux, nar. 1779, se stane 1812 podporučíkem a 1813 poručíkem. Roku 1814 bude sloužit u 2. kopinického.

* Gérard Raux (ne Rhaut), u 20. mysliveckého od 1799, poručík a rytíř čestné legie; jeho předtucha se u Wagramu vskutku vyplnila.

jsem hned několika myslivcům seskočil a vyprostit ho. Zeptal jsem se:

„Lauristone, bolí vás levá noha?“

Odpověděl mi:

„Drahý Parquine, je celá ztuhlá a sám nevím, jestli ji mám.“

Konečně se ho myslivcům podařilo zpod koně vyprostit a naše obavy zmizely, když jsme spatřili, kterak se Lauriston staví na nohy.

„Nic to není, nezasáhlo mě to,“ povídal.

„Nu což, *mon cher*, přijměte moje blahopřání,“ řekl jsem a podal mu ruku. „Máte štěstí.“

Lauriston odešel po svých a vzal si jednoho z otcových koní, neboť my nesměli Dunaj přejít ani s jediným náručním koněm. Rozkaz zněl nechat přechod přes Dunaj jen pro bojující, proto zůstaly všechny služby vzadu.

Půl hodiny uplynulo od okamžiku, kdy padl Lauristonův kůň, a já spatřil už zdáli generála Lauristona, že nejspíš znovu přijíždí potrást synovi rukou. Neprodleně jsem vyslal brigádyra na pravé straně pelotonu, aby generála ohledně synova osudu uklidnil.

Hodinu už jsme stáli v té těžké, leč čestné pozici, neboť jsme kryli palbu stovky hlavní gardového dělostřelectva, to z obav, že by na ně mohlo zaútočit jezdeckto nepřátelské. Nakonec naše děla donutila hlavně arcivévodý Karla zmlknout. Naše brigáda se tehdy dala do pohybu a jela stejnou cestou i v tomtéž uspořádání, jako když jsme přijížděli sem. O něco dále prolétaly našimi řadami znovu nepřátelské kule a padaly až do blízkosti císaře, kolem něj my projížděli. Než jsme se dostali nazpět, na určené místo v předvoji před spojenými granátníky, bylo nutno přejet ve wagramské pláni klikatý potok. Bitevní linii jsme vytvořili až ve dvě odpoledne. Planinu před námi zaujímal tři rakouská karé, každé o šesti řadách, k tomu je podporovala artilerie knížete Hohenzollerna.*

* Podmaršálek Friedrich Franz Xaver, princ von und zu Hohenzollern-Hechingen (bratr a od sklonku roku 1810 strýc panujících knížat členské země Rýnské konfederace...), burgraf Norimberský, hrabě von Sigmaringen und Währungen (1757–1844), od r. 1776 v rakouských službách, bojoval např. u Trebbie, Janova a Mincia. Roku 1809 velitel armádního sboru, s nímž podstoupil bitvy u Teugn-Hausenu, Eggmühlu, Aspern a Wagramu; tam stál jeho sbor na návrší nad potokem Russbach na levém rakouském středu (proti Oudinotovi i Colbertovi), což naprosto odpovídá Parquinovali líčení.

Poručík Lauriston nás na koni svého otce dojel s velikým chvatem, ani se nezdržoval s tím, že by dával koni sedlo patřící našemu pluku, proto měl sedlovou pokrývku vytkanou zlatem.

Generál Oudinot procválal před naší brigádou a křikl na plukovníka Labiffeho, kterého znal:

„*Labiffe, rebiffe-toi, tu vas charger!* Labiffe, vzepni se, půjdeš do útoku!“

A vskutku, v té chvíli zvedl generál Colbert svoji brigádu složenou ze 7. a 20. jízdního mysliveckého a z 9. husarského pluku, což vše zuřivě zaútočilo na nepřátelská karé, která byla na proti.

Sedmý myslivecký útočil s generálem Colbertem v čele, avšak nepřátelská palba z pušek vedená na sto kroků vnesla do řad onoho pluku strašlivý zmatek. Generála Colberta zasáhla do hlavy kulka,** několik důstojníků a poddůstojníků bylo zraněno či zabito, padesátku či šedesátku myslivců vyřadila střelba z boje. Sedmý myslivecký musel provést půlobrat. Když to spatřil plukovník Castex, místo aby zaútočil na karé proti sobě, jak zněl

* Roztomilá, leč nepřeložitelná slovní hříčka Labiffe – rebiffe (rebiffer znamená stavět se na zadní, vzpínat se); Louis Labiffe (1773–1825), plukovník 9. husarského, přejde r. 1811 k jízdním gardovým myslivcům a těsně před Napoleonovou proní abdikací se stane plukovníkem 2. kyrysnického.

** Zranění komentoval Colbert sám takto: „Spadl jsem z koně a ležel na zemi s rukama roztaženými jak mrtvý. Zůstal jsem v této poloze dosti dlouho a nedával nejovo známky života. Moji pobočníci a ordonance kolem mysleli, že jsem mrtvý, pak ale jeden z nich přikročil trochu blíž a já se pohnul, načež jeho obavy zmizely. Sotva jsem opět otevřel oči a přišel k sobě, naklonil se ke mně jeden brigádyr od 20. mysliveckého a hodně nahlas zvolal: „Klid, generále. Nic to není. Není to dělová koule. Je to jen kulka. Vidím dvě díry.“ Na vysvětlenou konejšivých slov brigádyra Moinoise nutno dodat, že po šedesát hodin trvání bitvy u Wagramu bylo vypáleno neuvěřitelné množství ran z děl, že každá armáda měla v bateriích 700 až 800 dělových hlavních; byla zbržděna kulemi a vojáci se o jiné věci příliš nestarali.“ Generál Brack, jenž pod Colbertem sloužil, ve svých *Avant-postes de cavalerie légère* ono zranění popisuje následovně: „U Wagramu jsme útočili na karé, generál Colbert, jehož pobočníkem jsem měl tu čest být, dostal kulku z bezprostřední vzdálenosti do hlavy. Tato kulka jej zasáhla u praveho oka a vyšla u oka levého. Brigáda už svého nezdolného velitele oplakávala! Avšak kulka jen oblékla zevnitř lebku. Colbert se tehož večera vrátil na koni do Vídně a po cestě se tomu spolu s námi smál. Za dvacet dní byl už zdráv.“

rozkaz, vedl regiment raději klusem na čtverhran, jenž právě vypálil na 7. myslivecký, a hned zavelel:

„Escadrons, demi à droit, au galop, chargez! Eskadrony, vpravo zatočit, cval, útok!“

Karé nedokázalo odolat novému útoku a bylo rozdrčeno. I 9. husarský v útoku na svůj čtverhran uspěl, brigáda tudíž rozbila dvě karé ze tří, a to ve strašlivé palbě nepřátelského dělostřelectva, které, jakmile spatřilo, že čtverhrany drtíme, začalo pálit karáči jak po nás, tak na pozajímanou pěchotu.*

Sotva se k nám poručík Lauriston přidal, už srazila jiná nepřátelská kule jeho koně na zem, což generála navečer přimělo, aby mu řekl:

„Měl jsi si vzít tu nejhorší herku z mojí stáje, ne mého nejlepšího koně, protože ty je jen pobíjíš.“

Můj kůň utřil v karé, které jsme chvíli předtím rozbili, ránu bodákem do levé strany hrudi, kulhavě mě vezl nazpět a po cestě jsme potkali poručíka Rhautu, téhož, který v noci tolik myslel na smrt. Šel s dost lehkým zraněním na stěhně k ambulanci.

„Nu, vidíte, že není proč se poddávat předtuchám.“

„Máte pravdu,“ opáčil, *„vyvážl jsem z toho dost lacino; bylo zbytečné trápit se v noci psaním.“*

Okamžik poté, co ta slova pronesl, přiletěla střepina z nepřátelského granátu, trefila vršek jeho kalpaku a on padl mrtev.

Vylíčil jsem tu událost plukovníku Castexovi i s předtuchami, jež onoho důstojníka svíraly, a vyzvedli jsme u vozmistra v noci napsaný list. Plukovník napsal rodině, že onen důstojník utřil zranění a že týden poté na jejich následky zemřel.

V půl čtvrté pro naši brigádu druhý den bitvy u Wagramu skončil, třebaže nalevo, u sboru maršála Massény, se bojovalo ještě do půlnoci. Pluk se utábořil v prostoru, kde jsme rozrazili dvě pěší karé prince Hohenzollerna, z nichž padly dvě tisícovky do zajetí. Wagramská bitva, ve které nám arcivévoda Karel tvrdě vzdoroval, vynesla armádě dvacet tisíc zajatců, prapory a třicet děl. Z toho, co naše brigáda získala, je vidět, že jsme měli na výsledku boje notný podíl.

Armáda ztratila v bitvě u Wagramu neohroženého generála

Lasalla. Kulka jakéhosi rakouského pěšáka srazila jednoho z našich nejlepších jezdeckých důstojníků, který se všude, v Egyptě, Itálii i v Německu, choval mimořádně rozhodně. I on toho rána před bitvou předpovídal osudovou událost. Jeho bitevní kůň, kterého vzal nějaký husar neprozřetelně už ve čtyři ráno napojit k potůčku před předními hlídkami, byl chycen rakouskými patrolami stejně jako ten muž. To byla první nepřijemnost onoho rána. Chvilí poté generál sáhl za sedlo pro lahvičku skvělé francouzské pálenky, kterou tam jeho sluha nikdy neopomenul dát, a rozladěně nahmatal jen střepy; láhev se rozbila.

„K čertu s tímhle dnem!“ pronesl Lasalle. *„Padnu v něm.“*

Dvě hodiny poté, co tato slova pronesl, utrpěl smrtelný zásah při skvělém útoku, který vedl na nepřátelská karé. Jel v té chvíli v čele řady eskadron přivýklých tomu, že je takto vodíval k vítězství.*

* Lasalle útočil na francouzském pravém křídle na sbor podmaršálka Klenaua, jenž spořádaně a za boje prošel vsí Kagran a chtěl pokračovat dál na ves Leopoldau. Neustále na něj dotíraly Boudetova pěší divize a Marulazovo lehké jezdectvo.

„Mezi touto vsí a Leopoldau zformuje Klenau své prapory do čtverců, aby zastavil pronásledování. Marulaz rozšavlují a rozmetá pruni, který se mu postaví, pak se v součinnosti s generálem Lasallem vrhne na druhý, mnohem mocnější a podporovaný třemi eskadronami husarů. Karé vydrželo, avšak husaři byli obráceni na útek,“ píše Koch v tzv. Massénových pamětech.

Lasalle nad neúspěchem zůstal, nicméně pochopil, že s lehkou divízi skrze sevěné tvary rakouské pěchoty neporazí. Otočil koně a tryskem se hnul dozadu, kde stála dosud nenasazená část jemu podřízené divize Saint-Sulpiceových kyrysníků. Vjel před čelo 1. kyrysnického pluku a zavelel:

„Za mnou kyrysníci! Coale! Vive l'Empereur!“

Byl to poslední francouzský útok onoho dne. Lasalle vyrazil tak, jak jej zvečnil malíř Edouard Detaille: v tmavozeleném husarském dolmanu a kožíšku, v rudých kalhotách, s generálským kloboukem na hlavě a s nezbytnou dýmkou. Vedl „železné vesty“ na prvním nepříteli, kterého spatřil, na hrstku pěšáků pluku IR 39 (Duka). Ti se pravděpodobně byli ochotni vzdát, když však spatřili útok, vytvořili obrannou formaci zvanou Masse, nebo možná jen pouhý Klumpen, hlouček. Na přípravu salvy nezbyl čas, pádili tedy ti, kteří měli právě nabito.

„Jedna kulka zásáhne Lasalla do čela a on padne na místě mrtev...!“ dodal baron Marbot, další pamětník.

* V případě rakouské pěchoty by mělo spíše jít o některý z tvarů zvaných zvaný Masse; jeho náčrtky a charakteristiky viz Kovářik, J.: *Nejistá vítězství* (Napoleónova tažení II), Akcent, Třebíč 2003.

Dva majori od myslivců císařské gardy, Daumesnil* a Corbie-neau,** přišli o nohu.

Je známo, kterak císař oba dva hrdiny odměnil. Generálu Dumesnilovi dal velení Vincennes, kde se on později, v čase našich porážek, proslavil. Tehdy dal rozhodnou odpověď nepříteli, jenž už ovládl Paříž, a jeho vyzval, aby se vzdal:

„Řekněte spojencům, že když mi vrátí nohu, dám jim od téhle pevnosti klíč. Do té doby ať se raději drží v uctivé vzdálenosti a mimo dostřel mých kulí, pokud nechtějí ochutnat, jak účinkuji.“

Týž Daumesnil jako prostý *guide*, příslušník ostrahy generála Bonaparta, den co den riskoval u Saint-Jean d'Acres*** život, aby chránil generálův. Byl pár kroků za vrchním velitelem i Berthierem, držel jejich i svého koně, když tu na čtyři kroky od oné skupinky dopadl granát. Daumesnil zpozoroval, jaké nebezpečí hrozí, nezaváhal, pustil koně a vlastním tělem zakryl toho, jenž se měl jednoho dne stát jeho císařem. Hluboko do písku zarýty granát našťastí neexplodoval a Daumesnil se vrátil ke koním. Generál Bonaparte pronesl jen pár slov, která v jeho ústech vyvážila všechny poklony:

„Jaký to voják!“

Generál Corbineu musel počkat s žádostí o odměnu na císařův návrat do Paříže. Objevil se u císařovy ranní audience a požádal o berní úřad v Rouenu, jenž se roku 1810 uvolnil. Všichni

vědí, že tímto úřadem procházejí největší příjmy z celé Francie a že je pro tento úřad potřeba složit velmi vysokou jistinu.

„Kdo složí kauci,“ otázal se císař.

"Moje noha, sire."

„A nejspíš já,“ odvětil císař se smíchem.

Tak dostal generál Corbinaeu berní úřad v Rouenu. Oddanost obou generálů hodnotu těchto úřadů vyvážila a Francie to kvitovala s povděkem.

* *Pierre Daumesnil (1777–1832), byl s Bonapartem v Egypte i v Itálii, proslavil se u Slavkova, major 1809; jako jediného se stal roku 1812 generálem a guvernérem pevnosti Vincennes na východních okrajích Paříže. Tříkrát odmítl pevnost vydat, rok 1814 Schwarzenbergovi, rok poté Blücherovi a o 15 let později dává chťějícímu lynčovat ministry Karla X.; jeho slavnou repliku Rakušánům uvoďil Parquin o pár řádků níže. Napoleon mu dal předčítku Ange gardien, Anděl strážný, a celá Francie Jambe de bois, Dřevěná noha. Vincennes mu byly i osudné, zemřel zde na cholera...*

*** Jean-Baptiste Corbineau (1776–1848), bratr Clauda Corbineaua, zabitého u Eylau, brigádní generál 1811 a divizionář 1813. To on objevil za ústupu z Ruská brod přes Berezunu u Studjansk, cestu k zachráněním smrtelně ohrožených zbytků Velké armády. U Brienne (1814) zachránil Napoleonovi život. Roku 1840 bude v Boulogne zatýkat prince Napoleona (viz doslov k Pamětem) a tedy i Parauína...

*** Tak je ve francouzštině označována Akkra, opevněné město a přístav v Palestině, jde tedy o epizodu z tzv. egyptského tažení.

Kapitola XVI.

Povyšování a vyznamenávání / Kvartýr v Esterházyho zámku / Generál Piré / Lovy a bláznivě sázky / Císařská přehlídka / Pokus o atentát na císaře / Mínění armády o Napoleonově rozvodu / Návrat do Francie

Císař si chtěl sám vybrat z armádních plukovníků jednoho majora pro svou gardu a nechal si skrze maršála Bessièrese předložit jistý počet kandidátů, jejichž seznam uzavíralo jméno plukovníka Liona. Jeho Veličenstvo soupis pročteno a zastavilo se u posledního jména.

„Potřebuji za majora k tomu pluku Iva,“* pravilo.

A z plukovníka 14. mysliveckého se stal major u gardových myslivců.

Právě v den Wagramu podstoupil krvavý střet s nepřátelskými kopiníky onen pluk gardových švališérů, který se mnou pobýval v Oedimburgu. Švališéři obrátili své protivníky na útěk šavlemi i střelbou z karabin a poté se chopili kopí, oblíbené zbraně Poláků, aby je dodělali. Zaútočili kopími ještě téhož dne a s převahou napadli La Tourovy dragouny, což je druh rakouského jezdecktva, jenž odpovídá našim jízdním karabiníkům. Když navečer maršál Bessières císaři referoval o slavných činech švališérů, Jeho Veličenstvo pravilo:

„Ať jim tedy dají kopí, když se jimi umějí tak dobře ohánět.“

Nazítíř po bitvě se armáda dozvěděla, že císař jmenoval maršály Francie sborové velitele Macdonalda, Oudinota a Marmonta.**

Bystří francouzští vojáci si je hned v ležení, když tuto událost probírali, roztřídili takto:

„Macdonalda vybrala Francie,
Oudinota vybrala armáda,
Marmonta vybral císař.“

Od 7. do 10. července se brigáda, připravená o svého velitele,

* Jistěže lion znamená francouzsky lev.

** Nazítíř byl jmenován jen Macdonald, ostatní dostali maršálské hole o pár dní později; Marmont po následné bitvě u Znojma.

jenž byl raněn střelnou ranou do hlavy hned v první den bitvy u Wagramu, stáhla do Vídně. Přesun proběhl pod velením plukovníka Gautrina,* velitele 9. husarského. Desátého se z nás stala součást divize generála Montbruna, jenž stál před Znojmem, kde jsme narazili na celou nepřátelskou armádu, spojenou a sešikovanou k bitvě. Sbory knížete Massény** a maršála Oudinota postoupily až ke znojemskému předměstí; tam se bojovalo a děla duněla, v sedm hodin však dojel k předním hlídkám parlamentář, aby získal volný průjezd pro knížete Liechtensteina, jenž jel za císařem Napoleonem do Vídně, aby tu dosáhl příměří. K tomu se dospělo 13. července; mělo být měsíční se čtrnáctidenní výpovědní lhůtou. Následkem toho získala celá armáda a naše brigáda obzvlášť na Moravě nádherný prostor k táboření a my tam pobýli až do uzavření míru. Já se usadil s pětadvaceti myslivci svého pelotonu v jedné hezké vsi o velikosti dvou až tří stovek domácností; byl v ní i rozlehlý zámek, který patřil knížeti Esterházymu.***

Svůj peloton jsem sešikoval v bitevní sestavě na rynku před kostelem a čekal na ubytovací listky, pro které jsem už předtím poslal *maréchala des logis*. Když přijel, dal mi i lístek pro mne a já překvapeně zjistil, že nejsem ubytován na zámku, ale na faře.

„Víte, *mon lieutenant*,“ povídá mi *maréchal des logis*, „myslím jsem si, že vám bude lépe v obývaném domě než v zámku, kde kníže není a v němž by vás přijal jen jeho správce.“

Malý záchvat ješitnosti při představě, že budu dopisy odesílat z panství knížete Esterházyho, mi velel dát přednost zámku, třebaže opuštěnému. Ohlásil jsem se tam, správce mě ubytoval velmi komfortně a přišel si pro pokyny, přičemž pravil, že vyplní všechna má přání. Krom toho mě upozornil, že sklepy tu jsou velmi dobře zásobené. Zdálo se mi, že mě chce spíš vyprovokovat,

* Pierre-Edme Gauthrin (ne Gautrin), baron císařství (1770–1851), plukovník 9. husarského od října 1806, generál 1809, zajat v Rusku 1812, vrátil se až po Napoleonově pádu.

** Parquin nazývá Massénu vytvářele knížetem, maršál ale byl v době bitvy u Wagramu jen vévodou z Rivoli, titul knížete z Esslingu dostal až v lednu 1810.

*** Zámek, Parquinem nejmenovaný, leží nejspíše na rakouské straně Dyje (Marchfeld), v soupisech jiho-moravských zámků jsem vlastnictví Esterházyů nenašel.

abych si užil, než aby on ušetřil. Každý den jsem tedy zval *maré-chala des logis* na večeri, aby mi dělal společnost.

Moje izolace na zámku netrvala dlouho. Pobyl jsem v něm sotva pár dnů, když se ve vsi usadili generál Piré,* jeho pobočníci, štáb 16. pluku jízdních myslivců a elitní kompanie onoho pluku. Generál si u plukovníka Castexe vymohl, že mu uvolnil naše kvartýry, přijel se ubytovat na zámek, nicméně nemínil vystěhovávat důstojníka a předavacet jezdců 20. mysliveckého, kteří se tam už usadili. Ihned jsem nabídl svůj pokoj generálovi a ten přijal s tím, že jako první po něm si vyberu pokoj zase já a že budu zaujímat místo u jeho stolu, což jsem s povděkem přijal.

Generálovým pobočníkem byl poručík Castel-Bajac,** se kterým jsem se zanedlouho spřátelil, a ordonančním důstojníkem poručík Gaindė od 10. husarského, který byl mým přítelem už delší čas. Čtenář si jistě vzpomene na stejnojmenného *maré-chala des logis* téhož pluku, jenž za tažení roku 1806 zabil u Saalfeldu v osobním souboji prince Louise Pruského. Právě z tohoto *maré-chala des logis* se stal poručík Gaindė.

Celá tato společnost se pohodlně usadila ve vsi i na zámku. Museli byste přitom vidět správce Jeho Jasnosti; zdaleka se nehněval, naopak, byl na vrcholu blaha, mnul si ruce a říkal mi:

„Nuže, konečně, pro knížete Esterházyho je to čest, podobným hostům je radost se věnovat, vědí, jak si užít. Generál Piré, jak se zdá, nikam necestuje bez dobrého kuchaře. A pokud jde o vás, pane poručíku, upřímně doznávám, že bych předkládal Jeho Jasnosti po vašem odjezdu malé vyúčtování s pocitem studu; činilo by to pro vás i váš doprovod pouhých deset zlatých (21 franků) denně.“

„Váš pán je tedy bohatý?“ optal jsem se.

„Cože!“ zvolal správce. „Vy neznáte bohatství knížete Esterházyho?“

* Hippolyte de Rosnyoiien, hrabě de Piré (1778–1850), na počátku revoluce zastánců krále a posléze emigrant, vrátil se do vlasti r. 1800 jako hussard volontaire Prvního konzula Bonaparta. Plukovník 7. jízdního mysliveckého 1807, brigádní i divizní generál 1809, velitel jedné jezdecké divize u Waterloo. Musel před Bourbonny emigrovat do Ruska, vrátil se až 1819.

** Barthélémy Dominique Castelbajac (ne Castel-Bajac), nar. 1787, kapitán 1811, chef d'escadron 1813, maréchal de camp 1826, lieutenant-général 1840, diplomat v Rusku 1848.

„Nikolivěk,“ já na to, „jeho jméno mi nicméně není cizí, neboť před revolucí se náš 3. husarský pluk jmenoval Esterházy.“

„Nuže,“ pokračoval správce, Jeho Jasnost je, alespoň se tak domnívám, nejbohatším knížetem v Evropě. Kromě jmění v diamantech, které je obrovské a předává se z pokolení na pokolení, má tak rozlehlá panství, jež leží převážně v Uhrách, že ovce, které se tu pasou, lze počítat na desetitisíce.“

Dvacet let po časech, o nichž vyprávím, jsme s madame Parquinovou přijali na zámku Wolfsberg návštěvu knížete Esterházyho, který právě koupil zámek a ostrov Mainau, ležící na břehu Kostnického jezera,* několik francouzským mil od Wolfsbergu. Kníže byl velice dobře vyhlízející starý muž, dosud skvěle sedal na koně a v galantnosti vůči dámám ho nikdo nepřekonal. Těžko na světě najít muže tak elegantních způsobů; byl to jeden z oněch velmožů starých časů, jejichž poslední výhonek představoval ve Francii kníže de Talleyrand. Jedna dobře informovaná osoba v Kostnici mi prozradila, že majetek knížete Esterházyho byl dán pod kuratelu a že jeho panství spravuje rodinná rada. Nikdy bych se nenadál, že ho potká taková katastrofa, alespoň z řech moravského intendanta nikoliv. Vraťme se však do roku 1809 a našeho tábora, kde jsme strávili tři příjemné měsíce.

Generál byl bonviván a skvělý voják, navíc miloval mládí.

Vyprávěli o něm, že v pruském tažení roku 1806 vpadl jako kapitán jednoho husarského pluku do nepřátelské pevnosti, tudším že jménem Grandenz, vjel tam nenadále, pod rouškou noci i v důsledku toho, že většina jeho vojáků uměla německy. Vybral tu notnou kontribuci, za rozbřesku se vrátil k regimentu a nechal celou pruskou armádu zkoprnělou nad smělostí, která se protivníkům jevila jako bezpříkladná.**

* Pro nás jde o Bodamské jezero (Bodensee) a zmiňovaný ostrov se správně jmenuje Mainau. Bývala zde komenda Teutonských rytířů, ale při mediatizaci (zvesetštění) Říše roku 1803 připadl bádenskému panovníku (o řádového majetku se zámek znovu vrátil roku 1853). Kostnici (Konstanz) na jižním břehu Rýna získalo Bádensko až prešpurským mírem...

** Graudenz, je dnešní polský Grudziądz, ovšem Parquin se patrně mylí, tuto velskou pevnost se Francouzům pokoril nepodařilo – Georges Six ve svém Dictionnaire Biographique ... však naznačuje, že Piré v podobném duchu pronikl s 50 muži 10. husarského do centra Lipska u dob, kdy Sasové byli ještě vládnými spojenci Pruska...

V deset ráno se podávala snídaně na vidličku, v pět večer večere o dvou chodech s desertem, kávou a likéry. Čas jsme trávili u skvělého biliáru, kostek či karet a zelené hráček sukno nikdo neskřízel. Od 15. srpna začala doba odstřelu a jen nebe ví, kolik času jsme tou zábavou strávili. Náš generál byl skvělý střelec. Nikdy jsme se nevraceli zpět bez spousty úlovků, vždy k velké radosti správce, jenž byl nesmírně pyšný na vše, co znovu a znovu dokazovalo bohatství jeho pána a zvyšovalo výdaje. V oněch krajích je honitba výsadou šlechty a vlastník půdy smí nejpřísnějším způsobem ztrestat každého, kdo zvěřinu zabije jinou zbraní než holi.

Generál, jeho pobočníci i já jsme se vypravovali na lov s knížecími hajnými, za každým z nás stál jeden, jenž nabíjel dvouhlavňové pušky a podával jiné pokaždé, když jsme vystřelili. Jednoho rána, když nás už nudilo pobíjet kvanta zajíců, koroptví i líšek, se Castel-Bajac a Gainde vsadili, kdo zastřelí víc vlastovek. Ten pták, jak je známo, se dá těžko zasáhnout a za čtvrt hodiny netrefil žádný z oněch dvou pánů ani jednou. Navzájem se obviňovali z nešikovnosti, když tu Gainde, aby dokázal, jak přesnou má mušku, Castel-Bajacovi navrhl sázku, že ho na sto kroků trefí zaječímí broky do té části těla, jež se obvykle nejmenuje. Slíbil, že poté, co vystřelí, sám zaujme týž postoj a vyčká výstřelu svého soupeře. Člověk musí být vskutku mlád jako byli ti pánové, aby takovou sázku navrhl a přijal. Nicméně si stoupli na dohodnutou vzdálenost a chystali se započít realizaci předmětu sázky, jenže naštěstí jsem zasáhl já: „*Mon cher,*“ povídám Gaindému, „ani náhodou se mezi vás nehodlám vměšovat a zpochybňovat vaši dovednost, musím vás nicméně hned teď požádat o kalhoty, jež jsem vám zapůjčil a které máte na sobě, neboť netoužím, aby došly v důsledku vaší nové zábavy k úhoně.“

Ten požadavek, vznesený svrchovaně vážně, učinil rázem konec sázce, která by po sobě bezpochyby zanechala bolestivé zotročení.

Dne 15. srpna shromáždil ze zranění vyléčený generál Colbert brigádu v síle třiceti eskadron na pláni u silnice k Brnu, neboť ji měl císař podrobit přehlídce, což se stalo přesně na poledne. Byl to nádherný den na sklonku léta. Brigáda nastoupila ve třech řadech tvořených 9. husarským a 7. i 20. mysliveckým. Císař procházel řady, vypadal spokojeně, uděloval povýšení a rozdal několik vyznamenání. Nikdy a v žádné kampani nepřesáhl počet vyznamenání tisícem na jeden pluk.

Plukovník Castex byl jmenován důstojníkem Čestné legie a několik dnů nato obdržel patent brigádního generála.

Dva *chefs d'escadron* žádali o propuštění z armády a dostali souhlas. Pánové Curély* a de Vérigny,** kapitáni, kteří předtím sloužili u 6. a 7. husarského, byli jmenováni do hodnosti *chef d'escadron*. V pokračování mých vzpomínek uvidíte, že to byli skvělí vyšší důstojníci.

Z poručíků Lacoura a Lauristona se stali kapitáni. Mezi vyznamenanými důstojníky byl můj kamarád Maille, který nevypadal ani jako válečník, třebaže představoval dobrého důstojníka; vzhledem připomínal spíše pokojného a poctivého civilního úředníka. Císař, jenž v jeho tváři neshledal nic bojovného, pravil plukovníkovi, jenž pana Mailleho představil jako muže raněného při útoku hulánů: „Raněný, raněný, to přece není důvod, zranil alespoň on ty druhé?“

„Sire, ten důstojník splnil svoji povinnost.“

A pan Maille byl vyznamenán.

Plukovník císaři rovněž představil pokladního důstojníka pluku, kterého navrhoval na vyznamenání. Buď proto, že jeho jméno neznělo zvukem velkých činů (jmenoval se totiž Jeanjean),*** nebo z nějakého jiného důvodu, odpověděl císař s gestem, v němž promnul ukazovák s palcem:

„Pokladní důstojník se odměňuje jen takhle maličkou.“

Plukovník ale poznamenal, že tento důstojník už prokazuje regimentu po čtyři roky vskutku platné služby, což byla pravda. Císař na to opáčil:

„Je tento důstojník schopen velet pelotonu?“

Plukovník přitakal, byť to byla věc víc než pochybná, a Jeanjean byl vyznamenán. Přehlídka skončila průjezdem cvałem po eskadronách a pokřikem:

* Jean-Nicolas Curély (1774–1827), pobočník generála Colberta od jara 1809, brigádní generál v únoru 1814.

** Joseph Vérigny de La Châsse, nar. 1779, podporučík 1800, pobočník generála Pajola v květnu 1807, zavražděn francouzským žandarmem ve Valladolidu 3. března 1812, jak o tom bude Parquin podrobně vyprávět.

*** Claude Jeanjean, nar. 1777, vskutku svoji Čestnou legii dostal, byť jeho jméno bylo ve vojenských poměrech nomen omen a musel pro ně hodně vytrpět; Jean-Jean je něco jako vojenský Hloupý Honza, prostě vyvalený zobák, jak by pravil český vojenský argot.

„Ať žije císař!“

Po přehlídce vydal císař plukovníkovi rozkaz, aby regiment od 1. října nosil soukenné pantalonky. Do té doby jsme oblékali na tažení pantalonky cvilinkové.

Vrátili jsme se do našeho ležení. Dne 15. října se armáda s hrůzou dozvěděla, že jeden fanatický mladý Němec spřádal nesmyslné plány a chtěl vejít do dějin jako císařův vrah. Dostal se k němu při jedné přehlídce v Schönbrunnu a právě chtěl plán završit, když tu byl odhalen. Měl u sebe čerstvě nabroušený nůž, kterým chtěl onen zločin spáchat. Vše přiznal, aniž projevil sebemenší lítost, a císaři, jenž mu chtěl dát milost, pravil:

„Pokud se ocitnu na svobodě, budu v tom pokračovat, neboť vy jste pohromou Německa.“

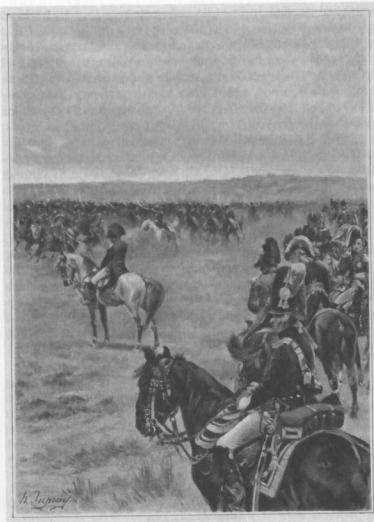
S takovou řečí pro něj nebylo záchrany; propadl liteře zákona a byl zastřelen. Od 13. října, kdy k jeho atentáckému pokusu došlo, až do 17. října, kdy byl popraven, odmítal Staub cokoliv sníst.* Sedmnáctého už pak neměl ani sílu dojít na popravu sám. V poslední hodince uslyšel dělostřelecké salvy a chtěl vědět, co to znamená. Když mu odpověděli, že byl právě uzavřen mír, zvolal:

„Ať žije svoboda! Ať žije Německo!“

Pak statečně zemřel.

Dne 19. října, kdy se o uzavření míru dozvěděla celá armáda, vyhodilo dělostřelectvo gardy do povětří vídeňské bastiony a armádní dělostřelectvo zničilo opevnění měst Brna, Rábu a Štýrského Hradce.

S počátkem listopadu se armáda začala vracet. V tom čase byl jmenován velitelem pluku *chef d'escadron* Caveroi,** jenž přišel od myslivců císařské gardy, aby vystřídal plukovníka Castexe, povýšeného do hodnosti *maréchal de camp**** Colbertova brigáda opustila svá ležení a všichni jsme se dali na cestu dědičnými ra-

Císař přehlídí 20. myslivecký

* Friedrich Staps, ne Staub. Popis pokusu o atentát a vše, co následovalo, viz Kovařík, J.: Rok 1809. Orel proti orlu. Hart, Praha 2002.

** Alexandre, baron Caverio (ne Caveroi) (1775–1820), voják od 1791, u gardy byl předtím od roku 1805. Plukovník v dubnu 1809, suspendován a odsouzen za nedbalost, neboť převozl stovku služby neschopných koní, leč koncem roku 1813 brigádní generál.

*** Neznámo proč použil Parquin termín neodpovídající éře Napoleonova císařství. Bertrand-Pierre Castex byl 21. července 1809 povýšen do hodnosti *général de brigade*.

kouskými zeměmi do Bavorska, kde jsme se utábořili v blízkosti Bayreuthu.

Koncem ledna 1810 se armádou rozléta zvěst o císařově rozvodu a byla potvrzena oficiálními místy. Podle toho, co jsem měl příležitost slyšet u regimentu, musím podotknout, že ji armáda nepřijímala nadšeně, neboť měla jméno císařovny Josefíny ve veliké oblibě. Vskutku nic nebylo pravdivějšího než ta slova, jež vyšla z císařových úst:

„Josefíno, ty mi získáváš srdce, zatímco já vyhrávám bitvy.“

Osvícení lidé shledávali v onom rozvodu dynastickou a politickou záležitost, vojáci však v zapuzení dobré, laskavé a slitovné Josefíny spatřovali jen nevědk. V době našich porážek pak nejednou vyslovovali její jméno. A bylo slyšet, jak na císařovu adresu říkají:

„Neměl ji tenkrát opouštět, ta nám nosila štěstí, a jemu také!“

Tato slova, jakkoliv negalandní, leč vojácky upřímná, by se jistě u milé Josefíny setkala s porozuměním, pokud by se k jejím uším donesla. Krom toho se armáde dřív zamlouvalo, že následníka trůnu představoval princ Eugène. Byl císařovým adoptivním synem a zdálo se, že mu Napoleon tuto skvělou budoucnost přislíbil slovy, jež pronesl 4. července v Schönbrunnu, když princovi blahopřál k vyhrané bitvě na Rábu:

„Dobře! Takto se, Eugène, stává muž králem!“

Kolem 10. února jsme opustili Bavorsko, šli nazpět do Francie a 1. března jsme došli do Štrasburku. Generál Castex, jenž se tu oženil a přebýval zde, přijel s generálem Colbertem na přehlídku našeho pluku do Kehlu*. Důstojnický sbor uspořádal na počest obou generálů večeři ve štrasburském hotelu *Maison-Rouge*. Od toho dne se datuje moje známost s pány Broem** a Brackem,**

* Město a pevnost Kehl leží naproti Štrasburku přes Rýn; je to jediné místo na pravém břehu horního toku této řeky, které bylo za císařstvem součástí tzv. metropolitní Francie, snad jako jakýsi nástupní můstek do jižního Německa. Štrasburský most je ve skutečnosti kehlský...

** Louis Bro (178–1844), dobrovolník 1800, Augereauův pobočník 1805, těžce raněn u Wiagramu, pak jako chef d'escadron u gardových jízdních myslivců, major 1813, u Waterloo vedl skvělý útok kopiníků na Ponsombohy brigádu. Maréchal de camp 1832, autor velmi čtivých pamětí.

*** Antoine-Fortuné de Brack (1790–1850), prototyp lehkého jezdce, od r. 1813 u Červených kopiníků, za Restaurace penzionován, odlul jako poradce

pobočníky generála Colberta. Druhý z těch pánů měl přezdívku *Mademoiselle de Brack* nikoliv proto, že by postrádal mužnost, právě naopak, těšil se pověsti velmi dobrého vojáka a skvělého důstojníka, avšak přezdívku mu vynesly mládí, mimořádná bledost kůže, plavé vlasy, elegantní postava i to, že postrádal stopu po jakýchkoliv vousech.

Od chvíle, kdy jsme roku 1806 překročili u Mohuče Rýn, do okamžiku, kdy se roku 1810 procházelo po štrasburském mostě, uplynuly bezmála čtyři roky. Dovolte mi připomenout, že za ta čtyři léta jsem prodělal kampaň v Prusku roku 1806, tažení k Eylau roku 1807 (kde jsem byl raněn a zajat) a nakonec tažení roku 1809, ve kterém jsem utřil střelnou ránu do paže. Mohu-li napodobit císařův výrok, byl jsem raněn, avšak zranil jsem jiné. I když odměnu za sedm let služby představovala jen skrovná epoleta podporučíka, nebyl to čas zklamání. Ambice nacházely uspokojení v bojích, v nichž moje vlast triumfovala nad nepřáteli a které Francii vynesly pojmenování *velký národ*. Císař se nám odměňoval za naše činy, námahu i zranění těmito slovy:

„Vojáci, jsem s vámi spokojen; předčili jste moje očekávání!“

Roku 1810 jsem já, sotva triadvacetiletý, byl šťastný a hrdý. Byl jsem francouzským důstojníkem.

brazílského císaře do Jižní Ameriky, 1830 plukovník 5. husarského, později maréchal de camp. Napsal *Avant-postes de cavalerie légère*, neobyčejnou příručku pro lehké jezdce, naplň rady, naplň memoáry, přeložené do všech světových jazyků. Ukázky z ní stejně jako z Brackovy mimořádné poutavé vzpomínky na Waterloo viz Kovářík, J.: *Ať žije císař!* (Napoleonova tažení V), Akcent, Třebíč 2005.

Kapitola I.

*Pomeranč od Marie-Louisy / Skvělý kůň / Odjezd do
Španělska / Krásná doña Rosa / Přepadený obchodník /
Trestná výprava jízdních myslivců / Zlikvidovaná banda /
Komandant de Vérigny*

V prvním týdnu měsíce března se brigáda generála Colberta dala na cestu, v jejímž průběhu vytvářela na každé poštovní stanici od Štrasburku až po Compiègne odřady po padesáti jezdcích pod velením důstojníka.* Měla sloužit jako doprovod nové císařovně Marii-Louise. Já byl se svým odřadem v Sarrebourgu, lotrinském městečku a podprefektuře. Dostali jsme rozkaz doprovázet kočáry, které měly jet po silnici klusem a skrze města i vesnice krokem, a umožnit lidem přístup, aby mohli císařovnu spatřit. Jeho Excelence kníže z Neufchâtelu, který si slavnostně vzal 11. března** ve Vídni v zastoupení císaře Napoleona dceru rakouského císaře, celému konvoji velel, a měl k sobě generála Lauristona, císařova pobočníka, jenž cestoval v kočáře knížete. Kočár císařovny Marie-Louisy byl šestým v pořadí a po jejím boku seděla neapolská královna.***

Generál Colbert plnil při císařovně funkci štolby a jeden císařův komoří, jenž by jinak byl vpravo vedle císařovny povozu, se opožďoval. Vypadalo to, že jej útrapy cesty notně zmáhají. Tyto okolnosti mi vynesly pomeranč, určený císařovnou Marií-Louisou nejspíše pro něj, z ruky vznešené osoby jsem ho ale vzal já a ona nechala pomeranč v ruce můj, ježto nespátřila komořího, kterému byl určen.

Generál vyzval pány brigádní důstojníky, aby mu na každé přepřahací stanici poskytli jednoho ze svých osedlaných koní. V důsledku toho držel v Sarrebourgu můj sluha připraveného

* Sedmá brigáda, tvořená 7. a 20. jízdním mysliveckým.

** Šatky Napoleona s Marií-Louisou byly roku 1810 celkem tři, církevní v zastoupení ve Vídni, církevní v Paříži a občanský v Saint-Cloud.

*** Karolína, rozená Bonapartová (1782–1839), chof Joachima I. Neapolského (tedy maršála Murata), sestra císaře Napoleona.

toho koně, který patřil barkovskému husarskému důstojníkovi a jenž se stal po šarvátkě s hulány mým majetkem. Tento kůň s krátkým ocasem a krátkou hřívou už zdaleka nepatřil k nejmladším a nejkrásnějším, měl však pro jezce velmi příjemné chování, to jest vytrvalý a pravidelný cval, kterému, jak se zdálo, přivykl už kdysi dávno. Po příjezdu do Blâmontu, což byl konec štafety, mi přišel generál Colbert říci, že mu ten kůň umožnil, aby se vzpamatoval z namáhavé cesty, a žádal, zdali bych mu nenechal ještě na jednu etapu. Přitakal jsem generálově žádosti, neboť jsem se k němu snažil chovat co nejpříjemněji.

V Blâmontu jsem na úmluvu upozornil svého přítele Jouglaše, důstojníka od pluku, který velel až do následující přepřahací stanice eskortě.

Měl jsem příležitost si Marii-Louisu dokonale prohlédnout; vypadala jako osoba přepěkná, měla velice elegantní držení, obličej velmi svěží, krásné zuby a roztomilou ruku, což je i znamenitě pěkné nohy. Neapolská královna, která ji doprovázela, se skvěla v rozpuhu své neobyčejné krásy.

Na přepřahací stanici v Blâmontu se nejprve odbyla nevyhnutelná zdravice starosty a poté se mohli vesničané s třírohými klobouky na hlavách přiblížit k vozu. Jeden z nich popošel ke kočáru, smekl a k císařovně pravil:

„Madame, učíte našeho velkého císaře šťastným a hlavně mu naděje spoustu dětí.“

Načež svůj proslov zakončil křikem:

„Ať žije císařovna Marie-Louisa a ať žije císař Napoleon!“

Marie-Louisa nedokázala zastřít nad naivní řečí lotrinského venkovana úsměv, obrátila se k neapolské královně a řekla:

„To je hodně netrpělivý Francouz; ať alespoň počká, až mě císař učiní doopravdy svou chotí.“

K večeru se konvoj vydal na cestu. Vždy, když zastavoval na nocleh tak, jak k tomu dal císař příkazy, dostávala císařovna od svého vznešeného manžela psaní.

Prostřednictvím mého přítele Jouglaše mi generál Colbert vrátil koně, kterého jsem mu půjčil, a vzkazoval velké díky. O několik dnů později jsem dostal z Lunévillu generálův dopis; prosil, abych mu skrze vojenskou policii odeslal do Lunévillu předtím zapůjčeného koně a žádal, abych si stanovil cenu. Pospíšil jsem si, abych mu vyhověl, a odpověděl, že za koně požadují patnáct *louis* po čtyřiašedesáti francích a že se ho rád zbavím, ježto ve

Francii nemám právo na přiděly pro dalšího koně. Týden nato mi od generála přišlo jako cena za koně nikoliv patnáct, ale třicet *louis* s tím, že on ho prodal knížeti z Neufchâtelu jako koně pro lovy v revíru Gros-Bois*. Generál mi, krom jiného, napsal, že nikdy v životě nejel na koni tak příjemně.

Dne 10. dubna odjel celý pluk posádkou do Nancy, což byl bylo pro kavalerii nejlepší město ve Francii, jenže nemá stáje navíc; takto je lepší skrz něj jen projet. Setrvali jsme tam dvacet dní a 1. května jeli dál, abychom se ubytovali v Nantes.**

Dne 1. července dorazil do Nantes rozkaz z úřadu Ministerstva války, aby se šest stovek mužů s koňmi odebralo pod velením *chef d'escadron* de Vérignyho do Španělska. Já neměl patřit k bojovým eskadronám, které vyrážely na tažení, avšak *adjudant major* Vincent*** znenadání onemocněl a mne navštívil jednoho rána ve skrovném podporučíckém přibytku sám velitel. Přišel se zeptat, zda bych s ním nechtěl odjet k armádě, kde bych zastával funkci *adjudant majora*. Tato pozornost mi velice zalichotila, musel jsem ale komandantovi odpovědět, že jako nejmladší důstojník u pluku mohu tuto funkci plnit pouze na základě písemného rozkazu a že tak učiním až po oficiálním vyhlášení v denním rozkaze pluku i odřadu, jenž vyrazí do Španěl.† Věci byly oním způsobem vyřešeny, já si koupil skvělého válečného koně, jenž patřil komandantu Curélymu, který zůstal v Nantes, a pustil se 5. července na cestu. Vyjel jsem den před odřadem, abych zajistil jídlo, furáz a bydlení. Během tohoto přesunu jsem se v Bordeaux, kde jsem pobýval, seznámil se synem maršála Oudinota,‡ který večeřel s komandantem de Vérignym, Lauristonem a se mnou. Kapitán Oudinot, předtím poručík 5. husarského pluku, jel dos-

* Zámek na jihovýchodním okraji Paříže s rozlehlým parkem a loveckým revírem; před maršálem Berthierem patřil generálu Moreauovi a předtím direktoru Barrasovi.

** Stručná věta, leč daleká cesta z Lotrinska na východě Francie až k ústí Loiry do Atlantiku na západě.

*** Joseph Vincent, nar. 1777, u pluku od 1799, poručík 1807, *adjudant major* 1809, *Castexův* pobočník 1812. V bitvě u Heilsbergu (1807) přišel o ruku.

† Do Španělska odjížděla 3. a 4., eskadrona, 1. a 2. eskadrona zůstaly v Nantes.

‡ Jde o Vincenta Oudinota, později druhého vévodu z Reggia.

tavníkem ke knížeti Massénovi, veliteli Portugalské armády, neboť byl jeho pobočníkem.

Pokračovali jsme v cestě až do Bayonne, překročili říčku Bidasoa a do Španělska vstoupili Irúnem 5. srpna. Dne 15. srpna jsme dojeli přes Pont-Corbeau do Vitorie* a tam nás přidělili k devátému armádnímu sboru pod velením hraběte d'Erlona.** Tento generál vykonal přehlídku eskadron, pak nechal vytvořit kruh, pochválil nás a pravil, že už náš pluk zná, neboť ho měl pod svým velením na tažení s Moreauem. Vyjádřil přesvědčení, že si náš regiment ve Španělsku udrží dobrou pověst, kterou v jeho očích tehdy na Rýnu získal.

Šest stovek mužů pluku tvořilo čtyři kompletní eskadrony a vytvořilo s tímto počtem mužů i koní spolu se 7. a 13. myslivčským brigádu generála Fourniera*** v síle osmnácti stovek jezdců. Devátý sbor zůstal měsíc v Navarrrsku a poté se vydal na Salamanku, kam jsme dorazili 15. září přes Burgos a Valladolid. Fournierova brigáda se utábořila u Salamanky, ve městech Toro a Zamora či v jejich blízkosti.†

Plukovní *gros-major* nás našel v našich kvartýrech. Dostal roz-

Zajatý bandita

* Parquin má patrně na mysli některý z průchodů přes pohoří Sierra de Peña Corbea severně od města, kde 21. června 1813 dojde k jedné z klíčových bitev poloostrovní války. To dnes má plný název Vitoria-Gasteiz, přičemž přídomek akcentuje baskické pojmosloví.

** Jean-Baptiste Drouet, od r. 1809 hrabě d'Erlon (1765–1843), dobrovolník 1791, brigádní generál 1799, divizionář 1803. V červenci 1810 jmenován velitelem divize zadního voje Španělské armády a v srpnu velitelem 9. sboru. Věrný Napoleonovi až po Waterloo, kde velel opět sboru a hlavním útokům na střed, pak musel uprchnout do Mnichova, kde provozoval pivnici. Těsně před smrtí obdržel maršálskou hůl.

*** Kariéra François Fourniera (1773–1827) nebyla snadná, tento bouřlivák měl u císaře pověst provokatéra, rebelanta i spiklence a generálem se stal až roku 1807. U Bereziny tvořil zadní voj a dokázal, že je jezdcem i velitelem každým coulem, o rok později ale vmetl císaři do tváře, že vede Francii do zkázy. Byl za to zatčen, leč soud už se nestihl konat. Velmi rozporuplná postava; obecně se tvrdí, že Josephu Conradowi poskytl předobraz pro povídku *Duel*, podle níž natočil Ridley Scott proslulý film *Duellists* (promítaný u nás pod názvem *Soupeři*).

† Salamanka (španělsky *saño Salamanca*) a další dvě jmenovaná města tvořila pomyslný trojúhelník proti severovýchodnímu cípu Portugalska.

kaz opustit základnu, která ležela už pět let v Bonnu, městečku na rýnském břehu, a ujmout se čtyř eskadron ve Španělsku.

Po našem příjezdu do Salamanky mi funkce *adjutant* majora vynesla skvěle ubytování u krásné markýzy doňi Rosy de la N..., už dva roky vdovy po jednom španělském plukovníkovi. Podobně jako vdovy ve všech zemích, i ona byla domýšlivá. Komorná, od které jsem vyzvěděl podrobnosti, musela tvrdit, že je paní pětadvacet, avšak tu drobnou lež, pokud to lež vůbec byla, neměla zapotřebí, neboť ať už byl markýzin věk jakýkoliv, patřila k nepřitažlivějším ženám, jaké jsem kdy spatřil; byla poměrně malá,

avšak okouzlující postavy, pružné a živé. Když se roztančila při zvucích kastanet a baskického bubínku, na který sama vyhrávala, představovala Španělku se vším všudy; když zpívala a doprovázela sama sebe na klavír, změnila se v Italku. Neměla děti a žila sama jen se služebnictvem v domě, který dával jasně najevo blahobyt a přepych.

Vládla mírná zima a mně nemohlo být lépe. Každého večera jsem trávil hodinku či dvě se svojí hostitelkou při plápolajícím ohni, avšak musel jsem se vystříhat hovoru o politice, neboť doña Rosa, hrdá jako každá Španělka, nesnášela odpor. Nakonec se mi podařilo, a byl to veliký úspěch, dosáhnout, že jsme politiku z horvů vymazali. Samozřejmě že se na přetřes dostávala témata mnohem příjemnější.

Město Salamanka leží na patnáct francouzských mil od portugalské hranice, kterou kníže Masséna překročil na císařův rozkaz na jaře 1810. Generál Gardanne* se v době našeho příjezdu chystal, že vyrazí se dvěma tisíci vojáků z Massénova sboru, kteří zůstali v zadu, v nemocnicích. Tito uzdravení muži se vskutku pár dnů po našem příchodu vydali do Portugalska, avšak generál Gardanne se s Massénovou armádou spojit nemohl. Musel pochod zarazit u města Sabugal. Celá země hořela plamenem vzpoury, cesty byly přetáté a vodní toky v této roční době vzedmuté. Nakonec se musel generál Gardanne vydat, kudy přišel, což vyvolalo v armádě veliké pozdvižení. Smělý Claparède** se o dva měsíce později pokusil projít se čtyřmi tisícovkami mužů napříč stejným krajem, v němž generál Gardanne ztroskotal, a podařilo se mu ke knížeti Massénovi připojit před liniemi Torrës-Vedras, několik francouzských mil od Lisabonu, kde se v opevněných postaveních skrývala anglická armáda.***

* Charles-Mathieu Gardanne (1776–1818), generál od 1799. Vyrazil 20. listopadu 1810 za Massénou se zásobovací kolonou a musel 26. listopadu ustoupit, když byl na tři francouzské míle (tj. cca 12. km) od cíle. V důsledku toho byl na jaře 1811 suspendován.

** Michel-Marie Claparède (1770–1842), účastník expedice na Santo Domingo 1802, kde získal generálské epolety, vyznamenal se v taženích 1805, 1806 a 1807, divizionář 1808. Zůstal ve službě až do roku 1839.

*** Chyba kapitána Parquina, jenž se při psaní opíral jen o svoji paměť. Drouet d'Erlon se připojil k Massénovi v prosinci, leč Claparédého divizi nechal za sebou a k cíli dojel jen s Conrouxovou jezdeckou divizí.

V Salamance si mě komandant de Vérigny při ranním nástupu 1. února 1811 zavolał, načež mi dal rozkaz vsednout s padesáti myslivci a jedním důstojníkem na koně. Měli jsme být připraveni na poledne, velení hodlal převzít osobně. Muži měli vyrazit bez zavazadel, jen se zbraněmi, neboť návrat do okolí Salamanky se předpokládal ještě téhož dne. Komandant vyrazil se svým oddílem přesně v poledne. Tato výprava se uchovávala v naprosté tajnosti a uspěla dokonale. Šlo o následující věc.

Jeden francouzský obchodník či kupec, říkejte si tomu, jak chcete, pan Magnan, který jel za armádou knížete Massény, zůstal několik měsíců v Ciudad-Rodrigu na portugalské hranici. Chtěl se vrátit k Salamance a využít k tomu odřadu francouzské pěchoty, jenž pochodoval rovněž do onoho města. Dal se na cestu s touto jednotkou, on i jeho mladá společnice. Překonali první etapu, už za sebou měli i třetinu té druhé a k Salamance jim zbývaly pouhé tři francouzské míle. Pak, na naléhání svoji společnice a v domnění, že už je mimo nebezpečí, řekl sluhovi, ať pobídně muly, táhnoucí jeho povoz, do klusu. Ujeli sotva jednu francouzskou míli, vjeli do zatáčky v dosti zalesněném prostoru a tam je s pistolemi v pěstích přepadla banda lupičů. Jakýkoliv odpor byl marný, pan Magnan a jeho mladá, hezká žena, sluha, muly i vůz byli odvezeni dál mimo cestu až na půl míle do hloubi lesa. Banditi nejprve zajatce o vše obrali a pak jim chystali smrt, přičemž na ubohou ženu čekali ještě cosi horšího, když tu vůdce bandy v naději na tučné výkupné dostal nápad nabídnout panu Magnanovi život jak jeho, tak i sluhův a nádvakem čest ženy, za což požadoval deset tisíc franků ve zlatě, které měl vyplatit jistě osobě v Salamance. Nabídka byla přijata s radostí. Pan Magnan okamžitě napsal jednomu ze svých společníků, aby doručitel lístku vyplatil požadovanou sumu, V osm ráno se jeden z banditů vypravil do Salamanky. Šel beze zbraní, jen s prutem v ruce. Pokud by nebyl do třech hodin odpoledne zpět i se zlatem, měl se osud zajatců naplnit.

Pan Magnan měl u svého společníka uložené peníze, byl si ale jist, že to není deset tisíc franků. Hodiny se tedy jak jemu, tak jeho družce i sluhovi vlekly v příšerném strachu, i když jim bezprostřední nebezpečí nehrozilo. Vůz, jenž padl banditům do rukou, obsahoval zásoby a lupiči jim z nich něco poskytl.

Španělský bandita, vyzbrojený lístkem na peníze, zatím vešel do domu osoby, která mu měla deset tisíc franků vyplatit. Byl to

Francouz, stejně jako pan Magnan, a s vojskem se zde ocitl kvůli obchodu i armádním dodávkám všeho druhu.

Tak lakonický dopis bez data, který přišel od přítele, o němž si myslel, že stále pobývá v Ciudad-Rodrigu, v něm vzbudil podezření. Vypytával se Španěla, ten ale nemluvil francouzsky, stále opakoval *dinero* a mnul si přitom palec s ukazovákem. Obchodník se rozhodl, že pošle pro svého souseda, komandanta de Vérignyho, kterého znal, a vyjevil mu všechny svoje obavy. Komandant nechal Španěla okamžitě zatknout, načež ho donutil pod pohrůžkou okamžitého oběšení prozradit pravdu do posledního písmene. Když španělský bandita spatřil myslivce, které komandant přivolał, aby provedli jím vynesný orel, doznal vše a vyjevil i nebezpečí, jemuž se cestující vystavují, pokud pomoc nepřijde do třetí odpoledne. Nabídl se, že myslivce dovede na ono místo v lese, kde ti ubožáci čekají na svůj osud, a že je povede skrytými cestami i způsobem, jímž bandity zaskočí.

„Když nás povedeš a dodržíš slovo,“ řekl mu komandant de Vérigny, „slibuji ti život, peníze a svobodu.“

Odřad vyjel na poledne, jak už jsme řekli. Španělský bandita jel na jednom koni naši jednotky a z obou stran měl myslivce a ti dostali rozkaz, aby ho při sebemenší známce pokusu o útěk zabili.

Nějakou dobu jeli k místu, kde se nacházeli zbojníci i jejich zajatci, když jim bandita posunkem naznačil, aby zajali jakéhosi Španěla, jenž se ubíral cestou. Šlo o zvěda té bandy a ocitnul se hned v zajetí. Ten pak komandantovi prozradil, že pokud chce bandu zaskočit, musí se dát stezkou, již zná jen on, načež se nabídl, že tudy odřad provede. Komandant přijal a oběma průvodcům oznámil, že v případě léčky hned zemfou. Skupina vnikla do lesa, šla v naprosté tichosti zhruba deset minut a dorazila nikým nepozorována na místo.

Byl nejvyšší čas, neboť vůdce bandy začínal jevit neklid, ukázal panu Magnanovi na hodinky, o které ho nedlouho předtím oloupil, a pravil:

„Jsou tři! Jestli se posel do čtvrt hodiny neobjeví i s deseti tisíci franky ve zlatě, můžete vy i váš sluha poručit duši Bohu... Pokud jde o vaši okouzlující ženu, i tu potká, co je jí souzeno, i když se to bude lišit od údělu vašeho!“

Prozetelnost nicméně nechtěla, aby byl zločin dovršen, neboť v hodině dvanácté zahájili komandant de Vérigny i jeho jednotka na lupiče palbu a nedali jim čas, aby sáhli po zbraních. Mnoho

jich padlo mrtvých či raněných a zbytek klesl na kolena s rukama sepjatýma, aby si vyprosil milost.

Komandant nejdřív ze všeho uvolnil provazy, jimiž byli zajatci svázáni, přičemž začal galantně s dámou, která už byla víc mrtvá než živá. Čtenář si snadno představí, jaké pocity zakoušeli zajatci, u nichž naprostou beznadějí nečekaně vystřídalvo vysvobození. Cestující dostali zpět vše, oč byli obrání, což umožnilo panu Magnanovu věnovat pět zlatých *onzi** každému z těch lotrů za to, že k němu tak úspěšně celou výpravu dovedli. Komandant jim dal příslibenou svobodu a nabádal je, aby do budoucna žili počestně. Devět zraněných bylo posvazováno a pak nastrkáno do dvou povozů, zrekvírovaných cestou.

Komandant de Vérigny se vrátil téhož dne do města i s odřadem a s osobami, které vysvobodil doslova zázrakem. Pokud šlo o zajatce, ty vydal španělské justici, která neotálala a nechala jimi ozdobit rozličné šibenice za městem. Tak tam stavějí na odív, ačkoliv se tato pozornost pánům silničním lupičům nikterak nezamlouvá, ty, které přistihnou při činu.

Celá akce, provedená tak obratně a úspěšně, zjednala komandantu de Vérignymu velkou čest a říkalo se, že dostal odměnu nadmíru příjemnou skrze nesmírnou vděčnost té mladé, pěkné a přamlo ohleduplným banditům vyrvané paní.

Při této příležitosti bych chtěl komandanta de Vérignyho představit blíže, neboť šlo o důstojníka veskrze zasloužilého. Bylo mu osmadvacet a měřil pět stop a čtyři palce. Měl krásné tvarovanou hlavu a svrchované vojenský výraz jeho obličeje podtrhovaly nádherné kníry. Sám o sobě byl elegantní a navíc dokázal vést osobité i hodné zábavné hovory. Byl to jedním slovem milý muž a já chci vzpomenout jednoho jeho rysu, který jasně dokládal ohleduplnost jeho duše.

V době vzniku Čestné legie byl komandant de Vérigny teprve kapitánem u 6. husarského a hned tehdy se stal rytířem Čestné

* Onza, foneticky onsa (šp. onza de oro, později též peso duro de oro), zlatá mince o váze jedné unce (27,06 g), mezinárodně zvaná též Quadrupel (ekvivalent ke 4 zlatým piastřím, čtyřnásobku většiny guldenů i cca 4 napoleonům, byť přepočteno na francouzskou měnu ještě přesněji odpovídalo onzo 85 frankům). Peso by asi českému čtenáři bylo bližší, ale bez onoho přídomeku „těžké ze zlata“ je vnímáno jako synonymum pro mince stříbrné (viz dále).

legie. Pak se odebral domů k rodině, kde hodlal pobýt půl roku. Zanedlouho přijel do téhož místa k rodičům jeho starší bratr, pan Lachasse de Vérigny, kapitán od ženistů. Husarský kapitán okamžitě odepjal vyznamenání, schoval je do zásuvky svého sekretáře, a rodičům sdělil, že po celý půlrok, který bude mít to štěstí strávit s bratrem, nehodlá vyznamenání nosit, neboť udělení považoval za dílo štěstí. Nechtěl se vyvyšovat. Slovo dodržel, i když starší bratr, spíš hrdý než žárlivý, velmi naléhal, aby si kříž připsal.

Já spatřil oba bratry u Portugalské armády; představovali vzor bratrství. Jeden i druhý zemřeli osudovým způsobem. Pan komandant de Vérigny, z nějž se mohl v armádě díky odvaze a skvělým kvalitám vyrůst nový Lasalle, byl ve Španělsku zavražděn jedním francouzským žandarmem. Jeho starší bratr se stal vrchním ředitelem *École d'application du corps royal d'état-major* a zemřel jako jedna z obětí odporného Fieschiho atentátu.*

* Joseph Fieschi, býv. napoleonský voják, se pokusil 28. června 1835 pekelným strojem o atentát na krále Ludvíka Filipa; zabit byl maršál Mortier a 11 dalších osob králova doprovodu.

Kapitola II.

*Souboj s poručíkem Hymonetem / Špatné zvyky a poslední
duel kapitána Hymoneta / Pohotová odpověď pana V...
císaři / Moje krásná markýza / Výprava za El Pastorovou
bandou / Šbohem, markýzo!*

Funkce *adjutant-majora*, kterou jsem zastával, mi přinesla jedinou nepříjemnost, souboj s jedním poručíkem od 20. mysliveckého, jenž možná žárlil, že si nadřizení vybrali místo něho mne. Pokaždé, když jsem s ním byl ve službě, okázale zanedbával svoje povinnosti. Když se vůči nim prohřešil poprvé, spokojil jsem se s upozorněním, že má chodit nikoliv na konec nástupu, ale na začátek. Výstrahy nedbal a nedostavil se v určenou hodinu, kdy měla jeho kompanie dostat přiděl píce. Hlásil jsem to včetně předchozího prohřešku pana Hymoneta* komandantu de Vérignymu. Podle komandantova rozkazu jsem poručíkovi udělil čtyři dny domácího vězení. Jakmile ten čas vypršel, přišel za mnou a zahrnul mě výčitkami, po nichž jsme šli rovnou na pole. Zvolil si šavli.

Krátce po zaujetí střehu jsem kryl tercii a přitom se čepel jeho šavle rozletěla na kusy. Bezbrannému nešlo sek oplácet, proto jsem mu řekl:

„Za hodinu vás očekávám na tom samém místě.“

„Budu tady,“ odpověděl mi, „a přinesu si zbraň, která se nezlomí.“

Pak i se svědkem odešel a my se odebrali na snídani. V deset jsme se vrátili oba, já i můj protivník. Poručík Hymonet si tentokrát přinesl flerety s ostrými hroty, leč štěstí mu nepřinesly, neboť po výpadu ze sekundy ucítil bod a zvolal:

„Jsem zasažen.“

Pospíšili jsme si s ošetřením a on proležel měsíc doma, přičemž možná přemítal, že lepší je plnit povinnosti než mě vyzývat na souboj.

* Léopold Himonet (ne Hymonet), nar. 1775, myslivec 19. pluku 1794, u jízdních myslivců konzulské gardy 1800, poručík 1809, u 13. pluku jízdních myslivců od prosince 1811, kapitán v červnu 1813, vskutku zabit v souboji 1823.

Poručík Hymonet nicméně nebyl zlý člověk, jen muž, kterému se ve vojenské hantýrce říká *fechtář*, člověk vždy náchylný k tomu, aby tasil. Postrádal vychování, povahou byl zakyslý a hádavý, což mu dennodenně vynášelo nepřijemnosti nebo posměšky. Toto je jeden příklad za všechny:

Několik měsíců po mém souboji se jeden důstojník od pluku chlubil střetem, který jsme podstoupili s bandou *guerilleros*, avšak činil tak slovy uměřenými. Poručík Hymonet se onoho důstojníka nahlas a bez sebemenšího náznaku provokace optal:

„Odkdy je z tebe takový chlapík?“

„Od té doby, co z tebe být přestal,“ zněla briskní odpověď onoho důstojníka poručíku Hymonetovi a všechny rozesmála.

Jindy, bylo to v Zamoře, procházel poručík Hymonet ještě s jedním důstojníkem pod mými okny. Právem jsem předpokládal, že pod pláštěm ukrývá soubojové zbraně.

„Kam jdete tak brzy ráno, Hymonete,“ povídám mu.

„Jdu ze zvyku odpravit jednoho syčáka.“

Takovým způsobem se obvykle vyjadřoval.

„Koho?“ zeptal jsem se.

„Fageho.“*

Šlo o důstojníka od 13. pluku, velice statečného a v zacházení se zbraněmi zručného.

„Dejte si pozor, můj milý, to nejsou dobré zvyky.“

„Co na tom sejde? Dobré, nebo špatné, co má být?“

Ani bradýř, když mluví naprosto nezáčastně o svých zákaznících, by to lépe nevyjádřil. Neuplynula hodina a poručík Hymonet se vracel s rukou v pásce, neboť právě utřil ránu do předloktí. V soubojích se na něho vždycky lepila smůla a kamarádi mu dali přezdívkou *Jednoduše* (s podtextem na *zabití*). Byl doopravdy zmužilý, jenže šavli vládnout neuměl, jen se s ní rozháněl napravo a nalevo. Nechápal, že příмка je vždy nejkratší a že takto odkrytý musí pokaždé utřít ránu. Odvahy ho to nikterak nezbovalo, jen střídal zbraně, výsledek ale byl vždy týž.

Dovolím si vyprávět jednu taškařici, jejíž obětí se pan Hymonet stal; možná kvůli ní začal mít pífků na celé lidstvo.

Roku 1800 byl Hymonet brigádyrem u *guides*,* kteří patřili ke konzulární gardě. Velel hlídce osmi jízdních granátníků, sloužících tou dobou jako stráž u druhého konzula Cambacérèse. Stráž dostávala jídlo vždy přesně i pečlivě připravené, a když nastal čas večere, nabídli granátníci svému veliteli, ačkoliv byl od jiné jednotky, aby si vzal s nimi. Brigádýr Hymonet kategoricky odmítl a ukázal na svoje prýmký; pak se říkalo, že se nechtěl snižít. Udělal velkou chybu, že nepřijal pozvání, které jeho autoritu v nejmenším neohrožovalo, neboť každý brigádýr ji společně se svojí četou.

Grenadíry to popudilo, a když se vrátili do *École militaire*, kde měli spolu s *guides* kasárna, řekli jim o pyše brigádýra Hymoneta. Ti se rozhodli, že granátníky pomstí, a vyčkali si chvíli, kdy brigádýr Hymonet procházel pod jejich okny. Pak jeden z nich z plných plic do okna zařval, přičemž hlavu schoval:

„Hanba lýtkům brigádýra Hymoneta, tak pyšnému, že mu nevonělo jíst s granátníky polévku!“**

Brigádýr Hymonet měl nohy tak bídně tvarované, že si pod uherky oblékal jezdecké kalhoty, aby mu chabá stehna i lýtka zmohutněla. Když slyšel ten povyk na svoji počest, vběhl rozkačené do světnice čty, z níž křik vycházel, chrлил ze sebe slova, která tu nehodlám opakovat, provokoval, máchal šavlí a nepřičetně křičel. *Guides* se předtím domluvili, že mu neodpovědí ani slovem, zachovávali hrobové ticho a nechali ho, aby dokončil výstup, ve kterém sehrával roli dona Quijota. Když se Hymonet nábažil, sešel ze schodů, jen ale vstoupil na nádvoří, propukl v rámus ve vzdálenější světnici. Brigádýra znovu popadl vztek, opět však narazil na naprostou lhostejnost a ticho, jež *guides* zachovali, neprolomil. Hymonet se chtěl dalším scénám už vyhnout a vyšel z *École militaire* ven nikoliv hlavní branou na Martova pole, ale vchodem, jenž vede na Suffrenův bulvár. Marná snaha! Granátníci konzulární gardy obývali všechny budovy, kterými se musel

* Původně Bonapartova jezdecká ostraha a průzkum v Egyptě, po 18. brumairu (tj. vzniku Konzulátu) položili základ jízdním myslivcům konzulární (a posléze císařské) gardy.

** Toto veřejné zstouzení neoblíbeného důstojníka skrze zesměšnění jeho návyků či vzhledu vzniklo v námořnictvu a říkalo se mu *charivari*, což česky znamená cosi jako kočičina, rámus, poprask. Bylo ve francouzské armádě zakázáno roku 1826; výraz přetrvával v kabaretním prostředí.

* Auguste Fages (ne Fage), nar. 1787, věřita u pěších myslivců gardy 1806, poručík 1809, přešel k jízdním myslivcům v září 1809, kapitán 1813, téhož roku zajat.

Hymonet ubírat, a nezmeškali příležitost, aby spustili z oken kravál. Na provokace rozběsněného a zničeného Hymoneta pak odpovídali mlčením i oni.

Brigádýr nevěděl, kam schovat hlavu, a šel si stěžovat mladému plukovníkovi, panu Eugènovi de Beauharnais, velícímu tehdy jednotce *guides*. Ten zpravil generála Bessièrese, velitele všech jednotek v *Ecole militaire*, a generál na jeho naléhání vtělil do denního rozkazu nařízení, že nikdo nesmí pod pohrůzkou nejpřísnějším trestem pronést tato slova:

„Hanba lýtům brigádýra Hymoneta, tak pyšnému, že mu nevonnělo jíst s granátníky polévku!“

Lze právem předpokládat, že právě historka, kterou jsem vyprávěl, byla příčinou, skrze níž se povaha páně Hymonetova stala navýsost popudlivou. Všechno pak nejspíš dovršil o pár let později divadelní kus, jenž se ve *Variétés* těšil oblibě tak velké, až se z něj zpívaly kuplety jak na ulici, tak v kasárnách. V té hře je následující refrén:

*Šťastnou plavbu mějte,
pane z Lýtka,
do Saint-Malo plujte
a neztroskotejte...“*

Zpíval se v kasárnách a všichni věděli, že je to na něho, což zavdalo důvod k mnoha nepřijemnostem, jimž už ale nemohl učinit přítrž žádný denní rozkaz.

To, že se stal důstojníkem, na povaze poručíka Hymoneta pranic nezměnilo. Kamarádům tvrdil, že se zanedlouho stane kapitánem, neboť jeho sestra, krásná prodavačka limonád v *Café Fey-deau* pro něho s *leckým* hne. Sestra se vskutku musela s *leckým* hýbat, neboť jmenování dostal a kabát s kapitánskými distinkcemi na sobě měl i při svém posledním duelu. Stalo se to za následujících okolností.

Během války se Španělskem, v roce 1823*, byl jeden kapitán od jeho pluku, pan Delpêche, citován za příkladné chování před nepřítelem v denním rozkaze. Pana Hymoneta to popudilo. Tvrdil, že uveden měl být on. Toto tvrzení bylo podle důstojníků, kteří to zažili a mohli posoudit, nepřijatelné, nicméně stálo u zro-

du střetu, který kapitán Hymonet vyprovokoval. Výběr zbraní příslušel jeho protivníkovi, jenž si zvolil pistole. Soupeři stanuli na dvacet kroků od sebe. Volba se stala kapitánu Hymonetovi osudnou, po prvním sokově výstřelu klesl na zem: Nebyl schopen vládnout zbraní, aby výstřel opětoval, pistoli upustil, rukou se chytil za levý bok, kam jej kulka zasáhla, a zvolal:

„Je konec! Je konec! Tohle je vrchol! Sbohem, špatné zvyky!“

Taková byla jeho poslední slova.

Jednoho zimního rána roku 1811* jsem v Salamance procházel pod arkádami náměstí a potkal pana J. V..., svého přítele. Seznámil jsem se s ním v Augšpurku v Bavorsku na počátku tažení roku 1809, zrovna v té době vyšel z *Ecole polytechnique* a byl dělostřeleckým poručíkem. Teď, po dvou letech, měl uniformu pobočníka, kapitánskou epoletu a zdobil jej kříž Čestné legie.

„Prozraďte mi, drahý V...,“ povídám mu, „pročpak jste opustil zbraň, u níž jste s takovou hrdosť sloužil.“

„Přiměla mě k tomu vděčnost,“ odpověděl, „protože je to ale dlouhé vyprávění, pojďme, pokud jste ještě dnes nesnídal, k Mariquittě, krásné prodavačce limonád, vypijeme si pořádný šálek čokolády, kterou tak dobře vaří, a já vám tu otázku zodpovím.“

Přijal jsem pozvání s potěšením, usedli jsme u Mariquitty, která krom čokolády, již vařila sama, podávala vynikající pečivo; můj přítel toto zboží hlтал téměř tolik jako krásnou prodavačku. Vyprávěl mi toto:

„Účastnil jste se, milý Parquine, wagramské kampaně, a určité jste nezapomněl tu nádhernou bitku, v níž se do křížku popadly divize generála Claparèdeho se sborem arcivévodů Ludvíka, jenž tehdy zaujímal skvělé postavení v Ebersbergu.** Toho dne čelilo 7000 Francouzů náporu 37 000 Rakušanů, načež jim pobralo 6000 mužů, 30 děl a 3000 povozů. V předvoji, v brigádě generála Coehorna se nacházel i batalion korsických tiraillérů, kterým armáda přezdívala *císařovi bratránci*. Ti vzali útočným krokem most přes řeku Thann v délce dvou set sáhů. Nemusím podotýkat, že chrabří Korsičané přišli o spoustu mužů.

Nazítí po boji přijel císař, vykonal přehlídku divize a udělil

* Tj. na přelomu roku 1810 a 1811.

** Jde o boj se silami podmaršálka Hillera u Ebersbergu, nikoliv Ebersbergu, na řece Traun (nikoliv Thann, jak stojí dále) 3. května 1809. Mladý arcivévoda Ludvík (1784–1864) velení rád přepustil zkušenému válečníku.

* Šlo spíše o Svatou alianci požehnanou intervencí ve prospěch legitimního krále Ferdinanda VII. ve španělské občanské válce mezi konzervativním panovníkem a liberální opozicí...

odměny jednotkám. Generál Claparède mě představil Jeho Veličenstvu jako jednoho z důstojníků, jejichž šest děl způsobilo nepříteli z vyvýšeného palebného postavení přemnoho zlého a účinné krylo přechod celé divize. Císař mě ráčil jmenovat kapitánem. Věřte, drahý Parquine, že k tomu moje ambice nesměřovaly, neboť povýšení by mě stejně v tom nádherném tažení neminulo. Šel jsem při té přehlídce o jeden krok za generálem Claparèdem a poprosil ho, jestli by mi raději nevymohl vyznamenání, neboť mě Jeho Veličenstvo vskutku chtělo odměnit. Generál Claparède byl od té dobroty, že to učinil následujícím způsobem:

„Sire, toto je důstojník, kterého jste právě učinil kapitánem, šfasten ale není, raději by měl čestný kříž.“

Císař se na mne prudce obrátil, změřil si mě orlím pohledem a řekl:

„Mladý muži, chceš vyznamenání a ještě nemáš ani vousy!“

„To je pravda, sire,“ odpověděl jsem, „jenže pár knírů včera mojí baterii nevele!“

Císař byl s mojí odpovědí spokojen, pousmál se jí, na místě mě vyznamenal a nechal mi i pár minut předtím udělenou kapitánskou hodnost.

Když tažení skončilo, zeptal se mě generál Claparède, zda bych nechtěl sloužit jako jeho pobočník, a vděčnost mi diktovala odpověď kladně. Přišel jsem tedy do Španělska, kde generál Claparède dostal velení jedné divize v 9. sboru.“

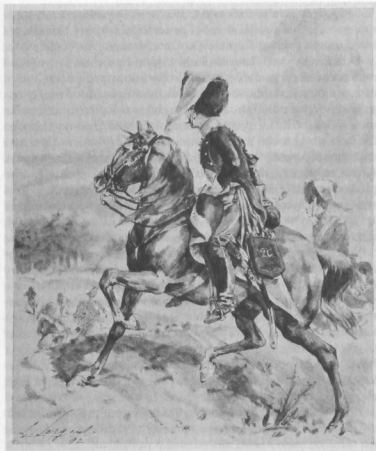
Poblahopřál jsem kapitánu V... k jeho smělé i pohotové odpovědi a v duchu jsem si slíbil, že ho napodobím, pokud se mi k tomu naskytne příležitost. V pokračování mých vzpomínek uvidíte, že jsem si ji v rozhovoru s císařem uniknout nenechal a že mě vyznamenal 6. dubna 1813 Čestnou legií.

Kapitán V... se rozloučil s krásnou Mariquittou, se kterou, jak se zdálo, si velice rozuměl, a chystali jsme se vyjít z kavárny, když jsme pod arkádami náměstí spatřil dva vojáky od pěchoty ve velice vzrušeném rozhovoru. Zvědavost nám velela, abychom otevřeli okno, skrze něž k našim uším dolehla následující slova:

„Cože!“ říkal jeden pěšák druhému a prohledával přitom torzu. „Ani kousek? Myslel jsem, že něco ještě máme!“

„Dobře víš,“ odpověděl mu ten druhý, „že poslední díl jsme klenotníkovi střílili a že vynesl jen jedině onzo. A tu jsme utratili v Portugalsku, cestou z Coimby sem.“

„No co, v Salamance je klenotníků dost,“ na to první voják,

Jízdní myslivce 20. pluku

„a ne pro nic za nic. Koukni, tady, v podloubí, je hned jeden. Střelíme mu kousek ze Spasitele!“

S těmito slovy vyňal voják čár látky, ve kterém měl zabaleného zlatého Krista v délce šesti palců, jemuž už chyběla pravá ruka. Naši dva pěšáci hned vykročili, vešli ke klenotníkovi, aby tu směnili, jak sami řekli, kousek Spasiteleova těla s tím, že zúčtování svatokrádeže si ponechají až na onen svět.

S přítelem jsem se rozloučil krátce poté. Popřál jsem mu šťastnou cestu, neboť nazítří se měl s generálem a čtyřmi tisícovkami mužů dát na pochod k armádě knížete Massény do Portugalska.

U markýzy doňi Rosy de la N... jsem bydlel už šest měsíců a onen čas se mi podařilo využít k vlastnímu prospěchu, neboť jsem se nakonec stal *cicisbeem** té pikantní Španělky. První týden moje návštěvy odmítala a já s ní udržoval kontakty jen skrze mnou posílané listky, ty jsem ovšem psal hojně. S pomocí zlatého klíčku jsem si otevřel vrátka k informacím od komorné, která mi každého rána servírovala čokoládu. Dozvěděl jsem se, že její paní vyhlíží za závěsy pokoje požádké, když sedám na koně nebo když se vracím domů. Tato zpráva mně dodala sebedůvěru do té míry, že jsem paní požádal, zda bychom nemohli hodinku denně strávit hrou společenských her, s čímž souhlasila. Lze si domyslet, že u toho nežůstalo. Krátce řečeno jsem byl šťasten, velice šťasten.

V té době mi dal komandant de Vérigny rozkaz, abych vypravil do druhého dne na cestu odřad dvou stovek myslivců, složený po třetinách z mužů 7., 13. a 20. mysliveckého, Dva kapitáni, dva poručíci a čtyři podporučíci měli s tímto odřadem vyjet pod velením komandanta de Vérignyho do království León**; já měl komandanta provázet. Byl to první z nájezdů na španělské bojůvky, jež o sobě dávaly v posledním čase hodně vědět. Měl trvat deset dnů a poté jsme se měli vrátit zpět do Salamanky. Druhý následoval a byl stejně dlouhý; po něm jsme odpočívali v Toro. Třetí nájezd nás zavedl až do Zamory.

Když jsem markýze sdělil, že zitra odjízdim, projevila mi velkou přízeň a zdržela mě u sebe na večeři. Při jídle na ni dopadal stín toho, co mělo nazítří následovat, a nestolovali jsme nikterak zvesela, já však markýzu ujišťoval, že budu za deset dní zpět, a já

* V Itálii XVII. století legalizovaná instituce domácího přítele s právem volného přístupu k vdané ženě; *cicisbeo* měl souhlas manžela, paní mohla místo něj doprovázet a jejího chotě společensky nahrazoval; pokud platónico-rytířské vazby přerostly rámcem, nemohla za to instituce sama o sobě...

** Zvláštní formulace, patrně míněno do venkovských oblastí, neb všechna zmíněná města figuruji v rámci tohoto království. Španělská koruna se totiž členila do řady historických teritorií (primárně Andalusie, Aragonsko, Asturie, Biscay, Estremadura, Galicie, Stará i Nová Kastilie, Katalánsko, León, Murcia, Navarra a Valencie), jež si zachovávaly mnoho historických výsad...

se zvolna vracela dobrá nálada. Přesto však se nedala přesvědčit, aby mi zatančila, jakkoliv jsem ji přemlouval.

Nazítří v šest ráno už jsem byl v sedle a na nástupišti, kde stál každý na svém místě. Podal jsem hlášení komandantu de Vérignymu, ten velel odjezd a my se pustili po silnici směrem na Toro. Jel jsem po komandantově boku, neboť tam bylo moje místo, a on mi povídal: „*Adjutant-majore*, až uděláme v půli cesty přestávku, vyrazíte s jedním důstojníkem a padesátkou mužů napřed a vytvoříte předvoj. Budete se cestou vyptávat vesnických *alcaldes*,* jestli se v kraji neobjevily tlupy *guerrilleros*. Při odjezdu z vesnice mi napíšete zprávu a necháte vzkaz u *alcaldy*, ten za něj bude zodpovídat. Po sedmi či osmi francouzských místech zastavíme, vy vyberete poslední vesnici na cestě a všichni tam přenocujeme, avšak v ležení pod širým nebem, aby nás nikdo nezaskočil. Váš odřad vytvoří hotovost na náměstí před kostelem (není vsi, která by ho neměla) a postaví kolem osady hlídky. V nejlepším hostinci v okolí objednáte na účet *alcaldy* večeři pro deset osob, jídlo pro pány důstojníky. Vesnice dodá jídlo pro muže a pící pro koně, dvojité dávky všeho. Osobně mým jménem vyhlásíte, že se poddůstojníkům a myslivcům přísně zapovídá cokoliv dalšího od vesnicůž žádat, jejich přiděl by měl být dostačující.“

„Mám rozkaz generála Fourniera,“ dodal komandant, „projekt se svojí jednotkou provincií León křížem krážem. Budeme si počínat jako záškodníci, máme naprostou volnost pohybu, můžeme si zvolit jakýkoliv směr a postupovat budeme spíše v noci než za dne, abychom nepříteli překvapili. V řemesle, do kterého se pouštíme, je třeba rychlosti. Troubit se budou pouze dva povel, do sedel a ze sedel.“

Rozkazy, kterých se mi dostalo, jsem provedl bod po bodu. Devět dní jsme takto jezdili a na *guerrilly* nenarazili. Ne že by jich tu bylo málo, avšak obyvatelé je varovali ještě před naším příjezdem a bojůvky věděly, že jejich úkolom není měřit síly v přímém střetu, ve kterém by nepochybně utrpěli porážku. Proto se nedaly zaskočít. Nicméně desátého dne, už při návratu do Salamanky, jsme při přechodu brodu Tormes, tři francouzské míle pod městem, znenadání narazili na bandu pod velením El Pastora.** Po-

* Starostů.

** Andres Ortiz de Zarate, řečený El Pastor, specialista na kolony čerstvých francouzských odvedenců přicházejících z Francie.

lovina z ní už byla na druhém břehu řeky. Ti zbylí nevydrželi zuřivý útok našich myslivců. Pobíli jsme jim pár mužů, někteří další se utopili a deset padlo do zajetí. Všichni dostali na tělo cejch našeho pluku, tedy zranění. I když šlo o snadné vítězství, komandanta de Vérignyho potěšilo, že se nevrací do Salamanky bez úspěchu. Náš návrat byl takřka triumfální.

Než nás komandant rozpustil, vydal pokyn, že za dva dny znovu vyjedeme. Pak odešel podat hlášení generálu Fournierovi a já chváta, abych už byl v obydlí svojí markýzy. U jejích dveří, ještě předtím, než jsem slezl z koně, padl můj zrak do jejího okna, leč marně, závěsy se ani nepohnuly. Předpokládal jsem, že si vyšla ven, leč omyl, dlela ve svých pokojích a komorná mi sdělila, že chce být sama. Jaký to rozmar, říkal jsem si v duchu, leč nenaléhal jsem, šel se rozptýlit do města a poté na večeri ke komandantu de Vérignymu, který mě laskavě pozval. Vrátil jsem se do svého bytu notně pozdě, a když jsem osaměl, zachtělo se mi dojít k markýze dveřmi v jejích apartmánech, jež se otevíraly jen pro mne. Jenže klíč v nich nebyl. Nejprve mě nenapadlo, že by to mohl být záměr. Ulehl jsem a vysvětlení chování tak podivného odložil na zítřek.

V ranním čase jsem nespátčil ani komornou, které bych mohl dát pro její paní lístek, leč nedlouho poté mi bylo doručeno pozvání na večeri. Přišel jsem na ni celý nedočkavý, složil markýze poklonu mnohem rezervovanější, než bylo vzhledem k našim vztahům nutné, a hledal v jejích očích odpověď, proč mě přivítala tak chladně, avšak při večeri mluvila jen o věcech naprosto bezvýznamných a ani jedinkrát neučinila narážku na moji cestu. Popouzelo mě to stále víc, nicméně jsem se ovládal, když ale propustila služebnictvo, které nás obsluhovalo, a my osaměli, položil jsem jí přímou otázku.

„Vysvětlíte mi, paní markýzo,“ pravil jsem, „důvod vašeho přinejmenším podivného chování vůči mojí osobě. Pokud jsem se něčím provinil, rád bych se co nejdříve očistil.“

„Cože!“ zvolala. „Vy si pane myslíte, že vás mohu u sebe přimout, vás, který jste stále zbrcen krví mých krajanů?“

„Předně,“ opáčil jsem, „nemám podíl na tom, z čeho mě obviňujete, neboť Španěly, kteří nás bez milosti usmrcují, pokud jim padneme do rukou, jsem toliko zajmul a nikterak je netýral. Všichni viděli, v jakém stavu jsme je přivedli do města.“

Zdálo se, že po těch slovech poněkud změkla, já však byl tak

neobratný, že jsem pronesl: „Vidím, má krásná markýzo, že jste vskutku vlastenka.“

Na ta slova sevřela doña Rosa malou dýku, kterou u sebe stále nosila, přitiskla mi ji na hrud' a následující slova vyhrkla s takovým zápalem, že mě dosud znějí v uších:

„Jestli jsem vlastenka...! Charlesi, miluji vás, velice, až přespříliš, i když mi to povinnost zakazuje... Kdyby však bylo pro svou bodu mojí země třeba vbodnout do vašeho srdce dýku, zemřel byste právě mojí rukou!“

A pak chvatně dodala:

„Nepochybujte o tom, že bych vás nepřežila.“

„Miluji vás mnohem víc, markýzo, když máte v ruce kastaněty či baskický bubínek. Přestaňte hrát tragédii a hrajte raději úlohu ženy.“

Jen jsem ta slova pronesl, zmocnil se markýzy prudký nervový záchvat a já musel přivolat služebnictvo. Pak propukla naštěstí v pláč, a to jí ulevilo. Přivolaný lékař ji nechtěl pustit žilou, neboť nedlouho předtím povečeřela. Než odešel od mé rozrušené markýzy, dal jí utišující prostředky a já vyšel z obydlí úplně vyvedený z míry, abych se nadýchal vzduchu. Do hodiny jsem byl zpět. Ptal jsem se, jak se markýze vede, a sdělili mi, že dobře, že navečer vstala z lože.

Četl jsem si a čekal, až nadejde hodina, v níž jsem její pokoje zpravidla navštěvoval. Znovu mě rozladily zamčené dveře. Otočil jsem se na podpatcích a cítil se jako ten, kdo byl řádně i ve vši slušnosti propuštěn. Když jsem nazířel obydlí opouštěl, pohlédl jsem, podobně jako za šťastnějších časů, do markýzina okna. Teprve svítalo a velmi mě překvapilo, že se okraj závěsu odhrnul. Smutně jsem se na ni pousmál a pobídl koně do cvalu. Zmizel jsem jí z očí jednou provždy.

Kapitola III.

*Lampessinadova banda / Večeře s El Pastorem /
Banditova odvaha a čest / Farářova tlupa / Pašeráci /
Podivné praktiky generála Fourniera / Generál Montbrun /
Přípitek s britskými jezdci / Průzkum a rekvizice,
která se mi málem nevyplatila*

Oďrad se opět vydal na cestu, tentokrát na Valladolid, a my konali stejně partyzánskou práci, přičemž nám včas varovaný nepřítel stále unikal. Jednoho dne, bylo to před příjezdem do vsi Neva del Rey, však došlo k střetu s Lampessinadovou bandou,* kterou jsme porazili. Pár jsme jich zajali, pak byli zastřeleni, neboť jsme po cestě viděli naše oběšené pěšáky. Ti nebožáci se dali chytit, když opustili konvoj, který provázeli a na nějž se bandité před branami Valladolidu vrhli.

Francouzská péchota překypovala ve Španělsku, jak uvidíme, sebedůvěrou, která se jí nejednou vymstila. Vzpomínám si, jak se jednou pár vojáků opozdilo za svými a dokonce i za jezdeckvem zadního zajištění. Vyčetl jsem jim to a řekl jim:

„Co byste si počali tak daleko od ostatních, kdyby se na vás vrhla banda zbojníků?“

Naprosto vážně mi odpověděli:

„Mon lieutenant, vytvořili bychom karé.“

Byli tři.

Ve vsi Neva del Rey jsme na jeden den zastavili a měli se tam velice dobře; píce se tu našlo nadbytek a pro pány důstojníky zde byl i dobrý hostinec. Obsluhoval nás člověk, který vypadal jak místní Figaro, dělal dojem velmi chytrého a komandant de Vérigny v něm nalezl zalíbení do té míry, že mu nechal po večeři, při doutníku, nalít horké víno, které tu měli velmi dobré. Ten muž nám hrál na baskický bubínek, tančil, zpíval španělské písně, obsahem pro nás

nepříliš příznivé, ještě více urážlivé pro chof bývalého krále Karla IV.* a naprosto ohavné ke všem Andalusanům. Pokládali jsme toho Figara za syna hostinského, u nějž jsme nocovali. Zůstal s námi do půlnoci, pak se vypařil a my mysleli, že šel spát. Ježto jsme měli vyrazit za rozbřesku, probděli jsme noc u horkého vína. Takto jsme ostatně trávili noci všech deset dnů, po které trvala naše výprava do oněch tří měst, kam nás postupně poslal posádkový velitel generál Fournier. Vyjeli jsme z vesnice Neva del Rey v pět ráno, urazili asi jednu francouzskou míli a já s údivem spatřil, kterak mi rukou kyne jakýsi ovčák, stojící vprostřed svého stáda. Pobídl jsem koně, vyjel z čela odřadu a zamířil k němu cvailem. Když jsem dojížděl, vyňal zpoza haleny dopis a podal mi ho. Překvapeně jsem četl na rubu francouzsky napsanou adresu:

„Panu adjutant-majorovi k doručení panu komandantu de Vérignymu, veliteli bojovníků francouzské armády.“

Napadlo mě, že jde o služební záležitost, dopis jsem otevřel a četl toto:

„Komandante.

Já, El Pastor, s jehož oddílem jste podstoupil dosti velkou šarvátku při přechodu řeky Tormes na tři francouzské míle od Salamanky, jsem se Vám rozhodl napsat, neboť oceňuji ohleduplnost, s jakou jste zacházel se zajatci, kteří, mimochodem řečeno, už unikli z vězení v Salamance a přidali se ke mně. Přestrojil jsem se a spořežal na věrnost majitele hostince v Neva del Rey, ve kterém jste právě strávili den a noc. Přál jsem si vás poznat a spatřit na vlastní oči:

1.: způsob, kterým stavíte stráž,

2: způsob života, jaký vedete.

K prvnímu z těchto dvou bodů přijmete moji poklonu. Počínáte si tak, že je těžké vás zaskočit. Věřte mi, kdyby tomu bylo jinak, Figaro, jenž vás včera u stolu obsluhoval, což jsem byl já osobně, by na vás v noci s celým oddílem zaútočil. Pokud jde o způsob života a zábav, z celého srdce vám gratuluji. Jste opravdoví *carajos* (ďáblové), kteří dovedou žít stejně dobře jako bojovat. A ježto se nechci měřit se s muži, jichž si vážím, odjíždím do jiné provincie hledat jiné protivníky, než jste vy.

* Juan-Martin Díez, řečený El Empecinado (Otrávený), odůžný a obratný guerillero, jenž proslul velkou krutostí; v letech 1810, 1811 a 1812 Francouzi jeho bandu rozbili, on ale pokračoval vytvořit jinou.

* Marie Ludovika Parmská; se svým sesazeným chotěm (Carlos IV) a s ministrem Manuelem Godoyem tvořila trojici, kterou Španělé označovali jako El cabron, la pute y el alcahurate, kozel, kurva a zhyřalec.

Přeji vám pevně zdraví a mnoho štěstí. Pozdravuje vás
El Pastor, partyzánský velitel.**

Dal jsme pastevci jedno peseto,** pokračoval v cestě, a když pak odřad dojel, předal jsem list komandantu de Vérignymu s tím, že už jsem ho četl, neboť mi připadlo, že se týká služebních věcí. Komandant přikývl. Nemohli jsme se ubránit obdivu nad smělostí partyzánského vůdce a obdivovali přitom i věrnost majitele hostince, jenž se v případě odhalení vystavoval nebezpečností velkého trestu za to, že nás nevaroval. Komandant de Vérigny mi řekl, abych se o tom dopíše nikomu nezmiňoval, neboť kdyby se to doslechl generál Fournier, bezpochyby by na hostinského v Neva del Rey uvalil obrovskou pokutu.

Při této příležitosti mi vytanulo v paměti, byť neručím za úplnou správnost, pořekadlo francouzských vojáků, kteří je neváhali psát i velkými písmeny na zdi:

„Španělská válka! Smrt vojáka, zkáza důstojníka a bohatství generálů!“

Podruhé jsme zastavili ve Valladolidu a nazítří opět vyrazili na venkov. Vprostřed dne jsem z čela odřadu a z výšky svého koně spatřil zdi zpustlého a vypáleného stavení. Udivilo mě, že vidím v dále cosi, co se ve sluneční záři silně blýští, a zavelel jsem trubači po svém boku, aby se podíval, co to je. Trubač pádlil zpět a volal:

„Adjutant-majoro, to jsou osedlané koně zbojníků a mají na sobě dokonce zbraně.“

Okamžitě jsem vyčlenil pětadvacet mužů, aby obklopili ruinu a celou ji prohledali. Vskutku uviděli dva koně přesné v tom stavu, jak je trubač popsal. Byli přivázaní ke kůlu a jedli oves nasypaný na plášť. V sedlových pouzdrech odpočívaly pistole, pocho-

pitelné francouzské, a byly to právě jejich pažby, co se ve slunci tak blýštěly. U každého sedla, přivázano k hrušce, viselo koplí. Jezdci tedy zjevně nemohli být daleko, přesto ale nebyli k nalezení. Napadlo mě vyjet na kopeček, což trvalo jen chvíli, a já odtud spatřil v polích směrem k lesu dva opěšalé muže. Rozjeli jsme se k nim. Když nás od těch mužů dělilo ani ne sto metrů, celí udýchaní zastavili a dali se zajmout. Zarazil jsem postup odřadu a počkal, až dojde s kolonou komandant de Vérigny. Předal jsem mu oba zajatce a požádal o ty dva koně, připadali mi vynikající, abych je dal svým dvěma důstojníkům. Žádost byla schválena.

Po několika dotazech, na které zajatci hned odpověděli, jsme zjistili, že patří ke guerille jednoho faráře,* mnicha, jenž svlékl kutnu, nejneúprosnějšího muže, jaký na cestě z Valladolidu do Salamanky přepadával. Věšel zajatce na šibenice, které dával u cesty vztýčovat, a dopouštěl se i takových ukrutností, že poroučel rozpárát břicha ženám, jež mu padly do rukou. Takový osud potkal jednu nebohou kantýnskou zajatou farářem pouhých pár dní před naším příjezdem do Valladolidu. Kdybychom se k onomu městu vypravili, zdejší posádka, která lupiče dobře znala, by s těmi dvěma bezpochyby udělala krátký proces a poslala by je na smrt. Komandant de Vérigny ale rozhodl, že oba zajatce odvezeme do Zamory, což byl podle rozkazu náš cíl, do něž se měla ze Salamanky přesunout i brigáda. Takto mohli ti dva lumpové doufat, že zůstanou naživu. K jejich smůle ale komandant nařídil, ať je prohledají. To se jim stalo osudným, neboť se u jednoho z nich, jenž vypadal na důstojníka a měl na obličejí šrám od šavle dosti čerstvého data, našla peněženka a v ní dluhopis na modrém papíře. Byl napsán francouzsky a zněl na poštu ve Valladolidu.

Peněženka patřila francouzskému důstojníkovi, jehož mrtvolu ležela na cestě. Následkem toho trval proces s oběma guerilleros jen krátce.

Komandant de Vérigny poručil, aby poklekli tváří ke zdi spáleniště, kde stáli jejich koně. Jeden peloton z odřadu se chopil zbraní a oni klesli zastřeleni. Těsně předtím se pokřizovali a pronesli tato slova:

„Zemřít za Boha, zemřít za vlast, to je smrt pravého Španěla.“
Hned po odpověti jsme se zase dali na cestu.

V předvečer příjezdu do Zamory se k nám ve městě Toro při-

* Pravděpodobně proslulý guerillero s přezdívkou El Cura, Farář.

* El Pastor slovo dodržel a odešel vskutku válčit do Andalusie.

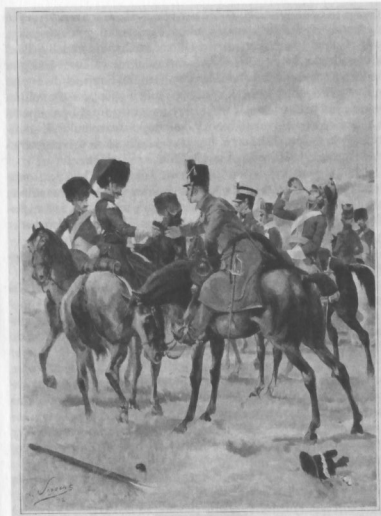
** Stříbrná mince malé hodnoty, byť odpovídá čtyřnásobku realu (do onza jich bylo třeba 80). Měnový systém ve Španělsku je značně nepřehledný a v krátkosti nepopsatelný. Vedle již výše zmíněných onzi (jež zde razil i bonapartistický režim, stejně jako v Katalánsku dublony), byly v oběhu libry (mj. Aragon a Valencia), kastilská escuda, navarrské dukáty, i tzo. zlaté pistole (aranjuezské piastry), a to je řeč jen o nejjednodušších mincích. Mezi stříbrné patřila pesa, pesety, ale i Josefovny piastry (Josefo I. Napoleona), přičemž vše se dalo přepočíst přes po celé zemi nerozšířenější platidlo, rovněž stříbrné realy (existovaly i poloviční, slitinové), jež byly dále dělitelné v celé škále mincí měděných...

pojil důstojník s pětadvaceti myslivci. Důstojník patřil k 7. mysliveckému a vzl komandantu de Vérignymu list generála Fourniera. Generál mu nařizoval, aby se pustil nalevo, k přivozu na řece Douro*, a došel tam ještě téhož dne. Měl se zmocnit tlupy lidí i mul naložených koloniálním zbožím a potravinami; šlo o kontraband pašovaný přes hranici z Portugalska do Španělska. Provedli jsme rozkaz do písmene. Místa byla dobře vyznačena a my se přichystali tak, že nám neuniklo nic, ani lidé, ani zboží.

Pašeráci, muly, zboží, to vše se podařilo dopravit do Zamory, vyvázlo jen několik nejšikovnějších, kteří znali stezky. Komandant de Vérigny toho využil a rozdělil muly oněch uprchlíků mezi důstojníky svého oddádu. Bylo to jediné naše odškodnění za měsíční kampaň. Až na tyto muly se vše ostatní předalo do rukou generála Fourniera, který s tím učinil..., prostě to, co se mu zlíbilo. Nám nikterak nepříslušelo žádat, aby v tomto ohledu skládal účty.

Dva týdny poté, co jsme se vrátili zpět k našim plukům, s námi komandant de Vérigny večerel u generála Fourniera a my se stali svědky prazvláštní scény, k jejímuž osvětlení se musím vrátit poněkud zpět.

Statečný generál Poinsoť** (což je též generál, který, ač porušen generálem Dupontovi*** nemínil u Bayleny, v Andalusii,

Připítek plukovníka de Vérignyho s britskými důstojníky

* Tato řeka mění překročením hranic název, přičemž Douro je francouzštinou akceptovaný portugalský název, pro Španěly však jde o Duero.

** Pierre Poinsoť, baron de Chansac (1764–1833), voják od 1779, brigádní generál 1793; přes Parquinovo toržení měl na kapitulaci u Bailény (franc. Bayleny) dne 22. července 1808 svůj podíl; patřil tehdy k Vedelově divízi, která se Dupontovu kapitulacímu rozkazu podrobila, třebaže mohla vyvážnout. Poinsoť byl, spolu s většinou zajaté generality, záhy propuštěn a krátce sloužil v Itálii. Do Španělska se vrátil v prosinci 1809 jako baron císařství. Roku 1812 povolán do Německa, kde byl v dubnu 1813 zajat Rusy, čímž jeho kariéra skončila, neb po návratu Bourbonů odešel do výslužby.

*** Pierre Dupont de l'Étang (1765–1840), brigádní generál 1795, divizionář 1797, velmi schopný velitel, jenž se proslavil v taženích 1805, 1806 a 1807; mmoží mu prorokovali, že dostane maršálskou hůl, leč ve Španělsku byl poslán s nedostatečnými silami k Cádiz; musel se dát na ústup, byl zaskočen u Bailény a donucen kapitulovat; pro Napoleona to byla strašlivá ostuda před celou Evropou a Dupont za ni pykal vězením v Doullens, kde bude o třicet let později vězněn i Parquin. Po Napoleonově pádu se Dupont stane krátce ministrem války a posléze poslancem.

pronést slovo kapitulace, skočil se dvěma eskadronami kyrysníků na koně, před sebe vyslal batalion námořníků císařské gardy, prošel skrze španělskou armádu, které se Dupont vzdal, a došel k vévodovi z Bergu až do Madridu) velel městu Toro, ležícímu sedm francouzských mil od Zamory. Generál Fournier do onoho města přijel, chtěl svého kolegu navštívit a zjistil, že je upoután nemocí na lůžko. Přepál se nejprve na jeho zdraví a pak spatřil na krbové římse dva sloupečky, každý po dvaceti zlatých mincích. Byla to španělská *onza*. Bez jakýchkoliv okolků si vsypal jeden sloupek do kapsy a generálu Poinsovi sdělil:

„Ježto není pravděpodobné, pane kolego, že by vám touto mincí platili nájemci vašich statků ve Francii, bude spravedlivé, abych se jako generál, velící v této provincii jezdecktvu, s vámi podělil o vše. Vzal jsem si svůj díl a odcházím. Přejí vám dobrý večer a lepší zdraví.“

Poté generál Fournier, který měl koně i eskortu u brány, odejel cvalem do Zamory.

Generál Poinsoť, naprosto vyvedený tím, co se stalo, z míry, si řekl, že jen co se uzdraví, pojedě do Zamory, aby získal od generála Fourniera zadostiučinění a vzal si to, co mu patřilo. Nezapomněl na to a oné neděle, o níž chci vyprávět, přijel hned ráno do Zamory.

Netuším, co se mezi oběma generály odehrálo, avšak navečer, když jsme u generála Fourniera večereli, což jsem zmínil na začátku, vešel neohlášený generál Poinsoť do jídelny, obrátil se na generála Fourniera a pronesl tato slova:

„To jste mě tedy chtěl nechat na cestě zavraždit bandity? Vy jste dal rozkaz eskortě z vaší brigády, aby mne do Toro nedoprovázela?“

A ježto se generál Fournier rozesmál, hněv generála Poinsoťa ještě vzrostl a on vykřikl:

„Generále Fourniere, je mi známo, že dokážete na patnáct kroků zhasnout kulkou z pistole svíčku, jenže já vám zasadím bod kordem do úrovně čtvrtého knoflíku u uniformy, protože tak se pro změnu zháší nit života neomalencům, jako jste vy.“

A na odchodu zvolal:

„Zitra!“

Když odešel, generál Fournier prohlásil.

„Tady máte příklad, že se věci nenazývají, jak by měly. Podle jména by neměl být generál hlupákem, on jím však je až do

morku kostí.* Komandante de Vérigny, udělejte mi tu radost, jděte a zjistěte, v kterou hodinu generál Poinsoť, neboť tak se jmenuje, chce, abych mu byl i se svědky k dispozici.

Nazítří se komandantu de Vérignymu podařilo odvrátit duel, jenž by byl pro armádu velice špatným příkladem. Zároveň vyřešil i záležitost s penězi; generál Fournier poskytl ze svých stáji starého šedáka, o němž se říkalo, že patřival Marii-Antoinettě. Generál Poinsoť by za něho určitě dal oněch dvacet *onzí*, to jest 1700 franků, kdyby ho kupoval.

Dne 1. května** opustila Fournierova brigáda svá ležení. V Toro jsme přešli na druhý břeh Doura a dojeli do Ciudad-Rodriga, kde se z nás stala součást divize generála Montbruna, nejskvělejšího válečníka, jakého jsem kdy spatřil. V celé armádě byl znám statečností a zejména energickou i hodně originální odpovědí, pronesenou za tažení roku 1809 v ležení u Znojma. Kapitán Lindsai, jeho pobočník, tehdy k němu dojel tryskem a už zdaleka křičel:

„Dobrá zpráva, generále, dobrá zpráva! Přijíždím z Vídně, abych vám sdělil, že je mír!“

„S mírem se můžete jít vy...! Já mám radši rvačky!“ opáčil velitel jezdecké divize.

Nebylo mu ještě šestatřicet, byl hrabětem císařství, měl i s dotacemi služné 100 000 franků, získal si v armádě skvělé jméno a oženil se s mladou, šarmantní ženou. Kolik to bylo důvodů, aby se vprostřed tak skvělého postavení radoval z míru! Jenže radost nacházel jen na bojištích a životu v leženích dával přednost před slávou. Škoda! Touha zemřít v bitvě se mu vyplnila až příliš brzy, dostal do břicha osmiliberní kulí, se kterou ho pak po bitvě u Moskvy pohřbili.

Spojili jsme se s Portugalskou armádou a 3. května, během průzkumu, vedeného dvě až tři francouzské míle od Ciudad-Rodriga, byla spatřena anglická armáda. Komandant de Vérigny, který měl pod přímým velením tirailéry brigády, dychtil pány Angličany spatřit a řekl mi:

* V originále další těžko přeložitelná slovní hříčka. Fournier podle Parquina o Poinsoťovi říká: „...car il est sot sur tous les points“. Francouzské point znamená bod, ale značí také absolutní zápor, slovo sot znamená hloupý. Takže jméno Poinsoť by se dalo přeložit jako Nehloupý, jenže Fournier jej shledává hloupým ve všech bodech....

** 1811.

„Parquine, tohle je láhev skvělé francouzské pálenky; cválejte s ní na pár kroků od anglické linie, mávejte bílým kapesníkem, a až se vás přijdou zeptat, co chcete, odpovíte, že jste přijel nabídnout přípitek s důstojníky, kteří proti nám stojí. Pokud přijmou, přivítám je s vámi s důstojníky, co mám s sebou.“

Jakmile to komandant dořekl, dal jsem láhev s pálenkou do šavlové tašky a vyrazil trýskem s kapesníkem v ruce. Na dosah anglických linií jsem začal hned mávat. Vzápětí ke mně cvalem dojel jeden důstojník od 10. pluku lehkých dragounů a ptal se, co si přeji.

„Přijel jsem vám nabídnout láhev pálenky, abychom si, vaši i moji kamarádi, mohli připít, než se začneme seznamovat trochu jiným způsobem.“

Anglický důstojník přijal a dal znamení svým druhům. Já zrovna tak pokynul komandantu de Vérignymu, jenž se ke mně připojil s desítkou důstojníků v okamžiku, kdy přijížděl stejný počet důstojníků anglických. Láhev začala kolovat a za okamžik se vyprázdnila. Obsah jsme shledali vynikajícím, angličtí důstojníci jejměna. Poděkovali nám za celý obřad, kterého si velice cenili. Rozproudila se konverzace a oni chtěli vědět, jak dlouho už ve Španělsku pobýváme.

„Kráťce,“ odpověděl jsem jim, „přede dvěma roky jsme se ve stejnou roční dobu potýkali a Rakušany. Přijeli jsme, pánové, z Francie, abychom vás poznali.“

„Buďte tedy vítáni,“ odpověděli sborově.

A jeden z nich s trochou pychy dodal:

„Už výkvět francouzské kavalerie známe. Měli jsme potyčku s plukem Napoleonových gardových myslivců, u Benavente jsme jim zajali jejich velitele, generála Lefèvre-Desnouettese.*

Pak se ujal slova komandant de Vérigny.

„Neopatrnost tohoto generála,“ konstatoval, „spočívala v tom, že se vrhl na vašich dvacet eskadron se čtyřmi eskadronami myslivců, a krom toho si nezjistil, kde je brod. Možná, že se nám v začí-

najícím tažení naskytne příležitost dosáhnout za myslivce odplaty.“

Jeden anglický důstojník se otázal, zda mezi námi není někdo z města Moulins v kraji Bourbonnais, neboť by převelice rád poslal dopis jednomu z krajanů, jenž byl v onom městě zajatcem. *Adjutant-major* Dulimbert* od 13. mysliveckého, jehož otec byl v Moulins dokonce prefektem, pravil, že se toho s radostí ujme, a dopis mu předal nazítří parlamentář anglické armády.

Anglickému generálovi se nejspíš zdálo, že konverzace trvá déle, než je zdrávo, neboť dva či tři granáty vypálené z anglické linie dopadly nedaleko od naší skupiny a přinutily nás, abychom se rozloučili, nicméně jsme nejdříve vypili rum, kterým nás na oplátku pohostili důstojníci angličtí.

Prováděli jsme ústup směrem na Ciudad-Rodrigo stupňovitě (neboť jsme představovali jen průzkum směrem k nepřátelské armádě). Půl hodiny po rozhovoru s anglickými důstojníky jsme zaslechli několik výstřelů z karabin a křik. Vzápětí jsme uviděli vpravo od nás peloton tiraillérů, nepřítel ho zle tísnil, a poručík Fage od 13. mysliveckého nám dával šavli znamení, abychom se spěchali na pomoc. Ustupující kolona pokračovala v pohybu a já vyrazil cvalem, přičemž jsem k sobě přivolal důstojníky a poddůstojníky, kteří jeli v zástupu za mnou. V počtu padesáti jezdců jsme se vrhli doprava, na pomoc pelotonu tiraillérů. Zuřivě jsme, zařičovali na Angličany, ti museli několik našich pustit a my se zmocnili několika lehkých dragounů. V této akci jsem musel velice chválit adjutanta Dobersecqa, kterého jsem do této funkce ustanovil za pochodu do Španělska. Jenže za chvíli se na nás proměnu vrhla kavalerie anglická.

Vzpomínám si, že jsem při návratu k našim pozicím, od nichž to teď bylo dosti daleko, spatřil u silnice jednoho ze svých kamarádů ve stavu velice vážném. Jednalo se o důstojníka našeho pluku jménem Jougla; jeho kůň, který se jmenoval kvůli divokosti, s níž pádil, *Vztekloun*, zůstal stát a nereagoval ani na uzdu, ani na ostruhu.

„Co tu, u čerta, děláš, Jouglassi?“ povídám mu.

„Kůň si postavil hlavu a nehne se. Myslím, že je schvácený.“

„Tak tu čekej, až tě rozsekají,“ já na to. „Angličani se na nás valí.“

* Jean du Limbert (ne Dulimbert), nar. 1786, chef d'escadron 1813, Mar-montův pobočník od ledna 1814, za Bourbonnů maršál de camp.

* Charles Lefèvre-Desnouettes (1773–1822) byl generálem od 1806 a současně major-colonelem gardových jízdních myslivců; u Benavente (29. prosince 1808) se nechal ulákat do léčky. Z britského zajetí uprchl r. 1812. Za Sta dní znovu velel gardovým jízdním myslivcům, bojoval u Waterloo, pak uprchl a byl v nepřítomnosti odsouzen k smrti. Zemřel při ztroskotání za plavby do Irska.

Jouglas zasadil koni prudkou ránu šavlí naplocho do pravé strany hlavy, zvíře konečně začalo poslouchat, otočilo se doleva a běželo jak vzteklé, čímž dávalo svému jménu zapravdu.

Navečer jsme do tábora dojeli i s několika zajatými dragouny. Nazítří ráno si mě generál Fournier zavolal do Ciudad-Rodriga, kde bydlel, a dal mi rozkaz převzít velení odřadu složeného z trubace, padesáti myslivců, jednoho poručíka a jednoho podporučíka. Měli jsme vyrazit na průzkum do vesnice, kterou mi ukázal na mapě, ležela na dvě francouzské míle od Almeidy, na portugalské hranici.* Generál ráčil dodat:

„Parquine, je to mise, která si žádá inteligenci, proto ji svěřuji vám.“

„Ručím za ni,“ slíbil jsem generálovi a dovolil si odejít.

V ležení jsem svůj odřad seskupil a vyrazil. Při vjezdu do generálem označené vesnice právě bila desátá. Jednalo se spíš o městys a já se skrz něj prohnal cvalem. Hlídky jsem rozmístil před vesměrem k Portugalsku, polovinu mužů nechal sesednout, koním velé svolnit udidla a napojit je. Když se muži i koně osvěžili, vystrídal jsem jimi druhou polovinu. Nařídil jsem podělit muže a roznést jim ke stanovištím jídlo, chléb, víno i pálenku; to vše nám dodal zdejší *alcalde*. Důstojníkovi jsem výslovně nařídil, ať dohlédne, aby se žádný z jezdců nevzdálil od koně.

Při tom nenadálém příjezdu do vesnice jsme překvapili španělského bubeníka, jak vyhubňává a předcítá proklamaci obyvatelům, která je měla přimět k pomoci *guerille* dona Juliána,** prosulého partyzánského vůdce, jenž potřeboval zacelit utrpené ztráty na lidech i koních. Říkalo se, že to byla poslední *alcaldova* výzva, ta že sbírku onoho dne uzavírala.

Rozmístil jsem jednotku popsaným způsobem tak, aby nemohla být zaskočena, načež jsem se i s trubačem odebral k *alcal-*

dovi, jenž mi prozradil, že ve dvě v noci tudy projela anglická hlídka, provádějící průzkum směrem na Almeidu, že však od obyvatel nic nechtěla. Poté jsem vyňal ze šavlové tašky proklamaci a *alcalda* donutil, aby mi okamžitě předal částku, kterou tu pro *guerillu* dona Juliána vybral. Nebožák si nepochybně představoval, že bude za sbírku, při němž jsem ho zastihl, viset, a padl mi k nohám. Dal jsem mu najevo, že se spokojím s vybranou částkou, že ji chci ale celou a nesmí v ní chybět ani jeden *maravedi*.* Vstal, odvedl mě do své úřadovny, zpoza knih na polici vytáhl pokladničku se zlatem i stříbrem a vysázel vše do poslední drobné mince, což dávalo dohromady šest tisíc franků, sumu, které bych se tu jinak bezpochyby nenadál. Nechal jsem to nést trubačovi a odporoučel se od *alcalda*, jenž byl viditelně šťasten, že vyvázal tak snadno.

Po příchodu k jednotce jsem sumu rozdělil na dvě části, tři tisíce franků pro myslivce, ze druhých tří tisíc patnáct set pro mne a patnáct set pro oba mně podřízené důstojníky. Pak jsem měl k jednotce tento proslav:

„Kamarádi, peníze, které mezi vás rozdělují, by jinak padly do rukou *guerilly*; stačilo, abychom se s příjezdem o pár minut opozdili. Tady mám *alcaldovu* proklamaci. Proto nám ty peníze patří. Chci po vás jedinou věc, abyste o tom mlčeli a zachovali to jako tajemství.“

Všichni slíbili. Nechal jsem odřad vsednout na koně, načež jsme se vrátili do Ciudad-Rodriga a já generálu Fournierovi hlásil, že anglický průzkum postoupil minulé noci až směrem k Almeidě.

Nazítří ráno se brigáda vyhoupla do sedel a my provedli přesun bokem k nepříteli. Generál Fournier strávil s 13. myslivským den a noc ve vesnici, kde já předtím prováděl průzkum, můj pluk ale skrze ni jen projel a usadil se až o francouzskou míli dál, napravo od armády. Ani ne dvě hodiny poté, co se pluk rozmístil, mi ordonance přinesla rozkaz, ať se okamžitě ke generálu Fournierovi dostavím. Jisté obavy se mě zmocnily, když jsem za generálem došel a viděl, že se zabydlel v domě *alcalda*, od něž já včera vybral kontribuci, nicméně jsem si řekl, že to zvládnou.

* *Maravedi*, pomineme-li historii, kdy bývaly zlaté i stříbrné, velice drobná měděná mince, jejíž ekvivalent k stříbrnému *realu* je v této době udáván v poměru 1/34.

* Vychází ze *Parquinových* slov je možno předpokládat, že mluví vesnici *Aldea del Obispo*, pokud by šlo o městys, muselo by jít o od Almeidy skoro dvojnásobně vzdálenější *Villar de Ciervo*. Co je však z kontextu zcela zřejmé, jde zde jednoznačně o Almeidu portugalskou, nikoli španělskou, jež je od Ciudad-Rodriga vzdálena zhruba 150 km severněji.

** Don *Julien Sanchez*, býv. španělský voják a *Wellingtonův* vyzvědač; podal mu ukrást depeši i koně generála *Kellermanna* a v květnu 1811 unést generála *Renarda*, guvernéra Ciudad-Rodriga; pro útěchu mu pak uspořádal večeři s hudbou...

Nezmýlil jsem se, generál Fournier žádal od *alcalde* peníze a ten mu odpověděl:

„Jdete příliš pozdě, generále, důstojník, co tu byl včera, si odvezl šest tisíc franků, které jsem měl.“

Pro generála nebylo nikterak obtížné zjistit, kdo vedl do vesnice průzkum, přijal mě velice nerudně a okamžitě chtěl oněch šest tisíc franků, které mi *alcalde* včera předal.

„Je mi líto, *mon général*,“ povídám mu, „z té částky mi zbývá jen čtvrtina, zbylé tři čtvrtiny jsem rozdělil mezi odřad a důstojníky. Dovolte mi ale, *mon général*, abych poznamenal, že vláda mi dluží všechny požitky rok zpátky a že tři dobré koně pro službu mi ona neopatřila. Příliš se tak ani nepodílí na tom, že jsem vždy připraven splnit choulostivé posláním, což mi, mimo jiné, ve vašich očích vyneslo pověst inteligentního důstojníka. Dovolte, *mon général*, ještě dodat, že takovéto příležitosti mi naplní váček, který liknavostí vlády splaskl.“

A sáhl jsem za opasek, abych vytáhl oněch patnáct set franků, což byl můj podíl, který jsem si určil sám. Generálovi jsem se chystal říci, že zbývající čtyři tisíce pět set franků od důstojníků a mužstva vyberu, pokud je už neutratili. Generál posunkem naznačil, že to nemám dělat, a dodal:

„Poctivý způsob, jímž jste těch šest tisíc franků rozdělil mezi jednotku, způsobil, že nad celou věcí spustíme oponu. Příště to ale už nezkoušejte a nejprve mě informujte.“

Poděkoval jsem generálu Fournierovi a ujistil ho, že se na mne může spolehnout. Načež jsem se vrátil k pluku.

Měl bych spravedlivě dodat, že generál Fournier přistupoval ke všem nuceným kontribucím velmi shovívavě.*

Kapitola IV.

**Takto je třeba se nepříteli představit /
Bitva u Fuentes de Oñoro / Moje zranění / V zajetí guerilly
/ Zločin podporučíka Bourgeoise**

Nazítří, 5. května, jsem vsedl na koně časně a hned mě upoutalo, že *chef d'escadron* de Vérigny je čerstvě oholen, že si vzal rukavice, čisté prádlo, nechal si vyčistit boty a vyleštit ostruhy. Osedlanou měl nádhernou tureckou klisnu, svého bitevního koně, postroj zářil novotou, na kalpaku bylo vztýčené péro, plamenec vlál. Vousy měl nakroucené a navoskované. Jedním slovem byl v gala a já mu musel složit poklonu.

„Takto je třeba se nepříteli představit, Parquine,“ pravil ke mně, „nic není krásnějšího, než když děla duní jak ve svátek.“

Brigáda byla pohromadě, dali jsme se na pochod, po dvou hodinách se připojili k jezdecké divizi generála Montbruna a zaujali bojové postavení vpravo od ní. Anglická armáda stanula v bitevním uspořádání na portugalské hranici v pozicích dosti zlých, neboť měla řeku za sebou a přechody přes ni začaly být v důsledku dešťů, které zvedly hladinu, na pováženou. Armáda řečená Portugalská stála pod velením knížete Massény v linii proti ní; byla posílená o brigádu generála Fourniera, o pěší divizi generála Claparèdeho a o patnáct set mužů jezdeckta císařské gardy, které do boje poslal z Valladolidu generál Bessièrès.* Silou jsme se anglické armádě téměř vyrovnali, alespoň co do jezdeckta, pěchoty a dělostřelectva, oni měli na své straně navíc jen portugalské a španělské povstalce. Všichni se chvěli nedočkavostí a přáli si,

* Parquinův omyl v hodnotě, nešlo o generála Bessièrèse, ale o maršála, jeho bratra, který přišel Massénovi se slabými silami na pomoc, byl se mu vůbec nechtělo gardové jednotky nasazovat. Generál Lepic tehdy odmítl nasadit 1500 jezdců bez Bessièrèsova souhlasu a maršál nebyl k nalezení. To byl i jeden z důvodů prohry v bitvě u Fuentes de Oñoro. Velmi podrobně tyto okolnosti líčí Marbot (Marbot, Marcellin de: Paměti. Vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Elka Press-Knižní klub, Praha 1999).

* Velmi shovívavý byl v tomto ohledu zejména sám k sobě!

abychom se už s Angličany popadli do křížku. Pokud by byl kníže Masséna chtěl přidat další snítku k vavřínnům, které mu vynesly titul milovaného dítěte vítězství, a kdyby se víc staral, aby bitvu vyhrál, byl by nepřítel nejspíš poražen. Bůh ví, jaké důsledky by takové vítězství mělo pro vývoj všech událostí na Pyrenejském poloostrově.*

Avšak ani příkladné chování Claparèdého divize, která se takto vznešeně rozloučila s Portugalskou armádou, neboť měla hned nazítří odejít do Andalusié, ani zuřivé útoky čtyř elitních eskadron od 6., 11., 15. a 25. dragounského, vedené s takovou bravurou plukovníkem Ornanem** napříč anglickými liniemi, což v generálu Wellingtonovi jednu chvíli vzbudilo obavy, abychom neprozrazili jeho poslední sled, nic z toho nepřimělo knížete Massénu opustit stan, v němž se s generálem Loisonem*** uzavřel. Naneštěstí tu chyběl maršál Ney, neboť složil týden předtím velení svého armádního sboru. Roztržka s velitelem armády tak vojsko připravila o jeho talent i meč.† Kníže Masséna obdržel den předtím z Francie zprávu, že bude ve velení vystřídán maršálem vévodou z Ragusy,‡ který se měl u vojska objevit každým dnem. Ona bitva, v níž jsme měli v ranním čase na své straně všechny výhody, skončila rázem v okamžiku, kdy zahájil anglický generál ústup. Fournierova brigáda byla poslední jednotkou, která se

s nepřitelem střetla. Šavlemi jsme se prosekali skrze linii anglického jezdeckta, které se nám podařilo na hlavu porazit; přitom padl pod generálem Fournierem kůň. *Gros-majora* pluku a kapitána Lasalla,* poručíka Labasséeho,** poručíka Hymoneta a několik myslivců smetla nepřátelská děla a pýchota na zem, neboť pod nimi srazila koně, a já utřel z bezprostřední blízkosti kulku, která mi projela tvář, přičemž s sebou vzala šest zubů.

Je jasné, že jsem musel k ambulanci, abych se dal ošetřit.

Výraznou kvalitou komandanta de Véricnyho bylo, že uměl mluvit k vojákům a dokázal je v nejkritičtějších chvílích povzbudit. Onoho rána 5. května, kdy se, jak jsem právě vyličil, staly naše eskadrony terčem nepřátelské artilerie, se mnou komandant de Véricny projížděl krokem mezi řady a mluvil s vojáky tak, jak měl tvář v tvář nebezpečí ve zvyku.

„Parquine,” řekl mi pan de Véricny a ukázal na jednoho myslivce, jenž přihlížel palbě poprvé a zjevně měl tvář v důsledku nebezpečí bledou, „v obličejí toho hochu čtu, že až zaútočíme, bude se šavlí zatraceně ohánět.”

Myslivce, kterému ta slova dodala jedním rázem odvahy, poklepal na šavli a odpověděl.

„Ano, mon commandant.”

A dodržel slovo, neboť o minutu později pronikl do anglických linií jako jeden z prvních a byl tam zabít.

Mezi raněnými jsem potkal na tváři lehce zraněného kapitána Ervase*** od 24. mysliveckého, pak bratrance vévody z Frioulu† a pohledného, chrabrého Septeuila,‡ pobočníka knížete Massény, jenž dorazil teprve včera z Francie; s neobyčejnou odvahou snášel amputaci nohy.

Jakmile komandanta de Véricnyho o mém zranění zprávil, laskavě se nechal informovat, jak mi je. Tužkou jsem napsal lístek a poslal mu ho:

* Georges Lasalle, nar. 1777, u 20. jízdního mysliveckého od 1794, adjutant-major 1809, ve výslužbě od 1814.

** Frédéric Labassée, nar. 1792, císařské páže 1807, podporučík 20. jízdního mysliveckého od 20. července 1810.

*** Kapitán de Hervas (ne Ervas), syn španělského bankéře a ministra.

† Velkomaršálka dvora Duroca.

‡ Septeuil byl pobočníkem Berthierovým, náčelník generálního štábu jej vyslal k Massénovi.

* Bitva u Fuentes de Oñoro začala 3. května 1811, následující den byla přerušena a uzavřela se 5. května Massénovou porážkou. „Kdyby tu Boney byl, porazil by nás,” poznamenal Wellington. Masséna, jenž už věděl, že je z čela Portugalské armády odvolán, se o výsledek zajímal přamlo a mnozí říkají, že po celý den nevyšel ze stanu!

** Philippe-Antoine d'Ornano (1784–1863). Korsičan a bratranec Bonapartův, plukovník 1807, hrabě císařství 1808, generálem se stal zde na bitvách u polí 3. května 1811. Pak prodělal tažení v Rusku i Sasku, od 1813 major-général gardových dragounů, po Napoleonově definitivním pádu v exilu, vrátil se 1818, francouzský pair 1832, maršál 1861.

*** Louis-Henri Loison (1771–1816), voják od 1787, generál 1795, divizionář 1799. Několikrát obviněn z loupeží a v březnu 1813 zatčen na císařův rozkaz, neboť jeho divize nebyla tam, kde být měla.

† Masséna chtěl zahájit novou ofenzívu, nicméně ho už nikdo neposlouchal... Britové mohli zdařilý ústup pokládat za strategické vítězství!

‡ Maršál Marmont (1774–1852), vévodou z Ragusy (Dubrovniku) od 28. června 1808.

„Moje zranění nebude nic hrozného; brousil jsem si na Angličany zub a oni mi ho chtěli vyrazit, jenže přitom vyrvali dalších pět.“

Navečer jsem se dozvěděl, že bojisté zůstalo naší armádě a anglický generál že ustoupil do Portugalska, aniž jsme jej pronásledovali.

Ve dnech 9. a 10. května se s námi spojilo osmnáct set mužů, kteří tvořili posádku Almeidy. Jeden seržant od pěchoty* se obětoval, prošel skrze sedmdesát tisíc Angličanů i Portugalců, kteří toto město obléhali, a donesl generálu Brenierovi,** jenž tu velel, rozkaz maršála Massény, aby vyhodil valy do povětří. Generál je nechal odpálit, pak se postavil svým mužům do čela, prorazil skrz nepřátelskou armádu a přidal se k armádě francouzské, ztratil však předtím hodně mužů.

Maršál vévoda z Ragusy přijel k vojsku 12. května a byl tu dobře přijat. Portugalskou armádu zreorganizoval, zajistil jí dobrá místa k táboření a přitom nespouštěl anglickou armádu z očí.

Moje zranění se zahojilo. Koupil jsem v Ciudad-Rodrigo láhev kolínské vody, z té si dělal roztok a ráno i večer jím napouštěl cupaninu na ráně; tak jsem se z toho dostal. Zapomněl jsem podotknout, že mi týden nezbyvalo než jít jen vývar a i ten mi sluha vpravoval do úst trychtýřem. V době rekonvalescence, nikterak dlouhé, neboť rány v obličejí se zpravidla hojí rychleji než na ostatních částech těla, jsem bydlel u jednoho bohatého Španěla v nějaké vsi nedaleko silnice k městu Salamanka; pobýval tu i armádní odřad. Zranění mi působilo prudké bolesti jen zpočátku, nicméně mě ale odsuzovalo k naprosté mlčenlivosti. Nedokázal jsem říci jediné slovo. Můj hostitel, správný chlap, se vyptal každého rána na zdraví a stěžoval si na nepříjemnosti s válkou, na kterou, jak říkal, by měl muž zraněný jako já také žehrat.

„Jenže,“ dodával, „ať už je zlo minulé i budoucí, které Francouzi do Španělska přinesli, jakékoliv, nikdy nebude tak obrovské jako dobro, které jste nám zákazem inkvizice přinesli.“

Tužkou jsem napsal:

* Jmenoval se Louis Tilliet a císař mu za to dal kříž Čestné legie s důchodem 600 franků.

** Antoine-François, hrabě Brenier de Montmorand (1767–1832), generál od 1799, za Pyrenejemi od 1808; za vyhození opevnění Almeidy do povětří byl povýšen na divizionáfe.

„A co zřízení, jakého byste se bez nás nedočkali?“

Přikývl na souhlas a pravil:

„Kéž jsme dost chytří, abychom si je ponechali.“

Netřeba říkat, co se dělo, když nás okolnosti donutily tu ubohou zemi vyklidit a když se Ferdinand VII. vrátil do Madridu.*

Fournierova brigáda rozbila ležení v okolí Salamanky. Vzápětí poté, co jsem se uzdravil, mi generál Fournier, jenž zjistil, že se na silnici k Salamance objevil don Julien, dal rozkaz, abych si vzal padesátku myslivců a neprodleně ho napadl. Zaskočil jsem tohoto vůdce banditů i s tlupou ve vsi, kde chtěl přenocovat. Poblal jsem slušný počet zajatců; když don Julien spatřil svoje lidi pobíjené, zraňované a jímané, skočil na neosedlaného koně a uprchl, přičemž za sebou nechal jak zavazadla, tak i písemnosti. Myslivci dvacátého si tak pomohli k dobré kořisti. Generál Fournier mi k té výpravě gratuloval a onomu výsledku jsem nepochybně vděčil za nový úkol, kterým mě pověřil o pár dní později. Měl jsem doručit důležité zprávy generálu Kellermannovi do Valladolidu. Generál Fournier mi nařídil, ať si vezmu pětadvacet myslivců jako doprovod, avšak já poznamenal, že vzdálenost činí pouhých pátáct francouzských mil. Pokud bych vyjel za soumraku jen se sluhou, na kterého jsem se mohl spolehnout, měl bych vše zvládnout. Generál souhlasil.

Vyrazil jsem a kolem jedenácté dojel k jedné osamělé *posadě* (hostinci) takřka v půli vzdálenosti mezi Salamankou a Valladolidem. Předpokládal jsem, že si tu vezmu čerstvé koně a budu pokračovat v cestě, k mému údivu však byl dvůr plný lidí, koní i mul a všichni se tu utábořili! Nejprve jsem myslel, že je to banda pašeráků, tak obvyklých v Leónu, na portugalském pomezí, z omylu mě ale vbrzku vyvedly karabiny i pistole, jejichž ústí hleděla směrem k nám. Vjel jsem rovnou mezi bandu *guerrillos* pod velením poručíka Aguillarda.

Bránit se nemělo smysl, jen jsem si snažil uchovat pevný a rozhodný výraz. Když mě odzbrojeného dovedli před svého vůdce, řekl jsem mu:

* Asi by bylo vhodné zmínit prapříčinu otevření francouzské okupace země, již byl (vedle dalších aspektů) spor mezi otcem (což byl kortesy k abdikaci donucený Karel IV.) a synem (korunním princem Ferdinandem) o trůn, jehož Napoleon využil k tomu, že odstavil obca a Španělskům se jako krále pokusil vnutit svého staršího bratra Josefa...

„Můj život je ve vašich rukou, protože jsem byl neopatrný. Dejte pro jednou této nerozvažnosti milost; kdybych si vzal eskortu, překvapil bych já vás a vy byste teď byl v mojí moci. Pomyslete i na to, že pokud nám zkrvíte vlas, bude zítra deset vašich druhů, uvězněných v Salamance, popraveno!“

Po těchto slovech jsem zmkl a vzal poručíku Aguiardovi takřka důvěrným gestem z úst doutník, který kouřil (což je mezi Španěly projevem úcty), vložil si ho do úst sám, klidně usedl a bez hnuti brvou čekal, co poví.

V hlubokém tichu překládal vůdce tlupě má slova. Pak, po nějaké době, poručík Aguiard vstal a řekl mi:

„*Hombre demonio* (čertovský chlape), osud druhů, které mají Francouzi v zajetí, nemá na naše rozhodnutí vliv. Uměli by umřít za Boha a vlast, každý dobrý Španěl to umí. Tím, že vás zabijeme, ale zemi od utlačovatelů neosvobodíme. Ceníme si vaší odvahy i rozhodnosti. Žijte tedy; tady máte zbraně a budme chvíli přáteli. Přijměte od vůdce *guerilleros* z celého srdce pohostinství.“

Při těch slovech mi podal ruku, já ji vděčně stiskl a usedl vedle něho. Můj sluha, který rovněž neztratil hlavu, si vzal se mnou trochu prostého jídla. Poté jsme oba vsedli na koně. Jeli jsme silnicí na Valladolid a dojeli tam k ránu. Doznávám, že po celý rok, který mi bylo ve Španělsku ještě prožít, jsem se vždycky snažil prokázat všem Španělům, kteří mi padli do rukou, nějakou službu, a věřím, že mi náležela vděčnost mnoha z nich.

Po návratu k pluku jsem příhodu vyprávěl a komandant de Véragny mi řekl:

„Parquine, během krátkého času jste už podruhé jentak vykázal; poprvé vás málem pěkně zmlouvali Angličané a podruhé jste o vlas uhnul zbojnické šibenici.“

„Víte,“ rozesmál jsem se, „z toho si hlavu nedělám. I když mě zabijí, věřím, že se vrátím. Zmrtvýchvstání se přece už někdy odehrálo!“

V prvních červnových dnech se maršál vévoda z Ragusy vydal na Angličany obležený Badajoz; pšišli jsme včas a město vyprostili.* Forty, zejména pevnost Saint-Nicolas, podstoupily dva útoky. Pár Angličanů zaskočil den jakož i naši vojáci ve chvíli, kdy se pokoušeli vyšplhat na hradby. Pobídli jsme je, aby po vlastních

žebřicích vylezli co nejrychleji vzhůru, do zajetí obránců, neboť naše péchota už k nim doběhla na patnáct kroků a začínala střílet, což by jim jinak bylo osudným.

Když generál Wellington před Badajozem neuspěl, nechtěl dál čekat, až dorazí dvě armády, jedna s maršálem Soultem a druhá s vévodou z Ragusy, které se spolu u Méridy spojily. My jsme pak jeho vojsko pronásledovali až k hradbám Campo-Major v Portugalsku*.

Maršál Soult se vrátil do Sevilly a Portugalská armáda rozbila tábory v Méridě a okolí; armádní štáb se usadil v Méridě.

Jezdecká divize generála Montbruna, ke které naše brigáda patřila, zabrala osm francouzských mil od Méridy město Medelin, proslulé bojištěm (čtvrt míle od hradeb), na kterém maršál Victor porazil 29. května 1809 před očima krále Josefa Španěly pod velením generála Cuesty, který přišel o 19 000 mužů.**

Pouhou hodinu poté, co bylo divizi přiděleno ubytování, začali všichni trubači vytrubovat do sedel. Jednotky se okamžitě shromáždily na místě určeném pro sraz. Nejprve jsme si mysleli, že nás chce nepřítel zaskočit, z omylu nás ale vyvedla zvěst, která letěla mezi místními od úst k ústům. Říkalo se, že jeden obyvatel města, muž třicetiletý, duchovní z medellinského opatství, byl nalezen ve dveřích do svého salonu s bodnou ranou v boku. Kdo mohl být původcem takového zločinu? Všichni *adjudants-majors* z celé divize se měli pod velením *chef d'escadron* de Véragnyho odebrat do domu mrtvého, tam pořídit zápis a ohledat mrtvé tělo. Asistovat nám mělo po jednom důstojníkovi od každého pluku. Já určil, když jsem šel kolem 3. kompanie 20. mysliveckého, podporučíka Bourgeoise,*** aby mě doprovázel. Došli jsme na místo,

* Portugalské Campo Maior, 20 km severovýchodně od Badajozu.

** Vítězství u Medellinu se málem nekonal, Victor se dal před Cuestovou přesilou na ústup, leč jedna kolesna zablokovala most přes řeku Guadiana a ohnivý generál Antoine Lasalle, o němž Parquin několikrát vyprávěl, velel obrát, načež zahájil na Španěly útok. Generál Mouton-Duvernet se nedal zahanbit a vrhl se s péchotou za ním. Král Josef ošem bitvu neviděl, byl v Madridu...

*** Louis Bourgeois, nar. 1774, myslivec u 20. mysliveckého od 1799, podporučík 1809, k 1. prosinci 1811 u 13. mysliveckého a roku 1813, těsně před odchodem do výslužby povýšen na poručíka, což je vzhledem k následujícímu Parquinovu příběhu překvapující...

* Wellington zrušil oblehání 11. června 1811 při zprávě, že se Francouzi blíží. Marmont dorazil k Badajozu, hlášenému generálem Philipponem, 20. června.

když už všechny formality končily, nicméně nám vrtalo hlavami, kdo a z jakého důvodu tu špatnost provedl. Podepsal jsem protokol a podal pero podporučíkovi Bourgeoisovi, leč on k mému nesmírnému údivu váhal a pak brk zlomil, řka:

„Nač se namáhat s pátráním po zločinci; já to udělal! Pravda, chtěl jsem onoho muže jen udeřit šavlí naplocho. Hodlal jsem ho ztrestat za to, že mi přibouchl dveře salonu před nosem, když jsem ho žádal, ať mi nechá dát postel do salonu místo do podkrovního pokojíku, jímž mě chtěl odbyt. Čepel šavle se mi ale smekla, hrot zasáhl na levé straně tepnu a důsledkem byla okamžitá smrt. Chvatně jsem příbytek opustil a odešel i s myslivcem a sluhou, kteří do něj do té doby nevstročili. Nikdo mě nemohl obviňovat, žádný svědek to neviděl, když jsem ale měl podepsat protokol o zločinu mnou spáchaném, hnulo se ve mně svědomí a nyní doznávám, že to já byl jeho bezděčným pachatelem.“

To nenadálé přiznání nám způsobilo převelikou bolest, hlavně pak komandantu de Vérignymu a mně, neboť oba jsme měli podporučíka Bourgeoise velice rádi: já ho považoval za starého přítele, ježto on byl prvním brigádyrem mojí čety v době, kdy já se dal ke 20. mysliveckému zapsat. Proto mnou zmítaly obavy, jak rozhodne generál Montbrun, kterému šel komandant de Vérigny Bourgeoisovo doznání hlásit. Mně dal rozkaz, abych onomu důstojníkovi odebral šavli a odvedl jej do městské šatavy, odkud jsem ho měl nazítří ráno vyzvednout a dopravit k armádnímu štábu v Méridě. Měl jsem si vzít za tím účelem od pluku dvacet myslivců. Všichni důstojníci byli přesvědčeni, že k nehodě došlo tak, jako to podporučík Bourgeois vyličil. Když se dozvěděli, že to já ho mám převést do štábu, uspořádali sbírku, která vynesla padesát *onzí* (4000 franků a něco). Měl jsem mu ji předat s podotknutím, že je to dost, aby prošel celou Estremadurou a došel třeba až k Angličanům, pak že by mohl případně vstoupit do jejich vojska a odplout s ním někam do kolonií. Převzal jsem zlato, abych ho zajatci předal, a nadhodil svým druhům, že nástrahy cest jsou nevyzpytatelné. Pochopili z narážky, že jsem ochoten toho využít a zajatce pustit, ani oni, ani já jsme ale netušili, že největší překážky bude klást podporučík Bourgeois sám.

V půli cesty, v nevelkém lese, skrze nějž jsme projížděli, jsem popojel k podporučíkovi Bourgeoisovi, který jel mezi námi na koni. Chtl jsem mu předat důstojníky vybraná *onza* a vyřídít vzkaz, aby se útekem vyhnul soudu. Bourgeois zůstal neoblomný, ačko-

liv jsem mu naznačoval, že na nás klidně mohou zaútočit *guerilleros*. Šel jsem ještě dál a prohlásil, že maršál vévoda z Ragusy, jehož dobré srdce chválili, mi bude vděčný, že jsem ho ušetřil tak strašného válečného soudu. Nic z toho neudělalo na podporučíka Bourgeoise dojem a on odmítal přijmout zlato i nabízenou svobodu.

„Drahý Parquine,“ pravil mi, „jsem ti opravdu zavázaný za to, co pro mne chceš udělat, a pánům důstojníkům za jejich sbírku velice poděkuji, já ale nic z toho přijmout nemohu. Bourgeois bude umět zemřít, dezertovat by ale neuměl!“

Téhož večera jsme dorazili do Méridy a do týdne se sešel plní soud. Navzdory brilantní obraně pana Lavilléliota,* kapitána, jemuž připadla role obhájce, byl podporučík Bourgeois odsouzen k trestu smrti. Obhájce se odvolal, což poskytlo šestinedělní odklad. Tato skutečnost Bourgeoise zachránila, jak vám o tom později povím.

Plnil jsem tu neradostnou misi, která obnášela dopravení nebohého Bourgeoise do Méridy, a předal důstojníkům těch padesát *onzí*, které Bourgeois nemínil přijmout. Všichni kamarádi jeho rozhodnutí želeli, avšak chválili zároveň jeho charakter. Byl jsem u pluku zpátky dva dny, když si mě zavolal *gros-major* a řekl mi, že maršál na něm chce do svého štábu ordonančního důstojníka z nějakého pluku, muže, který má dobré koně, je aktivní i inteligentní, a že on si při těch požadavcích vzpomenu na mne. Vděčně jsem přijal a vyjel nazítří do Méridy. Kterak jsem měl tušit, jak velká nepřijemnost mě hned po příjezdu k hlavnímu štábu potká?

* Pierre Le Saulnier de la Ville-Hélio (ne Lavilléliot), nar. 1787; v této době byl teprve poručíkem.

Kapitola V.

Nepřijemnost s divizním pokladníkem v Méridě / Mise do Truxilla a potyčka s guerilleros / Jak jsem vyhodil pokladníka Maleta / Výzva k souboji / Souboj s pokladníkem / Reakce maršála Marmonta

Dva dny po příjezdu do Méridy mi doručili dopis od důstojníka z našeho pluku jménem Duclos.* Prosil, abych mu vyzvedl 259 franků, což představovalo výdaje, jež měl během mise, kterou právě splnil v divizi, již velel generál Foy. Vyúčtování bylo k dopisu přiloženo, vydal jsem se tedy k hlavnímu výplatci armády, ten ale nebyl přítomen a zastupoval jej divizní pokladník, shodou okolností jeho bratr. Ježto jsem přišel do pokladny na poledne, úředník mi sdělil: „Pokladník drží si siestu, přijmout vás nemůže.“

V šest odpoledne jsem se vrátil do úřadu a tentokrát se dozvěděl, že pokladník právě večerí.

Popudilo mě, že se sem budu muset nazítří vrátit.

„Parbleu!“ vykřikl jsem nahlas, „Co jestli pokladník stráví zbytek času procházkou? Kdypak ho asi najdu? Což tu není někdo, kdo by to vyřídil místo něj?“

Moje nahněvaná slova dolétla až k uším pokladníka, který vyšel z jídelny dokonce s ubrouskem uvázaným pod krkem, přešel do kanceláře a dosti zběžně přelétl dokumenty. Otázal se, zda jsem pan Duclos; moje odpověď byla záporná, hned nato jsem mu ale podal dopis, kterým mě přítel k vyzvednutí zmocňoval. Pokladník mě sjel ledovým pohledem a pravil, že takovéto pověření odmítá. Scházel jsem dosti nespokojeně po schodišti, když mě dohonal přívětivý úředník a vysvětloval:

„Pokladník se snaží dosti hanebně vyvolat spor, neboť jste ho vyrušil od večere, to stačí, aby k vám byl nezdvořilý a komisi. Leč buďte od té dobroty, zajděte za panem Marchandem, hlavním intendantem, a vysvětlete mu podstatu; jsem si jist, že vám vyjde vstříc, jen co si vyúčtování pana Duclose prohlédne.“

* César Duslos (ne Duclos), nar. 1776, podporučík 1809, poručík a kapitán v průběhu roku 1813, z aktivní služby vyřazen 1815.

Parquinův souboj s pokladníkem

Poděkoval jsem úředníkovi a jel podle jeho rady do domu hlavního intendanta. Večeřel, byl však tak laskav, že se nechal vyrušit, když spatřil důstojníka, který s ním potřeboval mluvit. Prohlédl si dokumenty, ve své dobrotě schválil náklady v pohledávce pana Duclose a přidal písemnou poznámku, která říkala:

„Výplatit panu Parquinovi, důstojníku téhož pluku, který je oprávněn převzít výplatu pro pana Duclose.“

Na návrat do pokladnickovy kanceláře už bylo příliš pozdě, proto jsem musel návštěvu odložit na následující den. Byl jsem nicméně rozhodnut nepřijít v době, kdy by pokladník, který žárlivě lpěl na svém pohodlí, držel siestu nebo večerel.

Příštího rána byl pan Malet ve své kanceláři. Ani si pořádně nepřečetl, co mu pan hlavní intendant armády napsal, a vrátil mi papír nazpět se slovy:

„Pan Marchand neví, oč běží, a vy už vůbec ne, nezaplatím vám.“

„Zdá se,“ povídám mu, „že jste neoblomný. Nicméně byste, pane, mohl odmítat zdvořileji. Věřím, že mi poskytnete zadostiučinění za neotesanost, s níž jste se mnou jednal.“

„Moje postavení v armádě mě řadí nad důstojníky, jako jste vy,“ odpověděl velice opovržlivě. „Opusťte můj úřad, nebo vás dám vyprovodit hlídkou.“

Odešel jsem okamžitě, předtím jsem mu ale řekl:

„Buďte si jist, pane divizní pokladníku, že na vaše chování nezapomenou.“

A odešel jsem domů.

Doma na mne čekal rozkaz náčelníka štábu armády, abych si vzal odřad padesáti mužů od 76. pěšího pluku pod velením důstojníka a odebral se s ním k Almarasu na řece Tejo,* kde jsem měl zjistit, zda je už zřízen most, jež maršál nařídil postavit. Moje mise trvala týden, avšak při návratu, nedaleko města Truxillo,** vprostřed notně vyprahlé planiny, kde nebylo vidět jedinou vesničku, jsme najednou spatřili, jak se v dálce zvedá oblak prachu. Důstojník pěchoty, přivyklý na nejrůznější překvapení a léčky, jež nám *guerilla* strojíla, mi povídá:

„Příteli, vidíte ten oblak prachu napravo...? Do pěti minut se popadnem se Španěly do křížku.“

Nechal vztyčit bodáky, pušky byly už nabitě a takto jsme pokračovali v cestě. Jeho předpověď se do písmene vyplnila, *guerilleros* byli zanedlouho u nás, hnali se na nás s vytím (to je ten pravý výraz), avšak důstojník zavelel:

„*Halte, joue, feu!*“ („Zastavit stát, k líci zbraň, pal!“)

Španělé začali okamžitě obracet koně a rozléti se jak hejno holubů, než ale se k nám obrátili zády, zasypali nás krupobitím kulek, z nichž jedna zasáhla pěchotního důstojníka do stehna. Já hned seskočil na zem, nechal onoho důstojníka vysadit na svého koně a sám převzal velení oddílu. Velel jsem zastavit a vyčkat s bodáky napraženými, než ovážu jejich důstojníkovi nohu kapsníkem.

Guerilleros uviděli, že naše kolona zastavila, znovu obrátili a řítili se k nám, přičemž na můj doprovod křičeli:

„Vojáci, nechte jezdeckého důstojníka, pryč od něj. Veze možná depeše. Vám neublížíme. Jsme přece vaši přátelé!“

Tato francouzsky pronesená slova ve mně vzbudila podezření, že se mezi nimi nalézá několik dezertérů. Vcelku je vám jasné, že pěšáci výzvy neuposlechlí, a když pak *guerilleros* zaútočili, zavelel

jsem pal až poté, co dojeli na deset kroků. To bandity doslova rozpráskalo a řada z nich zůstala ležet na místě mrtvá. Jeden lupič, pod nímž padl kůň, se stal naším vězněm; bylo možné ho dát na místě zastřelit, raději jsem ale nahlas vojákům vyprávěl příhodu, která se mi nedávno stala, tedy událost, v níž jsem za život vděčil toliko šlechtivosti *guerillového* vůdce, poručíka Aguillarda. Pak jsem se důstojníka otázel, zda mě nechá, abych o soudu onoho ubožáka rozhodnul sám.

„Kamaráde,“ odpověděl mi, „je to spíše váš zajatec než můj, naložte s ním, jak se vám líbí. *Guerilleros* mě sice zranili, šli ale hlavně po vás, dávali to najevo křikem dosti jasně.“

„Díky,“ opáčil jsem a stiskl mu pravici, „avšak vaše jednotka před chvílí vyslechla, co jsem jí vyprávěl. Buďte tak laskav a opetejte se, zda souhlasí s výsadou, kterou jste mi právě udělil.“

Ze všech stran se ozvaly výkřiky vojáků:

„Ano, ano, naložte s tím banditou, pane důstojníku, jak uznáte za vhodné.“

Nuže, tužkou jsem napsal na kus papíru toto:

„Důstojník Charles Parquin od 20. mysliveckého, jenž byl nedávno u Salamanky vězněm poručíka Aguillarda a jeho bojovníků, vděčil za život svůj i sluhův jen jejich šlechtivosti. Svoji vděčnost jim projevuje 10. srpna 1811 v Estremaduře nedaleko města Truxillo tím, že vrací život i svobodu jednomu Španělovi z oddílu *Medicova*.“*

Dal jsme ten papír Španělovi, jenž mi tvrdil, že umí číst, k tomu jsem přidal jednu zlatou *onzi* a řekl, že mu vracím svobodu, přičemž doufám, že se naše cesty už nikdy nezkříží. Ten darebák, před chvílí víc mrtvý než živý, mi objal nohy, pak se pokřivoval a zmizel.

Po cestě k Truxillu jsme narazili na jednotku pěchoty, která nám šla naproti, neboť z městských zdí zpozorovali dým výstřelů; jednotka se vrátila do města s námi. Pěchotní důstojník v Truxillu zůstal, aby si tu léčil zranění, a já dovedl eskortu do Méridy.

* Don Juan Palarea, řečený El Medico. Lékař, další obdivaný vůdce *guerilly*; v čele svých husarů a myslivců zmasakroval 6. dubna 1811 u Toleda eskortu plukovníka Lejeuna, jedoucí s posláním od císaře. Lejeune, příslušník hlavního štábu a v té době už i známý malíř, měl šěstí, párkrát jej Španělé mállem zastřelili či oběsili, nakonec ho ale vydali Britům. Sám to barvitě popsal ve svých memoárech.

* Ve Španělsku, kde Almaraz (ne Almaras) leží, se řeka jmenuje Tajo, Tejo je název v Portugalsku, přičemž cizí jazyky využívají spíše z latiny převzatý pojem Tagus.

** Správně Trujillo (oblast Cácerés), zhruba v půli cesty mezi Méridou a Almarazem.

Tam jsem se odebral k náčelníkovi štábu, abych mu podal hlášení.

Když jsem se svých úkolů zhostil, chvála jsem k sobě a myslil hlavně, jak se převléknu, načež navštívím milou majitelku obydlí, v němž jsem přebýval, ženu velice pěknou.

K mému nemalému překvapení mě sluha upozornil, že onen Malet, divizní pokladník, začal po mém odjezdu dům často navštěvovat; každé odpoledne trávil dvě hodiny s mojí hostitelkou a byl tu i teď.

„To je,“ pomyslel jsem si, „nádherná příležitost, abych se tomu drzounovi pomstil.“

Jen co jsem se převlékl, vyrazil jsem do druhého patra (já bydlél v prvním), poklonil se své domácí, která mi, jakmile mě spatřila, nabídla ruku k políbení. Bylo jasné, že pokladník, jenž tu stál s kloboukem v ruce, se chystá k odchodu a já že přijdu o chvíli zadostiučnění, v níž jsem doufal. Proto jsem se k němu prudce obrátil a obořil se na něho těmito slovy:

„Pane divizní pokladníku, zajímalo by mě, jak se chováte v domě jiných lidí, když jste ve svém tak nevychovaný?“

„Pane, nejsem ve vašem domě, ale v domě dámy.“

„Možná, to mi však nebrání, abych, kdykoliv vás potkám, netvrdil, že jste neomalenec.“

Po tomto výpadu se pokladník odporoučel. Vyšel jsem hned za ním a křikl na svého sluha i příkazníka, kteří se okamžitě vyňořili:

„Vyhodte tu osobu ze dveří. A nevpouštějte ji dovnitř, pokud by někdy přišla!“

Pokladník, jenž byl dosti robustní, chtěl vzdoroval, nicméně jej vskutku vyhodili.

Já ho chtěl tímto jednáním přinutit k souboji... Byl jsem si jist, že si na mne půjde stěžovat, proto jsem se okamžitě odebral do úřadu generála Lamartinièra,* náčelníka štábu armády. Pokladník sem už dorazil a jeho zmuchlaný krajkový nákrčník jasně dokládá, že se moje příkazy provedly velice dobře. Generál Lamartinière tu nebyl, večerel s maršálem, nicméně se tu nacházel

* Thomas Mignot, baron de Lamartinière (1768–1813), generál od 1807, od 1811 náčelník hlavního štábu Portugalské armády, zraněn při boji o most u Bidassoa 31. srpna 1813, zemřel v Bayonne na následky poranění o šest dní později.

kapitán Fabvier,* pobočník vévody z Ragusy, a právě naslouchal pokladníkovu líčení.

„Nač si, pane, stěžujete?“ skočil jsem mu do řeči. „Před týdnem jste vy vyhodil mne, já vám to dnes oplatil. Mezi námi dvěma je jen nepatrný rozdíl: vy jste mi odmítl dát satisfakci, já vám, pane, zadostiučnění poskytnu a jsem vám k službám.“

„Co, k čertu, jste na té galeji chtěl?“* pokrčil rameny kapitán Fabvier směrem k pokladníkovi.

Pan Malet se obrátil na mne:

„Dobrá, pane, zanedlouho o mně uslyšíte.“

Vrátil jsem se k sobě, abych vyčkal pokladníkovy odpovědi, a o hodinu později mi doručili následující řádky:

„Pane, vaše chování vůči mě bylo nehodné důstojníka a já jsem nucen vás žádat o satisfakci. Budu čekat zítra v pět ráno na opačné straně mostu, abych vás ztrestal kordem.“

Malet,

divizní pokladník,

t. č. vrchní výplatce Portugalské armády,
dne 15. srpna 1811.“

* Legendární muž, tento Charles-Nicolas Fabvier (1782–1855), ukončil vojenská studia na Polytechnice roku 1802; u Slavíkova byl poručíkem, pak plnil diplomatické mise v Persii a v Polsku, bojoval u Wagramu v řadách císařské gardy a poté ve Španělsku, kde se stal Marmontovým pobočníkem. To jeho poslal Marmont po prohrané bitvě u Salamanky/Arapiles se zprávou za císařem do Ruska. Fabvier dojel těsně před bitvou u Borodina a žádal, aby se jí směl zúčastnit. Po bitvě u Drážďan se stal plukovníkem a po bitvě u Hanau baronem císařství. Po Napoleonově pádu sloužil pod Marmontem, politicky se však přidal k liberální opozici kolem markýze de Lafayette a generála Foye; v letech 1820–1822 účastník prakticky všech spiknutí proti Bourbonům, poté exulant a dobrovolník na straně Řeků v jejich boji s Turky. Proslavil se obranou Athén proti vojskům Řešida Paši. Po červencové revoluci roku 1830 se vrátil do Francie, zahrnut mnoha poctami a povýšení, od roku 1845 francouzský pair. Pak reorganizoval dánskou armádu. K režimu tzv. druhého císařství (tj. Napoleona III.) se stavěl nepřátelsky a byl v nemilosti dán do výslužby.

** Nepatrně parafrázovaný Gèrontův výkřik v VII. scéně II. aktu Molièrovy komedie Les Fourberies de Scapin, (Scapinova šibalství); správně zní „Que diable allait-il faire dans cette galère?“, nebo česky „Co, k čertu, chtěl na té galeji?“ Větu, jež u Francouzů zdomácněla ve smyslu rčení „Co tam, k čertu, hledal?“, vložil Edmond Rostand v závěrečné scéně do úst i svému Cyranovi de Bergerac.

Potvrdil jsem příjem dopisu a šel si lehnout, předtím jsem ale slušově nařídil, ať mě vzbudí tak, abych byl ráno úderem čtvrté řádně ustrojen; v ten čas jsem hodlal vyjít ven a odejít na dohodnuté místo. Cestou jsem potkal kapitána od 70. pěšího pluku jménem Bellegarde, býval tambor-majorem a zacházení se zbraní mu u sedmdesátého vyneslo přezdívku *Zlatá ruka*.

„Prokažte mi laskavost, kapitáne, a půjčte mi svůj kord. Máte-li ještě jeden, buďte od té dobroty a svěťte mi ho také. Ty zbraně potřebuji kvůli tomuhle. Nahlédněte,“ řekl jsem mu a ukázal pokladníkův listek.

„S radostí, *mon camarade*,“ odpověděl, „avšak jen s podmínkou, že svoje zbraně doprovodím. Nikdy je neopouštím.“

„To se rozumí samo sebou; prokážete mi čest, budete-li mým sekundantem.“

A vyrazili jsme.

Pokladník už byl na určeném místě, měl na sobě vyšívány kabát, bílé kašmírové pantalonky a přiléhavé jezdecké boty. Já měl jezdecký frak, nankinové pantalonky a střevce. Ve dvou minutách si pokladník vybral jeden ze dvou kordů a odložil kabát. Pak mi silně impertinentním tónem pravil:

„Dáváte si poněkud na čas, pane.“

Trvalo mi to déle, musel jsem napřed svléknout flanelovou vestu, kterou jsem měl na sobě.

„Čekáním o nic nepřijedete,“ odsekl jsem a zaujal střeh.

Hned na počátku mi neuniklo, že mám co do činění s mužem, který s kordem zachází velice zručně, jak jsem však odrážel jeho pokus o výpad, sklouzla moje čepel po jeho a zasáhla ho na zápěstí. Záštitu ztlumila prudkost bodu, krev nicméně vytryskla.

„Jste zraněn, pokladníku,“ povídá můj sekundant.

„Nic to není,“ opáčil značně chladnokrevně.

Znovu se naše kordy zkřížily, on se ale už bil mnohem opatrněji. Přestal útočit a bylo na mně, abych se do něho důrazně opřel. Zaútočil jsem na něj rychlou sérií výpadů, donutil ho změnit stanoviště a poštěstilo se mi jej zatlačit do hlíny, kde se bořil. Na tomto povrchu představovaly jeho těžké jezdecké boty nevýhodu. Krátce řečeno, zuřivý bod prorazil jeho kryt, vnikl mu do pravého boku a on klesl.

Vrhl jsem se mu pomoci, avšak když jej Bellegarde, můj sekundant, uviděl padat, zvolal:

„Ohó! Pokladníku, to byl výpad, než jste se ho pokusil vykřýt, měl jste mi přinejmenším dát klíče od pokladny!“

„Pojď a místo špatných žertů pomoz statečnému protivníkovi, zaslouží si to,“ okřikl jsem kapitána Bellegardeho.

Dva pokladníkovi sekundanti odběhli a za okamžik se vrátili se dvěma vojáky, kteří naložili pokladníka na nosítka a odnesli domů. Naše malé procesí narazilo na divizního generála Ferraye* a jeho pobočníka Goudmetze, kteří podnikali ranní procházku. Ti se odebrali k maršálovi, aby ho o právě skončeném souboji uvědomili.

Jen jsem se vrátil do bytu, už tam dorazil maršálův příkazník a vyřizoval rozkaz, že se mám u maršála ihned hlásit. Oblékl jsem uniformu a hned vyrazil. Jak mě maršál uviděl, povídá:

„To vy tedy, pane, se hned po příjezdu uvedete tím, že mi probodnete hlavního pokladníka?“

V odpověď jsem vyřal ze šavlové tašky pokladníkův list, který jsem si duchapřítomně vzal s sebou, a podal jej vévodovi se slovy:

„*Monseigneur*, to je moje obhajoba, račte si ji přečíst.“

Maršál dopis přelétl, vrátil mi ho a pravil:

„Pokladník dostal, co zasluhoval. Krom toho si vzpomínám, že když pode mnou sloužil v Ilýrii, zranil tam dva pěchotní důstojníky, s nimiž se dostal do sporu.“

Po těchto slovech mě propustil.

* Claude-François Ferey (ne Ferray), baron de Rosengath (1771–1812), voják od 1787, veterán od Slavkova, generál 1803, divizionář 1810, v Portugalské armádě velel od června 1811 třetí divizi. Smrtelně zraněn u Arapiles/Salamanky 22. července 1812.

Kapitola VI.

*V eskortě maršála Marmonta / Epilog souboje s panem
Maletem / Konec případu podporučíka Bourgeoise /
Podruhé k Ciudad-Rodrigu / Zlomyslnosti Angličanů /
Pan Fage a honba za britským důstojníkem / Vražda
komandanta de Vérignyho*

Dne 20. srpna přijel do hlavního štábu v Medellinu pan de Vérigny a maršál, který komandanta dobře znal, ho požádal, aby dělal velitele maršálské eskorty. Byla uspořádána následovně. Aby hned dva pluky nepřišly o elitní eskadrony, což by sboru hodně škodilo, vyžádal si maršál po jednom důstojníku a po pětdvaceti mužích od osmi elitních kompanií osmi jezdeckých pluků své armády, což dohromady dávalo osm důstojníků a dvě stovky mužů maršálova doprovodu. Komandant de Vérigny přijal velení s velkou radostí a mně si od vévody z Ragusy vyžádal, abych u něho mohl plnit funkce *adjutant-majora*. Maršál souhlasil, což mi udělalo velkou radost, neboť to dokládalo, že jsem kvůli lekcí udělené vrchnímu výplatci neupadl do nemilosti.

Eskorta pobírala dvojité žold a dvojnásobné přiděly potravin; maršál platil polovinu těchto nákladů z vlastní kapsy, a to na základě účtů, které já měsíčně sestavoval a jež mu komandant de Vérigny předkládal. Druhou půlku žoldu dodávaly příslušné pluky.

Nějaký čas po souboji s pokladníkem jsem se dozvěděl, že se pokladník uzdravil a že je schopen trávit dvě hodiny denně na pohovce ve své kanceláři. Vyšel jsem se do jeho úřadovny, abych znovu předložil plnou moc a žádost přítele Duclose. Když se úředník odebral do pokladnickovy kanceláře s dotazem, smí-li mě vyplatit, zřetelně jsem zaslechl páně Maletovu odpověď, protože nás dělily jen prosklené dveře.

„Ano, ano!“ povádal. „Vyplatte pánovi jeho peníze ve zlatě!“

Tak mi vysázeli tři *onze*, což se rovnalo dvěma stům čtyřiceti frankům*, částce, jež vynesla mně tolik nepřijemnosti a poklad-

níkovi slušnou ránu kordem. Poslal jsem ty peníze příteli Duclosovi, který si už myslel, že jsem to vše pustil z hlavy.

Jistě pochopíte, že jsem během pobytu v hlavním štábu neo-pomenul navštěvovat svého přítele Bourgeoise.

Armáda opustila ležení a dala se na pochod. Táhlí jsme z boku k anglické armádě, která znovu postoupila na Ciudad-Rodrigu. Během zastávky v Plasencii se podruhé sešel polní soud a zrušil k trestu smrti, načež případ předal jiné soudní instanci. Bourgeoisovi přátelé, jichž bylo hodně, nepochybovali, že noví soudci, nacházející se daleko od jeviště, kde k usmrcení došlo, budou celou záležitost posuzovat přamálo shovívavě, spíše naopak. A je jasné, jak průtahy na onoho důstojníka působily. Nicméně jsem se nikterak nenadál, že věci nakonec vezmou úplně nečekaný obrat. Když jsem se s Bourgeoisem loučil, řekl jsem mu:

„Tak zase zítra!“

Poněkud pohnutě opáčil:

„Dobrou noc, drahý Parquine.“

Načež já odešel. Žandarmové, kteří Bourgeoise hlídali, ho zdaleka nedrželi jen v cele. Věděli, že kasační soud první rozsudek zrušil, do světnice mu dali jeho věci včetně sedla, v jehož pouz-drech nechali obě pistole. Když Bourgeois osaměl, vymjel jednu pistoli z holstru, dal si hlaveň pod bradu a stiskl spoušť, avšak mimovolný pohyb kulku odchýlil tak, že prošla bradou a vylétla horním rtem, přičemž roztržila sedm zubů.

Bourgeois klesl na podlahu, cítil však, že stále žije, v krvi se doplazil k sedlu a chtěl vzít druhou pistoli, aby to skoncoval, avšak žandarmové, kteří dosud nespali, do světnice vtrhli a chopili se ho v okamžiku, kdy chtěl věc dokončit.

Ke mně o tom došla zpráva vzápětí a já se hned vydal za kamarádem, jenž ležel. Tiskl jsem mu ruku a zeptal se hlavního chirurga, který ho ošetřoval, jak na tom je. Ten pravil, že se z toho dostane, zuby že ale musí ožेत.

Opustili jsme Plasencii a jeli na Ávilu, kde jsme se usadili. Válečný soud, jenž v poslední instanci rozhodoval o osudu podporučíka Bourgeoise, zatím naslouchal vášnivě obhajobě kapitá-

ny. Ostatně přívodní částka, jak ji sám specifikoval, činila 259 franků, což (i podle v poznámkovém aparátu uvedeném kurzu 1 : 85) stále značí, že pokladníkovi nechal čtyři franky jako bolestné...

* Třebaže zde Parquin uvádí konstantní údaje, uvedený přepočít není přes-

na Lavillétiota. Onen důstojník před soudci s neobvyklou výmluvností předestřel dosavadní bezúhonný a příkladný Bourgeoisův život. Poukázal na to, že takový člověk by nevráždil, že za to mohla jen nešťastná shoda okolností. Domácí se svým klientem jednal ohavně, když mu zabouchl dveře před nosem, navíc přitom prohlásil:

„Francouzi, komůrka v podkrovní je pro vás až dost dobrá a já vám nehodlám dávat postel do salonu.“

Bourgeois ho chtěl ztrestat jen šavlí naplocho, leč čepel se smekla a náhoda chtěla, aby brit zasáhl vlevo krční tepnu, což mělo za následek věc, již všichni litují a která už sama o sobě Bourgeoise ztrestala způsobem pro něj jak nenadálým, tak truchlivým.

Po čtvrt hodinové poradě dospěl polní soud k jednohlasnému závěru, že se podporučík Bourgeois provinil zločinem z neopatrnosti, načež jej propustil na svobodu. Chvátil jsem kamaráda obejmout, jen co slyšení skončilo, a prosil, ať mi přísahá, že už si nikdy nepokusí vzít si život. Stiskl mi ruku a já uvěřil, že je to slib, že pro jednou mu to stačí. Nějaký čas ještě pobýval v blízkosti štábu, aby se o něj mohl starat onen skvělý lékař, jenž mu věnoval všechnu péči. Dva týdny po propuštění se vrátil k pluku, ježto ale nebyl schopen roztrhnout náboj,* opustil Španělsko a odebral se do záložní posádky v Niortu, kam jej major poslal. Z oné země si odvázel příliš bolestivých vzpomínek.

O osm let později, roku 1820, jsem Bourgeoise, o němž nebylo od Španělska slechu, potkal v Paříži; stalo se tak na nádvoří zasilatelství Laffite. Zestárl mnohem méně, než bych si pomyslel. Vyrážel do Mantes v Normandii, do svého rodného kraje. Náš rozhovor netrval dlouho, oba jsme měli velmi málo času. Srdečně jsem mu stiskl pravici a pak se zeptal:

„Co jsi, milý Bourgeois, od roku 1812, od našeho rozloučení, dělal?“

„Ze Španělska jsem dojel na základnu v Niortu,“ odpověděl, „a pak jsem odešel do výslužby, do Mantes, města, kde jsem se narodil.“

„A co tam děláš?“

* Papírový obal, v němž byly všechny složky náboje (kulka a prachová náplň, papír sám pak posloužil jako ucpávka), se trhal při nabíjení zuby; osoby, jejichž chrup to neumožňovalo, pokládaly už odvodní komise za službu neschopné.

„Už čtyři roky dohlížím ve vsi Rosny na polnosti Její královské Výsosti vévodkyně z Berry. Leží pár francouzských mil od Mantes a vynáší mi to tři tisíce franků ročně, jenže si musím sám platit dva muže, kteří pod mým dohledem pracují; ty platím z důchodu ve výši osmi set franků a z renty, jež plyne z vyznamenání.“ Těch tři tisíce franků příjmu z titulu dozorce polností mi zbude netknutých, žiji si tedy spokojeně.

„To ti z celého srdce přeji. Za úřad nepochybně vděčíš tomu, že jsi byl důstojníkem?“

„To mi hodně pomohlo, avšak bez faráře z Rosny, který mě dobrotivě paní vévodkyni z Berry představil, bych nejspíš nepochodil. Dnes je tolik žadatelů!“

„Předpokládám, že jsi tomu faráři vyprávěl, k čemu v Medelinu došlo.“

„Tíše, tíše!“ na to Bourgeois, „Z toho složím počet až na onom světě, ne tady!“ Hodiny odbily a Bourgeois pravil, že nadešel čas odjet do Rosny. Stiskl jsem ruku starému druhovi, kterého jsem pak už nespátlil.

Vzpomínáte si, že jsme v půli června v součinnosti s armádou maršála Soula vyprostili z obležení Badajoz a zatlačili Angličany nazpět do Portugalska. O tři měsíce později, v září, jsme znovu vyrazili na schůzku s anglickou armádou, která oblehla město Ciudad-Rodrigo. K maršálovi vévodovi z Ragusy se přidalo deset tisíc mužů Severní armády, všichni z císařské gardy a pod velením krásného i statečného generála Dorsenneho.** V této situaci nemínil anglický generál na naše jednotky čekat a znovu, věren nikterak zářné zdržovací taktice, provedl ústup do Portugalska, ten nám ale přinesl pohromu.

Sledovali jsme jeho armádu a já si vzpomínám, jak jsme jed-

* Bourgeois měl Řád čestné legie už dříve, od 1. října 1807.

** Jean Lepage Doursenne, řečený Dorsenne a přezdívaný Le Beau Dorsenne, Svěhlák Dorsenne (1773–1812), dobrovolník 1791, sloužil v Itálii i Egyptě, brigádní generál a plukovník gardových pěších granátníků 1805, divizionář 1809, u Esslingu zraněn na hlavě. Ačkoliv po tomto zranění trpěl úpornými bolestmi hlavy, velel od dubna 1810 gardě ve Španělsku. Zemřel na následky trepanace lebky, kterou podstoupil. Na jeho příslušnost statečnost i puntičkářskou péči o vzhled svůj i své jednotky vzpomínali pamětníci jako Blaze či Coignet; ukázky viz Kovářik, J.: Ať žije císař! (Napoleonova tažení V), Akcent, Třebíč 2005.

noho dne nevyužili příležitost našeho protřelého protivníka zničit. Od jakéhosi nepřátelského dezertéra jsme se dozvěděli, že generál Wellington ustupuje vprostřed karé i s princem Oranžským, dnes nizozemským králem, jenž u něj tehdy sloužil jako pobočník. Nechali jsme to karé být. Přitom by bylo tak snadné rozstřílet je dělostřelectvem a pak na ně zaútočit s maršálovou eskortou, jenže jen někteří věděli, kdo ve čtverhranu je, my nikoliv.

Dál jsme zachovávali zvyk naší brigády, to jest vypít pár sklenek rumu a pálenky s anglickými důstojníky; činilo se tak v předvoji, když jsme, rozvinuti do rojnice, na protivníka narazili.

Naši myslivci si ovšem osvojili méně zdvořilý zvyk pít rum, kdykoliv na něj dostali chuf, což se jim stávalo velice často. Nežádka jsme některého z těch našich hrdinů slyšeli, jak nahlas říká:

„Došla nám pálenka, kdo pojede zajmout nějakého *goddama* (což byla oblíbená přezdívka Angličanů)?“

A nějaký myslivec, v tom se střídali, vyjel zajmout Angličana, především ale lahvičku rumu, kterou s sebou protivníci vždy vozili. Myslivci si krom toho vydělali tři *napoleony*, což byla běžná taxa za zajatého koně.

Angličtí důstojníci jsou velice stateční, avšak často hodně szíraví. Když obsadili v Portugalsku město Abrantès, přijeli a rozplývali se v omluvách, že tím vévodkyni z Abrantès* donutí odjet do Paříže a zabránili jí, aby ve svých držávách porodila. Dodávali, že prý vévodkyně musela slehnout cestou, v Salamance**, přičemž si musela myslet, že Angličané nejsou gentlemani, a po nás chtěli, abychom jí vyřídili jejich omluvy.

Tropili jsme si ze sebe navzájem žerty a jeden z nich, dosti komický, bych chtěl připomenout. Za ústupu z Portugalska, nedaleko od města Sabugal, pronásledoval pan Fage od 13. myslivce-kého regimentu, jeden z důstojníků brigády, anglického jezdce, který jel na vynikajícím koni. Měl ho od sebe na pouhých deset kroků, ať se však snažil sebevíc, nedokázal vzdálenost zkrátit.

Anglický důstojník se trochu v sedle pootočil, aniž by koně zpomalil, a velice chladnokrevně, přitom však laškovně, na protivníka zvolal:

Vražda plukovníka de Véricnyho

„Pane důstojníku, vy určitě sedláte normanského koně!“
Poznámkou popuzený Fage uchopil pistoli, namířil na anglického důstojníka, rána však minula.

„Ta zbraň,“ pokračoval důstojník, „bezpochyby pochází z manufaktury ve Versailles!“

Druhá jedovatost vyvedla Fageho z míry a on zařval:
„Tak na mne počkejte, zkusíme, kde dělají lepší šavle!“

Jenže anglický důstojník nic takového neučinil, čímž nechci nikterak snižovat anglickou statečnost; s chladnými zbraněmi jsme pro ně vždycky představovali velké nebezpečí. My jsme šavlemi vždy bodali, zatímco Angličané používali čepel v šíři tří palců k sekům. Tak se stávalo, že z dvaceti seků jich devatenáct šlo naplocho. Když však čepel konečně dopadla, byla to strašlivá rána. Nejednou jste mohli vidět ruku čistě useknutou od trupu. Přesně to se stalo plukovníku Sourdovi od 2. kopinického, jehož ruka takto zmizela u Waterloo.*

Před městem Sabugal jsme byli s maršálovou eskortou svědky

* Laura Junotová, manželka generála Andoche Junota (1771–1813), jenž portugalské Abrantes (na řece Tajo) obdržel od predikátu v lednu 1809.

** Parquinova mýlka, Alfred Junot se narodil v Ciudad-Rodrigu 25. listopadu 1810.

* Bylo to den předtím u Genappe.

velmi pěkně vedeného útoku dragounů generála Carliera,* jenž tu utřil zranění a padl do zajetí, neboť pod ním klesl právě v anglické linii kůň. Jasně bylo vidět, jaké ztráty dragouni zasadili hannoverským švaliérům, kteří se těšili pověsti skvělého jezdeckta; každá dragounem zasazená bodná rána měla za následek smrt.

Maršál Marmont a generál Dorsenne se spokojili s tím, že protivníka zahnali do Portugalska, a dál než do Sabagalu ho nepronásledovali. Celý ten kraj doslova zaplavovalo anglické zbroží, neboť Angličané ho sem vyváželi od chvíle, kdy stanuli na pevnině suchou nohou. Nebrali přitom prázdný ohled na zájmy svých spojenců, jimž připluli na pomoc. Co však zaráželo nejvíc ze všeho, byla skutečnost, že Angličané tu, víc než kdekoli jinde, pálili všechny manufaktury, které ona nešťastná země měla.

Portugalská armáda rozbila ležení v provincii León, štáb se usadil ve Valladolidu a komandant de Vérigny obdržel patent důstojníka Čestné legie, který si, bezpochyby, zasloužil. Když jsem mu blahopřál, řekl mi:

„Mám z vaší gratulace, milý Parquine, o to větší radost, že neztrácíte náladu. Žádost o vyznamenání, které pro vás maršál chtěl a již jsem mu poslal, neuspěla. Byl jste na seznamu jedním z dvaceti a císař, jenž nerozmazluje armády, které jsou daleko od jeho očí, odsouhlasil jen čtvrtinu. Kdybyste se místo Parquin jmenoval *Tarquin*, nejspíš by to jméno padlo Jeho Veličenstvu do oka a vyznamenalo by vás.“

„Nezdá se vám, komandante, že už tak jsem pro podobné jméno dostatečně *skvělý*?“**

„Právě proto s vámi takto žertuji.“

A když si zlatý kříž připínal na hrud', dodal:

„Byl bych vám s radostí připjal, drahý Parquine, svůj vlastní stříbrný kříž, nezoufejte však, žádost znovu pošlu při první příležitosti maršálovi, jenž má pro vás slabost. Doufejme, že pak budeme šťastnější.“

* Jean-Augustin Carrié de Boissy (ne Carlier) (1764–1848), podporučík 1782, patřil k odřadu, jenž roku 1804 unesl věvodu d'Enghien. Generál 1807, v červenci 1812 zraněn a zajat, vrátil se do Francie až 1814.

** Narážka na *Tarquinia Superba*, tj. *Quirina Skvělého*, postavu ze starořímské historie.

Generál Fournier právě obdržel rozkaz k návratu do Francie a v čele brigády jej vystřídal generál Curtot.*

Dne 21. února 1812 jsem zažil veliký žal. Můj velitel, skoro bych mohl říci můj přítel, pan komandant de Vérigny, zahynul zavražděn jedním vojákem z posádky ve Valladolidu. Toho dne mě pozval spolu s několika dalšími důstojníky maršálový eskorty a svým synovcem, panem Soufflotem,** mladým důstojníkem od pluku, na večeři, kterou dával jeho přítel, plukovník Thureau*** od 1. husarského. Ten projížděl Valladolidem, vracel se do Francie a měl se připojit k výpravě do Ruska. Večeře proběhla velice zábavně a účastníci se vraceli do svých obydlí. I komandant de Vérigny šel v synovcově doprovodu do svého bytu a v okamžiku, kdy procházeli v noční tmě pod arkádami náměstí (bylo půl jedenácté), vrazili do nich dosti hrubě dva žandarmové z posádky, kteří se zdrželi v hospodě a teď pospíchali. Na slova pana Soufflota, aby dávali pozor, tito vojáci odpověděli slovy dosti hrubými a jeden z nich, notně rozpálený vínem, se otočil, šavli v ruce. Komandant, jenž měl na hlavě jen polní čapku a byl beze zbraně, sáhl po synovcově šavli se slovy:

„Nech to na mně, Julesi.“

Ten už ale vytasil šavli z pochvy a zvolal:

„Ty lumpe, ty se opovažuješ zvednout zbraň na plukovníka?“

V tomtéž okamžiku žandarm máchl šavlí, škrábl mladému Soufflotovi rameno a pak se vrhl na plukovníka, jenž měl šavli spuštěnou u boku a nestačil se krýt.† Prudce ho bodl do břicha. Komandant okamžitě klesl a stačil jen říci:

„Julesi, nadzvedni mě, umírám!“

A vskutku, navzdory všemu umění a pokusům se vrchnímu chirurgovi už nepodařilo vrátit našeho komandanta k životu.

* Jean-Baptiste Curtot (ne Curtot), od 1810 baron císařství (1770–1835), voják od 1786, brigádní generál 1811, později královský generálporučík a stoupenec Bourbonů.

** Jules Soufflot, ke 20. mysliveckému vstoupil v sedmácti letech v lednu 1810, podporučíkem se stal právě v únoru 1812.

*** Nicolas Turau, řečený Thurot (ne Thureau), nar. 1773; byl teprve chef d'escadron, plukovníkem se stal až v říjnu 1813. Bojoval u Waterloo.

† Zde se Parquin dopustil drobné nelogičnosti, s níž překladatel nic nenadělá; zprvu neozbrojený pan de Vérigny má náhle šavli spuštěnou u boku. Možná přece jen uchopil synovcovu...

Z rozkazu maršála Marmonta se všude hledal viník a hned nazítří byl zatčen. Soud s ním proběhl rychle a ještě před naším odjezdem z Valladolidu byl zastřelen.

Prokázali jsme komandantu de Vérigny všechny vojenské pocty a jeho bratr, pan de Lachasse de Vérigny, týž, který později zemřel jako oběť Fieschiho, jiného vraha, jej nechal pohřbit přímo ve valladolidské katedrále!

Kapitola VII.

*Potřetí k Ciudad-Rodrigu / Náš útok na karé Beresfordovy
divize / Ukořistěné prapory / Opuštěné děcko / Můj souboj
s Angličanem před maršálovým očima / Pozice před
bitvou u Arapiles, již Angličané říkají Salamanka /
Nenadálá palba anglických mozdňků / Útok na anglické
jezdce / Téměř useknuté zápěstí / Zranění maršála
Marmonta a prohraná bitva*

V průběhu roku 1812 se vydal maršál Marmont potřetí na pomoc Ciudad-Rodrigu, které Angličané stále obléhali. Avšak toto město, obepnuté pouhým pláštěm* a plné Portugalců, odaných Wellingtonovi a posílajících Angličanům zprávy o stavu obrany, bylo s pomocí žebříků ztečeno a nepřítel ho ovládl. Maršál Marmont se tu objevil nazítří a dojel tak blízko, že jeho eskorta ochutnávala vystřelované kule. Padlo několik mužů a koní. Zranění tu utřžil kapitán Laroche od elitní kompanie 11. dragounského pluku, přidělený k maršálově eskortě. Tohoto důstojníka zasáhla granátová střepina do stehna a odřad kapitána Narppa od 11. pluku ho převezl do Salamanky.

Maršál vévoda z Ragusy Ciudad-Rodrigo obešel a my pronásledovali anglickou armádu, jejíž zadní voj tvořil generál Beresford** s portugalskou divizí. Dostihli jsme tyto jednotky v údolí Mondega.*** Komandant Denys, který později přijal jméno de

* V orig. chemise; v tomto případě tenká zeď na svahu, což je ovšem určitý alibismus, neboť toto španělské město bylo ztečeno již 19. ledna. Francouzi tedy měli po Wellingtonově ústupu spousty času doběhít jej zpět.

** William Carr Beresford (1764–1854), blízký Wellingtonův spolupracovník, podílel se významně na reorganizaci britských sil na Pyrenejském poloostrově a fakticky vzkřísil portugalskou armádu, jejímž velícím maršálem se stal. Wellington však nevěřil, že by tito spojenci byli samostatně plně bojeschopní, jak dokládá i následující případ, a portugalské jednotky byly absorbovány britskými divizemi...

*** Rio Mondego, řeka na západním úpatí pohoří Serra da Estrela, stíhání tedy jak vidno pronásledovatele zavedlo hluboko do portugalského vnitrozemí.

Damrémont* a nahradil komandanta de Vérignyho, onu divizi napadl zcela nečekaně v čele dvou stovek elitních jezdců, tvořících maršálovu eskortu. Situace byla k útoku jezdeckta na pěchotu velice příhodná, neboť pěchotě bránil ve střelbě prudký déšť.** Anglický generál svoje jednotky okamžitě seskupil do karé, našemu útoku ale odolat nemohly. První rozražené karé vneslo zmatek mezi ostatní, ta se rozpadla, rozutekla a prchala do lesů, které ležely nedaleko a skýtaly jim před jezdecktvm útočiště.

Já zranil při tomto útoku vprostřed karé šavlí důstojníka, jenž třímal prapor pluku *Eurillas****; křiklavě barevná stuha mělo číslo 1808. Možná to bylo datum založení pluku. Důstojník mi chvatně nabídl trofej, kterou nesl, a o milost žádal těmito slovy:

„Nos la mata!“

Což mělo znamenat.

„Smrt ne!“†

Námi právě rozražené karé se zformovalo z pluku pokládaného za elitní a útočiště v něm našly čtyři další divizijní zástavy. Všech se maršálovu eskorta zmocnila. Poručík Dubar od 11. dragounského, *maréchal de logis* Soufflot† od 20. mysliveckého a dva další jezdci přijeli každý s jedním praporem.

Generál Beresford nechal denním rozkazem, který lze číst v listu *Moniteur Français*, jenž uváděl překlady dobových anglických článků (1812), vyhlásit, že poslední zbylý prapor divize bude uložen v Oportu a že Portugalci musí nadále bojovat bez praporů až do doby, kdy ukořistí na Francouzích stejný počet, jaký jim byl vzat.

* Charles-Marie, hrabě Denys de Damrémont (1783–1837), Marmontův pobochník. Chef d'escadron 1811. Kariéru úspěšného oblastního velitele v severní Africe ukončila smrt při dobývání alžírského města Constantine.

** Při němž zolhával prach na pávnících a křesací zámký se stávaly nefunkčními...

*** Někdy uváděn jako pluk *Ecurillas*, v Marmontově hlášení k akci je psán jako *Euritas*.

† Parquin údajost asi poněkud upravit; prvného praporu se zmocnil Soufflot, jemuž položil španělský praporečník pramldo důstojnou otázku: „Quiere usted dinero? Chcete peníze?“ Parquin s Denysem útočili poté a zmocnili se čtyř dalších praporů, alespoň tak o tom hovoří hlášení...

† Soufflot už byl podporučík a v té době náležel k 13. mysliveckému.

Parquinův souboj před očima vévody z Ragusy

Pět praporů, patnáct set zajatců a dosti značný počet mrtvých představovaly výsledek onoho dne, v němž na naší straně bojovaly pouhé dvě stovky elitních jezdců.

Ve čtyři odpoledne jsem v čele eskorty projížděl vesnicí opuštěnou tak, jak bývají místa, které si válka zvolí za své jeviště. Nikoliv bez překvapení jsem spatřil vprostřed cesty opuštěné děčko pohlaví mužského, novorozeně, kterému hrozilo nebezpečí, že skončí rozdrčeno kopyty našich koní. Nařídil jsem koloně stáhnout se k pravé straně a trubačovi, jenž jel vedle mne, jsem poručil, aby sesedl a odnesl dítě z toho nebezpečného místa, kde je někdo opustil. Můj a trubačův kapesník posloužily za povijan. Děcko jsme položili pod oblouk jednoho kočárového vjezdu pro povozy. Když jsem se onou vesnicí v šest večer, po onom nádherném útoku, vracel, s uspokojením jsem konstatoval, že děčko tam už neleží. Doufám, že se pro ně někdo po našem průjezdu vrátil.

Všech pět praporů a patnáct stovek zajatců jsme předali panu maršálovi, který eskortě poděkoval a slíbil vyznamenání osobám,

jejichž jména jsem uvedl výše, tedy těm, kteří měli to štěstí, že prapory ukořistili. Budiž ale řečeno, že z toho nebylo nic, neboť bitva u Arapiles, kterou Portugalská armáda o tři měsíce později prohrála, překryla u císaře dojem ze skvělého útoku provedeného 12. dubna maršálovou eskortou. Stále vlastním originál listu, kterým pro mne vévoda z Ragusy žádal za získání praporu pluku *Eurillas* kříž.

Portugalská armáda se vrátila do Španělska a my se utábořili za řekou Douro. Onu řeku jsme překročili v polovině července, když Angličané opět vstoupili do Španělska.

Dne 15. července 1812 prováděl maršál vévoda z Ragusy s několika důstojníky svého štábu několik francouzských mil od Salamanky průzkum blízko nepřátelských linií, když tu nějaký důstojník předejel přední hlídce vlastního vojska a projel se svým koněm na dohled hlídek francouzských.

„Co ten důstojník chce?“ pravil vévoda z Ragusy.

Jako *adjudant-major* jeho eskorty jsem odpověděl:

„*Monseigneur*, ten důstojník chce s námi bezpochyby vyměnit pár ran šavlí, a ježto já jsem u Vaší Excellence ve službě...”

„Nu dobrá, touží-li po tom,“ opáčil maršál, „máte mé svolení...”

Jen co to dořekl, už jsem pobídl koně do cvalu a pádil k anglickému důstojníkovi. Kryl jsem sek šavlí, který mi uštědřil, pak kontroval zuřivým bodem, jenž mého protivníka srazil z koně. Provlékl jsem čepel uzdou a za potlesku maršála i jeho pobočníků, Richemonda,* *Perregauxe*, *Lancelota* a *Denyse* zvíře odváděl. Poslal jsem okamžitě anglickému důstojníkovi zpět jeho peněženku a nechal se poptat po jeho zdraví. S radostí jsem se dozvěděl, že jeho zranění, jakkoliv vážné, nebylo smrtelné. Poděkovali mi za to, že jsem vrátil tobolku, v níž nic nechybělo, a nechali se ptát, zda bych nebyl ochoten prodat ukořistěného koně, za kterého mi nabídli čtyřicet guinejí,** ačkoliv mě jiní už upozornili,

* *Christophe-François Camus*, hrabě de Richemont (1774–1813), *Marmonťův* pobočník od roku 1801, roku 1813 generál, stále pod *Marmontovým* velením, padl třetí den bitvy u Lipska.

** Hlavní britská zlatá měna (7,69 gramu ryzího guinejského zlata), dělicí se na 21 tehdy standardních stříbrných šilinků (přechod na libry a pence byl uskutečněn až roku 1816). Převáděno na francouzskou měnu šlo o necelých 1000 franků, což není až tak příliš...

že nejde o zvíře ze žádného druhohadaého chovu. „To je možné,“ odpověděl jsem, „bude ale příjemné jezdit na anglickém koni, nechám si ho.“

Mezi 16. a 23. červencem shromáždil maršál svoji armádu na pláních, jež leží mezi Salamankou a městem Alba de Tormes. Povolal k sobě *Bonnetovu* divizi, která měla obsazenu Asturii. Generál *Dorsenne* už byl nějaký čas mrtev, zemřel na tetanus.* *Císařská garda*, již ve Španělsku velel, se zčásti přesunula, aby mohla být při tažení do Ruska, jezdecký generál *Carlier*** byl raněn a zajat; i neohrožený generál *Montbrun* opustil Španělsko, aby našel v bitvě u Moskvy*** slavnou smrt.

Z jezdeckých velitelů nám zůstal jen generál *Hurteau*,† nepochybně velmi dobrý taktik, avšak ne z druhu lidí, kteří dokážou ve vojákově vzbudit slepou důvěru, v průběhu tažení tolik potřebnou. Krom toho nečinil počet našich jezdců více než dva tisíce a Angličané měli dvojnásobek. Síly byly na obou stranách zhruba vyrovnané v dělostřelectvu a pěchotě, anglická armáda ale s sebou měla i pár tisícovek Španělů.‡

Vévoda z Ragusy, jenž stál v čele naší armády, byl mužem velkého talentu, nesmírně statečný a vojáci ho milovali za péči, kterou jim věnoval. Divizní generálové byli všichni velice zasloužilí, o čemž nezapochybujete, když vám vyjmenuji generály

* *Dorsenne* zemřel (24. července 1812), jak už jsem uvedl, na následky trepanace lebky, možná to ale byla infekce po operaci...

** Již dříve glosovaný *Carrié de Boissy*, velitel jedné dragounské brigády – zraněn a zajat 18. července 1812.

*** *Bataille de la Moscowa*, bitva u Moskvy, říkáji *Francouzi* *Borodinu*.

† Ani přepečlivý *J. Jourquin*, *Parquinův* editor, jméno tohoto generála nenašel, my se však odvážíme předpokládat, že je mině *Jean-Baptiste Curtot* (byl je výše uveden jako *Curtot*), velitel lehké jezdecké divize *Portugalské armády*; foneticky zní jeho jméno velmi podobně. Z neznámého důvodu pak *Parquin* ve výčtu opomenul *Pierre-François-Josepha Boyera* (1772–1851), velitele divize jezdeckova těžkého.

‡ Zde se *Parquin* plete, Španělů byla přítomna jen hrstka, zato každá britská divize (s výjimkou elitní *Campbellovy*) obsahovala portugalskou brigádu. Spolu s několika nezávislými oddády bylo na bojišti přítomno zhruba 17 500 Portugalců.

Foye,* Clausela,** Ferraye,*** Maucuneho† a Bonnet.† Jim podřízení brigádní generálové byli osvědčení a stateční a celé armáda zaujala postavení k měření sil s Angličany dobře zvolené. I denní rozkaz, zveřejněný maršálem Marmontem 22. července, který já četl dvěma stovkám jezdců jeho doprovodu, vyvolal dobrý dojem.

Maršál jednotkám oznámil, že anglická armáda, která s námi po dva roky měří síly, leda když se opře o pevnosti, konečně sestoupila do arény a je odhodlána podstoupit boj muže proti muži, a že císař, jakkoliv vzdálený pět set francouzských mil od Portugalské armády, stále hledí na hrdiny, kteří ji tvoří. Pak dodal, že se armáda seskupila, aby pochodovala na Angličany a porazila je s pokřikem *Af žije císař!*

Angličané dali bitvě, ke které onoho dne došlo, jméno Sala-manka; alespoň takto jsem viděl její jméno vytesáno do podstavce sochy vztyčené v Londýně, v Hyde Parku, a pořízené ze sbírký anglických dam na počest jejich hrdiny. Francouzská armáda naopak říkala bitvě onoho dne Arapiles, neboť takto se jmenují dvě dosti vysoké hory, vzdálené od sebe na dostřel děla. Tyto hory se zvedají zprostřed planiny, na které se celý den bojovalo. Jedna

* Maximilien-Sébastien Foy (1775–1825), generál roku 1808, od onoho roku sloužil ve Španělsku, kde se stal divizionářem (1810, stejně jako baron císařství) a bil se statečně až do hořkého konce, včetně Waterloo. Škoda, že jeho práci na rozboru války ve Španělsku ukončila smrt; generál stihl dopsat jen první díl.

** Bertrand Clauzel (ač častěji psáno Clausel) (1772–1842), dobrovolník od 1789, generál 1799, divizionář 1802, Na pyrenejském valčíšti od roku 1809 až po Toulouse. Jižní hranici střežil i roku 1815. Francouzský maršál 1831.

*** Správně Ferey, ne Ferray, biografická poznámka viz výše.

† Antoine-Louis Popon, baron de Maucune (rodem, císařství od 1810) (1772–1824), generál 1807, ve Španělsku od roku 1808, divizionář od května 1811; navzdory Parquinovu torzení ukopený velitel, jehož zbrklý útok měl svůj díl na porážce. Roku 1814 bojoval v Itálii a 1815 organizoval Národní gardu v Lille.

‡ Jean-Pierre-François Bonet (ne Bonnet), od 1811 hrabě císařství (1768–1857), dezertér z královské armády 1786, dobrovolník 1791, vynikl u Hohenlinden, divizní generál od 1803, ve Španělsku sloužil od roku 1808 a vyjma krátkého intermezza, kdy byl svým pánem v Asturii, pod Soulttem či Marmontem. Roku 1812 povolán k Řýmu, 1813 bojoval v Sasku a byl posléze zajat při kapitulaci Drážďan. Roku 1815 velel v Metách.

z nich se rozkládala na okraji anglické linie a obsadil ji se svým štábem generál Wellington, druhá byla v postaveních armády naší.*

Maršál Marmont a jeho štáb nejprve nechali koně dole a poté vyšplhali na horu. K jedenácté hodině a za pěkného slunečného počasí přiložil maršál dalekohled k oku a prohlížel si anglické linie. Jeho komorník rozložil na trávě talíře s jídly, servíroval studenou snídani a Jeho Excellence se i s pobočníky chystala do ní pustit, když tu granát z moždířů, vynesenej na rukou na protější kopec, učinil právě započaté snídani rázem konec. Anglický velitel nechal pohled na ony moždíře zakrýt jednotkou pěchoty, a ta uhnula teprve těsně předtím, než hlavně vypálily. Projektily se znenadání snesly na naši horu a donutily nás, abychom se rozběhli dolů ke koním. Už jsme byl v sedle, když ke mně dolehl křik, v němž já poznal hlas vévody z Ragusy:

„Nicolasi, Nicolasi, mého koně!”

Nicolas bylo jméno štolby Jeho Excelence a ten se nenacházel v místě, kam vévoda sestoupil. Okamžitě jsem seskočil na zem, nabídl mu svého koně a on v té kritické chvíli přijal. Už vkládal nohu do třmene, když doběhl štolba s jeho koněm. Maršál mi tedy mého vrátil a vyrazil cvałem směrem k naší bojové linii. Leč neměl u sebe v té chvíli žádného pobočníka, proto mě, než vyjel, pověřil, ať dojezu k divizi generála Foye s rozkazem k vyrazení. Daný rozkaz jsem neprodleně splnil.

Při návratu k eskortě jsem zahlédl muže a koně z mého pluku, u nějž jsem už dlouho nebyl, to s ohledem na službu, k níž mě u štábu přidělili. Přirozeně jsem si přál dozvědět se novinky a dojel ke skupině myslivců, kteří drželi koně za uzdy.

„Co tu děláte,” řekl jsem Narbonnemu,** důstojníku od 13. mysliveckého, kterého jsem spatřil usazeného u plukovní kantýny s lyonskou klobásou v jedné ruce a lahví pálenky ve druhé.

„Parbleu, kamaráde, co bych dělal? Snídám, jak vidíte. Nechte se přidat?”

„Ne,” já na to, „pospíchám. Jen mi, prosím, podejte láhev, ať si svačím rty; dnes je horko.”

* Přes toto Parquinovo torzení nelze opomenout fakt, že Arapiles je i ves 10 km jižně od Salamanky, jež ležela fakticky v samém centru bojiště...

** Albéric de Narbonne, nar. 1786, podporučík 1809, poručík 1813, odešel z armády na vlastní žádost 1814.

Polkl jsem lok pálenky, poděkoval, vrátil mu láhev a řekl:
„Můžete snídat v klidu, kule vás obtěžovat nebudou, až sem nedolétnou. Jakkpak to, že máte službu u brigádního trénu?“

„Ale, Parquine, vy byste chtěl, abych se bil s Angličany, s lidmi, kteří se k mojí rodině chovali vždy velmi dobře, když jsme hledali v Anglii ve třiatřicátém útočiště?“ Nikdy! Nechci být takový nevďěční!“

Načež dodal:

„Když chtějí, abych bojoval, ať mě tedy postaví před jiného protivníka, třeba před Rakušana!“

„Ano,“ křikl jsem se smíchem a pobídl koně do cvalu, „měl byste si najít nějakou rvačku s Němci.“**

Onen Narbonne byl mladík z předměstí Saint-Germain a jednoho dne cválal po cestě, již se císař vracel do Malmaisonu, přičemž mu naprášil do kočáru. Nazítki dostal podporučický patent, aby mohl odejet někam, kde není tolik prachu. Ve službě byl tento důstojník naprosto k ničemu, proto ho poslali do záložní posádky a pak propustili domů. Mám za to, že se později zbláznil.

Marsál Marmont zatím napodoboval anglického generála a právě nechal vynést na horu děla, načež se vrátil do stejné úrovně a v průběhu dne si tu zřídil hlavní stanoviště. V tomto postavení neměla Jeho Excelence svoji eskortu zapotřebí a komandantů Denysovi pravidla, ať si jde se svými myslivci tam, kde usoudí, že je to potřeba. Komandant nás seřadil do bitevní sestavy napravo od 3. husarského, kde jsme byli po celou hodinu vystaveni nepřátelské dělostřelbě, která nám zasadila trochu ztrát. Opustili jsme tu nepříjemnou pozici, abychom se s výhodou vrhli na regiment v červení oděného těžkého jezdecktva. V onom útoku jsem si povšiml na sto kroků od sebe myslivce od 26. pluku, rovněž patřil k eskortě a z obou stran ho svírali dva angličtí jezdcí.

„Čelem k nepříteli, myslivče,“ volal jsem a jel mu na pomoc.

Avšak myslivec nezastavil a jeden z těch dvou anglických jez-

dců, jehož kůň se zjevně splásl, zavadil o ohlávku koně mého, načež obě zvířata upadla. V té chvíli k nám vyrazil druhý anglický jezdec, rychle se blížil a křikl na mne:

„Zajatec!“

Přičemž mi šavlí naznačoval, že mám jít za ním.

Vzpomínka na zajetí v Rusku mě v tu ránu probrala a já si povšiml, že Angličan doposud nepoužil pistoli, s níž mě chtěl bezpochyby před sebou vést. Dál jsem tedy odrazil seky, kterými mě zasypával, neboť jsem hbitě zpod koně vyskočil a ten poté uprchl směrem k eskortě. Pokoušel jsem se šavlí zasáhnout nohy soupeřova koně, abych ho dostal ze sedla. Můj kůň zatím beze mne doběhl k eskortě, tam vyvolal obavy, což dva jezdce přimělo, aby mě i s koněm vyrazili hledat. Spatřili, kterak se potýkám s nepřátelským jezdcem a vrhli se mi rychle na pomoc. Angličan viděl, jak koním povolili uzdy a ženou se ke mně, načež mě nechal být, nicméně předtím jsem od něho v tom nerovném souboji utřízl sek do zápěstí. Rána směřovala na hlavu, já ji kryl rukou v jezdecké rukavici s chráničem, nebýt jeho, určitě by mi zápěstí odsekla. V zápalu boje (bylo mi tehdy pětadvacet) mě rána nebolela, nicméně jsem ztrácel hodně krve. Oč jde, mi došlo, až když jsem rukou uchopil sedlo, abych se do něho vyšvihl; pravým zápěstím jsem nedokázal pohnout, neměl jsem v něm cit a vyšvihnout se nahoru nešlo ani s pomocí těch, kteří mě zachránili. Musel jsem nasednout z druhé strany a zmizet z nebezpečného terénu, neměl jsem ani čas zvednout kalpak, byl ztracen a já mohl být rád, že jsem vyvázl tak lacino.

Když jsme dojeli do místa, kde oba myslivci opustili eskortu a odkud mi chvátili na pomoc, našli jsme tu jen jednoho myslivce, jenž nám sdělil, že eskadrona odcválala k úpatí hory, na níž byl právě vrchní velitel nebezpečně zraněn. Měli jsme jet k ambulanci, zřízené ve městě Alba de Tormes. Vzdálenost činila jednu francouzskou míli, z toho polovina vedla lesem. Pobídl jsem koně do cvalu, byl nejvyšší čas, neboť hrozilo, že nás početné nepřátelské jezdectvo objede zleva a postoupí ve směru na most přes Tormes. Divizní generál Maucune to naštěstí vypořazoval, vjel do lesa, obrátil svoji divizi čelem nalevo a postup Angličanů zastavil.

Ve cvalu a s šavlí po dragounsku navlečenou na zápěstí jsem ztratil za jízdy tolik krve, že bych nevyhnutelně z koně spadl, myslivci si toho ale naštěstí povšimli a pomohli mi na zem. Ne-

* Míněn rok 1793, vrcholný rok teroru; stačí si přečíst stejnojmenný román Victora Huga...

** Třebaže Parquin hovoří v textu takřka výlučně o Angličanech, národnostní skladba britské armády byla mnohem pestřejší, přičemž značné procento zde tvořili tradičně Němci. V těchto letech jde zejména o participaci jednotek Královské německé legie (King's German Legion), neboli „smrtihlavů“ tzv. Černého sboru Napoleonem vedeného Brunšvického...

přítel postupoval, výstřely pušek zněly čím dál tím blíž a zvěstovaly nám, že jsme bitvu prohráli. Myslivci u sebe neměli nic, co by mi vřilo sílu. Obličej mě osvěžili vodou z potoka, který tek l v místech, kde jsme zastavili, já ale zůstal bez života. Probrala mě teprve jejich slova:

„Jaká škoda, že tu musíme nepříteli našeho statečného důstojníka zanechat.“

Jak mi dolehla k uším, otevřel jsem oči. Chrabří myslivci to spatřili a vykřikli:

„Odvalu, odvalu, *adjudant-majore*.“

Na koně mě spíše vyzvedli a vysadili. Pokračovali jsme krokem. Bylo šest večer, když jsme překročili most přes Tormes a vjeli do města Alba de Tormes.

Pan maršál sem dojel ve čtyři a jeho zranění, jakkoliv vážné, nebylo smrtelné. Granát mu poranil pravou ruku a oba boky. Nebylo potřeba ruku amputovat, vládnout s ní ale nešlo. Velení armádě převzal generál Clauzel, který ji obratným manévrováním zachránil. Kolem půlnoci vytvořil generál Foy, jenž stál v záloze, karé a zastavil nepřítele, jenž mohl být velice rád, že vévoda z Ragusy, který střet sedm dní odkládal, nepočkal ještě osmý den. Na pomoc mu totiž chvátali král Josef a maršál Soult se čtyřiceti tisíci muži, s toho deseti tisíci jezdci.*

Buď jak buď, přičinili jsme se, aby Angličané dobyli toto vítězství notně draze. I naše strana ale utrpěla enormní ztráty a my litovali smrti generálů Ferraye, Thoumièrese** a plukovníka Jarreda, maršálova pobočníka. Zranění vrchního velitele i ta, která utrhli generálové Bonnet, Merle,*** Taupin† jakož i plukovníci

* Egoista Soult nechodtal, naopak si (s odvoláním na velmi nejasné a mnohdy protichůdné Napoleonovy dispozice) dal řadu týdnů na čas podobně jako v případě Badajozu, a Josef Bonaparte s tím nedokázal nic udělat.

** Jean-Guillaume-Barthélemy Thomières (ne Thoumières), nar. 1771, dobrovolník roku 1793, generál 1807, ve Španělsku od r. 1808, zabit v čele divize, jejíž velení dočasně převzal.

*** Pierre Merle (1766–1830), v armádě od patnácti, generál 1794, ve Španělsku od roku 1808, zraněn v bitvě u Busaca (1810), leč vzhledem k tomu, že roku 1812 velel 3. záložní divizi v Německu a posléze táhl do Ruska (kde si počínal schopně i statečně), nemohl být u Arapiles. Mezi oběma těto bitvy (a bylo jich výrazně více než Parquin udává) však figuruje ostroštelci zraněný Jean-Baptiste Menne (1774–1837), velitel brigády ve Fereyově (zde znovu chybně uveden mezi padlými jako Ferray) divizi.

Dorsay a Bonnaire, ztráty velkého počtu důstojníků a čtyř až pěti tisíc mužů dostatečně dokládají, s jakou zuřivostí se armáda bila.^{††} Pomalý ústup se prováděl směrem na Valladolid a Burgos. Sledovala nás jedna anglická divize, neměla však sil na nás zaútočit.

† Éloi-Charlemagne Taupin, nar. 1767, voják od 1787, generál 1807, ve Španělsku od r. 1808. Byl zabit v bitvě u Toulouse 10. dubna 1814. Dodejme, že zde Parquin opomněl zmínit generála Françoise Gaveneta Desgravierse-Berthelota, jenž svým zraněním záhy podlehl; mezi postiženými byl i velící divizionář Clauzel.

†† Odpor francouzské armády lze lépe poměřit ztrátami protivníka: Britové měli menší počet mrtvých, vyšší však co do počtu raněných, přičemž mezi padlými figuruje generál J. G. Le Marchant, mezi zraněnými Alten, Beresford, Cole, Cotton a Leith. Přičteme-li ztráty spojeneckých portugalsko-hispánských sil, bylo to velice draze zaplacené vítězství...

Kapitola VIII.

Pluk provizorních žandarmů / Wellingtonův ústup / Převoz vévody z Ragusy do Francie / Příjetí k jízdním myslivcům císařské gardy / Můj kříž Čestné legie / Jak císař povyšoval / Banket na rozloučenou

Král Josef, maršál Soult i jejich armáda litovali, že ctižádost maršála vévodu z Ragusy přiměla, aby sám svedl bitvu, kterou právě prohrál, a jež by jinak, kdyby ještě čtyřicet hodin počkal na Andaluskou armádu,* znamenala pro anglickou armádu zkázu.

Král Josef se vydal cestou k Madridu, avšak generál Wellington, který sledoval armádu maršála Soult, to město obsadil** a radoval se z onoho zadostiučinění, neboť mohl nyní depeše adresovat ze svého hlavního stanu v hlavním městě Španělska. Toto uspokojení mu dlouho nevydrželo. V nepřítomnosti císaře, jenž se s celou armádou nacházel v Rusku, pověřila francouzská vláda velením Portugalské armády generála Souhama.*** Tento generál přešel do ofenzivy a vyprostil z blokády hrad Burgos, kde si hrdinnou obranou vysloužil nesmrtelnost generál Dubreton.[†] Tento generál měl pouhých dvanáct set mužů posádky, z čehož polovinu činili Holanďané, přesto však odrážel po čtyřiačtyřicet dní nápor Angličanů. Útoky, a byla jich řada, přičemž některé

z nich pronikly až do poslední linie opevnění, vždy ztroskotaly a přinesly oblehatelům jen veliké ztráty; řada anglických důstojníků, kterým se podařilo vniknout až dovnitř pevnosti, tu našla slavnou smrt.

V bojích o Burgos došlo v jezdectvu k události, která proslavila jednu provždy provizorní pluk žandarmerie.* Tyto jednotky vedly neuvěřitelně energické útoky nepříteli až na tělo, podnikaly je jeden za druhým a anglickou kavalerii na hlavu porazily. Angličané si mysleli, že tuto elitní jednotku tvoří šlechtici: však také stříbrně lemovaný klobouk a skvělá slavnostní uniforma, kterou měli ti žandarmové na sobě, z nich činila nejkrásnější armádní jednotku a oni na to byli náležitě hrdí. Jejich brilantní útoky vyvolávaly mezi Angličany hrůzu. Se skvělými koňmi a s těžkými šavlemi, při bodných ranách tak nebezpečnými, nadělali v nepřátelském jezdectvu příšerná jatka.

Císař tento pluk po svém návratu z Ruska odměnil zářným způsobem. Učinil tak navzdory svým zvykům, třebaže se jednotka nevyznamenala bezprostředně před jeho očima. M. H...., jejího plukovníka, kterého z bojiště odnesli pokrytého ranami, udělal generálem. S plukem se pak zacházelo, jako by byl součástí císařské gardy, kde se při přechodu k jednotce řadové povyšuje rovnou o dva stupně, a ani vyznamenáními se nešetřilo. V této jednotce žandarmerie, která o sobě dala Angličanům vědět tak zdrcujícím způsobem, byl, krátce řečeno, císařem každý desátý zahrnut odměnami a poctami.

Generál Wellington se z pobytu v Madridu těšil pouhých šest týdnů, pak ho ofenziva Portugalské armády donutila, aby s vojskem vyklidil všechna území, která předtím ve Španělsku dobyl. Král Josef se vrátil do hlavního města** a maršál Soult pronásledoval Angličany v součinnosti s generálem Souhamem. Bojující armády došly opět na bojiště u Arapiles, avšak anglické vojsko nechtělo znovu měřit síly, ačkoliv byl pro ně terén výhodný. Vyklidilo

* Nicolas Jean-de-Dieu Soult (1769–1851) velel jižní armádě operující v Andalusii. V důsledku porážky u Salamanky byli Francouzi nuceni ukončit obléhání Cádiz (24. srpna 1812) a následně pak vyklidit celý jih Španělska. Kdyby Soultova armáda byla tak pohotově k dispozici a koncentrovaná k boji, jak uvádí Parquin, mohla se spojit s poraženými a podstoupit novou bitvu.

** Metropole Španělska padla do britských rukou 12. srpna 1812.

*** Vláda nikoho pověřovat nemusela, Joseph Souham (1760–1837) prostě velení převzal za zraněného Clauzela, který trpěl bolestmi.

† Jean-Louis Dubreton (1773–1855), generál od srpna 1811, v Burgosu vzdoroval od 19. září do 23. října 1812, za což se stal divizionářem.

* Ve Španělsku sloužili žandarmové původně na stanicích po malých jednotkách, chránili konvoje a vedli nesmířitelný boj s guerillou. Pak z nich začala být vytvářena legie, nasazovaná i v rámci tažení. Dne 23. října u Villadiegua 1. legion žandarmů doslova smetl dragouny generála Ansona, jemuž vyřadil tři stovky mužů, přičemž měl sám tři mrtvé a 32 raněných.

** Dne 2. listopadu 1812.

Salamanku, vrátilo se do Portugalska a ukrylo se za opevněné linie Ciudad-Rodrigo a Almeida.*

Ted', když jsem vylicil, jak Andaluská armáda pod velením maršála Soula získala naspěť všechna území, o která nás bitva u Arapiles připravila, bych rád čtenáři vyprávěl, kterak proběhl návrat vévody z Ragusy, jehož já doprovázel, do Francie.

Zranění vrchního velitele bylo mimořádně bolestivé a on nemohl podstoupit cestu ani na koni, ani kočárem. Jeho chirurg navrhol, aby se nechal přepravit na nosítkách upevněných na dvou mulách, jedna by byla vepředu a druhá vzadu, avšak nerovnoměrný krok těch zvířat s nosítky kýval natolik, že to vévoda nemohl vydržet. Jakmile doprovod stav věci zjistil, jezdci spontánně navrhli, že ponese nosítka na ramenou. A vskutku, čtyřia dvacet mužů ze zhruba dvou stovek sesedlo; tučet se střídali u nosítek vepředu a tučet vzadu. Když byli unaveni, vystřídali je jejich kamarádi. Vévodův přesun tak probíhal šetrněji, on si krom toho odpočinul ve Valladolidu, Burgosu i Vitorii a v půli září dorazil do Bayonne, kde se shledal s paní vévodkyní z Ragusy.** Ta sem přispěchala z lázní v savojském Aix, jen co se o bitvě u Arapiles a o vážném zranění svého chotě doslechla.

Maršál své eskortě poděkoval za služby, jež mu prokázala, a poslal příslušníky jednotky k jejím mateřským plukům.

Já absolvoval celou cestu až do Bayonne s eskortou vévody z Ragusy na koni s pravačkou zavěšenou do obvodu po způsobu šerpy. Zranění se zdaleka nevyhojilo, proto jsem odejel na plukovní základnu v Niortu. Eskadrony 20. pluku jízdních myslivců, působící u Portugalské armády, byly včleněny do 13. jízdního mysliveckého.*** S lítostí jsem se loučil s plukem, u nějž jsem od

počátku sloužil a který jsem velice miloval, avšak 20. jízdní myslivecký se účastnil tažení do Ruska, což si vyžadovalo určitá organizační opatření ve vztahu k bojovým eskadronám vyčleněným pro Portugalskou armádu.

Zapomněl jsem říci, že den po bitvě u Arapiles, v šest ráno, při našem odjezdu z Alba de Tormes, jsem u ambulance potkal pana de Vassyho, příbuzného a kapitána u 25. pluku lehké pěchoty. Byl zraněn střelnou ranou do podbřišku. Se souhlasem plukovníka Richemonda, maršálova prvního pobočníka, jsem nechal bratrance položit na dvě matrace do kolesny, která vévodovi patřila. Víko kolesny zůstalo otevřeno, aby měl raněný dostatek vzduchu, a mně se poštěstilo toho statečného muže dopravit až do nemocnice v Bayonne.

Ke kapitánu de Vassymu se budu mít příležitost vrátit znovu, potkal jsem ho, už jako *chef de bataillon*, v roce 1813, tehdy utřel zranění v bitvě u Drážďan a já mu mohl ke své radosti být užitečným podruhé.

Po příjezdu do Niortu, to bylo v říjnu 1812, jsem onemocněl revmatickou horečkou, což byl následek zranění utrpených roku 1807 v Polsku, v kampani u Wagramu roku 1809 a konečně v té nešťastné španělské válce.

Táboření v poslední jmenované zemi k bolestem, které mě zachvátily, notně přispělo; tam si pod sebe nemohl člověk dát na spaní nic jiného než řezanou slámu... Žádal jsem ministerstvo války o volno na zotavenou, což mi bylo umožněno, načež jsem odejel ke své rodině do Paříže a strávil tam zimu.*

Zjistil jsem zatím, že se moje sestry provdaly a že můj bratr začíná mít jako advokát ve své profesi jméno, jež si nezádá s Dupiny, Barroty, Mauguiny, Hennequiny, Berryery atd., dokonce že už měří síly, občas úspěšně, se svými mistry, s Chauveau-Lagardem, Royem, Bonnetem, Tripiérem, Bellardem a Berryerem otcem.

* Dne 13. listopadu zaútočili Francouzi u Arapiles na Wellingtona znovu, jenže diskuse mezi maršály Soulem a Jourdanem daly Britům doslova čas na ústup; byla to další naprostá promrhaná šance, jak Brity rozbit...

** Hortense Perregaux, dcera významného bankéře, nar. 1779, byla Marmontovou chotí od roku 1798, po Napoleonově pádu se s ním však rozvedla. Zemřela bezdětná r. 1855.

*** Parquin se zde mýlí, s. 3. a 4. eskadrona 20. mysliveckého byly včleněny do 13. mysliveckého už 5. prosince 1811 a vytvořily tu 7. a 8. eskadronu. Pluk sám utrpěl v Rusku obrovské ztráty, zbylo z něj 47 důstojníků, 165 mužů a 161 koní, což vše vplynulo 12. května 1814 do 2. kopinického pluku (Lanciers du régiment de la Reine).

* Parquin současně napsal vévodovi z Feltre, ministru války, stížnost, že byl navzdory zásluhám a zranění v bitvě u Arapiles při povýšování pominut. Dozvěděl se totiž, že během pobytu v Niortu a Paříži byli povýšeni tři jeho služebně mladší kolegové, kteří zůstali ve Španělsku u jednotky. Maršál Marmont k této stížnosti připsal: „Potvrzuji rozklad o tomto listu obsažený a věře pana Parquina ministerstvu války doporučuji, neboť ho znám osobně jako velmi statečného a vynikajícího důstojníka.“

Císař se 19. prosince 1812 nečekaně vrátil do Paříže; před ním dorazil devěťadvacátý bulletin z Molodečna, bulletin pravdivý, leč jinak stejně strašný jako ty, co byly napsány po bitvách u Eylau a Esslingu.*

Císař mívál ve zvyku provádět přehlídku jednotek, které se nacházely v Paříži. Dne 6. března 1813 jsem se ze zvědavosti zúčastnil přehlídky. Na náměstí Caroussel jsem spatřil generála Lefèvre-Desnouttese, plukovníka jízdních myslivců gardy, a hlásil se mu s tím, že bych chtěl sloužit v jeho pluku.**

„Mon camarade,“ řekl mi po několika dotazech, na které já odpovídal, „víte o někom, kdo se o vás zajímá a koho bych se na vás vyptal?“

V té chvíli jsem spatřil maršála vévodu z Ragusy, ruku měl stále v pásce a vysedal z kočáru, aby se odebral na vnitřní nádvoří paláce Tuilerie.

„Tady,“ povídám, „pana vévodu z Ragusy, pod nímž jsem ve Španělsku sloužil; byl byste tak laskav a vyptal se ho na pár věcí, které se mě týkají?“

Generál Lefèvre-Desnouttes ze zeptal, jak se jmenuji, a přistoupil k maršálovi. Když mě vévoda spatřil a zaslechl moje jméno, pokynul mi, abych přistoupil, a přede mnou generálu Desnouttesovi pravil:

„Vezměte si toho důstojníka do pluku, generále. Bude to pro vás dobrá akvizice.“

O pár dní později jsem obdržel patent poručíka u pluku jízdních myslivců staré gardy.

Dne 15. března v sedm ráno, právě jsem byl v posádce, dostali všichni vojáci, kteří se tu nacházeli, rozkaz shromáždit se na Martově poli. Měli se podrobit císařem osobně provedené inspekci. Plukovní uniforma mi dosud scházela a já generála Lefèvre-Desnouttese upozornil, že jsem oblečen po měšťansku, on ale opáčil, ať před císaře klidně předstoupím v civilním obleku. Zaujal jsem

tedy svoje místo v řadu opěsalý. Muži sesedli a při přehlídce rovněž stáli seskupeni v koloně po eskadronách. Když k nám císař se štábem došel, podivil se, že vidí měšťana, a když to řekl nahlas, generál Lefèvre-Desnouttes odpověděl:

„Sire, tento důstojník přijíždí ze Španělska a ještě nestihl uniformu jednotky obléknout.“

Nato mě císař nechal vystoupit a pravil:

„K jaké armádě jste ve Španělsku patřil?“

„Sire, k Portugalské armádě; byl jsem tam zraněn, v bitvě u Arapiles.“

„Ve které jednotce jste sloužil?“

„U 20. jízdního mysliveckého.“

„Aha! Patřil jste k těm dvěma eskadronám, které jsem do Španělska poslal roku 1810?“

„Ano, sire,“ odpověděl jsem překvapený, že mu taková podrobnost nevypadla z paměti; pak jsem se zařadil.

V neděli 6. dubna 1813 jsem byl ve slavnostním stejnokroji se svým pelotonem a dvěma eskadronami pluku na jedné z oněch přehlídek, které císař po návratu z Ruska konal tak často na nádvoří v Tuilerích. Přál jsem si s Jeho Veličenstvem mluvit a současně se obával, že k tomu nebudu mít příležitost, neboť císař se o svoji eskortu přemálo staral, projel kolem ní cvalem a nezastavoval. Proto jsem ve chvíli, kdy měly naše eskadrony pohov, sesedl a postavil se vlevo vedle pluku pěchoty mladé gardy, kterou hodlalo Jeho Veličenstvo podrobit prohlídce.

„Co ty jsi zač?“ pravil císař, když dojel k místu, kde já stál.

„Důstojník vaší staré gardy, sire; vystoupil jsem z řady, abych byl Vašemu Veličenstvu blízký.“

„Co po mně chceš?“

„Vyznamenání.“

„Čím jsi si ho zasloužil?“

„Jsem z Paříže, v šestnácti jsem odešel a dal se dobrovolně zapsat. Mám osm tažení. Epolety jsem si vysloužil na bojišti a utřil deset zranění, ale neměnil bych je za rány, jimiž jsem nepříteli oplatil. V Portugalsku jsem ukořistil prapor; vrchní velitel mě při té příležitosti navrhl na vyznamenání, ale z Moskvy do Portugalska bylo tak daleko, že odpověď dosud nedorazila.“*

„Budiž! Dám ti ho osobně! Berthiere, poznamenejte si kříž pro

* Přijel inkognito přesně 18. prosince v 11 hodin 45 minut. Plný text prosluleho 29. bulletinu viz Kovařík, J.: Proti všem (Napoleonova tažení III), Akcent, Třebíč 2004.

** Přehlídka se konala o den dříve, 5. března. Place du Caroussel je na západní straně Louvru, na počátku tzv. Grande Axe, Velké pařížské osy; tehdy bylo ono náměstí před Tuilerijským palácem (zničeným 1871); místu dominuje vítězný oblouk vybudovaný na paměť vítězství u Slavkova.

* Vskutku jich utřil deset, v této době jich ale bylo „teprve“ devět.

tohoto důstojníka a patent ať má hned zítra; nechci, abych byl dál dlužníkem toho statečného muže."

A tak jsem byl vyznamenán.*

Já měl takovou radost, že jsem to po návratu řekl několika důstojníkům pluku, kteří byli přehlídce přítomni. Dostali se právě do gardy a jako já přišli ze Španělska, kde je nikdo nevyznamenával. Poručík Goudemetz následoval mého příkladu, přistoupil k císaři a požádal o vyznamenání:

"Čím jsi si ho zasloužil?"

"Sire, já a moji dva bratři jsme se dali k armádě dobrovolně, už je to deset let, ke 3. husarskému. Služby, které jsme já i moji bratři Vašemu Veličenstvu prokázali, si, doufám, kříž zaslouží."

"Myslíš?" odvětil císař.

"Myslím, tím spíše, že moji dva bratři padli a já zůstal ve službě vlasti sám."

"Poznamenejte si pro tohoto důstojníka kříž," řekl viditelně dojatý císař knížeti z Neuchâtelu.

Hlásil se třetí důstojník a byl rovněž vyslyšen. Jmenoval se Legout-Duplessis a císaři řekl:

"Sire, v bitvě u Talavery,** ve Španělsku, jsem byl *maréchal des logis* u 5. dragounského, ukořistil jsem zástavu valonských gard, zabil důstojníka, jenž ji třímal, a obrátil na útěk stráž zástavy. Za tyto činy jsem se dostal do denního rozkazu."

"To je pěkné," pravil císař a usmál se. "Kdo mi ale potvrdí, že je to pravda?"

"Váš zde přítomný pobočník, sire, generál Corbineau, který tehdy, jako plukovník, útoku velel."

Generál Corbineau přikývl a Legout-Duplessis byl vyznamenán.

Po přehlídce věnoval císař jednotkám přídavky na jídle a vině, zaplacené z jeho vlastní pokladny, a pozval důstojníky na večeři, jež se měla konat v šest hodin. Dvě stovky na přehlídce přítomných důstojníků se shromáždily na banketu. Konal se v Tuilerijských zahradách na terase Feuillantů v místech, kde tehdy pořádal slavný obchodník Véry salony. Čtyřem prostřeným tabulím po padesáti příborech předsedali generálové Lemarois, Lauris-

ton, Mouton* a Rapp, všichni Napoleonovi pobočníci. Dodávali lesku této slavnosti, pořádané na naši počest. Lze si domyslet, že hostina byla veselá; přijelo se na císaře, císařovnu, na Římského krále.** Řada účastníků banketu dostala povýšení či kříž a jiní, služebně mladší, mohli doufat, že to v budoucnu potká i je. Příležitostí k dobytí zásluh měli mít habaděj, neboť nazítří po přehlídce jsme odcházeli k Německé armádě.

Pro mnohé z nás nicméně byl onen večer 6. dubna poslední večeří u proslulého Véryho.

Nazítří jsem obdržel tři tisíce franků od plukovního *quartier-maitre*, což představovalo částku vyplácenou jako premii při vstupu do gardy. Tato suma byla myšlena jako pomoc důstojníkům, aby se v tomto sboru náležitě oblekli a vystrojili, neboť uniforma tu byla velmi nákladná.

* Georges Mouton, hrabě de Lobau (1770–1838), generál od 1805, císařův pobočník. Vyznamenal se roku 1809 útokem přes most v Landshutu a poté v bitvě u Esslingu, kdy kryl ústup na dunajský ostrov Lobau; jméno ostrova dostal k titulu hraběte císařství. Bude velel sboru u Waterloo, kde utrpěl zranění a padne do zajetí. Napoleon nejednou v narážce na jméno Mouton, jež ve francouzštině značí ovci a berana, říkal: "Můj Mouton, to je lev!"

** Napoleon-François-Charles-Joseph (nar. 20. března 1811), malý synek Napoleona I. a Marie-Louisy, přezdívaný později L'Aiglon, Orlík, jenž jako Napoleon II. nikdy nevládl a který zemřel roku 1832 na tuberkulózu u vídeňského dvora jako vévoda Zakápský.

* Služební spis skutečně nese datum 6. dubna a Parquin se stal skrze kříž Čestné legie legionářem s pořadovým číslem 34 788.

** Dne 29. července 1809.

Kapitola IX.

*Šampaňské víno, krásná Adéla a její zvědavá paní /
Roztomilá vzpomínka / Příjezd do Drážďan / Napoleonova
služební eskadrona / Oddanost i prostota císařových
myslivců / Bitva u Budysína / Durocova smrt*

Dne 10. dubna jsem opustil s odřadem pluku Paříž, projel Francií a zamířil k Německé armádě, jejíž velení převzal císař osobně. Při průjezdu jedním městem v kraji Champagne, jehož jméno si dovolím zatajit, jsem prožil zábavné a krom toho velmi příjemné dobrodružství, které přičítám vzrušujícímu charakteru zdejších vín.

Pokud důstojníci jízdních myslivců gardy bydleli v E..., mívá-li letitý zvyk sejít se v hostinci U štítu, hromadně tu povečeřet a připíjet na císařovo zdraví tím nejlepším šampaňským.*

Dorazil jsem do svého příbytku, jenž se nacházel na hlavní ulici města, u jedné bohaté vdovy. Jen jsem celý uprášený cestou vešel do pokoje, už mi vysoká a pěkná osoba přinesla občerstvení a tlumočila omluvy paní domu, které já předtím předal svůj ubytovací lístek. Ta dáma se omlouvala, že nemůže přijmout moji návštěvu, neboť se musí okamžitě odebrat k notáři ve věci, jež nesnese odkladu. Poděkoval jsem za zdvořilost a pustil paní domu z hlavy, neboť bylo mnohem milejší prohlížet si tu velice hezkou osobu, jež mi občerstvení přinesla.

„Jak se jmenujete, slečno? Bezpochyby jste tím nejpohlednějším děvčetem ve městě!“

Poslední slova, která jí vehnala trochu červeně do tváří a současně vyvolala její smích, nechala bez poznámky, na otázku ale odpověděla živě:

„Jmenuji se Adéla, pane důstojníku, jsem komornou své paní a budu vám podle možností k službám.“

„Beru vás za slovo, slečno Adélo, a rád bych vaší milé nabídky hned využil. Byla byste tak laskavá a ráčila tuto stužku k mému čestnému kříži, na té staré už barva hodně vybledla.“

Císař Napoleon

Děvče uchopilo stužku, odběhlo do svého pokojíku, jenž sousedil s mým, a za pár minut se vrátilo i s křížem. Navíc bylo tak milé, že mi velice zručně vyznamenání připjalo ke šňůře mého dolmanu. Pak se znenadání sehnulo, přitisklo rty na císařův portrét a jeho zapálený polibek byl tak prudký, že se mi rozbušilo srdce, na kterém vyznamenání spočívalo.

„Cože,“ vyhrkl jsem celý dojatý, „vy císaře vskutku milujete?“

„Ano, ano, pane důstojníku,“ odpověděla ta obdivovatelka, „a kdybych byla mužem, neměl by císař věrnějšího služebníka nade mne.“

„Parbleu,“ já na to, „jste vysoká, pěkná a silná, potřeboval by takovou. Věřte, že bych vám s tím ze srdce rád pomohl.“

Žert padl na úrodnou půdu a já došel u slečny Adély milosti do té míry, že souhlasila, abych ji v jedenáct večer navštívil v jejím pokojíku.

V čas večere jsem se přidal ke kamarádům v hostinci U štítu. Hodovalo se zvesela a čtenář už ví, jakým způsobem.

V jedenáct jsem se vrátil do svého příbytku a hned nato jsem vklouzl do pokoje svoji sousedky, která mě už očekávala. O chvíli

* Pravděpodobně město Eprenay.

ku později už z nás byli nejlepší přátelé na světě. Avšak v okamžiku, kdy plynula naše konverzace nejpříjemnější, nás zaskočily rázné úderý na dveře.

„Copak je, madame,“ pravila Adéla, „potřebujete mě?“

„Nikoliv, slečno, vy ale nejste v pokoji sama!“

Adéla, která mě rázně zadržela, neboť já se při tom poplachu chystal opustit zaujaté místo, odpověděla s naprostou chladnokrevností, jež slavila dokonalý úspěch:

„To je možné, madame, avšak tím, koho u sebe mám, není M. G...“

Jen to jméno vyslovila, už bylo slyšet, jak se dáma vzdaluje; té nevítané návštěvy jsme se zbavili.

„Objasněte mi,“ povídám Adéle, „v čem tkví moc onoho magického slova, které jste vyřkla?“

„S radostí, pane důstojníku, neboť nejste zdejší. Představte si, že osoba, již jsem jmenovala, je milencem paní a že já ji k ní den co den v převleké tajnosti uvádím. Dnes je na venkově, proto nás vyrušila, neboť jinak by si na nás ani nevzpomněla.“

A pak, po malé odmlce, Adéla dodala:

„Není nespravedlnost to, čeho se madame právě dopustila? Jsem mladší než ona, milostné pletky nemám, a když se jednou, tak jako dnes, stane, že po mně zatouží mladý a pěkný důstojník od myslivců císařské gardy, chtěla by madame, abych zůstala chladnou?“

Ten problém se mě týkal až příliš, takže jsem s Adélou plně souhlasil. Než mi bylo od té roztomilé dívky odejít, dal jsem jí prstýnek s mými vlasy, jeden z těch, bez nichž jsem se do žádného tažení nepouštěl; vypadala velmi spokojeně. Obával jsem se, aby pro ni noční odhalení její paní nemělo nějaké následky.

„Ach! Uklidněte se,“ řekla mi na to Adéla, „madame je předně dobrotní a krom toho jí vlastní zájem velí, aby si mne do budoucna udržela. Jen se na mne bude pár dní mračit; cožpak jste mě za toto už bohatě neodškodnil?“

Něžně jsem se s tou roztomilou dívčinou rozloučil a slíbil, že si na ni uchovám tu nejmilejší vzpomínku.

Právě jsem vsedal na koně a spatřil, nikoliv bez údivu, neboť bylo časně ráno, paní domu. Zaujatě se věnovala prostřihávání růží v zahradě, jež přiléhala ke dvoru, bezpochyby jí ale poháněl jiný důvod. Protože jsem včera neměl čas ji pozdravit, bylo nutné jí v zájmu zdvořilosti složit poklonu. Pochválil jsem její ranní

čistotu a dodal, že to věští dobré zdraví. Vdova byla velice hezká a obdivuhodně svěží. Zeptala se mě se špatně zastřeným úsměvem, zda se mi v noci dobře spalo.

„Nádherně, madame,“ opáčil jsem, „šampaňské víno, kterého jsme si včera s kamarády užili sdostatek, můj spánek zpočátku trochu rušilo, pak se mi ale zdál tak kouzelný sen, že si na něj uchovám vzpomínku po zbytek života.“

Po těchto slovech jsem se paní M... hluboce poklonil a přitom v duchu blahopřál panu M. G... k dobrému vkusu, neboť byla vskutku šarmantní.

Naše cesta vedla dál k hranici, Rýn jsme překročili 1. května u Štrasburku, a desátého téhož měsíce dorazili do Drážďan.

Pluk jízdních myslivců císařské gardy se rozložil ve vesnicích v okolí města. V jednotce se nalézal *major général** Lion, s nímž jsem se už dávno znal. Možná si vzpomínáte, že sloužil jako kapitán u 20. jízdního mysliveckého. Přivítal mě velmi vřele a já mu vděčím za zařazení do 10. kompanie pluku** pod velením jeho švagra, kapitána Kleina de Kleinenberg, jednoho z nejlepších důstojníků kavalérie, jakého jsem kdy v životě potkal. Později se stal generálem.

Dne 12. května jsme se stali svědky návratu saského krále do hlavního města království, z nějž odjel, když se k němu blížila vojska spojeneckých panovníků.

Dne 20. května došlo k bitvě u Budyšina a k dobytí tohoto města. Nazítří jsme nad koaličními armádami nejprve vyhráli bitvu u Wurchen.*** Nedostatek jezdeckta nás naneštěstí o plody oněch dnů připravil; ty boje připomínaly bitvy v Egyptě, vyhrané jen pěchotou a dělostřelctvem.

Od 20. do 30. května jsem tvořil se svým pelotonem součást služební eskadrony jízdních myslivců přidělených císaři, na taženích spíše známých pod jménem *guides*; ten měl jinak při sobě neustále čtyři eskadrony od rozličných druhů jezdeckta staré

* Hlavní major.

** Šlo o lepší zařazení, větší prestiž a nemalý rozdíl ve služebních požitcích, neboť 10. kompanie tvořila s 5. kompanií 5. eskadronu, která stále ještě patřila ke staré gardě (byť to mnohá díla nesprávně popírají), zatímco eskadrony s čísly 6 až 9 náležely k mladé gardě.

*** Správně Wurschen, kam po dvoudenní bitvě u Bautzen/Budyšina ustupovali Prusové a část ruských kolon.

gardy, které mohl, bylo-li to třeba, vrhnout proti nepříteli. Právě při jedné takové příležitosti chrabří generál Letort prudce zařadoval na ves Gilles; stalo se tak v předvečer bitvy u Quatre-Bras roku 1815. Se čtyřmi služebními eskadronami rozprávil a pozajímá dva pruské bataliony seskupené do karé a vzal jim pět děl. Generál Letort byl, bohužel, v tomto střetu zabit a armáda v něm přišla o jednoho z nejodvážnějších důstojníků.*

Eskadrona jízdních myslivců zastávala krom toho zvláštní službu u císaře. Jeden poručík, jeden *maréchal des logis*, dva brigádyři, dvaadvacet myslivců a jeden trubač jeli před ním i za ním. Brigádyř a čtyři myslivci, z nich jeden držel portefeuille a druhý dalekohled, jezdili těsně před císařem a dělali mu místo. Pokud zastavil a sesedl, myslivci jej okamžitě napodobili, nasadili na musketony bajonety a takto šli v karé, s císařem uprostřed. Důstojník, jenž velel doprovodnému pelotonu, následoval těsně za Jeho Veličenstvem. O toto místo s ním mohli soupeřit toliko král Murat a kníže z Neufchâtelu.

Pokud se císař někde ubytoval, nacházel se onen důstojník v apartmánu, jenž byl císařovu nejbližší. Myslivci jeho pelotonu sesedli, otěže koní stále drželi v rukou a stáli i u dveří domu, který císař obýval. Ve stáji měl neustále osedlaného a připraveného koně. Eskortní peloton, pověřený touto službou, se každé dvě hodiny střídal a ve dne i v noci zůstávaly dispozice nezměněné. První osobou, kterou císař spatřil, když ze svých pokojů vycházel, tedy byl, jak vidno, důstojník eskorty. Bylo to čestné místo a projev naprosté důvěry. Tato jednotka chovala k císaři svrchovanou oddanost. Dostávalo se jí za to ostatně patřičné odměny. V kompanii každého regimentu staré gardy bývali čtyři myslivci, kteří měli krom čestného kříže i Železnou korunu, z níž plynul příjem 250 franků, spojený navíc s dotací z výnosů Napoleonových plavebních kanálů či cel v Milánku.** Dohromady to činilo 500 až 800 franků. Nutno říci, že mezi těmito statečnými vojáky nenara-

zilo Jeho Veličenstvo na nevďěčníka! V činech, jimiž se projevují odvaha, oddanost a bezvýhradná poslušnost, byli myslivci gardy vskutku obdivuhodní.

U Lipska se 16. října 1813 stalo, že se jeden myslivec z mého pelotonu a z kategorie těch, které jsem právě popsal, to jest významaný a zahrnutý dotací, musel vzdálit na dílčí plukovní základnu, aby si opatřil nového koně, k čemuž potřeboval osm až deset dnů. Velice mě udivilo, když jsem ho spatřil hned nazítří, 17. října (je známo, že bitva u Lipska trvala tři dny), jak stojí v řadě na svém místě, přesněji sedí na nádherném koni s krátkým ohonem! Na poznámku, kterou jsem udělal, mi smrtelně vážně odpověděl:

„*Mon lieutenant*, když už vám Jeho císařské a královské Veličenstvo ráci věnovat dotaci, máte z ní vždy jeden roční příjem za opaskem, abyste si mohl koupit koně a směl se dát ve službě Jeho Veličenstvu zabít! Pokud během tažení dojde k tomu, že mi koně zabijí podruhé, pak už budu muset jet pro jiného až na základnu. Koně, na kterém sedím, jsem včera koupil od jednoho důstojníka gardových dragounů, který ho už nebude potřebovat, protože mu u ambulance uřízl nohu.“

„A kolikpak stál?“

„*Pětdvacet louis*.“*

Císař, jenž znal oddanost svých *guides*, jim často promíjel výstřelky, které by u jiných netoleroval. Jednou upadl pod jedním myslivcem té části eskorty, která jela před císařem, kůň, *guide* se sbíral, jak uměl, a císař, který kolem projel, ho nazval nemeblem. Jen co byla ta slova vyřčena, už se i Jeho Veličenstvo, které myslívalo na podstatně jiné věci než na držení koně koleny či otěží, válelo s koněm v prachu. Zatímco štolba císaři pomáhal vsednout na jiného koně, myslivec se zvedl, projel cvałem kolem Jeho Veličenstva, aby se zařadil na svoje místo v předvoji, a přitom vykřikl tak hlasitě, že to Jeho Veličenstvo slyšelo:

„Vypadá to, že dneska nejsem nemehlo sám.“

Dne 22. května ve čtyři ráno pronásledovalo gardové jezdeckto, Červení kopiníci** s generálem Colbertem v čele, a divize saských

* V přepočtu tedy 600 franků, relativní láce, což však lze pochopit s ohledem na okolnosti...

** Lanciers rouges, přezdívala 2. (holandského) pluku gardových švališérů-kopiníků podle barvy uniformy.

* Louis-Michel Letort (1773–1815), baron a později hrabě císařství, generál roku 1813, od té doby až do své smrti velel gardovým dragounům. U Gilly (a nikoliv Gilles), nedaleko belgického Charleroi, jej usmrtila 15. června 1815 střelná rána do břicha.

** Řád Železné koruny založil Napoleon roku 1805, kdy se dal železnou korunou lombardskou korunovat na italského krále; Řád zanikl spolu se zrušením Italským královstvím.

kyrysníků pod velením generála Latour-Maubourga,* Prusy i Rusy po jedné silnici do Slezska. Pobralo velký počet opozdílů, povozů i kolesen, avšak ruská artilerie působila Sasům hodně zlého. Z *guides* utrpěl zranění jeden jediný důstojník jménem Lativy; střepina granátu ho zranila na ruce. Velkou ztrátu pro armádu znamenala smrt generála Bruyèrehu,** zasaženého kulí, která mu urazila obě nohy. Byl to skvělý jezdecký důstojník a jeho vojenská kariéra začala už v Egyptě. Toho dne císař spatřil, jak vedle něj padl jeden myslivec z eskorty zasažen kulí a k velkomaršálkovi, který k němu popojel, řekl: „Duroc***, Fortuna se k nám obrací zády.“

Dvě hodiny poté se měla Štěstěna otočit ještě víc a zasadit srdci Jeho Veličenstva citelnou ránu.

Císař opustil ves Reichenbach a pokračoval v cestě na Zhořelec†, kde chtěl přenocovat. Rychle vyjel úvozovou cestou z vesnice na sousední výšinu, když tu narazila do stromu zbloudilá kule, odskočila, na místě zabila generála Kirgenera† a generálu Duroc

covi rozerval podbřišek. Jeden i druhý chvilku předtím odbočili na padesát kroků vpravo od cesty, aby napojili koně v kalužích. Jaká to osudová náhoda! Jakýsi důstojník od žandarmů, který viděl generála Kirgenera padat mrtvého, o tom zpravil císaře. Minutu nato jiný důstojník přivezl Jeho Veličenstvu truchlivou zvěst, že velkomaršálek právě utrpěl vážné zranění. Hned po prvních slovech císař důstojníka prudce přerušil:

„Mýlíte se, mluvíte o generálu Kirgenerovi. Jeho smrt mi oznámili před chvílí.“

„Sire,“ pokračoval důstojník, „je smutnou pravdou, že ta kule zasáhla dva generály. Ženíjný generál byl mrtev na místě, velkomaršálek právě přenesli do domu nějakého protestantského pastora ve vsi a jeho stav je beznadějný.“

V téže chvíli dorazil k císaři plukovník Gourgaud,* první ordonanční důstojník, se zprávou, že se postup knížete Moskevského** na Zhořelec zdařil. Císař mu ale neodpověděl jediným slovem, vrátil se zpět a okamžitě se odebral k velkomaršálkovu lůžku. Kolem pastorova domu tábořil jeden batalion staré gardy a eskortní peloton, čtyři služební eskadrony se usadily ve vesnici Markersdorf.

Než císař nazítří, 23. května, ono osudové místo opustil, přiklápěl pastorovi,*** rentu dvanácti set franků a dal mu obnos na koupě domu s podmínkou, že musí dát do místa, kde stálo velkomaršálkovo lože, kámen s tímto nápisem.

Zde generál Duroc,
Vévoda z Friulu,
velkomaršálek paláce císaře Napoleona,
zasažený dělovou kulí
dodýchal v náručí svého císaře a přítele.

* Gaspard Gourgaud (1783–1852), zastával funkci prvního ordonančního důstojníka od r. 1813. Za Sta dní se stane generálem a po druhé abdikaci odpluje s Napoleonem na ostrov Svaté Heleny, z té se ale vrátí už roku 1818, tedy dlouho před Napoleonovou smrtí.

** Maršál Michel Ney (1769–1815), vévoda z Elchingenu; titul prince de la Moskova mu přisloušel teprve od 25. března 1813.

*** Pastor se jmenoval Hermann a od roku 1814 mu místo Napoleona rentu vyplácel kníže Replin, generální guvernér Saska.

* Marie Victor du Fay, markýz de La Tour-Maubourg (1768–1850), podplukovník roku 1789, emigrant 1792 a navrátilce 1800. Generál v r. 1805, velitel jezdeckého sboru v mnoha taženích; saským kyrysníkem (plukům Garde du Corps a von Zastrow) velel od tažení do Ruska; s nimi dobyl u Borodina Velkou redutu. Roku 1813 velitel 1. jezdeckého sboru. Po Napoleonově pádu a návratu krále vyslanec, ministr války a guvernér Invalidovny. Po vyhnání Bourbonů a nástupu Ludvíka Filipa na trůn (1830) strávil celou dobu jeho panování v emigraci. Vrátil se do vlasti až 1848, v podstatě jen zemřít...

** Pierre-Joseph Bruguière, řečený Bruyère (1772–1813), baron císařství, generál od r. 1806, divizionář 1809. V tažení 1813 velel divizi lehkého jezdectva a zemřel 5. června, tj. až dva týdny po zranění. Parquin se poněkud mýlí, tento generál v Egyptě nikdy nebyl.

*** Géraud Michel du Roc (1772–1813), šlechtický kadet 1789, absolvent dělostřelecké školy v Châlons (1793), s Bonapartem se znal od obléhání Toulonu a byl s ním v Itálii i v Egyptě. Generál a guvernér paláce Tuilerie 1801, velkomaršálek paláce (Grand-maréchal du Palais) 1805, v letech 1805 až 1807 aktivně velel ve Velké armádě, roku 1812 byl s císařem v Rusku. Zemřel 22. května 1813 tak, jak to Parquin popisuje.

† Goerlitz, něm. Görlitz, pol. Zgorzelec; slezské město po obou březích Nisy, třebaže rozhodnutím Vídeňského kongresu připadne Prusku, roku 1813 se jednalo o město saské...

‡ François Kirgener, baron de Planta (1766–1813), profesor matematiky a ženijní poručík 1793, generál 1805 a ženijní inspektor 1808. Od dubna osudového roku velel ženijnímu vojsku.

Kapitola X.

Pleiswitzské příměří / Bitva u Drážďan / Setkání po letech

/ Dánský pes generála Moreaua / Ústup k Lipsku /

Císař a saský král

Dne 4. června nám pleiswitzské příměří* umožnilo zaujmout ležení v okolí Drážďan. Císař se ubytoval v tomto městě a hlavní stan si zřídil v paláci Marcoloni.** Dne 10. srpna provedl císař přehlídku celé gardy a slavil se svatý Napoleon.*** Přehlídce tu bylo přítomno padesát tisíc mužů, dělostřelectvo, pěchota i jezdecktvo. Císař, jenž procházel jednotkami stojícími v deseti řadách, smekl pokaždé, když k jeho uším doletlo volání *Af žije císaři!*, a nhlás pronášel tato slova: „Af žije Francie!“

Při této příležitosti bych se chtěl zmínit, že za měsíc srpen obdrželi všichni důstojníci staré gardy dvojité služné. Svatý Napoleon se o pět dnů uspil a nepřítelství propuklo v důsledku hanebného pošlapání válečných práv, jehož se dopustil generál Blücher. Podle dohody končilo příměří sedmnáctého. Blücher zaútočil na Neye a Macdonalda o den dříve.†

* Dne 4. června 1813 došlo ve vsi Pläswitz k dohodě o příměří, kterou podepsali za francouzskou stranu generál Caulaincourt, za ruskou hrabě Suvalov a za pruskou Kleist. V textu dokumentu je ves nazývána Pleiswitz, doboví francouzští autoři ji říkají občas Poischwitz či dokonce Neumarkt; v současnosti jde o polské Pielszkowice.

** Správně palác hraběte Marcoliniho, na turistických mapách častěji jako Brühlův, podle jeho staršího majitele, situovaný západně od historického jádra ve čtvrti Friedrichstadt (od roku 1847 slouží dodnes jako nemocniční objekt).

*** Saint-Napoléon, tak armáda říkala císařovým narozeninám, které připadaly na 15. srpna, to už se ale blížil konec příměří, a proto byly oslavy uspišeny. Je to další drobnost, která svědčí o surchované autentičnosti Parquinových pamětí.

† Celá věc je odrazem napoleonské propagandy, neboť šlo spíše o nechtěné střety předních hlídek a šaradky v rámci přesunu, který Blücherova armáda zahájila 16. srpna ze Slezska směrem k Čechám. Příměří samotné vypršelo 10. srpna, poté následovala předem dohodnutá týdenní výpovědní lhůta.

Dne 14. srpna jsme opustili ležení a vydali se do Drážďan; nazítří patnáctého jsme toto město opustili a vytáhli s císařem v čele směrem na Budyšin.

Téhož den se z Vídně vrátil pan de Narbonne, císařův pobočník, a přivezl vyhlášení války mezi Rakouskem a Francií.* Museli jsme tedy počítat s tím, že proti sobě máme další silnou mocnost. Spojenci nás ohrožovali s pěti sty tisíci muži, proti nimž my mohli spojit jen tři sta tisíc a císařskou gardu. Avšak byl tu s námi císař!

Jednadvacátého vyhnal sbor generála Maisona Prusy vévody Yorka z Löwenbergu, Sackena z Budyšína, zatímco maršál Macdonald ohrožoval Blüchera, jenž se dal na ústup. Francouzská armáda tyto úspěchy prohlubovala a přinutila pruskou armádu, aby se stáhla za řeku Katzbach.** Třidvacátého pak císař Blüchera na hlavu porazil u Goldbergu a vyštval ho do Slezska. Blücherův syn, který sloužil u otce jako pobočník, byl zajat a přiveden jedním mamelukem z gardy k císaři. Jeho Veličenstvo poslalo zajatce na čestné slovo do Berlína.† Císař byl spokojen s tím, že pruskou armádu odrazil, a protipochodem se vrátil s gardou k Drážďanům, kam jsme dorazili 26. srpna v deset ráno. Byl nejvyšší čas, neboť rakouská armáda vytrhla z Čech, překročila Krušné hory a v počtu dvou set tisíc mužů, v jejichž čele stál kníže Schwartzemberg,‡ se rozložila před Drážďanami. Téhož dne, to

* Louis de Narbonne-Lara se nevracel z Vídně, ale z Prahy, kde pražský mírový kongres skončil dříve, než vůbec začal.

** Nicolas-Joseph Maison (1771–1840), granátník v r. 1789, generál 1806 a divizionář 1812, od března 1813 velitel divize V. sboru generála Lauristona. Pokud jde o pruského generála Ludwiga Yorka (1759–1830), nebyl vévodou; později dostal za přechod Labe hraběcí predikát von Wartenburg. Konečně Löwenberg je dnes polský Lwówek Śląski.

*** Levý přítok Odry, dnes polská Kaczawa; Goldberg je nynější Złotoryja, jihozápadně od Lehnice.

† K zajetí plukovníka Blüchera došlo u Nakléřova na české hranici.

‡ Pochopitelně jde o Karla Filipa, knížete Schwarzenberga (1771–1820). Všechny v předchozích odstavcích naznačené manévry, pochody a protipochody srpnové i zářijové fáze tažení roku 1813 byly mnohem složitější; Napoleon se ocitl v trojúhelníku tří koaličních uskupení, Blücherovy Slezské armády, Bernadotova Severní armády a Schwarzenbergovy České armády, přičemž ve chvíli, kdy jednu odrazil, začala na něho dotírat jiná. Celá

jest 26. srpna, kníže ve čtyři odpoledne zaútočil ze všech směrů na drážďanská předměstí. Tato předměstí byla chabře hájena a řada důstojníků gardy tu utrhla zranění. Byl mezi nimi i generál Gross, dobře známý statečností i sveřepými odpověďmi císaři.* Toto jsou příklady oněch odpovědí:

Jednoho dne ho chtěl Jeho Veličenstvo poškodit a při cvičení na Martově poli mu řekl:

„Grossi, granátníci to se zbraněmi umějí lépe než myslivci.“

Onen generál opáčil:

„Vsadím se, *Monsieur Sire*,** o šest franků, že moji myslivci cvičí lépe než granátníci.“

Tato slova, pronesená jasně patrným přízvukem z Auvergne, sdostatek naznačovala, že generál postrádá pařížského ducha. Vypráví se krom toho, jak jeden neobratný dvořan císaři v Tuileřích naznačil, že generál Gross z jeho gardy a jeden z komořích neumějí psát francouzsky a francouzštinou hovoří velice špatně. Vysloužil si od Jeho Veličenstva odpověď, která vzdávala plukovníkovi pěších myslivců císařské gardy velikou čest:

„Nikdy jsem si na bojišti nevšiml, že by generál Gross ve francouzštině chyboval!“

Mladého Bérangera, císařova ordonančního důstojníka, připravila dělová kule o nohu ve chvíli, kdy se vracel z předměstí, kam doručoval císařovy rozkazy. Nepřítel, odražený na všech směrech, ztratil šest tisíc mužů, z toho čtyři tisíce zabitých. Avšak nás ten krvavý boj připravil o tři tisícovky vyražených z boje.

Téhož dne jsem procházel ulicí drážďanského předměstí Berg, kam se náš pluk uchýlil, když tu mě pozdravil brigádýr od 3. kompanie naší jednotky, držitel Čestné legie. Já pozdrav opětoval a šel bez zastavení dál, on ale ke mně přistoupil s těmito slovy:

„*Mon lieutenant*, dovolte, abych vám popřál dobrý den. Ježto

Napoleonova strategie se tak dala shrnout do francouzských slov va et vient, tam a zpátky. Podrobně viz Kovařík, Jiří: Proti všem (Napoleonova tažení III), Akcent, Třebíč 2004.

* Jean-Louis Gros (nikoliv Gross), baron císařství (1767–1824), voják od roku 1785, podplukovník 1. pluku gardových pěších myslivců 1806, generál 1807.

** Nevhodné oslovení, které nesvědčí ve prospěch generálovy inteligence; říkat císaři „pane sire“ místo obvyklého „sire“, což musel slyšet tisíckrát, bylo jeho nejproslulejší specialitou!

se známe dlouho, dovolím si vás optat, co je nového. Vy mne ale nejspíš nepoznáváte.“

„Nehněvejte se,“ odpověděl jsem mu, „jsem u gardových myslivců teprve pět měsíců a neznám tu mnoho lidí. Jaké je, prosím, vaše jméno?“

„Jsem,“ on na to, „*trompette-major* 8. husarského, jehož jste bodnul roku 1806 deset mil od Varšavy v souboji, který jsme spolu měli.“

„Ach!“ povídám mu, „teď si už jasně vzpomínám. Opustil jste tedy trubku i pluk a přešel do gardy?“

„Ano, *mon lieutenant*.“

„Rád vás vidím; odkdy v gardě jste?“

„Od tažení do Ruska a před rokem ze mne udělali brigádýra.“

„Jak se jmenuje váš kapitán?“

„*Pan Hyacynthe*.“

„Toho znám a bude mi potěšení za vás ztratit slovo; udělejte mi, brigádýre, radost, a až mě potkáte na koni nebo v táboře, přijďte ke mně. Vždycky s sebou mám hlt pálenky a rád se s vámi podělím.“

Škoda! Už nabídky, učiněné z celého srdce, nevyužil. Nazítří ráno byl den bitvy u Drážďan. Navečer jsem potkal kapitána Hyacyntheho a chtěl mu svého chráněnce doporučit, s lítostí jsem se ale dozvěděl, že ho zabila dělová kule.

„Hluboce ho lituji,“ řekl mi jeho kapitán, „chudák Auguste byl vynikající podřízený a nepochybně bych z něho udělal ve své kompanii *maréchal des logis*. Včera, po rozhovoru s vámi, *Parquine*, kamarádům vyprávěl o ráně, kterou jste mu zasadil, když jste byl ještě furýr. To nebyl ledajaký furýr, co umí jen psát a sčítat,“ povídal, „tohoto nebylo snadné pozvat na louku, ten dokázal i skvěle tasit!“

Pak ještě kapitán Hyacynthe dodal:

„Chudák brigádýr, na louku už s nikým nepůjde, je teď tam, kam musíme všichni.“

Poroučel jsme se kapitánu Hyacynthemu a vrátil se k pelotonu.

* Jak poznamenal francouzský editor, onen kapitán se jmenoval Louis Achintre, nikoliv Hyacynthe, u gardových myslivců byl už od roku 1800 a kapitánem se stal v únoru 1813; foneticky znějí jména podobně. Další bod pro autentičnost Parquimových svědectví...!

Den drážďanské bitvy, pro armádu tak slavný, vynesl pluku jen přívally velmi nepřijemného deště a spousty nepřátelských kulí. Poručíku Bricemu,* pokladnímu důstojníkovi pluku, zabili skvělého koně; byl by to zvíře neprodal ani za tři tisíce franků. Navíc mu za to vyčínil generál Lefèvre-Desnouettes, který nechtěl, aby byl jeho účetní na bojišti, kde neměl co dělat, neboť, jak pravil, jeho místo bylo v Drážďanech v účetárně a v pokladně!

Kavalerie prince Murata konala zázraky statečnosti; útočila v mase a rozbila střed nepřátelské armády, který už předtím narušila gardová děla. Onoho dne, kolem třetí hodiny odpolední, byl generál Moreau, jenž se nacházel u spojenců a stál ve skupině generálů, smrtelně zasažen v blízkosti imperátora Alexandra. Jeden venkovan, do jehož chýše generála Moreaua s oběma nohama přeraženými dělovou kulí přenesli, přivedl císaři v pět večer nádherného dánského psa. Ten měl kolem krku široký mosazný obojek, na kterém velkým písmem stálo:

„Patřím generálu Moreauovi.“

Venkovan vyprávěl o tom, co se stalo, a psa nabídl za deset napoleonů. Císař mu tu částku dal a dánského psa si nechal.

Generál Moreau před smrtí vzkázal císaři Alexandrovi ona charakteristická slova:

„Sire, útočte na císaře Napoleona všude, kde on právě není.“

Tuto radu spojeným generálům předali a je až příliš dobře známo, jak pečlivě se jí drželi!**

Večer po bitvě u Drážďan mě navštívil *chef de bataillon* de Vassy, můj bratranec (týž, jenž byl v bitvě u Arapiles ve Španělsku raněn jako kapitán karabiníků); našel mě, když šel na obvaziště. Měl v paži kulku a já ho po ošetření poslal do svého bytu v Drážďanech, byl to dům jednoho kanovníka a bratrance tam bylo velice

dobře. Naneštěstí patřil k drážďanské divizi, jež pod velením maršála Gouviona Saint-Cyra po lipské bitvě kapitulovala. Tuto kapitulaci kníže Schwartzemberg neuznal a třicet tisíc Francouzů bylo navzdory všem čestným dohodám odvedeno do Rakouska.*

Drážďanský den, jenž císař přirovnal co do manévru k bitvě u Jeny, svedené rovněž v Sasku o sedm let dříve, přinesl Rakušanům naprostou porážku. Ztratili tu třicet tisíc mužů, z toho dvánáct tisíc zajatců, dvě stovky děl, tisíc kolesen, povozů atd. Císař přespál na bojišti a nazítří se s gardou vrátil do Drážďan. My pokračovali v pochodu bez zastávky na Pirnu, odkud jsme se nazítří vrátili do Drážďan, aniž bychom tušili, proč k tak nečekanému návratu došlo.** Armádou kolovaly zvěsti, že statečný generál Vandamme s armádním sborem, jenž musel bojovat s celou rakouskou armádou, ustupující do Čech, padl po houževnatém zápase do zajetí spolu se sedmi tisícovkami svých.*** Garda vypochoďovala 7. října na Berlín, leč po dvou denních pochodech se opět vrátila do Drážďan, které jsme opustili 10. října, abychom se odebrali za armádou k Lipsku.† Třináctého tábořil císař se svojí

* Podmíněnou kapitulaci s povolením odchodu do Francie podepsal za spojeneckou stranu 11. listopadu 1813 podmaršálek Klenau, kníže Schwarzenberg ji ale neschválil a sbor, pochopující už tou dobou skrze nepřátelské území, dostal na vybranou; buď složil zbraně, nebo se vrátí do Drážďan a bude pokračovat v boji; tam už ovšem nebyly žádné zásoby.

** Příčinou byla Macdonaldova porážka na východě u Katzbachu a Oudinotova porážka na severu u Gross Beeren; císař nejprve vyrazil proti Blücherovi na východ, a poté se vrátil, aby Drážďany kryl proti možnému Bernadottovu úderu od severu, přičemž svoji roli sehrál rovněž Vandammem prohraná bitva u Chlumce a Přestanova na jihu, jak o tomu bude ještě řeč.

*** Velmi zjednodušeně vypadala situace takto: Vandamme z císařova rozkazu pronásledoval ustupující Rusy, kteří točili jednu z částí Schwarzenbergovy České armády, dostihl je po průchodu Naklévským průmyskem mezi Chlumcem a Přestanovem a první den protivníka téměř porazil, avšak následujícího dne dostali spojenci posíly a navíc se Francouzům v týle zcela náhodou ocitl zboudivší pruský sbor Yorkův!

† Ono va et vient vrcholilo, Napoleon měl v Sasku stále méně manévrovacího prostoru a zbývaly mu dvě možnosti: buď s hrozícího sečení vyklouznout na západ, vyklidit většinu německých zemí a stáhnout se až za Rýn, nebo podstoupit u Lipska generální bitvu. Z prestižních důvodů a s ohledem na pár německých spojenců, kteří mu zbývali (příčemž Bavorsko už jednalo o „přestup“ na stranu koalice) i nemalých kontingentů zanechaných na Odře a Visle, zvolil druhou možnost.

* Charles Brice, nar. 1785, u myslivců gardy od 1807, se stane v březnu 1814 kapitánem, roku 1815 bude propuštěn na poloviční službu, do služby se vrátí až za krále Ludvíka Filipa po roce 1830.

** Těžko soudit, zda Jean-Victor Moreau (1763–1813), kdysi vítěz od Hohenlinden a Bonapartův sok, odsouzený vykonstruovaným procesem k vyhnání, tato slova před smrtí v českých Lounech pronesl. Pokud ano, mohla být jen připomínkou jednoho z několika strategických principů, na nichž se spojenci dohodli. Václav Radecký (či Wenzel Radetzky, jak kdo chce), Schwarzenbergův náčelník štábu, ovšem s tímto principem počítal už při vstupu Rakouska do války.

gardou čtvrt míle od tohoto města.* Já velel služebnímu pelotonu myslivců a ve čtyři jsem spatřil eskadronu *Gardes d'honneur*, která provázela saského krále i s rodinou; do Lipska přijížděli z Drážďan.** Jen co císař spatřil prach od kočáru, vyšel povozům pěšky na padesát kroků po cestě vstříc a pak došel až ke králi. Avšak saské Veličenstvo už z kočáru vystoupilo a s nepokrytou hlavou šlo císaři v ústřety. Jako bych saského krále stále viděl, byl to vysoký a krásný starý muž s napudrovanou hlavou a copem. Měl na sobě bílou uniformu a dvoje hodinky, jejichž řetízky mu visely až ke stehnům. Pospíšil si se svlékáním rukavic, aby stiskl císařovu ruku, ten ho však objal, nazval bratrem a pak i s ním přisedl do kočáru saské královny.*** Královna měla po boku princeznu Augustu. Byl jsem u otevřené pravé strany vozu, blízko císaře, a ten navíc mluvil s oběma kněžnami dosti hlasitě, což mi umožnilo vyslechnout následující slova:

„Sire,“ řekla mu královna, „jak se vede císařovně a králi římskému?“

„Všichni se mají dobře,“ pravil císař, „včera od nich dorazil kurýr.“

„Svedete nazítří bitvu, sire?“ pokračovala královna.

„Ano, doufám v to.“

„A vy ji vyhrajete,“ dodala princezna Augusta.

„Ach! Ty ženy! Ve všem mají jasno! Leč doufejme v to.“

Císař vznešené hosty pozdravil, ti odjeli do města a on následoval nedlouho poté za nimi.

* Omyl, nacházel se podstatně severněji, u Düben, a do Lipska vyrazil až následujícího dne ráno.

** I to je omyl, saský král Fridrich August I. se pohyboval v blízkosti francouzského císaře a do Lipska přijel po Napoleonovi ze severu; oněmi *Gardes d'honneur* je nejspíš míněna královna Leib-Grenadier Garde.

*** Saskou královnou byla Marie Amalie, rozená Falcko-Zweibruckenská (1752–1828); Princeznou Augustou je s velkou pravděpodobností devatenáctiletá panovníkova neteř (Marie Amalie Friederike Auguste, nejstarší dcera královna nejmladšího bratra), která svůj život (pod pseudonymem Amalia Haiter) zasvětila divadlu...

Kapitola XI.

Murat v ohrožení / Boj o Wachau / Zachraňuji maršála Oudinota / Další den bitvy u Lipska / Rekviem za zajíce k večeri / Výbuch mostu přes Elsteru / Osud jednoho ze zachráněných / Ústup na Mohuč / Bitva u Hanau / Smrt Gaidého

Onoho dne, bylo to 13. října, dělal princ Murat s dragouny ze Španělska, kteří přijeli k francouzské armádě teprve včera, právě zázraky.* Leč princ přišel v oněch skvělých útocích málem o život, neboť projížděl územím, kde jeho kůň v rozbláceném terénu zapadl až po podkolení. Málem ho probodl ruský důstojník**, o němž on nevěděl, že ho má za sebou, štolba vedle něho ale nebezpečí zpozoroval. Tento jezdec byl bývalým dragounem, nechal si šavli, které dával přednost před loveckým tesákem, obvyklou zbraní podkoních. Rychle zbraň tasil a prohnal ji tělem ruského důstojníka ve chvíli, kdy ten chtěl zabít francouzského Ajanta.*** Císař štolbu dekoroval čestným křížem a město Neapol mu za příkladné chování z 13. října přikllo rentu 6000 franků.

Dne 16. října začal v devět ráno den bitvy u Wachau, známější pod jménem prvního dne bitvy u Lipska. Tři salvy z děl tvořily signál dohodnutý mezi nepřáteli a hned vzápětí se rozpoutala strašlivá palba dvou set hlavních, jejichž kule padaly do našich řad jak pomeranče. Palba kryla postup třech silných kolon generálů

* Omyl v dataci, jde o jezdeckou bitvu u Liebertwolkwitz, u jižního okraje Lipska, svedenou 14. října 1813; bylo to největší jezdecký střet napoleonských válek.

** Neapolského krále Joachima Murata a velitele francouzského záložního jezdeckého pluku Guidona von der Lippe od Neumarktských dragounů; buď on, nebo někdo jiný (adeptů je více a nikdo nepřežil) na něj křičel ono „Halt, König, halt!“ . Von der Lippeho ale vskutku zabil Muratův podkoní.

*** Mínen Ajax z Homérovy *Ilias*.

Wittgensteina a Kleista*, které mířily na Wachau. Ves zuřivě bránil sbor generála Lauristona.** Dobyla ji a zase ztratila kavalerie generála Latour-Maubourga, jemuž kule v poledne utrhla nohu. V témté místě urazila jiná kule, která prošla břichem koně, generála Coehornovi obě nohy***. Život onoho dne ztratili generál Vial† a generál Rochambeau††, bývalý spolubojovník generála La Fayette v Americe.

Gardové jezdecko se bilo na středu armády. Stále vidím generála Drouota,‡ jak opěšalý řídí s neutuchající energií palbu stodelové gardové baterie.

Císař si povšiml, že krajní pravé křídlo, kde velel maršál Oudinot devatenácti tisícům pěšáků mladé gardy, je ohroženo, a poslal mu na pomoc generála Letorta s osmi tisícovkami mužů jezdeckta, z nichž bylo dvě stě myslivců, dvě stě kopiníků, dvě stě dragounů a dvě stě jízdních granátníků, všichni od staré gardy.

Vévoda z Reggia‡‡ z opatrnosti zrušil linii a nechal vytvořit

* Na ves Wachau útočil čelně sbor Eugena Württemberského, na křídlech jej podporovala kolona Gorčakova-2 (oba ruské sbory patřily do tzv. Wittgensteinova odřadu) a Prusové Friedricha von Kleista (1762–1823). Tento muž zakrátko získá titul Graf von Nollendorf, přeloženo predikát hrabě z Neklěfova, na paměť jeho rozhodujícího zásahu do průběhu bitvy u Chlumce a Přestanova.

** Nepříteli zde čelil nejen 5. sbor Lauristoniů, ale jižní sektor bojiště hájili i vojáci Macdonaldovi, Victorovi, Poniatowského Poláci, posléze sem byla nasazena i většina gardy.

*** Louis-Jacques Coehorn (1771–1813), u Slavkova Davoutův náčelník štábu. Nohy měl toliko rozdrnceny, útrapy zranění i nevyhnutelné amputace generál nicméně vydržel jen několik dní. Zemřel v zajetí 29. října.

† Divizní generál Honoré Vial (1766–1813) byl zabit až 18. října, to jest třetí den bitvy.

†† Donatien de Vimeur, vikomt de Rochambeau (1755–1813), syn maršála Rochambeaua, skutečně sloužil pod La Fayettem a svým otcem po Washingtonově boku ve válce amerických osad za nezávislost. Muž, který strávil většinu napoleonské epochy v britském zajetí (zajat 1803 na Santo Domingu) zemřel v lipské nemocnici 20. října.

‡ Antoine Drouot, hrabě císařství (1774–1847), absolvent dělostřelecké školy v Châlons, od roku 1808 v čele gardového dělostřelectva, jež tvořilo součást armádní dělostřeleckou zálohu. Bude s Napoleonem na Elbě i u Waterloo.

‡‡ Maršál Nicolas-Charles Oudinot (1767–1847); tento predikát obdržel 14. dubna 1810.

karé. Já patřil ke koloně, kterou za ním císař vyslal. Bočním přesunem jsme najeli vpravo, po pelotonech a klusem. Když jsme dospěli na místo, projeli jsme intervaly mezi dvěma čtverhrany a hned jsme se rozvínovali do bitevní sestavy.

Na nás vedený útok rakouského jezdeckta naprosto selhal a nám přinesl skvělý úspěch. Postavením, jež jsme na bojišti zaujali, se nám dařilo odřezávat ústup celému dragounsko-kyrýnskému pluku Latour,* kterému nezbylo, než se našimi liniemi doslova prosekát. Maršál Oudinot, jehož situaci jsme takto upevnili, vyšel z karé a do našich řad naléhavě křičel:

„Čelem vzad, jezdcí; támhle útočí!“

A vskutku před hroty šavlí Latourových dragounů se valil oblak kopyty rozvířeného prachu, jemuž my postavili železnou zeď a sto osmdesát či dvě stovky se jich ocitly v naší moci.

Za této situace jsem spatřil maršála Oudinota osamocенého a vprostřed útoku, v opravdovém nebezpečí. Pokoušel se vytrhnout z pochvy kord, avšak marně, tasit se mu nepodařilo. Nežtrácel jsem ani okamžik, vrhl se před proslulého maršála a šavlí ho chránil. Jeho Excellence uchopila v kritické chvíli do rukou pistolí a já měl to štěstí dopravit vévodu z Reggia živého i zdravého doprostřed karé jeho pěchoty. Navečer mě jeho syn, který byl kapitánem v jednom pluku, dovedl do jeho ležení. Maršál mě objal, poděkoval a rozdělil se o skrovnou večeři, složenou ze studené drůbeže, kterou jsme svlažili lahví vína a sklenkou pálenky.**

* V orig. régiment de dragons-cuirassiers de Latour. Parquin si tu zjevně nebyl jist a Latourový dragouny (v té době už přejmenované na Vincentovy švališéry a zařazené onoho dne na jiné místo) si musel splést s některou kyrýnskou jednotkou rakouské jezdecké divize podmaršálka hraběte Nostitze, jak to ostatně dokládá v další poznámce citované osvědčení z pera maršála Oudinota.

** V procesu roku 1840, který Parquinovi vynesl dvacet let vězení (jak o tom bude řeč v doslovu ke kapitánovým memoárům) obhájce připomínal vojenskou zásluhu svého klienta a vylíčil i záchranu maršála Oudinota u Lipska. „Sedí mezi námi,“ dodal dramaticky a uvažoval do auditoria na starého maršála. Vévoda z Reggia po těch slovech povstal a hlasem, uvyklým kdysi velel granátníkům, prostě pravil: „Ten čin je pravdivý!“. Už deset let předtím, do osvědčení z 25. prosince 1830 (otištěném v příloze Jourquinovy edice Parquinových memoárů) ostatně Oudinot napsal: „Co nejrychleji a v zájmu pravdy potvrzuji, že před Lipskem jsem se 16. října 1813 ocitl v boji s jádrem rakouských kyrýnsků. Měl jsem na svoji obranu jen kord a za

Následujícího dne, to bylo sedmnáctého, zůstaly jedna armáda proti druhé a takřka se zbraněmi připravenými. Toho dne přijel na bojiště pan de Coussy, můj spolužák ze studií, jenž byl u Lipska jako sekretář krále Murata a hledal na bitevních plání, na niž my se rozložili, mezi mrtvolami těla jednoho princova úředníka, o němž neměli od včerejšího dne zpráv. Hledali marně a pan de Coussy, jenž se pak stal v Paříži směnárníkem, mi později řekl, že se nikdy nezjistilo, co toho muže potkalo; nejspíš sám od sebe zmizel.

Ráno dal císař jednomu bystrému myslivci z doprovodu, jenž mluvil německy, rozkaz, aby se nepřátelským hlídkám představil jako parlamentář; měl složit od knížete z Neufchâtelu poklonu knížeti Colloredovi*. Byla to lest, císař potřeboval vědět, zda onen generál, jenž velel čtyřiceti tisícům Rakušanů, dorazil a zaujal místo v bitevní sestavě. Avšak hlídky prohlásily, že s ním nepromluví, a poslali jej nazpět. Celý den jsme strávili bělením a čistěním a nazítří osmnáctého jsme na sobě měli po vzoru komandanta de Vérignyho skvělý úbor k tomu, abychom se mohli dát zabít.

Ten den jsme strávili u větrného mlýna v planině, kde se rozložil císařův hlavní stan. Regiment zůstal po celý den v záloze a my zakusili jen pár ztrát následkem dělostřelby. Tady jsem oželel poručíka od pluku jménem Henneson, kterého odkakující kule zasáhla přímo do hrudi. Kule se zahnízdila v jeho plášti, který měl stočený za sedlem, nejdřív mu ale prorazila žaludek.**

Se soumrakem jsme se utábořili v planině kolem jednoho plotu a křoví. Když jsem se vracel do místa vyhrazeného mému pelotonu, zaslechl jsem svoje jméno. Hledal mě kamarád, kapitán pěchoty v jednom gardovém regimentu, který se tu usadil se

záchranu jsem vděčil jen obětavosti pana Charlese Parquina (...). Pan Parquin při mně zůstal po celou dobu, kdy bitka trvala, a nasadil svůj život, aby chránil můj.

* Z rozvětveného knížecího rodu minřen Feldzeugmeister Hieronymus Colloredo-Mansfeld (1775–1822), velitel rakouského 1. sboru a hrdina bitvy u Chlumce.

** Snad Nicolas Henneson, nar. 1778, jezdec 20. mysliveckého roku 1799, ten ale byl od 28. září 1813 kapitánem a u Lipska utřel jen zranění, z něž se vyléčil. Mohlo však jít o jiného muže stejného jména, případně si Parquin jen mohl myslet (nebo to slyšet z druhé ruky jako zprávou), že jeho druh dostal smrtelný zásah.

Bitva u Hanau

dvěma důstojníky své kompanie. Navrhli, ať pak, až si rozložím věci, za nimi přijdu, že se podělí o skrovnou večeři.

„S radostí, můj milý, přinesu pálenku, dostal jsem ji právě u plukovní kantýnské.“

A vskutku, o čtvrt hodiny později jsem se s cihlou komisárku přidal k Servatiusovi; byl to můj přítel a dnes je plukovníkem žandarmerie v Arrasu. Když jsme se všichni sešli, nabral jeden z nich do misky obrovskou dávku šlichty složené z posekaných kusů zajecího, brambor a cibule. Já ovšem musel konstatovat, že je to vynikající jídlo.

„Tys někoho poslal do Lipska na trh?“ se smíchem jsem se ptal Servatia.

„Ne, kamaráde,“ odpověděl mi, „jeden *sergent-major* složil na deset kroků kulkou rovnou do hlavy zajíce, co ho právě jíme. Pádil napříč bojištěm, kolem naší kompanie, jakoby rovnou nám do hrnce.“

„A co tvůj *sergent-major*, tys ho nepozval?“

„Byl s ním malý problém,“ na to Servatius. „Minutku poté, co skolil zajíce, dal ho do pytle a na mne křikl, že je to dneska k večeri, trefila kule i jeho a poslala ho do Plutonovy podsvětní říše...“

Zajíc, co ho přinesl, mi tedy zůstal jako dědictví, a to je celý příběh naší večere."

"Nu, milý Servatie," pravil jsem a podal mu lahvinku pálenky, „dejme si lok na paměť tvého *sergent-majora*."

Což jsme i učinili. Já se pak s pány rozloučil o odešel zpět do svého ležení, které pluk opustil ve dvě ráno, aby se vrátil do Lipska. Tam jsme překročili most přes Elsteru. Ten se měl stát naší armádě zanedlouho osudným, zejména pak tomu chrabrému Poniatowskému*, jmenovanému sedmnáctého maršálem za ty nádherné činy ze šestnáctého. Z toho velkého vyznamenání se věru těšil jen krátce!

Příčinou té katastrofy se stala pramalá inteligence jednoho ženíjního kaprála, jehož úkolem bylo vyhodit se čtyřmi muži do povětří most ve chvíli, kdy by se k němu blížil nepřítel. Když zjistil, že až k němu dolétají nepřátelské kulky z pušek saských dezertérů, odpálil ten kaprál nálož,** třebaže se na druhé straně řeky stále nacházelo pětadvacet tisíc mužů z Reynierova,*** Lauristonova a Poniatowského sboru, které se statečně bily na lipských ulicích a promenádách u hradeb! Když ustoupili k mostu, spatřili jej v troskách, ze kterých se dosud kouřilo. První dva z generálů padli do zajetí a poslední, nebohý Poniatowski, utřil zranění. O život přišel v řece, přes kterou se chtěl dostat; pokusil

se s koněm přeplavat. Pobito, zraněno nebo zajato tu bylo dvacet až pětadvacet tisíc mužů. Mezi mrtvými se nacházel i generál Dumoutier z císařské gardy.* Takový je skutečný příběh bitvy u Lipska.

Měl bych říci, kterak se o těch smutných novinách dozvěděl císař.

Císař spal v hostinci Černý orel za mostem přes Elsteru a v šest ráno se vrátil s doprovodným pelotonem do paláce saského krále, aby se s tímto monarchou rozloučil; král při loučení plakal. V sedm ráno přešel císař smutně proslulý most s gardou a pokračoval cestou na Erfurt, když tu jsme zaslechli rachot příměrného výbuchu. Přinutil nás otočit hlavy a při spatření hustého dýmu se nás zmocnila chmurná předtucha. Císař okamžitě obrátil a my jeli cestou směrem na Lipsko. Půl hodiny nato už jsme se dověděli o osudové události, která armádu potkala. Mně ji zhruba vyřčil bosý muž oblečený jen v košili a vestě. Mokré vlasy se mu lepily na obličej a on se ptal po svém pluku. Byl to jeden z mých přátel, Destignac, kapitán, pobočník generála Reyniera, který se z nepřátelských rukou dostal tím, že Elsteru přeplaval, a přitom měl to štěstí, že ho nezasáhly saské kulky. Rychle jsem mu přes ramena přehodil plášť a vytáhl láhev pálenky, což pro něho znamenalo veliké dobro; nesmírně mi za to děkoval.

Když už tu padlo jméno toho dobrého, statečného Destignaca, kterého já měl velmi rád a s nímž jsem byl vždy v dobrých vztazích, třebaže se za Restaurace naše názory diametrálně rozcházel, musím dodat, že mě pak, po letech, velice zasáhla zpráva o neštěstí, které se mu přihodilo v Červencové revoluci. Stál tehdy jako plukovník v čele pluku gardových kopiníků na mostě Šèvres a nepočínal si nikterak nepřátelsky. Tu k němu přistoupil nějaký pařížský kluk, který nevzbudil pražádnou pozornost, a z bezprostřední blízkosti mu vpálil do nohy kulku z pistole, což si vyžádalo amputaci.

Tato událost tvořila předeheu velikého neštěstí, neboť jakmile kopiníci spatřili, co se stalo jejich plukovníkovi, kterého velmi

* Kniže Józef Anton Poniatowski (1763–1813), příbuzný posledního polského krále a klíčová osoba při výstavbě ozbrojených sil Varšavského velkovévodství, bojujících na francouzské straně (u Lipska jako 8. sbor Velké armády).

** Za odpálení byl zodpovědný plukovník Montfort, ten však se jel ve všeobecném zmatku pramaló organizovaného ústupu optat, zda rozkaz platí. Mnozí přičítali vinu náčelníkovi štábu maršálu Berthierovi, že nedal rozkaz postavit pro případ ústupu i jiné mosty; tento byl jediný. Šaští dezertéři ovšem na most nestříleli, to je ve francouzských memoárech velice častá chyba; sice dezertovali, leč odmítli dál bojovat. V daném případě se jednalo o ruské a pruské střelce z Blücherovy Slezské armády, kteří k mostu pronikli od severu.

*** Jean-Louis Ebenezer Reynier, hrabě císařství (1771–1814), původem Švýcar, generál 1795, účastník Bonapartova egyptského tažení, o kterém napsal roku 1802 knihu, v níž silně kritizoval svého kolegu Menoua. Byl za to generálem Destignacem vyvozen na souboj a generála zabil, proto musel opustit Paříž. Sloužil v Neapolsku, Španělsku, v letech 1812 a 1813 velel saskému sboru, který z velké části přešel u Lipska k nepříteli. Byl zajat, do Paříže se ze zajetí vrátil 12. února 1814 a dva týdny poté tu zemřel.

* Není jasné, koho Parquin míní; Jourquinem uváděný Pierre, hrabě Dumoustier (1771–1831), jediný generál gardy, jehož jméno zní podobně, byl raněn u Drážďan, bitvy u Lipska se neúčastnil a napoleonské války přežil. Mezi patnácti generály, kteří nalezli v Bitvě národů smrt, najdeme obdobně Pelletiera de Montmaire, ten ale nepříslušel k císařské gardě.

milovali, pomstili se útokem do lidu. Ti dobří lidé pak zaplatili za čin spáchaný jedním odporným klukem.

Těžko říci, kdo z těch, kteří zastávali za Karla X. úřady, dopadl v Červencové revoluci hůře než Destignac.* Byl vévodou de Fimarcon a francouzským pairem po otci, kterého takto povýšil Ludvík XVIII. Když si totiž chtěl ministr Decazes pojistit ve sněmovně pairů v Lucemburském paláci roku 1820 majoritu, předložil Jeho Veličenstvu seznam šedesáti osob. Král vzápětí připsal do čela vévodu z Destignacu a z Fimarconu s těmito slovy:

„Pan Decazes činí páiry šest desítek mých přátel a mně se zdá, že mám tudíž právo jmenovat francouzským pairem i svého bratrance.“

Jeho syn, Destignac, vévoda de Fimarcon, v době Červencové revoluce plukovník gardových kopiníků, nechtěl složit přísahu novému řádu a přišel tak o stav páira, dvanáct tisíc franků penze přiřčené Karlem X., dvanáct tisíc služného z hodnosti plukovníka gardového jezdectva a krom toho ztratil, jak už jsem vylíčil, nohu. Ze všech těch skvělých příjmů mu zbyl jen důchod gardového plukovníka. Přítel Destignac byl pěkný muž, skvělý důstojník, velice statečný a všichni jeho druhové ve zbrani litovali toho, co jej potkalo. Já si ze srdce přeji, aby byl šťasten v postavení, které nyní zastává, to jest u dvora sardinského krále, svého příbuzného, jenž mu poskytl ve svých zemích po revoluci 1830 útočiště.

Leč vraťme se k armádě, která prováděla ústup na Mohuč, přičemž sváděla boje s pěti sty tisíci Rakušany, kteří ji šli těsně v patách, a padesáti tisíci Bavyry, co nejprve přeběhli na druhou stranu a vzápětí poté chvátili co nejrychleji k městu Hanau, aby nám odřízli cestu k Francii. Armáda, stále plná odhodlání, prováděla tento ústup spořádaně.** Zadní voj pod velením vévody z Trévise*** sváděl dennodenně vražedné boje.

Pluk gardových jízdních myslivců právě dokončil přechod

* Jde o Charlese de Preissaca de Marestang d'Ornessan, vévodu de Fimarcon a později i vévodu d'Esclignac (nikoliv Destignac, jak uvádí Parquin); zemřel roku 1873 v Turínu.

** Pravdou byl spíše pravý opak a rozklad dosáhl v mnoha ohledech nejvyššího stupně. Podrobněji viz Kovařík, J.: Proti všem (Napoleonova tažení III), Akcent, Třebíč.

*** Maršál Édouard Mortier (1768–1835), tento predikát měl již od 2. července 1808.

Fuldy, bylo to 27. října, když tu jsme narazili na pospíchající konvoj nemocničních vozů s raněnými, v každém voze leželi čtyři.

„Co tu děláš?“ řekl jsem Servatiovi, svému příteli, který byl v jednom z vozů.

„Mon cher Parquin, jsem tu ve společnosti svého plukovníka a dvou důstojníků raněných stejně jako já.“

„Co máš za zranění?“

„Kulku v noze a bolí to, protože mi ji dali do dlahy před třemi dny a ještě mě nepřevázali.“

V té chvíli jsem dostal nápad.

„To zranění na noze,“ povídám mu, „dokázal bys s ním jet dvě hodiny na koni?“

„Nemám koně, moje vybavení zůstalo na druhém břehu Elstery.“

„Já mám ale jednoho navíc, nabízím ti ho.“

Hned poté jsem poslal pro sluhu a za pár minut už byl kama-rád venku z té vážné situace, ve které by se jinak ocitl, neboť ambulance měly zůstat na břehu řeky Fuldy. Přítel Servatia jsem nechal převázat plukovním starším chirurgem a k mojí radosti se mi ho podařilo o čtyři dny později dopravit do nemocnice v Mo-huči.

Musím se zmínit i o střetu, který jsme podstoupili s Bavyry, co na nás v počtu pětáctýřiceti tisíc mužů čekali u Hanau na řece Kinzig a mysleli si, že s naší armádou udělají krátký proces. Jenže se museli bít s gardou v počtu sedmnácti tisíc mužů dělostřelctva, pěchoty i jezdectva a císař byl s námi...! Maršál Macdonald měl od rána 30. října rozkaz vyrazit z lesa, podařilo se mu to ale až na poledne, tak velký odpor kladly nepřátelské síly, podporované mohutným dělostřelctvem. Vlevo od silnice bránili na otevřené planině Bavoři jeden statek, za jehož zdmi se opevnili...* Císař si nechal zavolat generála Cambronneho.**

„Kolik máte v staré gardě pěších myslivců?“ řekl mu.

„Sire, osmnáct set.“

* Pravděpodobně statek Neuhoř mezi lesem Lamboy a mostem přes Kinzig.

** Pierre Cambronne (1770–1842), dobrovolník roku 1791, v gardě od 1809, získal za Hanau (kde patřil ke 2. pluku gardových pěších myslivců) generálské epolety. Mnozí budou tvrdit, že u Waterloo právě on vykřikl v jednom z posledních karé gardy legendární „Merde!“, Cambronne sám to bude popírat...

„Postavíte se jim do čela a dobudete ten statek, ačkoliv ho hájí deset tisíc Bavorů; dávám vám na to dvě hodiny.“

Statečnému Cambronnemu stačila na vyhnání Bavorů z té výhodné pozice pouhá hodina. Nevystřelil z pušky jedinou ránu, jednoduše se na Bavorý vrhl s nasazenými bodáky a ti naprosto nečekali, že se na ně vyřítí *věclí úly*,* jak nepřítel pokřtil vysoké medvědice myslivců a granátníků staré gardy. Tito elitní vojáci vnášeli hrůzu, kamkoliv se vrhli.

Ve tři hodiny byl les plný našich vojáků, dorazilo i dělostřelectvo, generál Drouot začal postupovat v čele padesáti gardových hlavních, při okraji lesa je rozvinul do baterie a zahájil prudkou palbu na mohutné dělostřelectvo bavorské.

V té chvíli postupoval regiment vpřed po cestě ve čtyřstupech a já spatřil, jak celý čtyřstup přede mnou klesl; jediná nepřátelská kule měla to neštěstí na svědomí. Rukou jsem koně pobídl a sevrhl ho koleno; kůň poslechl a přeskočil překážku, která se před ním tak náhle vytvořila.

Účelem přesunu pluku byla podpora našeho dělostřelectva, ohrožovaného bavorským jezdectvem. Ve směru jízdy našeho pluku se už šest děl ocitlo v obklíčení a kanonýři je bránili chladnými zbraněmi, když tu kapitán Oudinot, maršálův syn, zuřivě zaútočil v čele své kompanie gardových myslivců, dobyl děla zpět a zachránil bijící se obsluhy.

Jízdní granátníci gardy vedli na bavorské jezdectvo útok až na tělo. Můj přítel, neohrožený Gaindé, *sous-adjutant-major* jízdních granátníků, týž, o němž jsem vyprávěl, že v pruské kampani, u Saalfeldu, zabil v osobním souboji prince Louise, našel onoho dne smrt na bojišti. Ležel celý posekaný šavlemi vprostřed půl tuctu mrtvol bavorských švališerů, kterým svůj život prodal hodně drah.

Tento statečný důstojník slyšel ráno téhož dne, kterak císař u okraje lesa, v ležení, kolem něj stojícím důstojníkům říká:

„Co si myslíte o Bavorech, našich nedávných spojencích, kteří se domnívají, že nám zastoupí cestu do Francie, teď, když už máme mohučské věže na dohled?“

„Parbleu, trochu silná káva! Buďte klidný, sire,“ prohlásil Gaindé, „Bavoři nám dnes zaplatí za zradu i chvastounství.“

Úspěch bitvy u Hanau dokázal správnost Gaindého repliky,

* V orig. *ruches à miel*.

i on však zaplatil v boji svoji daň. Stiskl jsem mu ruku těsně předtím, než vyjel s jízdními granátníky do útoku, ze kterého se už nevrátil... Ubohý Gaindé...

Zrána v den bitvy u Hanau jsem se seznámil se synem proslulého maršála Monceye. Přijel se podívat na svého přítele Lauristona, komandanta v 1. pluku *Gardes d'honneur*. Komandant Moncey právě odešel od pěchoty, kde sloužil pár let, a přecházel k 7. husarskému. Je třeba, abych čtenáře obeznámil s velice záslužným činem z doby ruského tažení, kdy velel jako kapitán pěších myslivců. Než císař opustil Smolensk, provedl přehlídku pěších gardových myslivců, udělil těm hrdinům něco odměn a vyznamenání, načež si svolal důstojníky onoho regimentu a řekl jim:

„Krom vyznamenání, které ti šťastní právě dostali, tu mám ještě jeden důstojnický kříž a dám ho tomu, o kom důstojnický sbor řekne, že si ho nejvíc zaslouží. Komu tedy udělit důstojnický kříž?“

Všechna ústa, která se otevřela, vyslovovala Monceyovo jméno.

„Je to moje bývalé páže,“ opáčil císař, „a vy mi podkuřujete, chcete mi tím výběrem zalichotit... Někoho jiného...“

„Sire, vy jste ale řekl, že máme mluvit upřímně. Proto prohlásíme, že nevíme o nikom neohroženějším.“

„Budiž,“ na to císař, „tady je kříž a já mu ho připnu vašim jménem na prsa.“

Toto jmenování přivítali přítomní potleskem.

Roku 1818 způsobila nehoda při lovu Monceyovu smrt. Zemřel v rozpuku mládí a v době, kdy vše slibovalo, že vykročí ve slépějích svého otce, jehož jméno patří ve Francii k těm nejproslulejším.

Vraťme se však v čase k Hanau.

Ve čtyři ráno vykonal 3. pluk *Gardes d'honneur* svůj první bojový čin a zahájil ho nádherným jezdectvým útokem. V pět byla bitva u Hanau na všech místech vyhraná a my tlačili Bavorý do města Hanau, přičemž jsme donutili pěchotu, aby ustoupila přes řeku Kinzig.

Kapitán Smith v čele eskadrony jízdních gardových myslivců,

* Čestné gardy, jezdecká jednotka, vytvořená Napoleonem z dobrovolníků, synů majetných rodin, kteří si sami platili výstroj; jednotky se proslavily zde, u Hanau, a posléze roku 1814 u Remeše.

ve které jsem byl i já, donutil dva bataliony, aby u bran Hanau složily zbraně. V tomto střetu jsem utržil ránu bodákem do oblčeje. A tento den mi vynesl hodnost kapitána v pluku jízdních myslivců mladé gardy.

Nepřítel onoho dne ztratil šest až sedm tisíc mužů zabitých, raněných či zajatých. Wrede, vrchní velitel Bavorů, dostal kulku, které mu v těle zůstala až do jeho smrti, k níž došlo o třicet let později.*

Kapitola XII.

V Mohuči / Pohostinnost pana Hermanna / Tyfová epidemie / Kapitánem gardových myslivců / Výměna s Cambronnem / Kapitán mameluků Ibrahim Bej / Neyův útok u Montmirail / Dobytí statku Greneaux / Dostávám rozkaz z císařových úst / Přepad Rusů / Můj útok u Oulchy

Nazítí, 31. října, dorazila francouzská armáda do Frankfurtu a 2. listopadu do Mohuče. V den císařova příjezdu do onoho města mi připadla čest velet před palácem, kde se ubytoval, pelotonu jeho eskorty. Když tato hlídka skončila, místo abych se vrátil ke kompanii, jež se nacházela ve všech v okruhu tří francouzských mil od města, rozděloval jsem s válečnými komisáři císařské gardy v Mohuči svojí jednotce dávky v chlebu, pivu a pálenice, což měli všichni notně zapotřebí. Pak jsem velení předal *maréchal des logis* svého pelotonu, až ji na místo tábora odvede. Napsal jsem mu tužkou pár slov pro kapitána; byla to zpráva, že se v Mohuči ještě dvě hodinky zdrím, abych si obstaral ty kusy šatstva, které mi scházely. Dodal jsem, že se ještě téhož dne vrátím. Ze všeho nejvíc mě sužovala potřeba najíst se, což se mi od včerejška, od pobytu ve Frankfurtu, nepoštěstilo. Volný a s dostatkem času jsem zamířil k nejbližšímu hostinci, jmenoval se U města Paříže, byl však doslova přeplněn vojáky všech zbraní, kteří stáli před kuchyní frontu na pečené telecí či skopové kotlety. Bylo to jediné maso, jež se dalo ve městě sehnat, obstarat si ho musel navíc každý sám, a pak mu nezbylo než čekat, až se kotleta upeče, což znamenalo stát a se šavlí v ruce sdržet, aby vám kotletu někdo z rozně nesebral naplů syrovou. Raději jsem odešel s tím, že mi postačí kůrka komisárku, co přinesl příkazník, protože neexistoval restaurant či hospoda, kde by nebyl podobný nářtek.

Nuže, pustil jsem se k bráně na Paříž, směrem ke vsi, kde jsme tábořili. Jel jsem mohučskými ulicemi na koni, což mi umožňovalo vidět, co se děje v příměch bytů. Tu jsem spatřil místnost, jež sloužila jako jídelna a byla prostřena pro deset osob; ten cenný

* Bavorský generalisimus Karl Philipp von Wrede (1767–1838) měl žít už jen čtřicetiletý, zemřel na svém sídle v Ellingenu 25 let a 6 týdnů po bitvě (12. prosince).

objev mi padl do oka právě v okamžení, kdy sloužící v domě zavíral okenice. Z hladu se zrodil nápad a já ho začal hned usku-
tečňovat. Slezl jsem, svěřil koně ordonanci, udělal pět kroků a ude-
řil klepadlem. Otevřel mi sluha a německy se otázal:

„Co si, pane, přejete?“

„Mluvit s vaším pánem.“

„Ach, mluvit s panem Hermannem.“

A zavedl mě do jídelny. Jen co mě tu usadil, už odešel za majitelem, aby mu sdělil, že s ním chci mluvit.

„Pane Hermanne,“ řekl jsem muži, který za mnou přišel a o němž já předpokládal, že je pánem domu, „byl byste tak nesmírně laskav a přimluvil se za mne u paní domu, abych směl zaujmout místo u tabule, jež se tu strojí? Předě dvěma hodinami jsem přejel mohučský most s eskortou císaře Napoleona a už čtyřiašedeset hodin jsem nejedl. V městě si nelze za příčinou návalu jednotek a jedlíků nic opatřit. Právě jsem jel kolem vašeho domu, spatřil prostřený stůl o pomyslel si, zda by se paní, či případně pán domu, než začnou sytit sebe, neslitovali nade mnou, neboť moje útroby zejí prázdnotou. Možná, pane, jsem se zmyšlil, v tom případě jsem ale připraven odejít.“

„Pane důstojníku, má žena, která je zde,“ řekl mi pan Hermann a představil mě jednu z přítomných dam, „nehovoří francouzsky, leč znám její srdce a vím, že ji vaše přítomnost u stolu potěší. Budeme večeřet s pár přáteli.“

Já poděkoval, pozdravil společnost a posadil se vedle paní Hermannové, s níž jsem vyměnil těch pár německých slov, jež jsem znal. Naším jazykem mluvil z celé společnosti jediné pan Hermann, který zaujímal vyšší místo ve správě vodních toků a lesů. Běžný hovor tedy plynul německy a já se do něj nemísil, o to větší čest jsem ale vzdával jídlu, jež bylo vskutku vynikající. Když jsem pana Hermanna požádal, zda by nemohl dát přinést láhev vína pro moji ordonanci, jež mi držela u vchodu koně, pán domu si pospíšil s rozkazem, aby ji uvedli na dvůr a koně ustájili. Myslivce šel do kuchyně, kde dostal stejně skvělé jídlo jako jeho důstojník v salonu; pan Hermann vskutku uměl věci zaříditi velice dobře. Když odbila na katedrále čtvrtá, společnost dojedla a chystala se na kávu. Já se omluvil, poděkoval za pohostinství a pak dal panu Hermannovi návštěvku.

„Zpravidla po večeri o vizitku žádám, tentokrát si vám ale dovoluji dát svoji, abyste mohl mít v paměti jméno důstojníka od

gardy, kterého jste tak laskavě přijal. Pokud jde o jméno vaše i vaší paní, ta si vryje do paměti na velice dlouho.“

Při odchodu jsem dal tolar (šest franků) sluhovi, jenž mi při vstupu do domu prozradil jméno svého pána. Pak jsem vsedl na koně a jel do tábora, kam jsme dorazili v sedm večer.

Čas v táboře se trávil udržováním zbraní a opravami naší výstroje. Po tažení tak rychlém a tak smrtelnosným jsme toho měli notně zapotřebí. To, že se ve zdech Mohuče shromáždilo tolik jednotek a že ranění i nemocní přeplnili špitály, vyvolalo zhoubný tyfus, jenž v pár dnech sklátil mnohé z těch, co z bitevní vřavy vyvázli.

Ves, v níž jsme zůstali týden, byla spíše rozlehlým městečkem, které muselo v důsledku válečných kontribucí dodávat posádce v Mohuči zásoby všeho druhu. V předvečer odjezdu jsem seděl v koutě u ohniště v kuchyni svého hostitelce, který byl v tom místě velkým činovníkem. Vypadalo to, že nějakému sousedovi s nesmírným zaujetím líčí okolnosti, jichž byl v Mohuči svědkem, když tam ráno jel s vozem sena. Můj příkazník, který byl u toho a uměl německy, mi téma jejich rozhovoru přetlumočil následovně:

Po dobu týdne, kdy se umírání v Mohuči následkem tyfové epidemie stalo naprosto běžnou věcí, se všechny venkovské povozy, které dovážely do města kontribuce, rekvírovaly hned poté, co byl náklad ve skladištích vyložen. Na těch vozech se pak na hřbitovy odvážely mrtví, jimiž špitály přetékaly, a to až do noci. Nuže, můj vesničan vyprávěl, že poté, co váleční komisaři prohledli a uskladnili jeho náklad, zrekvírovali čtyřmi dobrými koňmi tažený povoz pro službu, o níž jsem se právě zmínil. Muž absolvoval jednu cestu z nemocnice na hřbitov a měl podstoupit i druhou. Jak projížděl kolem městské brány, skrze níž vedla silnice k jeho vsi, pobídl předního koně bičem a trhl opratí. Kůň povel uposlechl, prudce zabočil doleva směrem k bráně, přešel do klusu a brzy se ocitl za městem. Na cestě pak se ten muž zbavoval nákladu a každých pět minut uvolnil ve voze jedno prkno, aby vzniklým otvorem vyhodil jednu mrtvolu. U vesnice mu z nákladu zbývalo jen jediné tělo a tomu chtěl prokázat poslední služby. Hodlal je pohřbit na hřbitově venkovské farosti.

Císař strávil reorganizací armády v Mohuči pět dní, 6. listopadu vyrazil na Paříž a 8. listopadu dojel do Saint-Cloud. My naše ležení opustili 1. prosince a přesunuli se blíž do nitra Francie. Dne 21. prosince jsem v tábořištích v kraji Champagne dostal patent

kapitána 2. pluku gardových myslivců. Poněkud s lítostí jsem opouštěl svoji kompanii a zejména kapitána Kleina de Kleinenberg, kterého jsem si nemohl vynachválit. Pan Brice, pokladník důstojník pluku, mi předal můj patent a krom toho i rozkaz generála Lefèvre-Desnouettese, abych se odebral do Paříže a převzal tam velení 11. kompanie jízdních myslivců, v níž kádr poddůstojníků a brigádyrů pocházel ze staré gardy. Poručík Brice mi dal také dvacet váčků po tisíci francích, ty jsem měl od správy sboru předat krejčímu Rabussonovi, plukovnímu dodavateli. Přeprava těch peněz mě pranic nepotěšila, zodpovídal jsem za ně a rušily mi spánek. I s tímto pokladem jsem dojel do Saint-Dizier, tam našel generála Cambronneho, kterého jsem měl tu čest znát; toho pro změnu sužovaly starosti, kterak proměnit poukázky na císařskou pokladnu, splatné v Paříži do deseti dnů. Dostal tyto šeky od pokladníka gardy na zold, který byl jeho pluku dlužen. Nabídl jsem mu 20 000 franků v penězích za 20 000 v poukázkách na pokladnu, což se hodilo mně i jemu, neboť ze mne spadla starost o poklad, který mě jen tížil, přičemž poukázkami z něj nikterak neubýlo. Generál Cambronne mi poděkoval a pozval mě v Saint-Dizier na vynikající večeři.

Dorazil jsem do Paříže 23. prosince dostavnickem s jedním plukovníkem jezdeckta a jedním kapitánem gardových jízdních myslivců. Všichni tři jsme do hlavního města jeli kvůli převelení, jež plynulo z čerstvého povýšení. Na konci francouzského tažení pak jsem byl z nás tří jediný, kdo zůstal naživu. Plukovníka zabili v bitvě u Montmirail a kapitána v bitvě u Craonne.*

„Všechno na světě je pomíjivé,“ zbývalo mi jen říci, když jsem se to o nich dozvěděl.

První leden 1814 jsem strávil v Paříži u rodiny. Jedenáct let předtím, v podobném čase, jsem se hlásil do armády jako voják! Stal se ze mne, doslova na bojišti, kapitán jízdních myslivců císařské gardy a příslušník Čestné legie. Rodiče se mnou mohli být spokojeni, bylo mi teprve šestadvacet, doznávám však, že mi to nikdy neřekli, neboť s mojí vojenskou dráhou nesouhlasili.

Jako kapitán jsem převzal velení 11. kompanie a musel s ní do měsíce odejet, abych se přidal ke staré gardě v Champagni. Druhý pluk, ke kterému kompanie patřila, náležel k Severní armádě,

jež se nacházela před Antverpami. Dodnes nevím, jak k tomu došlo, že mně s mojí kompanií a jedné kompanií mameluků připadla čest bojovat ve Francouzské kampani po boku staré gardy.* Kapitán mameluků, jenž cestoval se mnou, byl služebně mnohem starší a sloužil v jednotce od jejího vzniku, to jest od dob konzulátu. Avšak zvláštní ustanovení v gardě říkala, že cizinci, Egypťané, Poláci, Italové, Holanďané podléhali, pokud měli stejný hodnostní stupeň, francouzskému důstojníkovi bez ohledu na služební léta. Kapitán, o němž hovořím, žil čtrnáct let jako vysloužilý v Marseille. K mamelukům se opět přidal na základě dekrety, který císař vydal po vpádu spojenců do Francie, k čemuž došlo 2. února 1814.

Kapitán Ibrahim Bej** byl velitelem kompanie mameluků, která přišla do Francie po egyptském tažení. Orientální úbor, který nosil, budil u Pařížanů pozornost a jejich zvědavosti vděčil za dav, který kolem sebe na ulicích měl. Náhodou se dostal i do čtvrti, kde se nachází obilní burza, a tam narazil na obyvatele, kteří mu spílali, uráželi ho a dokonce po něm házeli bláto; měli ho za blázna, který zapomněl, že není čas karnevalu, a z rozmaru se převlékl za Turka. Kapitán Ibrahim Bej neuměl francouzsky a posměšky nechápal, popadl pistole a v mžiku mu dva největší křiklouni leželi mrtví u nohou. Pak tasil svoji damascenskou šavli a chtěl pokračovat v boji, našťastí však na místo dorazila hlídka pařížských strážníků a zmocnila se ho, byt to nebylo bez námahy.

Zvěst o události dolétla až do Tuilerií. První konzul si nechal Ibrahim Beje předvolat a vyslechl ho. Ibrahim Bej vysvětlil, že jednal podle zvyků své země, že tam takto mameluci trestají obyvatelstvo, pokud se proti nim pozdvihne.

„Nejsi tu, abys dělal pořádek,“ řekl mu prostřednictvím svého mameluka První konzul arabsky, „zítra pojeděš do Marseille. Je

* Parquinova 11. kompanie tvořila spolu s 15. kompanií 6. eskadronu, přičemž eskadrony s čísly 6 a 9 náležely k mladé gardě. Jedenáctá kompanie však byla s první kompanií mameluků připojena ke staré gardě u hlavních sil, zatímco zbytek (eskadrony 7 a 9, 15. kompanie z 6. eskadrony a další kompanie mameluků) tvořil součást uvedené Severní armády u Antverp, kde podléhaly generálu Lefèvre-Desnouettesovi.

** Hibráhim, nar. 1776 v Sýrii, kapitán 1800, odešel z armády už roku 1806 v důsledku šarvátek a soubojů, do služby byl povolán znovu 4. února 1814, zemřel někdy před rokem 1830.

* Jediným plukovníkem padlým u Montmirail byl colonel-major Mallet od 2. mysliveckého, sice gardového, leč pěšího.

tam teplo, budeš žít ze služného šesti tisíc franků, které ti nechám, dva tisíce z toho ti ale strhávám na penzi pro dvě vdovy, které jsi nadělal. V onom městě jsou na úbor, jaký ty nosíš, zvyklí, přesto ti ale zakazují užívání i nošení zbraně.“

Kapitán Ibrahim Bej se zbraní chopil teprve čtrnáct let po těchto událostech, aby je použil proti nepřítelům, kteří napadli Francii.

Dne 6. února opustil náš odřad v síle šesti set mužů gardového jezdecktva Paříž; velel mu *chef d'escadron* Kermann, starý známý (čtenář si vzpomene, že se mnou sloužil u 20. mysliveckého). K armádě jsme se přidali desátého, v předvečer bitvy u Montmirail. Bitva se odehrála jedenáctého k poledni na planině. Já dostal od generála Colberta rozkaz útočit se svojí kompanií zleva na ruské karé, které současně zprava napadl generál Letort v čele jedné eskadrony gardových dragounů. Uspěli jsme dokonale a naše dvě jednotky se setkaly vprostřed ruského čtverhranu.

Rusové vůbec s útokem nepočítali a dokonce odložili na zem torny, museli jsme jim tedy dát trochu času, aby je sebrali a odložili místo nich pušky.

Nejhůře se dobýval statek Greneaux, k němuž hájilo přístup mohutné dělostřelectvo.*

Nepřítel krytý za zdmi statku až po bradu byl vytlačen teprve ve dvě odpoledne. Císař pověřil touto nesnadnou operací maršála Neye. Maršál sesedl z koně a s kordem v pěstě se šel postavit do čela šesti batalionů staré gardy. Než vyrazil, poručil otevřít pánvičky a vysypat prach po větru. Chtěl na nepřítelů zaútočit na bodák, šel útočným krokem a tato smělost slavila úspěch. Rusové i Prusové statek opustili a nechali tu děla, kolesny, ba i kotle, v nichž vařili.

V okamžiku, kdy maršál Ney rozhodoval o vítězství, dostal generál baron Henrion** rozkaz, aby vyrazil se svým plukem

gardových pěších myslivců na děly vyzbrojenou nepřátelskou redutu, na níž chvilku předtím ztroskotala brigáda řadové pěchoty. Generál baron Henrion zformoval útočnou kolonu a vyrazil zrychleným krokem, který nepřátelská palba nikterak nezpomalila. Generál Sacken spatřil nebezpečí, jež by jeho dělům hrozilo, pokud by tato útočná kolona uspěla, vrhl ze svého pravého křídla vpřed masu jezdecktva, aby útočníky obchvátlo, avšak generál baron Henrion to spatřil a ihned velel:

„Kolono, stát! Vytvořte karé! Zbraně připravit, k líci zbraň, pal!“

To jezdecktvo, které už bylo jen deset kroků daleko, se ocitlo v palbě, provedlo půlobrat a nechalo na zemi řadu mrtvol. Generál baron Henrion svoji jednotku přeskupil do útočné kolony, nabíjením se nezdržoval a přitrl k redutě. Dobyl ji navzdory zoufalému odporu ruských dělostřelců, kteří se raději nechali přibít bodáky k dělům.

Císař, jenž nařízený manévř pozorně sledoval, docíval k dobyté redutě, nechal si generála barona Henriona zavolat, stiskl mu ruku a okamžitě ho jmenoval komandantem Čestné legie. Při té příležitosti pronesl tato slova:

„Generále, zdrželi vás sice, ale chválím, jak jste si počínal!“

Dobyti oné reduty a statku Greneaux rozhodlo o naprostém vítězství.

Pruský sbor generála Yorka a Rusové pod velením generála Sackena prováděli ústup, což byl spíše útek na Château-Thierry. Čtrnáctého jsme jejich kolony dostihli jednu francouzskou milu před uvedeným městem.* Jeden z mých bývalých velitelů u 20. jízdního mysliveckého, plukovník Curély, nyní velitel 10. husarského regimentu, si provedením dvou nádherných jezdeckých útoků vysloužil hodnost generála; v čele svého pluku se před císařovými zraky vrhal na Prusy.** Nepřítel, jenž neměl den po bitvě u Montmirail ani děla, ani zavazadla a povozy, nechával své raněné na milost vítězům a pospíchal do Château-Thierry, kde se mezi nás a něj postavila řeka Marna.

Císař spokojený, že zcela rozbil dvě divize, vyrazil obrátným manévrem s gardou na armádu knížete Schwartzemberga, která

* Montmirail je jednou z trojice rychle po sobě následujících bitev (spolu s Champaubert a Vauchamps), završujících strategicky tzv. Montmirailský manévř, jehož cílem bylo rozdělení Blücherovy Slezské armády. Statek Épine au Bois řečený Grénaux leží mezi Montmirail a Viels-Maisons. Blíže viz Kovařík, J.: Pád orla (Napoleonova tažení IV), Akcent, Třebíč 2004.

** Christophe Henrion (1772–1850), baron císařství, dobrovolník 1793, generál 1813. U Waterloo bude velet jednomu z posledních karé gardy, za což zaplatí propuštěním z armády a vrátí se do ní až roku 1831.

* Bylo to 12. února, 14. února došlo k bitvě u Vauchamps.

** Curély byl povýšen za útoky 12. února ve směru na Château-Thierry.

postupovala po proudu Seiny.* Dostihl ji sedmnáctého na planinách u Nangis. Dragouni, kteří přijeli ze Španělska, uštědřili pod velením generála Treillarda** rakouské armádě naprostou porážku, takovou, že celé jejich vojsko málem padlo do naší moci; stačilo jen, aby se maršál Victor zmocnil mostu v Montereau, jak mu císař poručil.***

Dne 2. března 1814 přešlo jádro pruské armády pod vrchním velením generála Blüchera, s nímž krácel i sbor ruský, u Château-Thierry Marnu.† Prusové, tlačení císařem, kvapem prchali, snažili se mezi sebe i nás vkládat překážky a vyhodili do povětří jeden oblouk mostu přes Seinu, což jim dalo klid pro ústup a nás donutilo čtyřiaadvacet hodin odpočívát. Však jsme to také potřebovali. Problém byl, že Napoleon neměl jedinou mostní soupravu, aby místo zničeného mostu vybudoval jiný. Císař si zřídil hlavní stan v domě jednoho poštmistra na předměstí, jenž jsme obsadili. Na zítří ale dorazili vojáci ženijního sboru a Jeho Veličenstvo se přesunulo v deset ráno na břeh Marny, aby na práce u mostu dohlíželo.

Císař se generála Bertranda, svého velkomaršálka, který řídil stavbu, ptal, kolik hodin k dokončení potřebuje, a generál Bertrand mu odpověděl, že čtyři hodiny.

„Dám vám jich šest,“ pravilo Jeho Veličenstvo.

A když pak zvonily v Château-Thierry čtyři odpoledne, byl most hotov.

Generál Colbert, jenž velel gardové brigádě, k níž já patřil, mi ráno v táboře vzkázal, ať jsem připraven se dvěma stovkami jez-

* Spíše byl nucen vyrazit, neboť Schwarzenberg zahájil postup, aby ulehčil těžce sužovanému Blücherovi a připoutal na sebe Napoleonovu pozornost, což se mu povedlo; císař tak neměl čas dokončit strategický záměr Montmirailského manévru!

** Anne, hrabě Treillard (nikolito Treillard) (1764–1832), šlechtický kadet 1780, generál 1799, divizionář 1806, byl ve Španělsku od r. 1808, Pyrenejský poloostrov opustil s dragounskou divizí 16. ledna 1814 a k Napoleonovi se připojil 16. února. Roku 1815 propuštěn z armády.

*** Jednalo se o bitvu u Mormant-Nangis, kterou Victor nad ruským generálem Wittgensteinem vyhrál, leč cíle, tedy ovládnutí Montereau na Seině, nedosáhl.

† Gebhard Lebrecht von Blücher (1742–1819) ji přešel 1. března u La Ferté-sous-Jouarre.

Ibrahim Bey

dců staré gardy splnit posláni, o němž se dozvím přímo z císařových úst! A skutečně, ve čtyři odpoledne jsem dojel s jednotkou k mostu a císař, který tu byl přítomen, mi řekl:

„Kapitáne, jeďte za nepřítelem a přiveďte mi zajatce, potřebuji je.“

Věděl jsem, že z Château-Thierry vedou tři cesty, do Soissons, do La Ferté a do Remeše, proto jsem se optal:

„Kterou cestou vyrazit, sire?“

„Cestou na Soissons,“ odpověděl mi.

Dostat tak čestný rozkaz, navíc pronesený takovými ústy, to povzbudí. Uvedl jsem svoji jednotku do pohybu, ve čtyřstupu a krokem jsme přešli most. Na druhém břehu jsem mužům dovolil, aby si bez zastávky a v sedle vzali chléb, pálenku, šunku a klobásy, které nám dobří obyvatelé Château-Thierry nabízelí z radosti, že odtud odjeli Prusové i Rusové, kteří si, nutno podotknout, v tom otevřeném a pokojném městě počínali prašpatně, a že se sem vracejí jednotky francouzské.

Skrze Château-Thierry jsem projel, jak bylo právě řečeno, vprostřed nadšení a projevů oddanosti císaři, což ti dobří lidé dávali hlasitě najevo. Ujeli jsme cestou na Soissons přibližně tři francouzské míle směrem, který mi císař určil, když tu postup mojí eskadrony zastavily plameny, jež požízaly vyhlíněnou ves. Obyvatelé raději hledali vprostřed zimy útočiště v lesích, než aby se vystavili surovostem nepřátelských vojáků. Marně jsme okolí prohledávali, najít se podařilo jen jednoho starce a ten mi informace o pohybech generálů Sackena i Blüchera poskytnout nemohl. Náhle mě jeden *maréchal des logis* od staré gardy, jemuž jsem nařídil sesednout, upozornil, že v posledním domě vesnice, v tom jediném, kterého se plameny dosud nezmocnily, objevil opozdilce z ruské armády. Leželi kolem kuchyňského ohniště a nejspíš čekali, až se jim uvaří jídlo. *Maréchal des logis* dodal, že se půjde s několika myslivci svého pelotonu těch nepřátelských pěšáků zmocnit. Provedl to velmi pohotově. Poručil myslivcům, ať namíří nabitě karabiny do oken domu ve směru ohniště, kolem něhož ti Rusové klidně seděli. Pak dal povel k palbě. Rusy svištění kulek kolem uší notně vyděsilo, a když *maréchal des logis* vstoupil s šavlí v ruce a se svými lidmi do domu, pozajímal všechny bez odporu. Nikdo z nich nebyl zraněn. Dovedl je před čelo mojí eskadrony, kterou jsem seřadil před vsí.

Být to jiné časy než doba, kdy se Francií proháněly nepřátelské jednotky, byl bych se radoval z ukořistěného velikánského kotle, ve kterém se vařilo snad třicet kusů drůbeže spolu se šunkou, bramborami a podobně. V místnosti nakrájený a připravený chléb pak doplnil lahodné jídlo, které peloton myslivců z mojí eskadrony hned zužitkoval.

Na základě striktních zákonů války a s ohledem na výjimečnou situaci, ve které jsem se s jednotkou nacházel, bych měl nechat ruské granátníky z armádního sboru generála Sackena, přistižené ve vesnici, kterou nepřítel vypálil, postřít. Vděčili za život jen císařovu rozkazu, který mi uložil, abych mu přivezl zajatce. Šel jsem ve šlechetnosti tak daleko, že jsem je přizval k polévce, kterou nám uvařili. Bylo by příliš tvrdé nedat jim ani jídlo, které je přivedlo do neštěstí, neboť, popravdě řečeno, právě přání naplnit ten hrnec je přímělo k tomu, že se od svých jednotek oddělili a zůstali pozadu, za pochodovou kolonou. Předpokládali, že to doženou nočním pochodem, nenadálý příchod mého oddílu jim ale plány překazil.

Na základě informací, získaných od těch zajatců, jsem dospěl k přesvědčení, že mám nepřítelovu stopu a on že ustupuje spěšně k městu Soissons.

Po krátké zastávce jsme vyrazili a zajatce nechali vzadu pod dozorem *maréchala des logis*, který si je vzal na povel. Za nějaký čas a po jedné francouzské míli, k desáté večer, mi zvědové zepředu přišli hlásit, že nepřítel obsadil velkou osadu Oulchyle-Château, ves na čtyři francouzské míle od Soissons. Okamžitě jsem na to upozornil generála Colberta, o němž jsem věděl, že postupuje s brigádou gardového jezdeckta hned za mnou. Vzkázal jsem mu, že nepřátelský zadní voj rozmístil hlídky u Oulchyle-Château, že vesnice je celá obsazená a táborové ohně naznačují, že tu je nepřítel notná síla. Zároveň jsem hlásil splnění císařova rozkazu a žádal generála Colberta, aby můj postup podpořil několika eskadronami jezdeckta, neboť bylo možné, že mě nepřítel, až se vzpamatuje z překvapení, při návratu zpátky způsobí hodně zlého.

Po těchto opatřeních jsem se soustředil na to, aby se moji muži i naše koně osvěžili. Jeli jsme krokem po straně nedlážděné silnice až do okamžiku, kdy se sto kroků před námi objevil nepřítel. Hned poté hlídka zvolala *Wer da?* (Kdo je?). Já okamžitě zavelel

eskadroně cval, a ta srazila hlídku, pak přední stráž a poté i naprosto zaskočené hlavní stráže. Prohnal jsem se skrze Oulchy-le-Château, šířil poplach a vpadl s jednotkou až do ruského a pruského tábora. Myslivci a kopiníci za mnou srazili sotva probuzené stráže ostřími i hroty, z pistolí a karabin je pobíjeli dragouni i mameluci. Moje eskadrona se vskutku skládala z nejrozličnějších druhů zbraní staré gardy.

Smělým nočním útokem překvapený nepřítel si musel myslit, že ho napadla řada jezdeckých pluků. Byl zcela poražen a měl mnoho zabitých i raněných. Zmocnil jsem se stovky zajatců včetně dvou plukovníků a řady důstojníků; okamžitě byli posláni k císaři, který se nalézal ve Fismes.* Císař se pak skrze ně dozvěděl osudovou novinu o tom, že generál Moreau, velitel Soissons, otevřel koaličním generálům brány na pouhou první vyzvu.

„To jméno mi vždycky nosilo smůlu,“ pravil císař, když slyšel vyslovit jméno generála Moreau.**

V odvázném a s takovým štěstím provedeném útoku moji eskadrony srazil pan Pellion, velitel prvního pelotonu, jenž se vyřítit znenadání na hlavní ruskou stráž, kulkou z pistole do prachu důstojníka, jenž ostraze velel. Tato okolnost notně přispěla k úspěchu, kterého jsme dosáhli, a já s radostí tento skutek připomínám k chvále pana Pelliona, dnes plukovníka štábu u pana ministra války.

Kdyby město Soissons neotevřelo brány, bylo by postavení nepřátelské armády mnohem kritičtější. Silnici z Château-Thierry a La Ferté střežil maršál Macdonald s armádním sborem o osm-

nácti tisících mužích. Cesta na Remeš nebyla štětovaná a v tomto ročním čase se stala neprůchodnou. Nepřítelé bychom tudíž v Soissons stiskli a císař, maršál Mortier i garda by ho donutili složit zbraně. Osud už ale byl proti nám!*

* Zasazení celého střetu do událostí viz Kovařík, J.: Pád orla (Napoleonova tažení IV), Akcent, Třebíč 2004.

** Jean Moreau, baron císařství (1755–1828), voják od roku 1771, generál 1803, těžce raněn u Bereziny, roku 1813 velkodůstojník Čestné legie, vskutku Soissons vydal, leč kapitulace neměla tak strategický význam, jak to Napoleon (a o pár odstavců dál Parquin) tvrdil. Generál byl zatčen a poslán před polní soud, než ale soud proběhl, Napoleon abdikoval a provinilce propustili. V Parquinem připomínané Napoleonově replice císař narážel na shodu jména s Jeanem-Victorem Moreauem, vítězem od Hohenlinden a Bonapartovým rivalem, odsouzeným posléze do exilu, jak už bylo řečeno v jiné poznámce.

* Znovu nutno zdůraznit, že podobná tvrzení, dodnes přejímaná ze starých prací Thiersových a Madelinových, jsou neopodstatněná; Blücher měl čas uniknout na sever, k Laonu, i kdyby Soissons Francouzi udrželi, žádná zdrcující porážka Slezské armády by se tedy nekonala! Problém tkvěl jinde, neboť okupace Soissons vzala Napoleonovi most přes řeku Aisne a on neměl pontonové soupravy, aby si vybudoval vlastní. Musel tudíž za Blücherem obrovskou oklikou přes Fismes na Berry-au-Bac... Rozbor celé situace viz Kovařík, J.: Pád orla (Napoleonova tažení IV), Akcent, Třebíč 2004.

Kapitola XIII.

*Střet s Wintzingerodeho kozáky / Boj u Craonne / Čin,
který mě mrzel / Přesuny na Remeš a k Arcis / Útok na děla
a střet s ruskými kyrysníky / Smrt jde krok přede mnou /
Pád Paříže a pobyt v Fontainebleau / Císařova abdikace /
Loučení s císařem / Konec jedné epochy*

Pátého března byl jeden důstojník z předvoje vyslán generálem Colbertem na průzkum směrem k Fismes. Pronásledoval několik kozáků, vyjel s pelotonom vpřed a neopatrně projel soutěskou u mlýnů v Quinquampoix. Musel jsem ho podpořit třemi dalšími pelotony své eskadrony a zanedlouho jsem zjistil, že mám na krku síly podstatně větší. Neposlali mě vpřed, abych se s nepřitelem bil, ale na průzkum, nařídil jsem tedy návrat z rokliny zpět. Jenže když jsem tudy projížděl, což šlo pouze krokem a po jednom za sebou, objeli mě a nadjeli směrem na Soissons. Nezbyvalo mi tužít než projet skrze zhruba pět stovek kozáků ruské armády pod velením generála Wintzingerodeho*. Jenže toho pro změnu pronásledoval generál Nansouty**, který svedl v čele gardového jezdeckta boj u Berry-au-Bac.

Tím mračnem jezdeckta se dalo projet jen s velikými ztrátami. Musel jsem ozelet dva zraněné a zajaté důstojníky: pana de Montalembert, syna kvestora Sněmovny poslanců, a pana Lacrosse, syna stejnojmenného admirála***, dnes poslance. Pobito, zraně-

no a zajato bylo přes čtyřicet tři myslivců méj eskadrony. Já sám utřzl ránu kopím do paže, avšak průzkum prokázal platnou službu armádě, kterou by nepřítel jinak zaskočil v postavení, kdy tábořila před Soissons mimo dosah děl. Když jsem se vrátil a dával generálu Colbertovi hlášení, řekl mi s narážkou na skvělý výsledek, kterého jsem dosáhl v noci ze 2. na 3. března u Oulchyle-Château:

„Ve válce nejsou jen samé úspěchy.“

„To je pravda, *mon général*,“ já na to, „mohu vám ale s uspokojením říci, že důstojníci i vojáci se šavlemi oháněli statečně. Půlka eskadrony vyřazená z boje to dosvědčuje. A pokud jde o mne, dovolte mi, abych si šel nechat ošetřit ránu kopím, kterou mám na levé ruce.“

Moje zranění, to byla maličkost a nijak mi nebránila pokračovat ve válce.* Francie byla napadená, potřebovala všechny svoje děti k obraně a já byl příliš hrdý, že mezi ně patřím, jak bych tedy mohl jít do tylu! Kolínskou vodou, cupaninou a vodou, svým oblíbeným medikamentem, jsem se z toho dostal.

Nazítří, 7. března, se odehrála bitva u Craonne. Generálové Nansouty a Grouchy v čele gardového jezdeckta podnikli na návrší řadu úspěšných útoků. Oba tu byli zraněni a generálu Laferrièremu, majoru jízdních granátníků císařské gardy, utrhla kule nohu, což si vynutilo amputaci, kterou on podstoupil statečně a s voláním *Af žije císaři!*** Mého přítele, kapitána Hyacintheho od 1. pluku gardových myslivců, srazila kule. Ráno předpovídal, že to bude jeho poslední den. Ve dvě hodiny už nebyl mezi živými. Byl to starý důstojník, který začínal v Egyptě jako *guide*. Celý pluk jeho smrti litoval.***

Já byl se svojí eskadronou neustále pod nepřátelskou palbou. Poručíkovi Numancemu de Girardinovi přerazila kule pochvu

* Ferdinand Fjodorovič Wintzingerode (1770–1818), württemberský roddák, další z množiny neruských velících generálů armády imperátora Alexandra I., jenž se s Francouzi bil (mj. 1809) i v rakouských službách...

** Étienne Champion, hrabě Nansouty (1768–1815), absolvent vojenské školy v Brienne, kapitán 1789, generál 1799, velitel jezdecké divize od 1803. Vynikající taktik, bil se u Slavkova, Eylau, Friedlandu, Eggmühlu, Esslingu, Wagramu. Zemřel krátce před Napoleonovým návratem z prvního exilu.

*** Jean-Raymond Lacrosse byl mj. vrchním velitelem tzv. loďstva roku X, tedy námořního uskupení zhruba 3000 nejružnějších plavidel, za jejichž pomoci chtěl Napoleon překonat Lamanšský průliv; jak známo k invazi nikdy nedošlo...

* Zranění není ani uvedeno v Parquinově *État de service*.

** Louis Levesque, hrabě de Laferrière (1776–1834), kaprál 1791, generál 1811, v gardě od 1813, francouzský pair 1832.

*** Už jsem v jiné poznámce psal, že správně ono jméno znělo ne Hyacinthe, ale Achintre. J. Jourquin, pečlivý Parquinův editor, přidal úryvek z paměti poručíka Chevaliera. Tomu dal Achintre ráno před bitvou medailon s obrazkem své ženy a řekl: „Kdo ví, co se mi může přihodit, ve válce jsem už přes pětadvacet let... Dneska nějak nevím... Mám takovou neblahou předtuchu. Přátelé a vy, Chevaliere, napište moji ženě... Pro mne bude dnešek osudný.“

a pod ním zabila koně. Říkal, že za život vděčí přívěsku s drakem, který mu dala jedna velmi pěkná Pařížanka, paní Lavollée. Byl to talisman, říkal, jenž ho od všeho uchránil. Večer jsem ale toho mladého důstojníka, který vytáhl do války poprvé, upozornil, že kule může natropit hodně zla, aniž se vás dotkne, proto že by si měl potříst stehno dobrou pálenkou. Museli jsme pro ni poslat jednoho venkovana, co se hřál u našeho táborového ohně; šel do vesnice, která ležela francouzskou milí daleko. Venkovan se toho ujal a odešel s jedním *napoleonem*. Vrátil se po dvou hodinách se čtyřmi lahvevní pálenky, která už byla drahá a vzácná, kantýnské ji dávno neměly. Pan de Girardin spal tvrdě na slámě a bylo by víc než nelidské ho budit. Krom toho jsme chtěli jen zapít jeho příchod ke kompanii, neboť bolest v noze necítil a nebylo se čeho obávat. Při ranním probuzení se naši vykutálenosti zasmál a všichni jsme vyprázdnili sklenky na zdraví té dámy, která mu talisman věnovala.

Už nevím, jaká drobnost zapříčinila hádku mezi kapitánem Ibrahim Bejem a kapitánem Linzdaiem, pobočníkem generála Lefèbvra-Desnouettese, ta maličkost je ale oba donutila odejít za zeď jednoho statku, kde se oba šampióni chopili šavli, aby si vzájemné rozpory vyříkali. Přesvědčoval jsem Ibrahim Beje, jak se dalo, neboť si mě vybral za svědka, vysvětloval mu, že souboj mezi dvěma důstojníky je špatným příkladem ve chvíli, kdy se Francie nalézá v ohrožení, že život každého jejího dítěte, každého obránce patří jen jí. Kapitán Linzdai mě chápal velmi dobře, avšak mameluk Ibrahim Bej stále opakoval v jazyce napůl francouzském a napůl arabském:

„Dívejte, kamaráde, já když přítel, já mírný, velice mírný, mazlivý jak psík. Ale když já našťvaný, boj, jsem lev.“

Při těch posledních slovech zakoulel Ibrahim Bej očima.

„Nu, buďte přáteli a podejte si ruce, vidíte, že kapitán Linzdai vám podává svoji,“ říkal jsem mameluckému kapitánovi, který se nakonec podvolil.

O několik dnů později se Ibrahim Bej ocitl v rojnici a v boji; bojoval jak pravý pouštní lev, avšak turban se mu svezl do očí, kozácká kopí ho zasáhla a on padl do zajetí, předtím však dal ochutnat půltuctu kozáků prach na cestě.

Obešli jsme Blücherem, Sackenem a Wintzingerodem obsazený Soissons a devátého došli před Laon. Navečer držela moje eskadrona pohotovost proti nepříteli obsazenému postavení,

já přišel, abych rozmístil přední stráž a vysunul hlídky, což byly věci, které jsem v poli dělal vždy osobně. Potkal jsem tam brigády, jak nese otep sena na hlavě, i když všichni dostali rozkaz nesedat, dokud nepřijdu. Brigádýr, kterého jsem káral, nechal svoje břímě spadnout na zem, já ale byl tak rozhněván nesplněním rozkazu v mimořádně závažných okolnostech, v jakých armáda byla, že jsem vytasil šavli a udeřil provinilce naplocho do ramene. Ten chudák si okamžitě rozhalil hrud, ukázal v měsíčním svitu kříž, položil ruku na šavli a pravil:

„Kapitáne, sloužím svoji zemi a císaři už dvaadvacet let, významování mám dva roky, a vy mě v jediné vteřině pošpiníte na celý život.“

Lze si představit, jak mě mrzelo, že jsem se dal vůči starému vojákově takto strhnout, a chvatně jsem mu řekl:

„Poslechněte, brigádýre, kdybychom měli podobné hodnosti, bez váhání a beze strachu bych vám nabídl satisfakci, jsem ale váš kapitán, a proto žádám za prominutí; podejte mi ruku.“

„S radostí, *mon capitaine*, a beze zloby,“ opáčil brigádýr a pevně mi pravici stiskl, načež si vzal svoji otep a odkráčel do ležení.

Půl hodiny poté sdílel moji polévku, sice hodně skrovnou, leč svlaženou lahví pálenky.

Nazítří, to bylo desátého, jsme se ocitli pod nepřátelskou palbou, * jedna kule zasáhla řad pelotonu gardových jízdních myslivců, jenž stál před mojí eskadronou, a srazila v čele devět mužů. Od bitvy u Hanau jsem neviděl, aby jedno jediné dělo natropilo takovou spoušť. Trináctého jsme šli protipochodem na Remeš. Generál Corbinau musel to město vyklidit. Generál Philippe de Ségur** se pustil s plukem *Gardes d'honneur* s Rusy do křížku a vyhnal je z města. Generál Saint-Priest, francouzský emigrant,

* Jde o bitvu u Laonu, po níž musel Napoleon ustoupit na Soissons a Mar-mont na Fismes.

** Philippe, hrabě de Ségur (1780–1873), se účastnil koaličních válek počínaje bitvou u Hohenlinden. Byl u Slavkova a Jeny, roku 1807 se ocitl, podobně jako Parquin, v ruském zajetí, účastnil se celého tažení do Ruska r. 1812 a brigádě Čestných gard velel od dubna 1813. U Remeše byl raněn. V roce 1824 vydal brilantní *Histoire de Napoléon et de la Grande Armée en 1812 a později i obšírné memoáry (ukázky včetně epizody od Remeše viz Kovářik, J.: Af žije císař! (Napoleonova tažení V) Akcent, Třebíč 2005). V roce 1831 se stal francouzským pairem.*

který velel Rusům, v oné akci zahynul. Výbuch granátu zranil na noze koně, na kterém jsem jel. Byl to krásný kůň anglického důstojníka, jehož jsem srazil ze sedla a zajal ve Španělsku, před Salamankou.

„Kapitáne, přivedeme vám od nepřítele jiného,“ řekl mi jeden z myslivců.

„Výborně,“ já na to a poděkoval jsem mu, „jenže těžko bude tak dobrý jako ten, kterého jsem ztratil; hodně jsem na něm lpěl.“

Osmnáctého císař manévroval proti nepříteli směrem na La Ferté;* dvacátého jsme byli v Arcis-sur-Aube. Toho dne dopadl granát blízko koně, na němž seděl císař, vybuchl a jeho zasypal prachem. Jeho Veličenstvu neuniklo, že ona událost vzbudila něco rozruchu v čtverhranu gardové pěchoty, který stál nablízku, a zvolalo:

„Uklidněte se děti, granát, jenž by mě zabil, ještě nebyl ulit.“**

Dne 20. března jsme nejprve pobýli v Saint-Dizier a pak se šlo silnicí směrem na Vassy, když tu zazněla za našimi zády kanonáda; nesla se od sboru maršála Oudinota, který měl vystřídat v Saint-Dizier jednotky hlavního stanu a byl přítom prudec napaden ruskou armádou.*** Po zprávě, již přivezl jeden maršálův pobočník, zarazil císař přesun gardového jezdeckta, přešel s ním přes brod Valcourt Marnu a obrátným manévrem vyrazil Rusům do pravého boku.

Jel jsem se svojí jednotkou v čele kolony, když tu mi generál poslal rozkaz, abych vzal bezodkladně a stůj co stůj útokem osmnáctý děl, která Rusové rozestavili po planině. Provedl jsem právě obdrženy rozkaz, na sto kroků od děl ale kartáče pročistily řady moji eskadrony natolik, že jsem zavelel dvěma pelotonům doleva a dvěma doprava, všem pak rozvinutí do rojnice a takto projet otevřeným terénem. Zanedlouho dorazili gardoví Červení kopíníci, rozjeli se na děla a společně jsme se jich zmocnili.

Divize ruských kyrysníků, jenž přijela dělostřelcům na pomoc, se vrhla na kopíníky gardy, které však vpadly 3. a 6. dragoun-

ský pod velením generála Michauta*, a tyto jednotky pak společně porazily ono těžké jezdeckto, z něž takřka šest stovek zůstalo v naší moci. V té srážce jsem bodem šavlí vedeným na krk srazil z koně nějakého *maréchala des logis* ruských kyrysníků. Jeden myslivec z moji eskadrony uchopil jeho koně za uzdu a řekl mi:

„Dlouho jste bez koně nezůstal, kapitáne.“

„Ano,“ odpověděl jsem, „dejte však ruskému zajatci jeho sedlový vak, neboť jsem byl kdysi v Rusku zajatcem a vím, jak za těchto okolností trpí voják, který přijde o všechno.“

Moje přání bylo splněno.

Rusové utrpěli naprostý neúspěch. Jejich pěchotě, jež ustoupila zrychlenými pochody po cestě na Bar-sur-Ormain,** by se vedlo zle, neboť ji pronásledoval sám císař s kordem v ruce a na čele gardového jezdeckta. Naštěstí pro Rusy ale přišla noc a pěchota se předtím skryla v lese.

Onen nádherný den ve svých důsledcích umožnil vévodovi z Reggia vstoupit do Saint-Dizier.***

Tehdy pozvedla garda napoleody šavle proti nepříteli, onen den ale byl hoden, aby učinil tečku za obdivuhodnou kampaní roku 1814, kterou taktikové přirovnávají co do manévru k italskému tažení generála Bonaparta.

V souhrnném hlášení, které generál Sébastiani† onoho dne císaři podal, to bylo vyjádřeno následovně:

* Parquina v tomto případě paměť, zvuk slýchanych jmen a nedostatek podkladů oslábily; jednalo se nikoliv o generála Michauda, ale Édouarda Milhauda (1766–1833), poslance Konventu, který roku 1792 hlasoval pro smrt Ludvíka XVI. a účastnil se roku 1799 převratu 18. brumaire. Byl generálem od roku 1800 a divizionářem od r. 1806, účastnil se jako velitel jezdeckta pruského, polského i ruského tažení, bojoval ve Španělsku, od r. 1813 velel jezdeckému sboru a bil se i u Waterloo. Po Napoleonově pádu, ač nesl cejch „královraha“, směl zůstat ve Francii.

** Bar-sur-Aube.

*** Parquinem výše uvedená srážka byla posledním Napoleonovým bojem roku 1814; někdy je nazývána střetem u Saint-Dizier. Vévodou z Reggia je míněn maršál Oudinot.

† Korsičan Horace, hrabě Sébastiani de La Porta (1772–1851), měl být původně knězem, odešel ale k armádě a roku 1789 byl podporučíkem. Brigádním generálem se stal roku 1803, divizionář o dva roky později. Byl vyslaným v Turecku (1806), velel ve Španělsku (1808 až 1811), Rusku (1812) a Sasku (1813). Po návratu Bourbonů se stane ministrem a za Ludvíka Filipa

* Nikoliv La Ferté, ale La Fère-Champenoise.

** Výrok je autentický, leč padl už 18. února u Montereau. U Arcis chtěl Napoleon povzbudit ofensené vojáků a na granát, jenž dopadl, záměrně s koněm najel! Výbuch koni rozpáral břicho, císař padl na zem, byl ale nezraněn. „Chtl jsem u Arcis zemřít,“ napsal později...

*** 6. března 1814.

„Už dvacet let, sire, jsem důstojníkem jezdeckta a nevzpomínám si, že bych kdy viděl skvělejší útok než ten, který provedly eskadrony předvoje.“

Ta slova, která se mi donesla, lichotila mojí eskadroně i mně, jenž jí velel, já bych ale raději, kdyby mi císař dal za důstojnický kříž Čestné legie. Komandant Kermann z gardy a za onoho tažení můj přímý nadřízený, mi oznámil, že o něj pro mne požádal už po šťastném završení oné mise, k níž jsem dostal rozkaz přímo z císařových úst 2. března u mostu v Château-Thierry.

Šestadvacátého navečer mě čekalo v ležení, při prohlídce ukořisťeného koně, příjemné překvapení. Nejprve jsem spatřil, že je nádherný, a zjistil, že i dobrý. Pak jsem ziskal k večeri láhev šampaňského, kterou myslivec, jemuž jsem dal předtím rozkaz, aby koně přivedl, objevil zabalenou do slámy v malém plátěném vaku, kam si jezdci ukládají kartáč na hřebelcování koní. V prvním okamžiku bych nejraději vyprázdnil láhev spolu s myslivcem, který mi ji přinesl. Pak se mi ale srdce sevřelo pomyšlením, že Rusové už celý kraj Champagne zabrali! Ty tam byly časy, kdy jsme naše bulletiny datovali z Vídně, Drážďan, Berlína, Moskvy, Madridu či z Lisabonu... Francii zaplavoval nepřítel!

V bivaku před Saint-Dizier se císař sedmadvacátého dozvěděl o lidovém povstání ve Vogézách, v Lotrinsku i Alsasku, a rozhodl se pověřit kapitána Brideho od 1. pluku gardových myslivců nebezpečným posláním. Měl projít skrze nepřátelské armády, dostat se do Vogéz, z nichž pocházel, a vydat tu všeobecnou výzvu do zbraně. Onen důstojník, jeden z nejchabřejších v armádě, splnil, pokud je mi známo, čím ho císař pověřil. Převlečen za povozníka pronikl skrze nepřátelská vojska, která jej od krajanů dělila.

Osmadvacátého se císař vydal v čele gardy přes Brienne na Troyes.* Na kraji Brienne se nacházelo Brienne-la-Vielle; jeden

Filipa maršálem (1840). Smutně se proslavil na podzim roku 1831 souhlasem s tím, kterak Rusové potlačili polskou revoluci a zlikvidovali národní vládu Adama Czartoryského. Ruská intervence, podstatně krvavější obdoba našeho roku 1968, zlikvidovala snahy o polskou samostatnost až do roku 1918, leč Sebestiani králi Ludvíku Filipovi s uspokojením hlásil: „Ve Varšavě zavládá pořádek.“...

* Císař se pokoušel odlákat spojence od Paříže pochodem směrem k Lotrinsku, avšak den předtím se dozvěděl, že spojenecká vítězná rada rozhodla o přímém

z mých příbuzných tam byl farářem. Chtěl jsem ho spatřit, pobýt pár hodin s ním, a předejel jsem kolonu. Vjel jsem do vsi a jedné venkovanky, která měla v ruce knihu a vypadala, že jde z kostela, jsme se zeptal, kde bydlí pan Joffrin, jejich farář.

„Běda! Můj statečný pane, včera umřel a právě ho pohřbívají, toho dobrého muže! Určitě ale půjde rovnou do ráje, protože na tomto světě konal jen dobro!“

Pak se pokřivovala.

„Milá ženo,“ povídám jí, „nač zemřel váš farář?“

„Na mou věru, všechny tím zaskočil, protože se na svých sedmadesáti letech cítil hodně dobře, dobrý Bůh ho k sobě ale povolal a on k němu odešel, aniž komukoliv co řekl. Padl mrtev, když šel z kostela k sobě domů.“

Pochopil jsem, že mého příbuzného sklátil záchvat mrtvice. Rozloučil jsem se s tou dobrou ženou a zpomalil chod koně. To, kvůli čemu jsem do vesnice přijel, už se nedalo uskutečnit, počkal jsem tedy na kolonu a připojil se k eskadroně.

Čtyřicet hodin volna, které mi komandant Kermann udělil, jsem využil nemohl, dal mi je ale nazítří znovu a já eskadronu předejel k Troyes, městu, ke kterému jsme táhli. Vjel jsem tam následován svým příkazníkem a nechal si vysvětlit, kde leží dům pana Couturiera, zdejšího zprostředkovatele a jednoho z přátel mého bratra advokáta. Chtěl jsem jej spatřit a rád bych se u něho ubytoval. Zabušil jsem na kočárová vrata a ordonance ze zeptala, je-li pan Couturier doma.

„Ano,“ odpověděla plačky služka, „jenže ráno umřel a ještě ho nepochovali.“

Otočil jsem se na podpatku a vydal se k hospodě, k hostinci Jízdní hlídka, před nímž moje oči spatřily blahobytně vyhlízejícího hostinského. Za moje peníze se o mně i mého příkazníka postaral velmi dobře.

„Buďte té dobroty a řekněte mi, jak zemřel pan Couturier,“ zeptal jsem se ho.

„Pan Couturier byl předním zprostředkovatelem ve městě a z tohoto titulu i členem městské rady. Jako takový musel často

pochodu na hlavní město. Příčinou byla císařova korespondence s Paříží, která padla spojencům do rukou; Napoleonův plán z ní byl až příliš zřejmý. Porada v Napoleonově štábu pak dospěla k závěru, že je nutno udělat čelem vzad a chvátat co nejrychleji Paříži na pomoc.

navštěvovat špitály, které jsou teď plné nemocných a raněných. Plnil tu úlohu svědomitě a nakazil se tyfem, jenž teď v městě řádí a na který umřel."

"Přineste mi večeri a hlavně dobré víno, ať zaplaším smrt, která se baví tím, že jde krok přede mnou, protože je to od večerjska už druhý zesnulý člověk, za kterým jsem jel."

Nazítří třicátého opustil císař Troyes s tisíci jezdci své gardy, jejichž koně dokázali vydržet dlouhou jízdu. Moji koně i já jsme si dokonale odpočinuli v hostinci Jízdní hlídka, a já se tudíž mohl k oné výpravě přidat. Postupovali jsme cestou na Fontainebleau, kam jsme dojeli v průběhu jednatřicátého. To jezdectvo urazilo pětadvacet francouzských mil v sedmadvaceti hodinách! Císař přesešel do dostavníku, aby vjel osobně do Paříže a mohl se tak postavit do čela armádních sborů maršálů Marmonta a Mortiera i Národních gard. Současně očekával příchod padesáti tisíc mužů a pěti set děl armády, co pochodovala z Troyes na Paříž. Avšak ve Villejuif se císař od generála Belliarda* dozvěděl o kapitulaci maršálů Marmonta a Mortiera! Jeho Veličenstvo se vrátilo do Fontainebleau a usadilo se v císařském paláci.**

Armáda postupně přicházela z Troyes do Fontainebleau, celá garda tábořila v oboře. Od 1. do 2. dubna kolovaly gardou truchlivé zvěsti, neohrožené vojáky ale neodradily.

Dne 3. dubna, poté, co císař vykonal přehlídku, byl nahlas a každé gardové kompanii zvlášť přečten rozkaz pro následující den:

„Vojáci!

Nepřítel nás o tři pochody předstihl a vstoupil do Paříže, musíme ho vyhnat! Hanební Francouzi, emigranti, kterým jsme odpustili, si připnuli bílou kokardu a přidali se k nepřátelům. Zba-

bělci! Dočkají se odplaty za tento nový úklad. Přisáhejme, že zvítězíme, nebo zemřeme a že je donutíme čítit trojbarevnou kokardu, již se po dvacet let honosíme!""

Ze všech hrdel se vzápětí ozval pokřik:

„Ať žije císař! Na Paříž!"

Srdce každého se rozbušila naději.

Císař měl ve Fontainebleau padesát tisíc vojáků, z toho pětadvacet tisíc gardy, silné a obávané dělostřelectvo, armádní sbory maršálů Mortiera, Marmonta a generála Souhama**, jezdeckou divizi generála Belliarda. Dodávám, že držel oba břehy Seiny a mohl se u Charentonu*** objevit se sto tisíci muži. Chrabrost Pařížanů se nedala podceňovat a hlavní město by dodalo nejméně padesát tisíc federovaných;† ti by přispěchali císaři dobré dvě francouzské míle vstříc. Byla by to tedy armáda o sto padesáti tisících mužích s císařem v čele, stála by v týlu nepříteli, jenž čítal na sto třicet tisíc, z čehož ovšem musel ponechat padesát tisíc

* Text proklamace ze 3. dubna Parquin při psaní paměti neměl, obsah si pamatoval jen srdcem a hlavou. Doslovné znění je toto: „Důstojníci, poddůstojníci a vojáci staré gardy!

Nepřítel nás o tři pochody předstihl. Vstoupil do Paříže. Nabídl jsem imperátoru Alexandrovi mír, jenž zahrnoval velké oběti: Francie by měla své staré hranice, rezignovala by na to, co dobyla, a ztratila by vše, co od revoluce získala. Nejenže odmítl a zašel ještě dál! Dal na návrhy proradných emigrantů, jejichž životy jsem ušetřil a které jsem zahrnul statky, nechal je nosit bílou kokardu a zanedlouho bude chtít, aby nahradila naši kokardu národní. Během pár dní vyrazím do útoku na Paříž. Společně na vás. Ukážeme jim, že francouzský národ dokáže být sám sobě pánem. Jiným jsme vládl dlouho, sobě budeme vládnout vždy a jsme připraveni bránit naši kokardu, naši nezávislost i nedělitelnost našeho území! Tlučte naše pocity svým vojákům." Tady očekával Napoleon souhlas, avšak následovalo ticho! Překvapeně dodal: „Mám pravdu?" Teprve pak následoval očekávaný ohlas. Generál Pelet později a možná na omluvu vysvětloval mlčení takto: „Bylo ticho, protože každý pokládal za zbytečné odpovídat."

** Marmontovu a Mortierovu sboru byl při kapitulaci Paříže povolen odchod se zbraněmi, generál Souham vlastní sbor neměl, jako divizionář osudově zastupoval Marmonta v době, kdy ten vyjednával se spojenci.

*** Tedy na východním okraji Paříže mezi soutokem Seiny s Marnou u Vincennes.

† Ozbrojených složek jednotlivých čtvrtí mimo Národní gardu, to jest nemajetných obyvatel zejména z dělnických čtvrtí.

* Bylo to 30. března 1814 těsně před plnicí na přepřahací stanici Cour-de-France u Fromenteau, v půli cesty z Corbeil na Paříž. Zprávu vskutku přivezl generál Auguste Belliard, hrabě císařství (1769–1832), generál od roku 1796, veterán z Egypta a divizionář od roku 1800. Zažil většinu velkých napoleonských kampaní Slavkovem počínaje, sloužil léta jako náčelník štábu maršálů Murata a Jourdana, od roku 1812 byl generálplukovníkem kyrysníků a na jaře 1815 se stal náčelníkem štábu vévody z Berry. Za Sta dní se znovu přidal k Napoleonovi a vedl jeho jménem jednání s neapolským králem Muratem. Zemřel jako vyslanec v Bruselu.

** 31. března 1814.

k udržení Paříže. Předpokládejme, že by se mohl našemu pocho-
du postavit mezi Charentonem a Paříží. Nepřátelská armáda
se navíc při postupu k Paříži hodně vysunula a chyběly jí děla,
střelivo, povozy atd. Odřízli bychom ji všechny ústupové cesty
k Rýnu. Spojeneckým panovníkům by tudíž nezbývalo než uzavřít
před Paříží mír, nebo vést ústup k pobřeží a nalodit se na paluby
lodí, které tu křižovaly. Jinou volbu by neměli! Leč zrada v našich
vlastních řadách jim pomohla z úzkých.*

Dne 4. dubna naplnil denní rozkaz pro následující den duši
vojáků bolestí a pobouřením:**

„Císař děkuje armádě za oddanost, již mu projevuje, i za pře-
svědčení, že Francii ztělesňuje on, nikoliv obyvatelé hlavního
města. Voják jde za štěstím i neštěstím svého velitele, čest je jeho
vyznáním víry. Vévoda z Ragusy však svým druhům ve zbrani
tento pocit nevštípl a přešel k nepříteli. Císař nemůže souhlasit
se způsobem, jímž k tomu došlo, nemůže se smířit s tím, aby jeho
život a svoboda závisely od jednoho jediného poddaného. Senát
si dovolil prohlásit se za vládu Francie a zapomněl, že císaři vděčí
za veškerá práva, jichž nyní užívá. To císař zachránil část jeho
členů před mračny revoluce, vyzdvihl je z nicoty a chránil před
zlobou národa. Senát se ohání články ústavy, aby ji změnil. Ne-
stydí se činit císaři výtky a zapomíná, že jako prvořadý státní
orgán měl na veškerých událostech svůj podíl. Zašel tak daleko,
že si troufl císaře obvinít ze změny výnosů předtím, než byly
publikovány. Všichni vědí, že něco podobného neměl zapotřebí.
Jeho pokyn bral senát jako rozkaz a vždy si přitom počínal horli-
věji, než se žádalo...*** Zdálo se, že štěstěna Francie tkví v císa-

řově osudu. Dnes se k němu štěstí obrátilo zády a jen vůle národa
jej může přesvědčit, aby dál zůstal na trůně. Má-li se považovat
za jedinou překážku míru, rád se Francii obětuje. Proto vyslal
knížete Moskevského*, vévodu z Vicenzy** a z Tarenta*** do
Paříže, aby tu zahájili vyjednávání. Armáda nechť si je jista, že si
císařova čest nebude nikdy protřešit se štěstím Francie!”

Pak přišel 11. duben, den císařovy abdikace ve Fontainebleau,
a dvacátého téhož měsíce se císař rozloučil se shromážděnou gar-
dou. Pronesl slova, která se vždy zapsala všem starým vojákům
císařství do duše:

„Důstojníci, poddůstojníci, vojáci staré gardy, loučím se s vá-
mi. Za těch společně strávených dvacet let jsem byl s vámi spo-
kojen. Našel jsem vás pokaždé na cestě za slávou. Vyzbrojily se
proti mně všechny evropské mocnosti. Někteří z mých generálů
zradili svou povinnost a Francie sama toužila po jiném osudu.
S vámi a hrdiny, kteří mi zůstali věrni, bych mohl v občanské
válce vytrvat, Francie by však byla nešťastná! Buďte věrni novému
králi, poslouchejte nové velitele, neopouštějte naši drahou
vlast; nelitujte můj osud. Já budu šťasten při pomyslení, že jste
zůstali tím, čím jste byli. Byl bych mohl zemřít. Zvolil-li jsem život,
pak jen proto, abych všude hlásal vaši slávu. Budu psát o velkých
věcech, jež jsme spolu vykonali. Všechny vás obejmout nemohu,
avšak obejmu vašeho generála. Přistupte, generále Petite,† af vás
vroucně obejmú! Af mi přinesou orla,‡ i toho chci obejmout! Ach!
Drahý orle, kéž polibek, který ti dávám, doletí až k potomstvu!

a nevznesl jedinou námitku ohledně zneužití moci. Pokud císař pohrdal
těmito lidmi, jak mu dnes předhazují, všichni musí uznat, že měl k tomuto
opovržení důvody. Za svoje důstojenství vděčil Bohu a národu a jen ti je j
o ně mohou připravít. Na svůj úřad pohlížel vždy jako na břímě a přijal
toliko v přesvědčení, že on jediný jej bude nést důstojně.”

* Maršál Ney.

** Ministr zahraničí Caulaincourt.

*** Maršál Macdonald.

† Jean-Martin Petit, baron císařství (1772–1856), voják od r. 1792, generál
od 1813 a současně major 1. pluku pěších granátníků staré gardy, tedy elity
všech elit. Bude bojovat u Waterloo a krýt večerní ústup. Roku 1831 se stane
generálporučíkem a o šest let později francouzským pairrem.

‡ Aigle, orl, napoleonský symbol na žerdi armádních praporů.

* Kapitulace u Essones, přičítaná jako zrada maršálu Marmontovi, vévodovi
z Ragusy (jehož titul se stal synonymem zrady); otázka viny je však natolik
složitá, že si čtenáře dovolím odkázat na čtvrtý svazek svých Napoleonových
tažení.

** Proklamace z Fontainebleau má datum 5. dubna 1814, tedy o den později.

*** Parquin vynechal následující pasáž: „Císař byl vždy přístupný připomín-
kám svých ministrů a za těchto okolností od nich očekával, že zdůvodní
opatření, jež přijali. Císaře klamali, když jej předtím oslavovali s nadšením
a ve svých projevech mu vzdávali hold, a ti, kteří mu takto lichotili, by si
měli sami přičíst následky. Senát se nestydí hovořit o publikovaných pro-
hlášeních, které pomlouvaly cizí vlády, a zapomíná přitom, že vzešly z jeho
lůna. Tito lidé zachovávali věrnost tak dlouho, pokud štěstí císaři přálo,

Sbohem, mé děti, budu v myšlenkách s vámi; vzpomínejte na mne!^{*}

Tato slova vyvolala spoustu slz! Byla určena starým vojákům, mužům, kteří obdivovali, avšak oplakávali tak veliké sebezapření. V živelném a jednomyslném hnutí mysli spálili vojáci orly a někteří dokonce, aby je neopustili, polkli jejich popel.

Důstojnický sbor gardy se s císařem rozloučil. Generál Krasinski, velitel polských kopiníků,^{**} který procházel se svými důstojníky jako poslední, pronesl při loučení s císařem slova, jež dělala jeho národu největší čest:

„Sire, kdybyste usedl na polský trůn, možná byste na něm zemřel, avšak všichni Poláci by se napřed dali pozabíjet u vašich nohou.“

Téhož den opustil císař, s nímž jel velkomaršálek paláce,^{***} Fontainebleau a dal se cestou na Lyon. Doprovázeli ho spojenečtí komisaři[†] a před ním šel batalion gardy, který s ním odplul na ostrov Elbu.

Tak skončila roku 1814 ta přenáhlehná epocha císařství, jež začala roku 1804.

Jeden ruský diplomat, hrabě Nesselrode, na toto téma pravil: „Co z toho velikého dramatu zůstalo? Jeden Gaskoňec na severu a jeden Gaskoňec na jihu.“

Činil narážku na Muratem obsazený neapolský trůn a na švédský trůn, na který usedl Bernadotte.[‡]

Co tedy z politického dramatu zbylo?

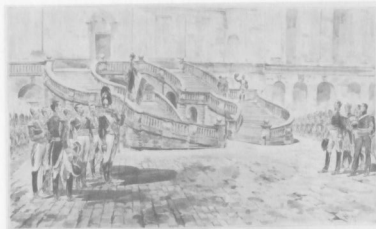
^{*} Tato pročitelná řeč se vyskytuje v řadě paměti s různými odchylkami tak, jak si ji účastníci zapamatovali; oficiální text pochopitelně vydán nebyl.

^{**} Wincenty Krasinski (1782–1858), velel gardovým švališérům od r. 1807, r. 1811 se stal brigádním generálem, divizním generálem byl jmenován na bojišti u Lipska. Dne 4. dubna ho císař jmenoval vrchním velitelem všech polských sil ve francouzské armádě a generál se s nimi pár dní po Napoleonově abdikaci hlásil imperátoru Alexandrovi.

^{***} Generál Henri-Gratien Bertrand (1773–1844).

[†] Za Británii sir Neil Campbell, za Rakousko podmaršálek Koller, za Prusko generál Truchses-Waldburg a za Rusko generál Šuvalov.

[‡] Jean-Baptiste Bernadotte (1763–1844) byl teprve švédským korunním princem Karlem Johannem. Samo slovo Gaskoňec mělo v Nesselrodeho ústech nepochybně posměšně hanlivý příděch synonyma fanfaronu, potažmo tluchuby...

Loučení s císařem na nádvoří zámku Fontainebleau

Všichni, ba i pan de Nesselrode, pokud odpovídali na onu otázku seriózně, říkali, že výjimečný muž, který řídil tak velké věci, padl, avšak ne všechno, co chtěl uskutečnit, padlo s ním. Nikoliv, ten obrovský zápas, jež svedla Francouzská revoluce ve prospěch myšlenek svobody, jednoty a budoucnosti, ten velký boj, jehož ztělesněním se císař Napoleon stal, ten velký zápas není dosud zhodnocen. Ne, jediný úder blesku ho nemohl zničit! To podvědomě cítili všichni navzdory všem učeným vele duchům, zaslepeným tím zábleskem. Vždyť i Francie sklídila do dnešních dnů ze zasazeného stromu pár plodů! Komu jinému by vděčila za ono obdivuhodné uspořádání, za tu mocnou jednotu, která z ní dodnes činí vládkyni osudů světa?

Parquin v době štrasburského spiknutí

Doslov překladatele a editora, aneb pokračování bouřlivého života kapitána Parquina

*Byl Parquin v bitvě u Waterloo? / Loajální důstojník,
nebo spiklenec? / Sňatek aneb blíž k Bonapartům /
Císařův voják a císařův synovec / Štrasburské spiknutí /
Londýnský souboj / Vylodění v Boulogne /
Konec v pevnosti Doullens*

Co se dělo dál s osmadvacetiletým důstojníkem 2. pluku jižních myslivců císařské gardy, jehož šťastné živé memoáry končí tak náhle a překvapivě ještě dřív, než dospěla celá napoleonská epopej k dramatickému konci? Proč skončil své vyprávění 20. dubna 1814 po polední onou dojemnou scénou ve Fontainebleau, která, pokud je mi známo, představuje nejlepší a nejplastičtější vylíčení Napoleonova loučení s posledními z věrných na onom zámeckém *Cour du cheval blanc*, Nádvoří bílého koně, jemuž pak už mnozí říkali jen *Cour des adieux*, Nádvoří loučení?

Měl k tomu nejspíše vážné osobní důvody, z nichž na prvním místě stály charakter a pravdomluvnost, u autorů pamětí nepřilíš obvyklé. Něco už dál vyprávět nechtěl a zbytek z politických důvodů vylíčit nemohl. Přesto zůstalo mnoho stop a dokumentů, které dokládají, že druhá půle života Denise-Charlese Parquina, dítěte Paříže a císařova vojáka, jak sám sobě občas říkal, si co do dobrodružnosti a bouřlivosti nezaдалa s tou první.

Byl Parquin v bitvě u Waterloo?

Občas, v korespondenci a v poznámkách, které o něm zanechali jiní pamětníci, tvrdil, že ano, že se poslední a tragické bitvy Velké armády i císaře Napoleona zúčastnil v řadách 11. kyrysnického pluku. Totéž napsali v 19. století a na počátku 20. století mnozí komentátoři a editoři Parquinových pamětí renomovaným Frédéricem Massonem počínaje. Jaká škoda, říkali, že nám Denis-Charles Parquin už svoje zážitky a dojmy z konce epopeje nepro-

zradil. Vždyť 11. kyrysnický byl v den bitvy u Waterloo a ve třech předchozích dnech tažení, stejně dramatického jako krátkého, zařazen do 2. (kyrysnické) brigády generála Guitona v rámci 11. jezdecké divize generála L'Héritiera, jež patřila do III. sboru záložního jezdecktva pod velením generála Kellermanna. Pluk, brigáda, divize i sbor bojovaly nejen 18. června u Waterloo, kde vedly ony legendární a bezvýsledné útoky na britské čtverhrany, ale pod velením maršála Neye prošly 16. června i dílčí bitvou u Quatre-Bras.

Jenže celá věc má háček, neboť neexistuje vzpomínka či dokument, jenž by Parquinovu účast na belgickém tažení roku 1815 nějak zmiňovaly. Suchá řeč archivních písemností obsahuje zmínku, že byl po Napoleonově odjezdu na Elbu a návratu Ludvíka XVIII. k 11. kyrysnickému skutečně převelen. Nacházel se v jeho řadách i v březnu 1815, kdy excisaf z Elby uprchl, přistál v zálivu Juan na jihu Francie a došel za nadšené podpory převážně většiny svých bývalých vojáků až do Paříže, kde znovu usedl na trůn.

Nevíme, jak se Denis-Charles Parquin k těmto převratným událostem stavěl. Pravděpodobně se nacházel dosti daleko od centra dění, neboť pluk byl posádkou v Thionville, to jest u severovýchodní hranice Francie směřem k Lucembursku a dnešní Belgii. Navíc tušíme, že si dával dobrý pozor, aby ho nadřízení nepokládali za skrytého bonapartistu, neboť jinak by byl s největší pravděpodobností propuštěn na *demi-solde*, poloviční služné. V lednu 1815 ho ostatně hodnotili způsobem, jenž je sdostatek výmluvný:

„Chrabrý zasloužilý důstojník, který se dobře stará o věci mu svěřené, zralý k povýšení.“

V prvních týdnech Napoleonova stodenního císařství, na přelomu dubna a května 1815, najdeme Parquina na základně pluku ve Vogézách. Nejspíš tam mu poslal generál Lefèbvre-Desnouëttes (Parquin ho ve svých pamětech píše jako Lefèvre-Desnouettese), císařem pověřený zformováním nového jezdeckého pluku mladé gardy (jímž měl být 2. pluk gardových jízdních myslivců) nabídku, aby převzal velení 6. kompanie 2. eskadrony. Jenže seznamy z inspekčních prohlídek pluku z 21. května a 1. června nesou u Parquinova jména poznámky „dosud nepřijel“ a „nepřipojil se“. Nebylo to nic výjimečného, podobně chybělo dvanáct důstojníků ze čtyřiceti...

Proč kapitán Parquin, pobývající na počátku června s 11. kyrysnickým v Troyes, nepřijal místo v císařové gardě? Nedoručili mu nabídku i rozkaz? Minuly se s ním písemnosti? Měl k tomu osobní důvody? Buď jak buď, 2. gardový jízdní myslivecký se stejně bitvy u Waterloo neúčastnil! Jedenáctý kyrysnický ano, jenže v Parquinových *États de service*, služebních spisech, není o jeho podílu na tažení ani slůvko. Nežůstal na základně či někde u odložené jednotky, ať už myslivecké, či kyrysnické?

Co bylo s Parquinem po druhé Napoleonově abdikaci? K 3. listopadu 1815 se objevuje ve stavu důstojníků 3. eskadrony pluku *hussards-éclaireurs* bývalé císařské gardy (což bylo jméno, jež královský režim dal bývalému 2. gardovému jízdnímu mysliveckému), které inspekce (to jest dobové politické prověrky po změně režimu) poslala domů, aby vyčkali, zda budou reaktivováni, nebo propuštěni. Materiály generálního inspektora dodávají, že kapitán Parquin byl ke gardovým *hussards-éclaireurs* povolán 26. května 1815. O kampani, která skončila u Waterloo, opět ani zmínka! Inspekce navíc Parquina na jaře 1816 zařadila mezi aktivní, to jest povolala ho do služby u 5. mysliveckého pluku *du Cantal*, a generál, který prověrky prováděl, bezpochyby oddaný rojalista, zhodnotil našeho kapitána takto:

„Pan Parquin je jeden z těch skvělých jezdeckých důstojníků. Horlivě si přeje sloužit, je dobrý instruktor, dobře vychovaný. Domnívám se, že ho lze využít a pohlížím na něho skrze informace, které mi o něm poskytli, jako na čestného muže.“

Nesoudme, takových bylo mnoho, a voják, jenž prožil v uniformě jedenáct let, uměl jediné, být vojákem! Armáda, i když už zdaleka nebyla tou preferovanou společenskou složkou jako za Napoleona, představovala jeho svět, rodinu, domov. Chtěl se v ní udržet a nejspíš si v nejistých časech Napoleonových Sta dní držel odstup jako mnoho jiných.

Jacques Jourquin, poslední a nejpečlivější francouzský editor Parquinových pamětí, o jehož rozsáhlou studii se tyto řádky opírají především, dospěl na základě výše uvedeného k několika závěrům. Nic nedokládá, že by se Parquin v řadách 11. kyrysnického účastnil bitvy u Waterloo. Od tohoto pluku nejspíše přešel ke 2. gardovému mysliveckému, jenž se s nepřítelem roku 1815 vůbec nestřetl a byl na přelomu října a listopadu v Bourges rozpuštěn.

Nelze sice vyloučit, že náš hrdina v poslední císařové bitvě

bojoval a k myslivcům přešel nedlouho poté (v oněch zmatcích porážky a změny režimů se ztratily i podstatnější dokumenty než služební poznámky o jednom kapitánovi), leč pokud někdo neobjeví průkazný materiál, nelze s tím operovat. Spíše jde o mýtus, jenž kolem sebe Parquin tu a tam rozšiřoval v dobách, kdy zaujal pózu císařova bývalého vojáka *par excellence*. Jako čestný, přímý a mimořádně pravdomluvný člověk se nicméně nepokusil vtělit do svých vzpomínek něco vyfabulovaného. Proto skončil oním Napoleonovým loučením na nádvoří zámku Fontainebleau...

To, že se hodně snažil, aby zůstal navzdory změnám režimu ve službě a u vojska, mu nelze zazlívát, sám toho nejspíš litoval nejvíce. Navzdory všem předsevzetím navíc dosti brzo pochopil, že vojenské sukno není tím, čím bývalo. Chyběl mu vzruch, dobrodružství, dusot koní, ryk bitvy, dunění děl, cinkot šavle o šavli. Stýskalo se mu po válce a starých dobrých časech, což byla nejlepší cesta k tomu, jak se stát zapřísláhlým bonapartistou!

Loajální důstojník, nebo spiklenec?

Atmosféru Francie a zejména Paříže v následujících letech života kapitána Parquina snad nejlépe vystihují *Pařížští Mohykáni* či *Salvator* Alexandra Dumase staršího, *Bídníci* Victora Huga nebo *Tajnosti Pařížské* Eugèna Sueho; tyto romantické a mnohdy dobrodružné romány podávají o době mezi lety 1815 a 1830 mnohem plastičtější a barvitější obraz než učené spisy. Konzervativní Ludvík XVIII. a ultrakatolický Karel X., poslední dva Bourboni na francouzském trůně, ztráceli oporu a budili nespokojenost opozice, až už ji představovali liberálové, republikáni či bonapartisté. Byl to čas politických procesů, atentátů, vražd, udavačů, všudypřítomných policijních dozorů, tajných spolků, spiknutí a spiklenců.

Jak tato léta prožíval kapitán Denis-Charles Parquin, od března 1816 příslušník nově zřízeného (či spíše reformovaného) 5. mysliveckého pluku řečeného myslivci *du Cantal*? Čtyři následující roky sloužili, služebního postupu se ale nedočkal, ba ani odměny ne, neboť návrh (poněkud překvapivý) na udělení kříže Řádu svatého Ludvíka, podaný v listopadu 1816, se vrátil jako zamítnutý.

„Skvělý bojový důstojník, zapálený, svoji eskadronu vede velice dobře,“ takto jej hodnotily generálské inspekce, leč nic z toho.

Teprve generálporučík baron Jacquinet, generální inspektor jezdectva, napsal v hodnocení z roku 1820 to, co si na ministerstvu války do té doby jen mysleli.

„Velice vzdělaný důstojník, od něhož by však nadřizení očekávali více poslušnosti a poddajnější povahu. Neraď se podřizuje autoritě svých velitelů, a ti se domnívají, že má na některé své druhy neblahý vliv.“

Zvláštní a charakteristické, neboť poturčenec bývá horší Turka; Charles Jacquinet, muž s minulostí vojáka revoluce, jenž se bil u Jemmapes, Fleurusu a Hohenlinden, generál císařství u Slavkova, Jeny, Jilového, Wagramu. Borodina, Dennewitz, velitel divize u Waterloo, dlouho čekal, až ho vezme královský režim na milost, a projevoval za to nemístný vděk i horlivost! Lze se Parquinovi divit, že necítil k podobným nadřizeným respekt?

V roce 1820 měla veřejnost ve Francii hodně o čem mluvit; v únoru byl před pařížskou Operou zavražděn vévoda z Berry, potenciální následník trůnu (synovec Ludvíka XVIII., tedy syn hraběte z Artois, budoucího Karla X.), a v červnu se konala poprava jeho vraha Louvela. Politická atmosféra zhoustla a režim ještě víc přitvrdil. V srpnu pak policie odhalila spiknutí nazvané později *Bazar français* a připravované od předchozího roku. *Bazar français* měl být jakýmsi předchůdcem pozdějších obchodních domů, pod rouškou podnikání se zde ale od roku 1819 sbíhaly nitky komplotu, jehož cílem byl vojenský převrat. Dokonce už bylo rozhodnuto, která jednotka co z klíčových budov a institucí obsadí. Policie nic netušila až do chvíle, kdy se jí sami přihlásili dva *sergents-majors*, kteří vše a všechny udali. Státní moc nicméně jednala rozpacitě a opatrně, neboť v napjaté atmosféře nebylo příliš vhodné dávat celému spiknutí, byť zlikvidovanému, velkou publicitu. Mnozí tak unikli do zahraničí a v síti zůstalo jen čtyřiařicet menších rybek, souzených opatrně, aby z toho nebyl rozruch.

Hlavu spiklenců představoval bývalý plukovník císařské gardy Maziau, který sice stihl uprchnout do Belgie, leč náš Denis-Charles Parquin měl tu smůlu, že se s ním znal. Policie vyslídila, že se s ním dvakrát setkal v Amiensu, což byl dostatečný důvod k domovní prohlídce, vylslechům a posléze pro předvolání před Sněmovnu pairů, která dostala případ k soudnímu projednání (čímž se režim obratně vyhnul projednávání před vojenským soudem, kam případ s ohledem na masivní účast vojáků patřil a jehož rozsudky by nutně byly mnohem ostřejší). Tam Parquin

při jednom slyšení na Maziaouovu adresu otevřeně a čestně prohlásil:

„Plukovník mi nic nesdělil, a i kdyby, přece nečekáte, že učiním nějaké prohlášení, které by mohlo mého bývalého druha ve zbrani přivést na pravěštil?“

Jemu osobně nic nedokázali, leč u nadřazených si tím nepomohl. Všichni mysleli, že se spiklenecky minimálně sympatizoval, a podle toho na něj pohlíželi. Služební charakteristika z 19. listopadu 1820 obsahuje tento závěr:

„Pohlížím na kapitána Parquina jako na jediného důstojníka svého pluku, jehož mínění se je co obdivat, a toto přesvědčení opírám o několikaleté pozorování, ačkoliv si tento kapitán vždy dával pečlivý pozor, aby nevyčítal...“

Pod toto hodnocení se podepsal velitel pluku plukovník Lauriston, týž, se kterým sloužil Parquin jako podporučík u 20. mysliveckého a na nějž ve svých memoárech vzpomínal v souvislosti s bitvou u Wagramu. Jak vidno, bratrství ve zbrani mělo své meze.

Následoval závěr, který zněl takto:

„Pan Parquin neskýtá všechny žádoucí záruky ve smyslu oddanosti, kterou král právem očekává od důstojníků svých jednotek, a je na Jeho Excelenci, aby rozhodla, zda není za daného stavu věcí vhodné tohoto důstojníka podrobit propouštěcímu řízení...“

Ministr války, dříve Napoleonův jezdecký generál La Tour-Maubourg, v jehož sboru Parquin rovněž nějaký čas sloužil, pak pod toto vyjádření jen stručně připsal:

„Approuvé. Schweden.“

Existenčně znamenalo propouštěcí řízení výplatu roční částky pouhých 550 franků po dobu pěti let. V Parquinově případě navíc s podmínkou, že jakýkoliv pobyt v Paříži musí zdůvodnit! To mezi řádky jasně říkalo, že se ocitá pod permanentním policejním dohledem. Co měl propuštěnec z armády s úředním číslem 1483 dělat? Úspory postrádal, rodiče, drobní obchodníci bez styků, ho podpořit nemohli a z té penzičky se nedalo vyžít, natož si zachovat úroveň.

Nutno konstatovat, že osud Denise-Charlese Parquina nebyl v oněch časech nikterak výjimečný, podobně padli dolů mnozí bývalí vojáci císaře Napoleona a režim v nich získával nepřátele na život i na smrt. Tradice (nikoliv dokumenty) říká, že i on se bil s příslušníky královských gard, občas uštědřil výprask policejním špiclům a tropil scény. V Montargis přišel v uniformě důstojníka

císařské gardy na bál, pořádaný podprefekturou, načež zbil žandarmy, kteří jej chtěli vyvést. Nepochybně se, podobně jako mnozí jiní demi-soldes a reformovaní procházel v upnutém redingotu, s vyzývavou rudou stužkou Čestné legie na klopě, kordem v holi a párátkem mezi zuby, aby to vypadalo, že obědval, a chladnokrevně hledal, na kom z „královských“ si zchladit žáhu. Režimu to příliš nevadilo, hlavně že se Tito bývalí důstojníci nepřetli do politiky! Jenže Parquin upadl do podezření, že se roku 1821 zapletl do spiknutí plukovníka Carona v alsaském Colmaru.

V téže době se náš kapitán, který měl za sebou více než rok nuzné a nudné existence, rozhodl své problémy vyřešit způsobem, jaký volila řada jemu podobných. Sňatkem s někým, kdo přinese takové věno, aby důstojníka na polovičním služném, propuštěnecké almužně a bez prostředků zajistilo. V půli roku 1822 zaslal ministru války žádost, aby se směl odebrat do Švýcarska a tam uzavřít sňatek. Dne 6. září 1822 dostal příslušné povolení a nedlouho poté odcestoval.

Sňatek aneb blíž k Bonapartům

Vzpomínáte na pasáž z první části Parquinových pamětí, v nichž líčí návštěvu holandské královny Hortensie?

„Královna přijela v kočáře taženém šestisprážím a se dvěma dámami. Jedna s sebou měla tříleté děčko (...). Druhou osobou byla slečna mladší než královna a zdálo se, že ji má Hortensie velice ráda; tykala ji. Později jsem se dozvěděl, že je to královnina přítelkyně z let, která strávila v penzionátu madame Campanové; byla to slečna Cocheletová, předčitatelka královny Hortensie. (...) Nu, co by se asi stalo, kdybych tenkrát Henrimu, jednomu z mých přátel, řekl například toto: ‚Vidíš tu mladou osobu v královnině povozu, tu, co se vyklání, aby dala kapelníkovi měšec? Z té bude jednoho dne moje žena.‘...“

Tehdy měl náš kapitán život před sebou, doufal, že nosí v tortistře maršálskou hůl, miloval slečnu Wan V... a netušil, že jeho miluje zase její mladší sestra. Šestnáct let od té doby uplynulo, některé roky jako voda, jiné se vleky... Jemu bylo šestatřicet, jeho vyvolené o rok víc.

Louisa Cocheletová, dcera advokáta a v počátcích Francouzské revoluce i poslance za třetí stav v Ústavodárném shromáždění, se narodila roku 1785. Dostalo se jí vychování v proslulém

penzionátu madame Campanové, kterým prošly mnohé slavné ženské postavy napoleonské éry včetně manželek nejednoho z maršálů. Louisa tady poznala o dva roky starší Hortensii de Beauharnais, dceru Josefíny de Beauharnais; z té se posléze stala Bonapartova manželka a poté i císařovna Francouzů. Napoleon Bonaparte Hortensii (stejně jako jejího bratra Eugèna) adoptoval a roku 1802 ji provdal za svého bratra Louise.

Roku 1805 doporučila madame Campanová Louisu Cocheletovou Hortensii Bonapartové těmito slovy:

„Přišla jsem na to, že byste mohla mít předčitatelku, a pokud už jste to místo někým neobsadila, bylo by roztomilé pro osobu, již máte ráda...“

Roku 1806 se z Louise a Hortensie Bonapartových stali díky Napoleonovi holandský král a královna, leč oba manželé začali žít od následujícího roku odděleně. Ani trůn jim nevydržel dlouho, co císař dal, to i vzal; roku 1810 přinutil bratra k abdikaci, Holandsko přivtělil k Francii, leč Hortensii nechal titul královny, k němuž přidal zámek Saint-Leu u Paříže. Nevlastní dcera se mu odvdělila nejednou, stála při adoptivním otci-císaři i po dobu Sta dní, za což byla nucena odejít po druhém návratu Ludvíka XVIII. na trůn do vyhnanství. Zvolila Švýcarsko, kanton Thurgau, kde žila na zámku Ahrenenberg pod jménem hraběnky de Saint-Leu, tedy s titulem, který jí na přímluvu Alexandra I. udělil roku 1814 král Ludvík. S Louisem Bonapartem měla tři děti, z nichž v té době žily jen dvě. Ze vztahu s Napoleonovým pobočníkem hrabětem Flahautem se jí pak narodil další mužský potomek; on a zejména nejmladší z jeho legitimních bratrů sehraji ve francouzské historii hodně výraznou roli.

Louisa Cocheletová zůstala od roku 1805 Hortensiinou předčitatelkou, společníci i přítelkyní, přičemž se bývalá holandská královna netajila, že jí dá patřičné věno, až se bude chtít její družka vdát. Jenže na vdavky zatím nedošlo, neboť některé typy dívek mají smůlu.

„Osoba mužného vzhledu, leč sličná a se vši ženskou koketérií,“ tak ji popsal jeden pamětník.

„Velký smíšek,“ dodal jiný.

Nepochybně sečtělá, vzdělaná, určitě dobře vychovaná, pohotová, duchaplná, nadaná pro dvorské intriky a politické čachry, jedním slovem typ, z něž má mnoho mužů poněkud strach. Se sličností to možná bylo také leccaké, neboť se jí po straně říkalo *Cochelaide*. Francouzské slovo *laide* znamená osklivku či šeredu.

Takže bychom tu přezdívku mohli přeložit jako *Cochelivka* (čti *Koslivka*...).

Roku 1822 pobývala Louise zčásti u Hortensie na Arenenbergu, zčásti na venkovské usedlosti Sandegg, která jí patřila. Jeden starý dokument (je to dopis Philippa Le Base, preceptora Louise Bonaparta, tedy nejmladšího legitimního syna exkrálovny Hortensie, který zaznamenává vyprávění jistého abbého Bertranda, a J. Jourquin, skvělý editor Parquinových pamětí ho cituje v plném rozsahu) tvrdí, že se slečna Cocheletová a kapitán Parquin setkali v dostavníku z Ženevy do Paříže (nebo na přesné opačné trase), načež vcelku roztomile, v pasáži jako stvořené pro *Harlekýnky*, s tímto prvním setkáním trochu fabuluje.

„Kdybych matce neslíbila, že přijedu na její narozeniny do Paříže, nic by mě nedonutilo nastoupit k tomu nemehlu, který vypadá jako ultra a nespíš bude i špicl. A k dovršení všeho s ním mám cestovat sama!“ myslela si prý Louise, když poprvé spatřila více než sto osmdesát centimetrů vysokého kapitána, jehož oděv vzhledem k příjmům nepochybně nesplňoval kritéria poslední módy.

Leč když se slečna zeptala, zda pan má první (a tedy nejlepší) místo v dostavníku, on prý opáčil:

„Ano, madame, ale jen proto, abych měl tu čest vám ho nabídnout!“

Ejhle, galantní kapitán jako by vystoupil rovnou z vlastních memoárů!

„Začátek není tak špatný, leč mám se na pozoru; dám si na tebe pozor, přítelku, nejsem jen tak nějaké hej, počkej. Tomu kníratému někomu ale vyčužuje z kapsy kniha,“ honilo se údajně slečné hlavou.

Tou knihou byly Bérangerovy šansony, dodnes krásná věc, protestsongy své doby, politické a uštěpačné, dojemné i opovrhlivé, v každém případě ale hodně protirežimní a antiklerikální. Louise je neznala, galantní Charles měl šanci se blýsknout a říci i něco o sobě. Trochu si přibásnil, že jizvu na tváři má od Waterloo (zatímco byla od Hanau a ze Španělska), a pak dodal, že dnes je *demi-solde* jako tolik císařových bývalých... Cesta ubíhala rychle, příjemně, společných zájmů i zálib shledávali oba cestující stále víc a v Paříži kapitán Charles už jen požádal v duchu dobových konvencí o schůzku:

„Dovolí mi madame, abych se přišel optat, která se jí daří?“

A Louise odpověděla jako skvěle vychovaná dáma, již se muž zamlouval:

„Budu, pane, vždy dojata vaším zájmem.“

Známost nebyla příliš dlouhá, svatba se konala v říjnu 1822 na zámku Ahrenenberg, Hortensie de Beauharnais svoji přítelkyni vyvěnila, jak slíbila, obřadu a následujícímu veselí byli přítomni mimo jiných oba Parquinovi bratři (jeden už tehdy patřil k nejlepšímu pařížským advokátům) a spousta důstojníků (což vzbudilo pozornost královské francouzské policie, neboť kde se sešlo více bývalých důstojníků, tam předpokládali možnosti spiknutí), o dva dny později přijel dokonce Eugène de Beauharnais, bývalý italský vicekrál. Chtěl být na svatbě, jenže policie ho záměrně zdržela... Novomanželé pak koupili zámek Wolfsburg nedaleko Ahrenbergu, neboť Hortensie chtěla mít Louisu stále blízku a nejednou i přímo u sebe, byť jako předčitatelku přijala nejprve pohlednou plavovlásku Elisou de Courtin a po ní Valérii Masuyerovou, jejímž memoářům vděčíme za řadu informací ohledně vazeb manželů Parquinových na nevelký dvůr exkrálovny Hortensie.

Nesmírné kvantum dalších zpráv vytěžil J. Jourquin, editor Parquinových pamětí, z francouzských archivů, neboť tam odpočívají doslova stohy policejních zpráv a hlášení, která svědčí o tom, jak Paříž a královský režim sblížení našeho kapitána s jednou odnoží rodu Bonapartů zajímalo. Dozvídáme se, že bývalý důstojník jízdních gardových myslivců udržoval roku 1823 korespondenci přibližně s tisícovkou civilistů či důstojníků, ať už ve Francii, či v exilu, že měl v pracovních mapy a na nich spousty podezřelých špendlíků, že Wolfsburg koupil za „značnou sumu“ složenou v hotovosti, což bylo rovněž podezřelé... Zájem policie byl takový, že když v listopadu 1823 cestovali manželé Parquinovi ze Švýcar do Francie, museli se na hranici podrobit mimořádné prohlídce, a to navzdory pokročilému stupni těhotenství madame Louisy (jež porodí 9. ledna 1824 v Paříži dcerku Claire).

V Paříži, kde Parquinovi pobýli do srpna 1824, udržoval náš kapitán úzké styky s bývalým napoleonským jezdeckým generálem (a skalním bonapartistou) Exelmansem či s generálem de Grouchem (jehož maršálskou hodnost z jara 1815 královský režim neuznal).

Denis-Charles Parquin se v té době zabýval mnoha věcmi, navštěvoval ministra války (nepochybně ohledně svojí penze), spekuloval na burze a obchodoval s vínem, mušelinem i krajkami, jichž pak převezl bez těžkostí značné kvantum do Švýcarska.

O následujícím roce 1825 policejní písemnosti vypovídají, že

se na Wolfsburgu objevilo několik podezřelých osob, zejména italská karbonáři a bývalý Napoleonův ministr pošt La Valette (osoba rovněž spřízněná s de Beauharnaisy), člověk pro vládu Bourbonů hodně nebezpečný. V Ahrenbergu se zase Parquinovi dostali do úzkého kontaktu s generálem Gourgaudem, mužem, jenž pobýl několik let s Napoleonem na ostrově Svátá Helena, či s vdovami po maršálu Neyovi a velkomaršálkovi Durocovi. Nic z toho však ani v dalších letech nenaznačovalo, že by tyto kruhy vyvíjely nějakou „podvratnou“ činnost. V létě 1830 pak policejní spisy končí, což je logické, neboť v červenci došlo v Paříži k revoluci, která donutila Bourbona Karla X. ujet do exilu a na francouzský trůn vynesla Ludvíka Filipa z boční větve Bourbon-Orléans. Tento liberální král, který se do značné míry přihlásil k napoleonskému odkazu, neměl, alespoň zpočátku ne, důvod bonapartisty sledovat.

Císařův voják a císařův synovec

Na Arenenbergu byl Denis-Charles Parquin už před sňatkem, v době namluv, představen nejmladšímu z manželských synů Hortensie de Beauharnais, mladíkovi tehdy čtrnáctiletému. Lze si domyslet, jak exkapitán před Louisem-Napoleonem srazil podpatky a řízne, po vojensku, hromovým hlasem uvedl sám sebe:

„Soldat de l'Empereur! Císařův voják!“

Malého muže jeho zjev, říznost a historky, které sypal plnými hrstmi, doslova uchvátily a mnozí později vzpomínali, jak slýchali ty dva pokřikovat v zahradě pod okny, jako kdyby veleli jezdeckým eskadronám, kterak spolu vyráželi na lovy, vycházeli zbrocení potem a s rudými tvářemi ze šermířny; jedním slovem si padli do oka.

Prátelství mezi bývalým kapitánem a budoucím císařem Napoleonem III. trvalo takřka bez přerušení osm let a nepochybně dospívání Louise-Napoleona ovlivnilo. Z Parquina se mimoděk stal hlavní *spiritus agens*, jenž mladému muži vštípl obdiv k osobnosti jeho strýce, velkého Napoleona, i k časům slavných vítězství, rekovných činů a vzestupu Francie na místo první mocnosti světa. A tato bezděčná výchova nejspíš v synu Hortensie de Beauharnais vzbudila i touhu dosáhnout stejné moci, postavení a velikosti.

V říjnu 1830 odcestovala Hortensie se synem do Itálie a Par-

quinovi zůstali na Wolfsbergu. V únoru 1831 se Louis-Napoleon se starším bratrem Napoleonem-Louisem zapletl do prvního spiknutí či povstání. Následkům odhalení, k němuž došlo hned v březnu, unikl díky tomu, že ho matka převezla přes italskou hranici do Švýcar na falešný pas. Jel sám, bez bratra, neboť ten podlehl 17. března ve Forli spalničkám.

Denis-Charles Parquin se tou dobou o italské karbonáře nestaral a veškerou energii soustředil na sblížení s režimem „měšťanského krále“ Ludvíka Filipa. Zůstal vojákem do morku kosti, toužil po stejnokroji i službě a skutečně uspěl, neboť král bývalým Napoleonovým vojákům přál. Dne 18. září 1830 jej komise shledala schopným vojenské služby, na základě čehož byl aktivován a 23. září téhož roku byl povýšen do hodnosti *chef d'escadron*. Začal sloužit u zbraně, ke které se chtěl dát přeložit už před lety, v lednu 1815, to jest u *gendarmérie*, vojenského četnictva. Tento výběr, na první pohled poněkud zarážející, zcela odpovídal naturelu muže, v němž se bouřlivák zvláštním způsobem prolínal s mužem pořádku a řádu. Nejprve dostal velení četnictvu v oblasti *Bas-Rhin*, Dolního Rýna, se sídlem ve Štrasburku, pak v kraji Doubs s centrem v Besançonu. Obě místa se nacházela poměrně blízko Wolfsbergu, takže stěhování rodiny nebylo nutné. Během té doby se dočkal i léta odkládané odměny, neboť 19. června 1831 jej král jmenoval důstojníkem Čestné legie!

Navzdory povýšení a vyznamenání došlo v Parquinově životě náhle k něčemu nečekanému, neboť k 1. listopadu 1831 službu opustil na časově neomezenou dovolenku, což zdůvodnil rodinnými záležitostmi. Mínil tím nemoc madame Parquinové, prostý fakt návratu Hortensie de Beauharnais z Itálie, nebo je tu souvislost s následným pobytem Louise-Napoleona v Londýně, kde se na jaře 1831 začal rodit první princův pokus o převrat ve Francii? V policejních dokumentech se totiž znovu objevuje Parquinovo jméno, tentokrát v souvislosti s plánem na vyvolání vzpoury v pevnostech na východě Francie! Spiknutí bylo prozrazeno dříve, než mohli účastníci podniknout cokoli konkrétního, leč královský režim dal vše k ledu, neboť soudil, že lépe o protirežimních náladách pomlčet než házet novinám sousto. Jenže tuto reakci nemohl nikdo předpokládat a lze se domnívat, že Parquin, žandarm-spiklenec (což je dost pikantní představa) raději skrze *congé illimité*, neomezenou dovolenku, zmizel do bezpečí za švýcarskou hranici.

Dne 15. srpna 1831 se Parquin na Ahrenenbergu účastnil vzpomínkové oslavy *Saint-Napoléon*, narozenin Napoleona I., a publicista Louis Belmontet ho tehdy popsal takto:

„Na konci stolu posadili komandanta Parquina, dokonale ztělesnění bývalého vojáka císařské staré gardy: bonivóán, pevný v soudech, pokud šlo s císařovu slávou, dokonale vojenského vzhledu s velikou jízvou na horním rtu, která mu dodávala ještě větší hrdosti; měl vysokou postavu, dojmala ho připomínka našich porážek z roku 1814 a měl pohoťově po ruce spousty anekdot z války, které skvěle dokládaly kořeny naší francouzské povahy...“

Parquin vystupoval onoho večera velmi hřmotně a rázně, až z toho byla nepřijemnost. Připíjel totiž nejen na zdraví velkého císaře, ale i na smrt všech, kteří ho zradili a opustili, což se některých hostů poněkud dotkla.

„Já, starý voják Velké armády, jim nikdy neprominu. Ach, kdybych tak měl pár těch, co moji vlast zaprodali, na dosah šavle! Mohli by být po zubu ozbrojeni, rozsekal bych je jak hady...“ vykřikoval prý.

„Komandante, jste chrabrá muž a máte srdce pravého vlastence,“ konejšil ho Louis-Napoleon, a když Parquin vyváděl i nadále, dodal:

„Komandante, zas nadejdou pro naši vlast krásné časy!“

„Morbieu, trvá jim to,“ bručel pod kníry ten bouřlivák. „Stárnou! Chťel bych si jich užít, dokud je paže stejně dobrá jako hlava a duše.“

V těch upřímných a poněkud smutných větách (zachovaných rovněž Belmontetem) se skrývá vše k pochopení toho, co vedlo Denise-Charlese Parquina do zápasů, o nichž by soudný člověk řekl, že jsou předem prohrané!

Necelý rok poté, 22. července 1832, zemřel ve Vídni František, vévoda Zákupský, kterému bonapartisté nepřestali říkat Napoleon II. Místo Orlíka i následníka Napoleona I. se uprázdnilo; nejblížeším pretendentem císařského trůnu Bonapartů se nyní stal Louis-Napoleon. Byl si toho vědom a od chvíle, kdy tělo Napoleona syna spočinulo v kapucínské kryptě ve Vídni, se začal popisovat jako Napoleon-Louis!

Wolfsberg zatím přijímal zajímavé a vzácné hosty, literáty, politiky i aristokraty; byli mezi nimi madame Récamier, Chateaubriand, kníže Esterházy, na jehož zámku Parquin pobýval roku 1809, ba i Alexandre Dumas starší, který ve svých *Dojmech z cest* zachytil i resumé rozhovoru, jež na téma návratu Bonapartů na trůn s Hortensií de Beauharnais vedl.

„Jakou radu byste tedy dal členu této rodiny, který sní o vzkříšení napoleonské slávy a moci?“ ptala se bývalá holandská královna a budoucí autor *Tří mušketýrů* odvětil:

„Aby z toho snu procitl.“

Hortensie přesto chtěla znát odpověď, a ta nakonec zněla takto:

„Nuže, Madame, poradil bych mu, aby nejprve dosáhl zrušení rozhodnutí o vyhoštění. Pak aby koupil pozemky ve Francii, nechal se zvolit poslancem a využil všech schopností k získání většiny ve Sněmovně. Ta by mu posloužila k sesazení Ludvíka Filipa a k tomu, aby se dal zvolit králem na jeho místo.“

Jenže Louis-Napoleon (říkejme mu tak i nadále, třebaže si jména prohodil) dá spíše na emotivní rady a vzpomínky jiných, možná i našeho hrdiny, a bude zkoušet cestu, která by měla zapakovat onen Napoleonův Let orla z jara roku 1815! Kapitán Parquin bude prince na této ne právě promyšlené a realistické cestě následovat. Nikoliv z politických důvodů, ale z nostalgie po starých časech, z touhy po armádě a slavných činech půjde až k vlastnímu hořkému konci! Proč by ostatně měl zůstat v klidu, teple v době, kdy Denis-Charles usiloval o aktivaci v armádě, zemřela Louisa, jeho choť. Nebyla to náhlá smrt, churavěla a bolesti ji sužovaly po tři roky, byť podstata nemoci není nikde uvedena.

Odelek vojenského sukna se blýskl Parquinovi před očima ještě jednou, neboť byl k 31. prosinci 1835 jmenován velitelem praporu Národní gardy v hodnosti podplukovníka. Už 15. června roku 1836 však službu znovu opustil, aby uzavřel otázky dědictví po své choti a prodal zámek Wolfsburg. O pár měsíců později se vydal na cestu za chimérou a svými sny...

Štrasburské spiknutí

V říjnu roku 1836 spěl prodej Wolfsburgu ku konci a někdy v té době se Parquin s největší pravděpodobností setkal s princem Louistem-Napoleonem. S jistotou to známo není, takže netušíme, v jaké míře byl náš kapitán zasvěcen do přípravy spiknutí, jež mělo svrhnout krále a proklamovat prince císařem. Jisté je, že 25. října opustil princ Ahrenenberg a zamířil do Štrasburku, byt prohlášoval, že jede do Curychu. V metropoli Alsaska se objevil 29. října. Tam už na něj čekali nejbližší spolupracovníci, Persigny,

Laity, Gricourt, a také Parquin. Téhož dne se pozdě do noci konala v čísle 4 na ulici *Orphelins* poslední porada. Krom všech výše jmenovaných tu byly i tři desítky dalších důstojníků, leč žádný generál, který by převzal velení místo štrasburského velitele generála Voirola, jehož hodlali spiklení zatknout. Princ navrhl, aby si Parquin oblékl generálskou uniformu, což kapitán nejprve odmítl, neboť svévolné přisvojení hodnosti by bylo v případě neúspěchu přitěžující okolností, pak ale na naléhání ostatních souhlasil. Louis-Napoleon přitom zdůraznil, že v případě úspěchu už bude tato hodnost Parquinovi právem náležet. Kapitánovi s generálskými epoletami tak připadla za několik málo hodin takřka klíčová role.

Nadešla šestá hodina ranní 30. října a princ, provázený věrnými, se s kapitánem Parquinem po boku odebral do čtvrti *Austerlitz* (tedy Slavkov), ke kasárnám 4. dělostřeleckého pluku, téhož, u nějž sloužil velký Napoleon jako kapitán. Na nádvoří už čekal nastoupený celý pluk a plukovník Vaudrey předpisově vykročil, aby přichozí přivítal. Byl do spiknutí zasvěcen, několika větami ke svým vojákům promluvil a předal slovo princovi, jenž přečetl připravenou proklamaci.

„*Vive l'Empereur! À la zije cisař!*“ zaznělo poté z hrdel většiny příslušníků pluku.

Důstojníci rychle vytvořili pět oddílů a každý z nich dostal předem určený úkol. Ten největší odřad s princem a Parquinem v čele zamířil k příbytku generála Voirola, velitele zdejší posádky, jenže generál se přidat nehodlal. Louis-Napoleon s tím nepočítal, byl zaskočen, Parquin však reagoval místo něj.

„*Odejděte,*“ křikl na Voirola, „*už nevolíte a nemáte tu co dělat!*“

„*Odpověď jsem mu, jak zasluhoval,*“ prohlásil později u soudu Voirol, „*soudní dvůr ale ušetřím opakování těch slov, která jsme si vyměnili.*“

Takže padaly nepochybně věty drsné a jadrné! Generálovi nicméně umožnili, aby se oblékl, dokonce ho nechali, aby si připjal kord, načež jej vstřeli do sousedního kabinetu. Jenže v rozčilení k němu zapomněli dát hlídku a Voirol odtud jinými dveřmi vyšel ven. Parquin to zjistil vzápětí, zavolal pár dělostřelců a vyrazil za uprchlíkem. Voirol na Parquina křičel, že je zrádce, mezi něj a kapitána se stavěly generálova choť a tchýně, do toho přibíhali pobočníci, došlo k tahanici a v nastalém zmatku uprchl posádkový velitel podruhé.

Princ, plukovník Vauderey a odřad dělostřelců 4. pluku zatím došli před kasárna Trinckmatt, kde byl ubytován 46. řadový pěší pluk, a vešli na nádvoří zamřížovanou branou z postranní ulice, což byla další chyba, neboť dovnitř se z dělostřelců dostala jen část. Louis-Napoleon znovu přečetl svoji proklamaci, následovale však ticho, a princ, který upadl do rozpaků, nešikovně a nesciálně dodal:

„Jsem Napoleonův syn.“

Možná se jen v rozčilení překlál, nějaký voják ale zvolal:

„Prckův syn? Ten je přece mrtvý...“

Což byla pravda!

V té chvíli se na nádvoří objevil Parquin ve rvačskou poněkud potřhané uniformě, avšak za ním se na nádvoří přihnul generál Voirol, jenž s sebou přiváděl pár spolehlivých a králi věrných kompanií 16. řadového! Možná mohlo dojít na boj, naštěstí ale zasáhl podplukovník Tallandrier, velitel 46. řadového. Vaudreyovi řekl, že nemá šanci, neboť městem už jde zvěst o pravicovém povstání ve prospěch svržených Bourbonů! Pak se obrátil na své vojáky a křikl, ať nikomu nevěří, že ten, co se prohlašuje za Napoleona syna, je jen Vaudreyovým synovcem!

Účelová lež zapůsobila dokonale, byť se rozpoutala rvačka, při níž však, to nutno zdůraznit, nepadl jediný výstřel. Kapitán Morin se vrhl s bodákem, který komusi vyrvál, na Parquina, ten kryl výpad šavlí, než ale mohl přejít do útoku, popadl ho zezadu *tambour major* Kern, voják obr, a donesl ho až před podplukovníka Tallandriera, který mu hned serval generálské epolety!

Bylo po převratu, tečku za ním udělala malá salva do vzduchu, k níž dal povel Tallandrier, aby zahnal zvědavce, jichž byla plná kasárenská zeď. Dělostřelci sice stáli chvíli proti pěšákům s napjatými musketami, Vaudrey, který neměl chuť prolévat zbytečně krev, ale zavelel k noze zbraň. Princ se poté vzdal.

Ani zbylé tři odřady neuspěly a Parquin už mohl synovci svého císaře pouze říci:

„Princi, dají nás zastřelit, umřeme ale dobře!“

Nebylo třeba umírat, král Ludvík-Filip neměl zájem celou věc rozmazávat a nehodlal si dělat nepřítele tím spíše, že spiknutí vzkatku nestálo za řeč. Louise-Napoleona nemal odvézt do Lorientu a nalodit 21. listopadu na fregatu *Andromède*, jejíž kapitán svého „vězně“ o pár měsíců později (neboť s ním plul oklikou kolem Rio de Janeiro) vysadil v New Yorku. Parquin ovšem ve

vězení zůstal a čekal na proces, v němž ho měl obhajovat jeho vlastní bratr. Když došlo k přelíčení, byl z toho menší skándál. Vypukl v chvíli, kdy předseda kapitánovi připomněl vojenskou přísahu.

„Je to už třiatřicet let,“ opáčil Parquin, „co jsem jako občan i voják přísahal Napoleonovi a jeho dynastií.“

A pak, s narážkou na knížete Talleyranda, dodal:

„Nejsem jako ten velký diplomat, co přísahal třináctkrát. Ode dne, kdy mě synovec císaře tuto přísahu připomněl, jsem se k ní i k němu cítil vázán tělem i duší...“

Soud, nepochybně instruovaný přímo ode dvora, nakonec všechny obžalované zprostil viny. A hned den poté se náš kapitán bil s podplukovníkem Tallandrierem, neboť ono servání epolet nehodlal nechat bez testu! Zranili se navzájem, načež si stiskli pravice...

Londýnský souboj

Nedlouho po propuštění se Denis-Charles Parquin vrátil do Švýcar, na Ahrenenberg. Mohl se sice radovat ze svobody, jeho existenční situace ale nebyla růžová a rád přijal od královny Hortensie měsíční podporu ve výši dvou set franků. Dne 8. prosince 1836 byl dán znovu do výslužby, přičemž se ministr války vynasnažil učinit vše, aby mohl nepotrestaného spiklenecky z vojska vyloučit. Pobyt ve Švýcarsku, to jest v zahraničí, tvořil dosti vhodnou záminku a přiměl Parquina, aby po určitém nátlaku ze strany ministerstva podal 24. března 1837 sám demisi. Jeho vojenská kariéra se tak po čtyřiatřiceti letech služby definitivně uzavřela!

Náš kapitán se nyní musel nudit víc než kdykoliv předtím a vzruchu měl pramálo. Onoho roku, kdy byl nucen svléci vojenské sukno, se snad bavit rozruchem, jenž vzbudily nejprve v nakladatelských kruzích a posléze ve veřejnosti několikavazkové *Mémoires sur la Reine Hortense et la famille impériale* (Paměti na královnu Hortensii a císařskou rodinu), pod nimiž bylo jako autorství uvedeno:

„Par mademoiselle Cochelet, lectrice de la Reine (Madame Parquin). Od slečny Cocheletové, královny předčitatelky (paní Parquinové).“

Objevily se dosti záhadně, objemný rukopis prostě kdosi neznámý nechal v nakladatelství *Advocat*, to však úspěch u čtenářů

jen prohloubilo; tehdy, stejně jako dnes, byla podobná díla, v nichž se daly vytušit příběhy z prostředí mocných, okořeněné náznaky skandálů, velice v módě. Úspěch několika svazků umocnila další okolnost, tentokrát pro našeho kapitána smutná. Dne 5. října 1837 totiž královna Hortensie zemřela a má se za to, že Parquin byl mezi těmi, co stáli u jejího úmrtního lože.

Následující rok a půl musel představovat pro kapitána Parquina dobu relativní nečinnosti, z níž jej koncem první půle roku 1840 vytrhly naléhavé výzvy prince Louise-Napoleona, pobývajícího už pár měsíců v Londýně. Někdy kolem 10. července doplnul Parquin k anglickým břehům a vzápětí se stal princovým pobočníkem i důvěrníkem. Jeho jméno se tu objevilo v souvislosti se soubojem, k němuž došlo mezi budoucím Napoleonem III. a hrabětem Leonem.

Hrabě Leon byl plodem vztahu mezi císařem Napoleonem a jistou Éléanore Denuelle de La Plaigne. Poněkud zlomyslná anekdota praví, že když chtěla milénka dát děcku po otci jméno Napoleon, císař Francouzů pravil:

„To je příliš, postačí jen Leon!“

Tento mladík se nyní chtěl dostat do princovy přízně, neuspěl však a napsal dosti urážlivý list, jenž donutil Louise-Napoleona reagovat. Princ si nebyl jist, zda hrabě nepracuje pro pařížskou policii, a poslal Parquina, aby vyřídil, že on netouží hraběte vidět a nemíni mu na dopis odpovídat. Hraběte se to dotkl a zaplatil si v časopise *Le Capitole* (což byl časopis založený princem...) oznámení určené jak Louisi-Napoleonovi, tak i čtenářům. Začínalo takto:

„Můj pane bratranče, můj palác práve opustil jeden obhroublý a velký pán jménem Parquin, jenž mi sdělil, že za příčinou dopisu, který jsem vám předevčírem napsal, jste mě odmítl spatřit...“

Vzápětí poslal hrabě Leon podplukovníka Ratcliffa, aby prince jeho jménem vyzval a dohodl podmínky souboje. Louis-Napoleon přijal bez okolků, jako svoje svědky jmenoval hraběte d'Orsay a Parquina. Toto i vše ostatní, co následovalo, pak popsal Denis-Charles Parquin v článku, otištěném opět v *Le Capitole*:

„Nazítří jsme se v sedm ráno odebrali s princem do Wimbledon Commons, a ježto plukovník Ratcliffe prohlásil, že princ má právo výběru zbraní, zvolil si princ kordy. Předložil jsem dva kordy oběma protivníkům, avšak hrabě Leon tuto zbraň odmítl. Odmítnutí mě překvapilo, optal jsem se ho tedy, jestli umí s kordem zacházet; odpověděl, že umí

střílet a že se nechce bít kordem, ale na pistole. Tato okolnost vyzvolala dosti dlouhý spor, během něž jsem před hrabětem Leonem neskrýval pocity, které ve mně jeho odmítnutí vzbudilo. Ježto jsme se ale chtěli dopracovat k výsledku co nejdříve, navrhli jsme, hrabě Orsay a já, ať se o zbraně losuje. Plukovník Ratcliffe za naši šlechetnou nabídku poděkoval, hrabě Leon ji ale znovu zamítl. Za tohoto stavu věcí jsme nemohli vznést nový návrh, nevěděli jsme, jaký, avšak princ Napoleon prohlásil, že ho to odmítání nudí a že dá před protahováním diskuse přednost pistoli. Po dlouhých okolcích a když byly konečně pistole nabity, zasedla policie a ukončila celou záležitost, která by dopadla jinak, kdyby se hrabě Leon stále nevymlouval. Kdyby se hrabě Leon podrobil verdiktům svědků, bylo by na souboj dostatek času.“

Veřejnost měla o čem mluvit, hrabě Leon se dokonale znemožnil a princ musel složit slib, že se už bít nebude. K slibu náležela kauce 750 liber za jeho osobu a 150 liber za každého ze svědků...

Vylodění v Boulogne

Princ zatím už nejméně od března chystal nový pokus o převrat ve Francii, kde stále vládl král Ludvík Filip. Tato akce, nazývaná Francouzi zpravidla *Expédition de Boulogne*, vyhlížela ve svém průběhu dosti směšně i diletantsky; doba dosud v zemi nenazrála, do realizace, jak už to bývá, se vložilo hodně nepředvídaného a princ navíc na svoji stranu nezískal žádného z generálů, bys s ním někteří koketovali...

Převrat opět sázel na podporu armády a volba místa padla na přístav Boulogne-sur-Mer. Základ vojska měl dodat poručík Aladenizde od 42. řadového pluku ze Saint-Omer, jehož dvě kompanie se v Boulogni právě nacházely. Plán se nelíšil od nezdařeného spiknutí ve Štrasburku; účastníci chtěli předstoupit před vojáky v kasárnách, strhnout je na svou stranu, a pak, podobně jako v březnu 1815 Napoleon, pochodovat na Paříž...

Dne 6. července si princ pronajal na celý měsíc parolod *Edinburgh Castle*, na niž se zvolna nakládalo vše potřebné včetně zbraní a falešných uniform. Dne 3. srpna svolal poslední poradu zasvěcených a dohodl podrobnosti včetně toho, kde kdo na Temži na loď přistoupí, aby se nevzbudila nežádoucí pozornost. Někteří se tak nalodili nad ránem 4. srpna v Londýně, jiní později v Blackwallu, Gravesendu a v Margate. Kapitán Parquin třímal

pečlivě zabaleného císařského orla, údajně koupeného u antikvářů v Gravesendu...

Celkem tvořilo expedici i s princem šest desítek mužů, z nichž někteří vůbec netušili, kam a proč plují; dozvědět se to měli až v závěrečné fázi plavby, byť cosi začínali tušit, neboť během noční plavby se vehementně připjelo na zdar celého podniku.

„Vypili šestnáct tuctů luhoví vína, pálenku a likéry nepočítám“ prohlásil James Crow, kapitán parníku *Edinburgh Castle*, jenž možná dost přeháněl, neboť se díky princovi dostal do mnoha nepřijemností; že pluje s muži, kteří chtějí svrhnout ve Francii vládu, to pochopil až poté, co spustil kotvu u francouzského břehu.

Po půlnoci se začali hlavní aktéři převlékat. Louis-Napoleon do uniformy divizního generála, generál Montholon (týž, který byl s Napoleonem na ostrově Svatá Helena) do ústroje jeho náčelníka štábu, další pak do důstojnických a poddůstojnických stejnokrojů 40. řadového pluku, jenž byl v té době posádkou mezi Calais a Dunquerque.

Ve tři ráno 6. srpna, po osmačtyřiceti hodinách plavby, zastavil *Edinburgh Castle* stroje v blízkosti zvoleného místa a spustil čluny; pestrá směsice uniform se nedlouho poté vylodila na oblázkové pláži u vsi Wimereux a ústí stejnojmenné říčky čtyři kilometry severně od Boulogne. Na pláži už netrpklivě podupávalo pár čekajících, zejména poručík Aladeniz.

Problémy nastaly hned zpočátku, neboť parolodů neunikla pozornosti místních celníků. Ti by možná spolklí výmluvu, že loď přistála jen v důsledku nepřízné počasí a vylodila vojáky, kteří byli do Boulogne převezeni, jenže přítomnost několika mužů v generálských uniformách vyhlížela podivně. Princ nakonec odhalil svoji totožnost, vyzval celníky, aby se k němu připojili a provalali ono kdysi legendární *Vive l'Empereur!*, avšak žádnému se do toho nechtělo. Dokonce odmítli dovést prince a jeho doprovod do města. Stále víc zachmuřený kapitán Parquin nakonec ztratil trpělivost, vytasil šavli a celníckého poručíka Ballyho (jinde se uvádí jako Bailly) donutil k povolenosti... Leč i pak celníci protestovali a princ je na dohled od Boulogne propustil s tím, že o výsadku pomlčí!

Hlavní třídou Boulogne, předlouhou *Rue du Chemin Vert*, procházeli princovi věrní za tmy, před pátou ranní. Po pravé ruce nechali *Colonne de la Grande Armée*, sloup vztyčený tu před lety na paměť tábora, v němž císař Napoleon chystal roku 1805 invazi do

Anglie, zabočili doprava po *Avenue de la Colonne* a znovu doprava na *Route Calais*. Po té prošli pod hradbami historického jádra a zhruba v pět dorazili ke strážnici několik desítek metrů před kasárnami 42. řadového pluku. Poručík Aladeniz se jí chtěl vzít na povel, jenže si ráno zapomněl vzít k uniformě onen plechový štítek, který se navlékal kolem krku a označoval důstojníka ve službě. Opět musel zasáhnout princ, který nakonec těch pár mužů přesvědčil.

Ani v kasárnách se nevedlo „pučistům“ lépe. Přítomný nižší důstojník neprojevil nejmenší chuf změnit barvy, někteří zmateční vojáci se nechali zmanipulovat sliby povýšení, vyznamenání a zejména hostiny, kterou jim Louis-Napoleon slíbil, jiní však prohlásili, že nemají důvod zatracovat ani krále, ani své stávající nadřízené. Do výkřiků *Vive l'Empereur!* se mísilo *Vive le Roi!* a někdy kompromisní *Vive le prince Louis!*, které nemohlo nic zlého způsobit. Prostí vojáci byli zmatení, leč mnozí tušili, že se s nimi manipuluje.

„Všiml jsem si, že nad praporem ční orel, a při pohledu na toho orla mě napadlo, že se tu děje něco proti vládě“, vypovídal později seržant Risuk od 42. řadového.

Granátník Geoffroy zase zaslechl do kuchyně volání *Al žije císař!* a překvapeně svému kamarádovi povídal:

„Císař je přece mrtvý, to nám teda jako obživil?“

Marně zněla na nádvoří vznešená slova předem vytištěné proklamace, v níž se vojákům tvrdilo:

„Jste elitou národa a nakládají s vámi jako se stádem. Jste zrozeni k obraně národní cti, a místo toho máte obracet zbraně na svoje bratry. Ti, co vám vládnou, chtějí pošpinit vznešené řemeslo vojáka! Pobuřovalo vás to a marně jste se ptali, co se stalo s orly od Arcole, Slavkova, Jeny. Tyto orly máte zde! Já vám je přináším, chopte se jich, s nimi dobudete slávy...“

Zbytečně princ přesvědčoval, sliboval, povyšoval... Když do kasáren přispěchal první ze zdejších vyšších velitelů, kapitán Col-Puygéliér, bylo rozhodnuto. Vojáci viděli „svého“ důstojníka, Aladenizdého rozkazy začali ignorovat, na prince nedbali a bylo otázkou času, kdy se na skupinu kolem něj vrhnou. Za této situace namířil princ pistoli na kapitána Col-Puygéliéra. Vzpěti vyšla rána, nejspíše nechtěná, tak to alespoň později tvrdil Louis-Napoleon sám, a kulka zasáhla už zmíněného granátníka Geoffroye; prolétla mu horním rtem a poranila jazyk...

Situace se vyhrocovala a byl nejvyšší čas kasárna opustit. Louis-Napoleon se ale chtěl pokusit vniknout do vnitřního města a obsadit radnici. Jenže brány našel zavřené, pár seker s nimi nic nez mohlo, uvnitř stáli ve zbrani jízdní žandarmové a na výzvu zdejšího podprefekta se chápala zbrani Národní garda.

Od starého města vedla ven, na stranu, kde ležela ves Wime-reux a pláž, kratší cesta, jenže Louis-Napoleon chtěl učinit poslední vzdorný pokus a nařídil doběhnout k *Colonne de la Grande Armée*. Lombard, jeden z jeho věrných, se vydrápal po točitém schodišti uvnitř těla sloupu vzhůru a na plošně rozvinul prapor s orlem. Bylo to už jen prázdné gesto, neboť zbývající prchali dál, přicmž prince odvlékali takřka násilím. Utíkali směrem k pláži, u níž měl čekat *Edinburgh Castle*. Za patami měli jízdní žandarmy i Národní gardu, kterou vedl vpřed plukovník Joseph Sansot. Gardista Lejeune vyšplhal na bronzový sloup a po krátkém přetahování slezl dolů se zajatým Lombardem i s praporem... Na nábreží v Boulogne zatím komisař Bergeret a kapitán Národní gardy Chauveau-Soubitez bez odporu zatkli Montholona i Parquina, kteří se opozdili (kapitána už tehdy trápily nohy, což se bude s věkem zhoršovat...) ve městě a prince už nedohnali...

Na pláži u Wimeux se zatím fraška měnila v tragédii. Parník sice dýmal a čekal, leč na zoufalé volání i výstřely nikdo člun nespouštěl; nemohl, neboť hrstka vojáků už loď obsadila a kapitánovi to nedovolila. Ti, kteří mohli, doběhli k jakési opuštěné bádce, vsedli do ní i s princem, odrazili a začali usilovně veslovat k parníku. Jenže to už byli na břehu i národní gardisté, kteří zahájili po loďce střelbu. Stalo se tak na povel plukovníka Sansota, ironií osudu bývalého poručíka jízdních myslivců Napoleonovy gardy, kterému připjal Čestnou legii sám císař...

Kulky zasahovaly, jakýsi Faure klesl se smrtelným zraněním, plukovníka Voisina zasáhly dvě kulky do slabín a jistý Viengili utrpěl zranění, kulka škrábla i Louise-Napoleona. Navíc se ve zmatku člun rozkýval a převrhl. Pro prince to možná bylo štěstí, neboť další střely voda zbrzdila, přesto nadělala díry do jeho šatstva a pohmoždila mu ruku. Hrabě d'Hunnin měl méně štěstí, utopil se...

Zbývala už jen dohra, neboť kapitán parníku dostal souhlas spustit člun a námořníci s vojáky zdravé, zraněné i dva mrtvé vylovoili. Do Paříže už ramena Chappého optického telegrafu předávala tuto zprávu:

"Louis Bonaparte je zatčen. Bude převezen do hradu a dobře strážěn. Chování obyvatelstva, Národní gardy a řadových jednotek bylo obdivuhodné."

Konec v pevnosti Doullens

"Francouzské území bylo znásilněno bandou dobrodruhů...", hlásal do světa ministr války Cubières a se všemi zatčenými se chystal velký proces.

Parquinův obhájce sice tvrdil, že kapitán neznal cíl ani účel plavby, na parníku nalezené dokumenty ale mluvily jinou řečí; podle nich generál Montholon přikl našemu kapitánovi už v Londýně funkci velitele jezdeckého předvoje.

"Plukovník Parquin shromáždí všechny osedlané koně, prohlédne je a rozdělí mezi důstojníky štábu a dobrovolníky; pan de Persigny mu bude podléhat...", říkala jedna z nalezených listin, v níž byl kapitán titulován hodností, již měl v Národních gardách.

I další svědectví, zejména celníků, mu přitížila a kapitán nakonec doznal, že v případě úspěchu by vyrazil v čele jezdeckva z Boulogne na Paříž!

Dne 2. října 1840 shledal soud Denise-Charlese Parquina viným v plném rozsahu obžaloby a o dva dny později rozhodla porota o rozsudku nejen nad ním. Louis-Napoleon byl odsouzen na doživotí, poručík Aladenidze k deportaci, Montholon, Lombard, Persigny a Parquin na dvacet let vězení. Jak asi přijal rozsudek podmrčený a podsaditý stárnoucí voják s knírem, kterého soudní spisy popsaly následovně?

"Třiapadesát let, postava jeden metr čtyřiaosmdesát centimetrů, vlasy a obočí hnědé, čelo kulaté, oči hnědé, nos dlouhý a silný, ústa střední velikosti, brada oválná, obličej podlouhlý, pleť snědá."

Nejspíš byl smířený, neboť proti rozsudku neprotestoval a pohroužil se do sebe. Pochopil, že pokud ona dvě desetiletí přežije, vyjde ven jako stařec bez budoucnosti a bez přátel? Během procesu odmítl přijmout kohokoliv z příbuzných a švagrové napsal, ať se nehněvá, ale aby ho neнавštěvovala. Prál si jen, aby mu poslala medailon s portrétem jeho dcery Claire.

Dne 15. října jej dostavník, strážný eskortou žandarmů, odvezl z pařížské Conciergerie; jeho cesta vedla na pevnost Doullens, kam konvoj dojel o tři dny později. Bylo to jedno z nejpevnějších a nejproslulejších vězení ve Francii; král Ludvík XIII. zde věznil

svého bratra Gastona Orléanského, Napoleon sem kázal vsadit generála Duponta, kapitulanta od Bailénu...

Náš kapitán měl zpočátku na pevnosti problémy finančního rázu; nedostávalo se mu peněz, které by mu zajistily to, čemu se dnes říká „nadstandard“. Písemná komunikace s okolním světem nicméně vězňům odpírána nebyla a princ Louis-Napoleon, který projevoval o Parquina živý zájem, dokázal tyto problémy na dálku vyřešit. Ani samotou vězeň netrpěl, spolu s ním byl v Doullens i Persigny a několik dalších účastníků oné expedice do Boulogne. Leč kapitánovi valem ubývalo zdraví, byl by potřeboval navštívit lázně a také o to žádal, svolení nicméně nedostal.

Na počátku roku 1843, kalendářně ve třetím roce pobytu na pevnosti, se Denis-Charles Parquin rozhodl, že si bude dlouhé chvíle krátit psaním svých vzpomínek. Psal i redigoval dosti rychle, neboť v prosinci téhož roku už spatřil světlo světa první svazek, jehož výtisky poslal vzápětí nemnoha přátelům a druhům v neštěstí včetně prince. Krátce poté vyšel svazek druhý, leč dílo ve své době nevzbudilo větší zájem, natož senzaci. Že se kniha špatně prodává, to Parquin nejspíše nevěděl; princ Louis-Napoleon, který mu častokrát psal, jej naopak udržoval v nevědomosti.

V průběhu let 1844 a 1845 se mnozí pokoušeli dosáhnout pro Parquina s ohledem na zdravotní stav propuštění, či alespoň zmírnění trestu, kapitán sám ale dával najevo, že po tom netouží. V listu, který adresoval 25. září 1845 svému bratranci, to napsal dostatečně jasně:

„Před měsícem jsem zeslábl v nohách natolik, že mi nezbylo než zůstat na lůžku a v pokoji. Pustili mi žílu a dnes Vám mohu napsat; sám vidíte, že to nejde moc dobře. (...) Co Prozřetelnost činí, dobře činí; ta chvíle ať nadejde, až se Bohu zlíbí, jsem připraven. Nic nepotřebuji, ba ani svobodu ne. Co bych s ní dělal? Chodit po ní o berlích, jako chodím teď...“

Princ se mu ještě pokoušel dodat z pevnosti Ham sílu do života a trochu optimismu, jeho dopis, napsaný 6. prosince 1845, však přišel takřka za pět minut dvanáct. Kapitán Denis-Charles Parquin zemřel krátce nato, dne 19. prosince, v předvečer svých devětapadesátých narozenin. Pohřben byl na hřbitově v Doullens; jeho hrob tu je dodnes. Nápis na něm hlásá:

„A la mémoire du commandant Parquin, vieux soldat de l'Empire. Na paměť komandanta Parquina, starého vojáka císařství.“

Před smrtí by mohl klidně parafrázovat Napoleonova slova:

„Quel roman que ma vie! Jaký to román, můj život!“

Včetně smutného konce.

Jak se mohl lišit, kdyby se Parquin dožil roku 1848 a revoluce, jejíž svrhla krále Ludvíka Filipa? Z Francie byla republika a Louis-Napoleon se stal prezidentem. Dal by kapitánu Parquinovi generálské epolety, jak to slíbil? Nepochybně ano, neboť na přátele a druhy nezapomínal. A pokud by Parquin žil ještě roku 1852, kdy se z prezidenta Louise-Napoleona stal císař Napoleon III.? Nečekala by našeho kapitána maršálská hůl, byť jen titulární a čestná? Kdo ví...?

Příloha 1:

CIVILNÍ A SLUŽEBNÍ SPIS DENISE-CHARLESE PARQUINA

- 1786 20. prosince, narozen v Paříži.
1803 1. ledna (20. *ventôse* roku II), nastoupil jako dobrovolník ke 20. pluku jízdních myslivců v Abbeville.
15. října (22. *vendémiaire* roku II), brigádýr (*brigadier*).
1806 1. července, furýr (*fourrier*).
1807 15. února, Trunkenstein (u Königsbergu), zraněn střelnou ranou do pravého stehna, krom toho utřil pět ran kopím, zajat. Toto datum odpovídá datu bitvy u Eylau a je uvedeno v *États de service*, Parquin sám uvádí datum o týden později.
8. listopadu, návrat ze zajetí.
1809 1. února, *maréchal des logis*.
1. května, podporučík (*sous-lieutenant*).
6. května, zraněn u Amstettenu u Vidné střelnou ranou do levé ruky (některé *États de service* mylně uvádějí místo Amstettenu Wagram).
1811 5. května, zraněn střelnou ranou do obličeje v bitvě u Fuentes de Oñoro nedaleko Almeidy (některé *États de service* mylně uvádějí Salamanku).
15. prosince, přešel ke 13. pluku jízdních myslivců (v rámci změny zařazení všech eskadron 20. myslivce-kého ve Španělsku).
1812 22. dubna, vyznamenal se u Gardy v údolí Mondega ukořistením praporu vprostřed portugalského karé.
27. července, v bitvě u Arapiles (Salamanky) zraněn ranou šavle do pravého zápěstí.
1813 27. února, poručík (*lieutenant*).
10. března, druhý poručík (*lieutenant en second*) u 1. pluku gardových jízdních myslivců.
6. dubna, rytíř Čestné legie.
16. října, u Lipska zachránil život maršálu Oudinotovi.

30. října, zraněn u Hanau ranou bodákem na pravém obočí.
21. prosince, kapitán u 2. pluku gardových jízdních myslivců.
1814 19. června, kapitán u 11. kyrysnického pluku.
1815 25. května, vyžádán jako kapitán 2. pluku gardových jízdních myslivců (mladá garda), pozdějšího pluku *Hussards éclairés*; neznámo, kdy se k pluku připoil.
4. prosince, v důsledku rozpuštění pluku odeslán domů jako nadbytečný.
1816 6. března, přešel jako kapitán k 15. pluku jízdních myslivců, řečenému *Chasseurs de Cantal*.
27. listopadu, navržen na kříž rytíře Řádu svatého Ludvíka; zůstalo bez odpovědi.
1820 24. prosince, postaven mimo aktivní službu (*non-activité*) a zařazen do propouštěcího řízení.
1822 říjen, sňatek s Louisou Cocheletovou v Arenenbergu.
1823 27. srpna, přijat na důchodové služné.
1824 9. ledna, narození dcery Claire v Paříži.
1830 18. září, jmenován *chef d'escadron* u vojenského četnictva (*gendarmérie*).
23. září, jmenován velitelem vojenského četnictva v dolnorýnské oblasti (*Bas-Rhin*).
1831 jmenován důstojníkem Čestné legie.
27. srpna, jmenován velitelem vojenského četnictva v oblasti Doubs.
1. listopadu, přijat na dovolenkové služné s eventuální možností aktivování.
1835 smrt Louisy Cocheletové-Parquinové na Wolfsbergu.
31. prosince, jmenován *chef de bataillon* městské gardy (*Garde municipale*) v Paříži.
1836 30. října, účastní se spiknutí ve Štrasburku a je zatčen.
18. prosince, postaven mimo službu.
1837 18. ledna, zproštěn soudem ve Štrasburku viny.
25. března, podává demisi na funkce v armádě a je definitivně penzionován.
1840 6. srpna, účastní se vyloďení v Boulogne a je zde zatčen.
6. října, odsouzen soudním dvorem Sněmovny pairů na dvacet let vězení.
16. října, uvězněn na pevnosti Doullens.

1845 19. prosince, umírá v citadele Doullens a je pochován na zdejším hřbitově.

Pozn.: Parquinových služebních záznamů (État de service) se dochovalo několik a více či méně stručně je otisky všechny níže citované edice jeho paměti. Tento je s určitými doplňky a opravami převzat z edice Jourquinovy. (-jk-)

Příloha 2:

HODNOSTNÍ STUPNĚ (GRADES) FRANCOUZSKÉ ARMÁDY V LETECH 1803–1814

Maršálové a generálové (*maréchaux et généraux*)

1. *Maréchal de l'Empire* (maršál císařství) od 1804
2. *Lieutenant-général* (generálporučík) od 1814
3. *Général de division* (divizní generál) od 1793
4. *Général de brigade* (brigádní generál) od 1793

Vyšší důstojníci (*officiers supérieurs*)

1. *Colonel* (plukovník) od 1803
2. *Colonel en second* (plukovník 2. tř.) od 1804
3. *Major* (major) od 1802
4. *Major en second* (major 2. tř.) od 1804
5. *Chef de bataillon* (šéf batalionu) od 1793
6. *Chef d'escadron* (šéf eskadrony) od 1793

Nižší důstojníci (*officiers subalternes*)

7. *Capitaine* (kapitán) od 1792
8. *Lieutenant* (poručík) od 1792
9. *Sous-lieutenant* (podporučík) od 1792

Poddůstojníci (*sous-officiers*)

10. *Adjudant sous-officier* (adjutant-poddůstojník) od 1792
11. *Sergent-major* (seržant-major) od 1792 (pěší jednotky)
12. *Maréchal-des-logis chef* (vrchní četař) od 1792 (jízdni jednotky)
13. *Sergent* (seržant) od 1792 (pěší jednotky)
12. *Maréchal-des-logis* (četař) od 1792 (jízdni jednotky)
13. *Caporal-fourrier* (kaprál-furýr) od 1792 (pěší jednotky)
13. *Brigadier-fourrier* (brigádýr-furýr) od 1792 (jízdni jednotky)
14. *Caporal* (kaprál) od 1792 (pěší jednotky)
14. *Brigadier* (brigádýr) od 1792 (jízdni jednotky)

VYBRANÉ FUNKCE A TITULY FRANCOUZSKÉ ARMÁDY V LETECH 1803–1814

A: Funkce a tituly důstojníků hlavního štábu

Lieutenant de l'Empereur, zástupce císaře v nejvyšším velení armády.

Major général, titul pro náčelníka nejvyššího štábu armády.

Aide-major général, zástupce náčelníka nejvyššího štábu armády.

Lieutenant général, titul pro maršála nebo vrchního generála velícího armádě nebo armádnímu sboru. Nezaměňovat s generálporučíkem.

Général en chef, vrchní generál, dočasná funkce pro divizního generála velícího armádě nebo armádnímu sboru.

Chef d'état-major général, náčelník hlavního štábu (štábu armády nebo armádního sboru).

Sous-chef d'état-major général, podnáčelník hlavního štábu.

Commandant en chef de l'artillerie, vrchní velitel dělostřelectva, generál velící dělostřelectvu armády nebo armádnímu sboru, odpovědný za koordinaci jeho nasazení a zajištění potřeb.

Commandant en chef du génie, vrchní velitel ženijního vojska, generál nebo vyšší důstojník velící ženijním jednotkám armády nebo armádního sboru a řídící ženijní práce.

Chef d'état-major divisionnaire, náčelník divizního štábu.

Adjutant général, generáladjutant, stábní funkce plukovníků, šéfů brigády (a do r. 1795 také šéfů batalionu) do roku 1800.

Adjutant-commandant, adjutant-komandant, ekvivalent generáladjutanta po roce 1800.

Adjoint à l'adjutant général, adjunkt generáladjutanta, nižší nebo vyšší důstojník sekundující generáladjutantovi při plnění jeho funkcí. Od r. 1795 minimálně poručík.

Adjoint à l'état-major, stábní adjunkt, zaveden r. 1800 namísto předchozího, kapitán plnící různé stábní funkce.

Aide-de-camp, pobočník císaře, maršála, generálplukovníka, nebo generála v hodnosti poručíka až plukovníka, v případě císaře až generála.

Officier à la suite de l'état-major, nadpočetný stábní důstojník. Dočasně jmenovaný důstojník plnící různé stábní funkce, nebo stábní adjunkt v jiné hodnosti než kapitán, nebo inženýr-zeměměřič (*ingénieur-géographe*).

B: Funkce v rámci plukovních štábů

Adjutant-major, adjutant-major, poručík nebo kapitán odpovědný za disciplínu, pořádek, výcvik a plnění služebních povinností batalionu nebo eskadrony.

Quartier-maitre-trésorier, pokladník-ubytovatel, poručík nebo kapitán odpovědný za účetnictví pluku.

Tambour-major, tambor-major, vrchní seržant, kterému podléhala plukovní hudba a signalisté u pěších jednotek.

Trompette-major, trompet-major, vrchní četař, kterému podléhala plukovní hudba a signalisté u jízdních jednotek.

Bibliografie:

A: Edice Parquínových pamětí

Jourquin, Jacques: Souvenirs et biographie du commandant Parquin. Tallandier, Paris 2003.

Napoleon's Army. The Military Memoirs of Charles Parquin. Greentree Books, London 1987.

Souvenirs du capitain Parquin 1803–1814. Boussod, Valadon et Cie, Paris 1892.

B: K problematice napoleonských válek

Bielecki, Robert: Encyklopedia Wojen Napoleońskich, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2001.

Dictionnaire des Braves de Napoléon (sous la direction de M. Molières et N. Griffon de Pleineville), T. 1–2. Le livre chez vous, Paris 2004.

Dictionnaire Napoléon (sous la direction de Jean Tulard), T. 1–2. Fayard, Paris 1999.

Esdaile, Charles: The Peninsular War. Palgrave Macmillan, New York 2003.

France militaire. Histoire des armées françaises de terre et de mer de 1792 à 1837, T 1–5. Delloye Éditeur, Paris 1838.

Kovářík, Jiří: Vítězné roky (Napoleonova tažení I) Akcent, Třebíč 2003.

Týž: Nejistá vítězství (Napoleonova tažení II) Akcent, Třebíč 2003.

Týž: Proti všem (Napoleonova tažení III) Akcent, Třebíč 2004.

Týž: Pád orla (Napoleonova tažení IV) Akcent, Třebíč 2004.

Týž: Ať žije císař! (Napoleonova tažení V) Akcent, Třebíč 2005.

Pigeard, Alain: Dictionnaire de la Grande Armée. Tallendier, Paris 2003.

Týž: Dictionnaire des batailles de Napoléon. Tallendier, Paris 2004.

Týž: L'armée de Napoléon. Organisation et vie quotidienne. Tallendier, Paris 2000.

Quennevat, J.-C.: Atlas de la Grande Armée (Napoléon et ses campagnes 1803–1815). Éditions Sequoia, Paris-Bruxelles 1965.

Six, Georges: Dictionnaire biographique des généraux & amiraux

français de la Révolution et de l'Empire (1792–1814). Mayenne 2003.

Sokolov, Oleg: L'Armée de Napoléon. Editions Comminos, St.-Germain-en-Laye 2003.

Thiers, Adolphe: Histoire du Consulat et de l'Empire, T 1–20. Paulin, Paris 1845–1862.

Thoumas, Charles: Grands cavaliers du Premier Empire, T. 1–3. Librairie historique Teissèdre, Paris 2004.

Victoires, conquêtes, désastres, revers et guerres des Français de 1792 à 1815, T. 1–26. C. L. F. Panckoucke Éditeur, Paris 1817–1820.

C: K Parquínovým osudům po roce 1814

Castelot, André: Napoléon Trois. Des prisons au pouvoir. Librairie Académique Perrin, Paris 1993.

Dictionnaire du Second Empire (sous la direction de Jean Tulard). Fayard, Paris 1995.

Milza, Pierre: Napoléon III. Éditions Perrin, Paris 2004.

Jiří Kovařík uvádí:

Napoleonův kavalista

*Paměti kapitána Parquina,
příslušníka 20. jízdního mysliveckého
a 2. gardového jízdního mysliveckého pluku*

Kritické vydání

Z francouzského originálu

Souvenirs du Capitaine Parquin – Souvenirs de Guerre 1803–1814
vydaného nakladatelstvím Boussod, Valadon et Cie v roce 1892
s přihlédnutím k *Souvenirs du Commandant Parquin*, publikovaných
nakladatelstvím Tallandier v roce 2003
přeložil, úvodem, doslovem a poznámkami doplnil a redigoval
Jiří Kovařík

Původní ilustrace F. de Myrbach, H. Dupray, Walker,
L. Sergent a Marius Roy
Korektury Jana Johnová

Graficky upravil, přebal navrhl a vydal
Leonid Křížek, nakladatelství Elka Press,
v Praze roku 2007 jako svou 31. publikaci
Edice Militaria, svazek 23
Sazba SOFT SF Praha

Tisk a vazba **FINIDR** Český Těšín, s. r. o.
Počet stran 344

elkapress@iol.cz
www.militaria.cz

Ilustrace na přední straně potahu:
Edouard Detaille, Jízdní hlídka (1892)

Ilustrace na zadní straně potahu:
Horace Vernet, Smrt maršála Poniatowského v bitvě u Lipska

Ivan Koláčny **Rády a vyznamenání Habsburské monarchie**

Kniha poprvé v Českých zemích umožňuje v mimořádném rozsahu poznat vývoj řádů a vyznamenání na území Habsburské monarchie. Rovnoměrně postihuje vývoj řádových společenství v zemích Koruny české od středověku až do roku 1918. Autorovy údaje o dochovaných faleristických objektech jsou dosud nejúplnějším publikovaným přehledem. Významným přínosem jsou pasáže o středověkém vývoji dvorských řádů v lucemburském období. Poprvé jsou v úplnosti publikovány dosud rozptýlené údaje o clenech některých řádů či nositelích vzácných vyznamenání. Text je doplněn téměř 500 původními fotografiemi, dobovými portréty a ilustracemi. Dárkový charakter publikace podtrhují čtyřjazyčné souhrny každé kapitoly.
Cena: 999 Kč

George Robert Elford **Dábelská garda**

Brutální a šokující svědectví o nacistických zločincích. Vznášející a pravdivý příběh nacistického batalionu francouzské cizinecké legie v bojích proti Vietkongu v Indočíne v 50. letech 20. století. Němci ve Vietnamu nebojovali z patriotismu ani pro slávu, nýbrž proto, že bojovat pro Francii bylo lepší, než viset na šibenici. Neustále žádný bestseller!
Cena: 229 Kč

Paul Emil von Lettow-Vorbeck

Boje ve Východní Africe za světové války 1914–1918 **Vzpomínky německého důstojníka**

Paměti legendárního německého velitele z první světové války, který vedl partyzánský boj v Německé východní Africe proti Spojencům. Válku skončil neporažen. Doplněno bohatou černobílou fotografickou dokumentací a mapkami.

Cena: 249 Kč

George Robert Elford **Dábelská garda 2: Znovu v zeleném pekle**

Po úspěchu prvního dílu Dábelské gardy je tu pokračování. Známí „hrdinové“ se vracejí do asijské džungle. Po porážce francouzských sil u Dien Bien Phu (1953) byl prapor bývalých esáků rozpuštěn. Avšak ne všichni jeho příslušníci se vrátili domů. Tři sta individuálně vybraných komandos vytváří tajnou bojovou jednotku bez pána, nespoutanou velením ani předpisy.

Cena: 259 Kč

Heinrich von Freiberg **Rytířská jízda Jana z Michalovic**

Poprvé vydán původní německý text básně spolu s českým překladem. Veršované vyprávění Heinricha von Freiberg o turnajovém úspěchu příslušníka předního českého rodu líčí rytířskou výpravu, která vzbudila v Čechách v druhé polovině 90. let 13. století značnou pozornost. Ilustrováno. Vhodné jako dárková publikace.

Cena: 249 Kč

K dostání u všech dobrých knihkupců.

Výhradní distribuce **Krameriova KD**, Vosmikova 538, 396 01 Humpolec

Telefon a fax 565 532 837; e-mail krameriova@krameriova.cz